

GEMEENTE WESTLAND

2017

Jaarstukken

Aldus besloten door de raad in zijn openbare
vergadering van 10 juli 2018,

de griffier,

de voorzitter,

RAAD

10 JULI 2018

GEMEENTE WESTLAND

Raad 10 juli 2018

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1	Aanbiedingsnota.....	5
1.1.	Voorwoord	6
1.2.	Het financiële resultaat en ontwikkeling van reserves over 2017	8
1.2.1.	Het financiële beeld in hoofdlijnen	8
1.3.	Leeswijzer	14
1.4.	Doorwerkend effect resultaten jaarstukken naar 2018 en verder.....	15
1.5.	Rechtmatigheid	18
1.6.	Vennootschapsbelasting	18
1.7.	Gebeurtenissen na balansdatum	18
Hoofdstuk 2	Jaarverslag	23
2.1.	Programmaverantwoording	24
2.1.1.	Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling	25
2.1.2.	Sterke Samenleving	60
2.1.3.	Ondersteuning, zorg en participatie	71
2.1.4.	Fysieke Leefomgeving	90
2.1.5.	Dienstverlening en Belastingen	111
2.1.6.	Bestuur en Veiligheid	131
2.1.7.	Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen	142
2.2.	Investerings.....	159
2.2.1	Kapitaallasten	160
2.2.2	Omvang investeringsportefeuille	161
2.2.3	Afgesloten Investerings / in gebruik genomen investeringen	166
2.2.4	Bijstelling lopende investeringen.....	167
2.2.5	Overzicht subsidies.....	170
2.3.	Paragrafen	172
2.3.1.	Paragraaf Lokale Heffingen	173
2.3.2.	Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.....	186
2.3.3.	Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen	193
2.3.4.	Paragraaf Financiering	199
2.3.5.	Paragraaf Bedrijfsvoering	206
2.3.6.	Paragraaf Verbonden Partijen.....	216
2.3.7.	Paragraaf Grondbeleid en Vastgoed	249
Hoofdstuk 3	Jaarrekening	257
3.1.	Balans per 31 december 2017.....	258
3.2.	Toelichtingen	260
3.2.1.	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	260
3.3.	Toelichting op de balans per 31 december 2017 (bedragen X € 1.000).....	265
3.3.1.	Vaste activa.....	265
3.3.2.	Vorraden	270

3.3.3.	Eigen vermogen	274
3.3.4.	Voorzieningen	283
3.3.5.	Vlottende passiva	286
3.3.6.	Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen	288
3.4.	Overzicht van baten en lasten over begrotingsjaar 2017 (x € 1.000)	292
3.5.	Toelichting op het overzicht van baten en lasten	293
3.5.1.	Onvoorziene baten en lasten	293
3.5.2.	Overzicht van incidentele baten en lasten	293
3.5.3.	Dividenden	296
3.5.4.	Overhead	296
3.5.5.	Wet Normering Topinkomens (WNT)	296
3.5.6.	Begrotingsrechtmatigheid.....	297
3.6.	Single information, single audit (SiSa)	300
3.7.	Bijlage Taakvelden	303

Hoofdstuk 1 Aanbiedingsnota

1.1. Voorwoord

Geachte lezer,

Voor u liggen de jaarstukken van de gemeente Westland over het jaar 2017. Deze vormen het sluitstuk van de budgetcyclus voor het boekjaar 2017 en bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. Wij leggen hiermee verantwoording af over het gevoerde beleid en het financiële beheer in het dienstjaar 2017. De raad wordt met deze stukken in staat gesteld om zijn controlerende taak in te vullen.

Het jaar 2017 heeft in het teken gestaan van de verdere uitvoering van het collegewerkprogramma 2014-2018. Daarbij had het college de economische ontwikkelingen als belangrijke steun in de rug. De Nederlandse economie is in tien jaar tijd niet eerder zo hard gegroeid als in 2017. Het CBS heeft becijferd dat de groei in 2017 3,1 procent bedroeg ten opzichte van 2016. De positieve economische ontwikkelingen zijn ook in Westland zichtbaar. De huizenmarkt is aangetrokken en het aantal nieuwe woningen stijgt. De economische groei in de regio Westland-Delft heeft blijkens informatie van het CBS in 2017 3,2% bedragen.

De gemeente heeft in 2017 bijgedragen aan de bouw van het kennis-, innovatie- en opleidingscentrum World Horti Center, dat in 2017 haar deuren opende. Ook werd meegewerkt aan de versnelling van de energietransitie, met als belangrijk onderdeel de Trias-boring. Daarnaast werd in 2017 op veel plekken gewerkt aan het Westlandse wegennet. Denk aan de werkzaamheden op de Veilingroute (N222) en de aanleg van de verbindingsweg Honderdland-Maasdijk.

Ook in het sociaal domein volgen ontwikkelingen elkaar snel op. De toegang tot de zorg is ingericht via het Sociaal Kernteam en de sociaal makelaars. Ook is het aanbod van voorzieningen aan de doelgroep minima uitgebreid en een aanpak ontwikkeld om zoveel mogelijk mensen aan het werk te helpen. Verder werd in 2017 onder andere gewerkt aan nieuwe basisscholen in Monster en Wateringen en uitbreiding van ISW Gasthuislaan.

In 2017 is verder geïnvesteerd in de dorpscentra, het tegengaan van wateroverlast en in voorzieningen op het gebied van toerisme en recreatie. Het Wilhelminaplein in Naaldwijk werd opnieuw ingericht en voor de herinrichting van het Marktplaatsplein in 's-Gravenzande werden voorbereidingen getroffen. Ook werd de gunningsprocedure voor herontwikkeling van het voormalige gemeentekantoor in 's-Gravenzande afgerond. Sportpark De Hoge Bomen in Naaldwijk is verkeersveiliger en bereikbaarder gemaakt en de Poelzone werd officieel geopend.

De gemeentelijke dienstverlening is ook vorig jaar verder aangepast. Informatie, producten en diensten zijn nu grotendeels digitaal beschikbaar. Zo is een gemeentelijk WhatsApp-account geopend en is het aantal digitale formulieren uitgebreid.

2017 was tevens het jaar dat na een intensieve periode van voorbereiding het nieuwe gemeentehuis en gemeentekantoor in gebruik werden genomen.

Opbouw jaarstukken

De doelstellingen voor het beleid en de in 2017 verrichte activiteiten en geleverde prestaties zijn in de jaarstukken per programma weergegeven. De financiële weerslag hiervan is te vinden in de (programma)jaarrekening. De jaarrekening volgt voor wat betreft de programma-indeling de indeling van de begroting 2017 en functioneert in die zin ook als 'spiegel' van de begroting.

Resultaat 2017

De gemeente Westland sluit het jaar 2017 uiteindelijk af met een voordelig resultaat dat, na verwerking van de mutaties in de reserves, € 8,6 mln. bedraagt. Voor een bedrag van € 6,4 mln. (waarvan € 3,0 mln. onderdeel vormt van het rekeningsaldo) is er sprake van werkzaamheden die vanuit 2017 doorlopen naar 2018 dan wel alsnog worden opgestart in 2018. Zoals gebruikelijk stellen wij voor om dit bedrag in 2018 opnieuw beschikbaar te stellen voor het voortzetten van deze werkzaamheden. Voor een verdere toelichting bij dit resultaat wordt u verwezen naar paragraaf 1.2.1 van deze aanbiedingsnota.

Raadsbehandeling

De gemeenteraad behandelt de jaarstukken in zijn vergadering van 10 juli 2018. De jaarstukken zijn te raadplegen op de website van de gemeente (www.140174.nl).

Het college van burgemeester en wethouders

1.2. Het financiële resultaat en ontwikkeling van reserves over 2017

In deze paragraaf is een uiteenzetting opgenomen van de belangrijkste financiële uitkomsten over 2017, met een analyse van de belangrijkste componenten.

1.2.1. Het financiële beeld in hoofdlijnen

Context

De Nederlandse economie is in tien jaar tijd niet eerder zo hard gegroeid als in 2017. Het CBS heeft becijferd dat de groei in 2017 3,1 procent bedroeg ten opzichte van 2016.

De investeringen (vooral in woningen) zijn in het afgelopen jaar met 6 procent gegroeid. Ook hebben bedrijven veel meer uitgegeven aan machines en installaties. Ook zijn de uitgaven aan personenauto's en bedrijfsgebouwen hoger dan een jaar eerder.

De uitvoer van goederen en diensten groeide in 2017 met 5,5 procent. De banengroei in Nederland is daarbij in het laatste kwartaal uitgekomen op het hoogste niveau sinds 2008. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) nam het aantal banen in 2017 toe tot ongeveer 10,3 mln. De laatste keer dat er meer banen bij kwamen, was in het eerste kwartaal van 2008.

Het aantal vacatures steeg in 2017 naar 227.000, terwijl het aantal werklozen daalde naar 398.000. Hierdoor is er volgens het CBS voor het eerst na de periode 2007-2008 sprake van een gespannen arbeidsmarkt, waarin er veel vraag is naar arbeid en maar weinig aanbod.

Ook voor de komende periode zijn de economische vooruitzichten gunstig, ondanks onzekerheden als de renteontwikkeling en de mogelijke gevolgen van de Brexit.

De positieve economische ontwikkelingen zijn ook in Westland zichtbaar. De huizenmarkt is aangetrokken en het aantal nieuwe woningen stijgt. De economische groei in de regio Westland-Delft heeft blijkens informatie van het CBS in 2017 3,2% bedragen.

De gemeente heeft het dienstjaar 2017 afgesloten met een batig saldo van € 8,6 mln. In de ProRap werd rekening gehouden met een voordelig saldo van € 1,9 mln.

Het jaarrekeningsaldo bestaat in belangrijke mate uit niet verwachte, incidentele meevallers. De uitkomsten van de jaarrekening zijn evenals in 2016 positief beïnvloed door de gunstige economische ontwikkelingen in Nederland. Dat heeft ook geleid tot een aantrekkende woningmarkt als gevolg waarvan er binnen grondzaken en vastgoed een voordeel kon worden gerealiseerd van ruim € 8 mln. Daarnaast treedt er elders in de exploitatie ook een aantal kleinere, vooral incidentele voordelen op.

Saldo in perspectief

Met betrekking tot het jaarrekeningsaldo kan verder het volgende worden aangegeven (bedragen x € 1 mln.).

Saldo jaarrekening	€	8,6
Over te hevelen budgetten naar 2018 (voor zover van invloed op exploitatiesaldo)	€	-/- 3,0
Incidentele storting met terugwerkende kracht in voorziening Grafrechten	€	<u>5,2</u>
Reëel saldo 2017	€	10,8
Reeds bekend		
Saldo ProRap	€	1,9
Brief decembercirculaire	€	<u>0,1</u>
	€	-/- 2,0
Resterend saldo	€	8,8

Ontwikkeling reserve- en schuldpositie

Zowel de gemeentelijke reservepositie als de schuldpositie van de gemeente is iets verbeterd in 2017.

De reservepositie van de gemeente aan het eind van 2017 is ten opzichte van ultimo 2016 licht gestegen met € 0,5 mln.

De bestemmingsreserves van de gemeente zijn ingezet voor de (conform raadsbesluiten) beoogde doelen. De reservepositie van de gemeente bedraagt eind 2017 € 259,8 mln. (incl. het jaarrekeningresultaat over 2017).

De schuldpositie van de gemeente (langlopende geldleningen) bedraagt ultimo 2017 € 336,4 mln. (op 1 januari 2017 was dit € 336,7 mln.).

De stand van de leningen per 31 december 2017 komt daarmee ca. € 37,9 mln. lager uit dan begroot (€ 374,3 mln.).

De belangrijkste oorzaken zijn:

- Vanuit de grondbanken zijn twee aanzienlijke vooruitbetalingen ontvangen, met een kasstroom ter grootte van € 24,2 mln.
- Daarnaast is conform beleid zo veel mogelijk gebruik gemaakt van korte financiering. De toename van de vlottende schuld in 2017 van € 8,7 mln. heeft een dempend effect gehad op de uiteindelijke schuldpositie.

De opbouw van het rekeningresultaat 2017 is als volgt:

(bedragen x € 1 mln.)

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Bijgestelde begroting 2017	Realisatie 2017
Baten	270,9	245,7	262,8	247,4
Lasten	-/- 246,4	-/- 254,6	-/- 279,9	-/- 246,9
Exploitatieresultaat	24,5	-8,9	-17,1	0,5
Onttrekkingen aan reserves	23,0	23,6	66,0	57,8
Toevoegingen aan reserves	-/- 25,2	-/- 14,7	-/- 48,9	-/- 49,7
Saldo reservemutaties	-/- 2,2	8,9	17,1	8,1
Resultaat na reservemutaties	22,3	0,0	0,0	8,6

Uitgebreide toelichting bij het financieel resultaat over 2017

In onderstaande tabel is een uitsplitsing gemaakt naar de belangrijkste componenten waaruit het rekeningsaldo 2017 is opgebouwd.

STAAT VAN AFWIJKINGEN

Resultaat begrotingjaar 2017		Bedrag x € 1
Programmarapportage 2017		1.900.000
Effect na programmarapportage 2017	6.700.000	6.700.000

Rekeningresultaat 2017	8.600.000
------------------------	-----------

Programma		Bedrag x € 1
A Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling	Economische stimulering	600.000
	Grondzaken	8.000.000
	Vastgoedexploitatie	400.000
	Totaal programma A	9.000.000
B Sterke Samenleving	Statushouders	500.000
	Verplaatsen toneelverenigingen	300.000
	Investeringsubsidie LTC Naaldwijk	200.000
	Overige voorzieningen	400.000
	Peuterwerk	300.000
	Totaal programma B	1.700.000
C Ondersteuning, Zorg en Participatie	Jeugd en Gezin	300.000
	Leerlingenvervoer	200.000
	Uitvoering BBZ	100.000
	Totaal programma C	600.000
E Fysieke Leefomgeving	Gladheidsbestrijding	-100.000
	Waarborgen kwaliteitsniveau uit beheerplannen	-200.000
	Inspecties watergangen	100.000
	Onderhoud groen	-100.000
	Overdracht van wegen provincie	100.000
	Kabels en leidingen	100.000
	Wabo-leges	900.000
	Totaal programma E	800.000
F Dienstverlening en Belastingen	Begraafplaatsen	-5.200.000
	Totaal programma F	-5.200.000
G Bestuur en veiligheid	Gemeenteraad	100.000
	Burgemeester en wethouders	-400.000
	Liquidatie Stadsgewest Haaglanden	200.000
	Gevolgen asbestbrand	-800.000
	Totaal programma G	-900.000
Algemene dekkingsmiddelen	Programmarapportage 2017	1.900.000
	Bedrijfsvoeringskosten	200.000
	Algemene uitkering	100.000
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen	2.200.000
Diverse	Afwijkingen over diverse programma's	400.000
	Totaal diverse	400.000
Totaal		8.600.000

Op de verschillende afwijkingen wordt per programma hieronder nader ingegaan.

(I = incidenteel effect, S = structureel effect)

Programma A Economische en Ruimtelijke Ontwikkelingen

€ 9,0 mln.

Economische stimulering € 0,6 mln. (I).

Binnen de economische stimulering is er per saldo sprake van een voordeel van € 0,6 mln. Er treden verschillende kleine voordelen op in 2017 op het terrein van onder meer externe positionering (€ 90.000), economisch beleid (€ 80.000), coalitie HOT (€ 88.000) en Bio Boost (€ 90.000), onder meer doordat de uitgaven door diverse oorzaken later in de tijd worden gedaan.

Grondzaken € 8,0 mln. (I)

Bij de vaststelling van het MPG 2018 hebben wij melding gemaakt van een positief resultaat van € 6,3 mln. als gevolg van de bijstelling van de getroffen voorzieningen voor de grondexploitaties en voor de deelnemingen. Door vertraging in de vaststelling van het bestemmingsplan Rijnvaart is de getroffen voorziening voor ONW verhoogd met € 0,7 mln. Volgens de BBV-voorschriften is het verplicht om jaarlijks op basis van de voorzichtigheids- en realisatiebeginselen tussentijds winst te nemen. Voor een drietal projecten (Noordland, Chrysantenstraat en bibliotheeklocatie Kwintshuyl) heeft dit in 2017 plaatsgevonden (€ 0,6 mln.). Deze projecten worden in 2018 afgesloten. In de begroting is voor 2017 een bedrag van € 1,9 mln. geraamd als dekking in het verlies van een nog op te stellen grondexploitatie voormalige gemeentelocatie Monster. Hiervan is € 0,2 mln. aangewend in 2017. Het resterende bedrag ad € 1,7 mln. is in 2017 niet uitgegeven. Bij het raadsvoorstel tot bestemming van het resultaat stellen wij u voor om dit bedrag naar 2018 over te brengen.

Vastgoed € 0,38 mln. voordelig (I)

Binnen de vastgoedexploitatie is sprake van een voordeel van € 0,38 mln. Hier is sprake van verschillende kleine voordelen. Bij de sportvelden is er per saldo een voordeel ontstaan van € 30.000 onder meer door de renovatie van velden waardoor de onderhoudskosten konden worden beperkt. Daarnaast is er sprake van lagere kosten voor asbestinventarisatie en van lagere beheerskosten.

Programma B Werk en Inkomen

€ 1,7 mln.

Statushouders € 0,5 mln. (I)

De gemeente ontvangt rijksmiddelen in relatie tot de verhoogde asielinstroom. De uitgaven blijven € 0,5 mln. achter bij de raming. De uitvoering van de integratienota "Een goede start in Nederland" is gestart. De uitvoering loopt door in 2018. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2017 zal worden voorgesteld een bedrag ad € 0,5 mln. over te hevelen naar 2018.

Verplaatsing toneelverenigingen € 0,3 mln. (I)

In de ProRap is een bedrag van € 0,3 mln. beschikbaar gesteld voor de verplaatsing van de toneelverenigingen uit de Hoge Bomen. De uitvoering hiervan vindt naar verwachting plaats in 2018. Bij het raadsvoorstel ter bestemming van het resultaat stellen wij u daarom voor het bedrag van € 0,3 mln. over te brengen naar 2018.

Investeringssubsidie LTC Naaldwijk € 0,2 mln. (I)

De subsidieaanvraag LTC is ingetrokken omdat de planvorming niet tijdig gereed was. Mogelijk wordt in 2018 een nieuwe aanvraag ingediend. Voor 2017 is er sprake van een voordeel van € 0,2 mln.

Overige voorzieningen € 0,4 mln. (I/S)

Op dit programma is verder sprake van een aantal verschillende voordelen rond een bedrag van € 0,1 mln. Het gaat hierbij om lagere huurkosten ISW, minder uitgaven voor activiteiten uit het sociaal-cultureel werk (deels doorgeschoven naar 2018), een lagere exploitatiebijdrage zwembad Hoge Bomen en een schade-uitkering voor schoolgebouw De Hoekstee in Honselersdijk.

Peuterwerk € 0,3 mln. (I)

De groei van de peuteropvang was in 2017 minder groot dan verwacht. Het uit 2016 overgehevelde budget kon daarom vrijvallen. Het voordeel bedraagt ca. € 0,3 mln.

Programma C Maatschappelijke Omgeving

€ 0,6 mln.

Jeugd en Gezin € 0,3 mln. (I)

Voor Jeugd en gezin is sprake van een voordeel van € 0,3 mln. als gevolg van de terugvordering van een activiteitsubsidie over 2016 en het uitstel van een aantal activiteiten

Leerlingenvervoer € 0,2 mln. (S)

Per 1 augustus 2017 zijn er contracten afgesloten met nieuwe vervoerders als gevolg van de aanbesteding. De geraamde stijging van de kosten is hierdoor achterwege gebleven.

Uitvoering BBZ (Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen) € 0,1 mln. (I)

Een deel van de getroffen voorziening dubieuze debiteuren is vrijgevallen als gevolg van een gewijzigde waardering van deze voorziening.

Programma E Fysieke Leefomgeving

€ 0,8 mln.

Gladheidsbestrijding € -0,1 mln. (I)

In verband met de weersomstandigheden en het bijbehorende aantal strooiromdes zijn de kosten hoger dan verwacht.

Waarborgen kwaliteitsniveau uit beheerplannen € -0,2 mln. (I)

Om de kwaliteitsniveaus veiligheid, zoals die zijn opgenomen in de beheerplannen, te kunnen waarborgen is in 2017 meer inzet gepleegd aan het onderhoud van wegen (meer werkzaamheden voor elementenverhardingen en bebording/belijning).

Inspecties watergangen € 0,1 mln. (I)

De inspecties op de waterwegen worden later uitgevoerd, Dit werkt ook door op het onderhoud van duikers, waardoor het budget niet volledig is benut.

Groen € -0,1 mln. (I)

Met het oog op de kwaliteitsniveaus voor groen is met een tijdelijke intensivering voor het onderhoud van bomen gestart. Dit is arbeidsintensiever dan geraamd. Daarnaast is door extreme weersomstandigheden in september als gevolg van storm schade aan het groen ontstaan. Een en ander leid tot een nadeel van ruim € 0,1 mln.

Overdracht van wegen provincie € 0,1 mln. (I)

De provincie Zuid-Holland heeft een niet-geraamde éénmalige vergoeding van een kleine € 0,1 mln. verstrekt voor groen en wegen in het kader van de overdracht van wegen (project Westland).

Kabels en leidingen € 0,1 mln. (I/S)

Sinds 2017 wordt gewerkt met een nieuw landelijk ICT-pakket voor het efficiënter beheren en monitoren van werkzaamheden kabels en leidingen. De registratie geeft een actueel beeld van de werkzaamheden met de bijbehorende leges. Ten tijde van de ProRap beschikten we nog niet over een actueel beeld van de inkomsten. Er treedt een voordelige afwijking op van € 0,1 mln.

Wabo-leges € 0,9 mln. (I)

In de maanden september, oktober en november zijn de opbrengsten Wabo-leges onverwacht aanzienlijk geweest. De projecten/aanvragen die voor deze onverwacht hoge opbrengsten hebben gezorgd waren nog niet bekend ten tijde van de ProRap. Het gaat om extra plannen in de sfeer van zowel woningbouw- , industrie- als glastuinbouwprojecten die niet in beeld waren.

Programma F Dienstverlening en Belastingen

€ -5,2 mln.

Begraafplaatsen € -5,2 mln. (I)

In het najaar van 2017 zijn door de weersomstandigheden (waaronder storm) meer onderhoudswerkzaamheden noodzakelijk geweest dan voorzien. Deze meerkosten bedragen ca. € 0,1 mln.

Daarnaast is uit nadere verduidelijking van financiële regelgeving gebleken dat ook de opbrengsten van de verkoop van grafrechten in een voorziening moeten worden gestort. Dit dient met volledig terugwerkende kracht te worden berekend. De nadelige afwijking voor het treffen van de voorziening ten opzichte van de begroting is € 5,1 mln.

Programma G Bestuur en Veiligheid

€ -0,9 mln.

Gemeenteraad € 0,1 mln. (I)

Als gevolg van tijdelijk niet ingevulde vacatureruimte (met name de griffiersfunctie) is er een voordeel ontstaan van € 0,1 mln.

Burgemeester en Wethouders € -0,4 mln. (I)

Enerzijds treedt hier een voordeel op van € 0,1 mln. doordat er in een deel van 2017 een wethouder minder was. Anderzijds diende door aanpassingen in de sterftetabel (die wordt gebruikt voor de actuariële berekeningen) en de rekenrente een kleine € 0,2 mln. extra te worden toegevoegd aan de Voorziening Wethouderspensioenen. Ook bleek dat aan de Voorziening wachtgeld wethouders een bedrag van € 0,3 mln. moest worden toegevoegd in verband met een conform de voorschriften verstrekte wachtgelduitkering aan een wethouder en het afscheid van twee wethouders.

Liquidatie Stadsgewest Haaglanden € 0,2 mln. (I)

Het Algemeen Bestuur van Stadsgewest Haaglanden (in liquidatie) heeft in juni 2017 besloten om een deel van het verwachte liquidatiesaldo uit te keren. Voor Westland betekent dit een bedrag van ruim € 0,2 mln.

Gevolgen asbestbrand € -0,8 mln. (I)

In de raadscommissie EFO van 12 februari 2018 is er melding van gemaakt dat een bedrag ad € 0,8 mln. extra zal worden gestort in een voorziening voor de onzekerheid van de vordering met betrekking tot de asbestbrand te Wateringen.

Algemene dekkingsmiddelen

€ 2,2 mln.

Programmarapportage € 1,9 mln.

De programmarapportage 2017 sloot met een verwacht voordelig saldo voor 2017 van € 1,9 mln. Korthedshalve wordt u voor de toelichting verwezen naar de programmarapportage.

Bedrijfsvoeringskosten € 0,2 mln. (I)

Op de bedrijfsvoering is, mede rekening houdend met de geraamde inzet van reserves die achterwege kon blijven, een beperkt voordeel van ca. € 0,2 mln. gerealiseerd. Een specificatie van dit bedrag is opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering.

Algemene uitkering € 0,1 mln. (I)

De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds in de primitieve begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2016. In de 1e actualisatie 2017 en in de ProRap 2017 zijn de mutaties verwerkt tot en met de septembercirculaire 2017. De begrote stand inclusief wijzigingen is hierop gebaseerd. De werkelijk verantwoorde uitkering is op basis van de decembercirculaire in 2017 € 110.000 hoger dan deze raming. De raad is in januari 2018 reeds per brief in hoofdlijnen geïnformeerd over de effecten van deze circulaire.

Diverse kleine verschillen

€ 0,4 mln.

Verder is nog sprake van meerdere kleine verschillen op de programma's die onder de toelichtingsgrens van € 100.000 blijven. Ook is er sprake van een verschuiving van kosten tussen programma's en de algemene dekkingsmiddelen als gevolg van een gewijzigde kostenverdeling ten opzichte van de begroting. Dit hangt samen met nadere duiding van de financiële regelgeving door de commissie BBV in haar de zogenoemde vraag- en antwoordrubriek. Per saldo leidt dit evenwel niet tot meer of minder kosten.

Structureel/incidenteel

Het voordelig jaarrekeningresultaat bedraagt € 8,6 mln. Hiervan heeft een beperkt bedrag van ca. € 0,3 mln. een structureel karakter (lagere exploitatiebijdrage Hoge Bomen, contracten met nieuwe vervoerders voor leerlingenvervoer). De overige afwijkingen hebben een incidenteel karakter.

Ontwikkeling reserves 2016

De reserves zijn onder te verdelen in een Algemene reserve, die een algemene bufferfunctie vervult en de bestemmingsreserves die gevormd zijn ten behoeve van een bepaald doel.

De ontwikkeling van de reservepositie ziet er als volgt uit:

Omschrijving	1 januari 2017	Bedragen in € mln.
		31 december 2017
Algemene reserve	40,6	31,7
Batig saldo jaarrekening 2017		8,6
Bestemmingsreserves	218,7	219,5
Totaal reserves	259,3	259,8

De reservepositie van de gemeente is ten opzichte van 2016 licht gestegen met € 0,5 mln. Dit is het resultaat van verschillende stortingen in en onttrekkingen aan de reserves.

De bestemmingsreserves zijn ingezet voor de (conform raadsbesluiten) beoogde doelen. De reservepositie van de gemeente bedraagt eind 2017 € 259,8 mln. (incl. het jaarrekeningresultaat over 2017).

Voor een uitgebreide toelichting op de stortingen en onttrekkingen in de reserves wordt verwezen naar paragraaf 3.3.3 Eigen vermogen. Zoals gebruikelijk zijn de voorzieningen in dit overzicht niet meegenomen.

1.3. Leeswijzer

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat de opbouw van de jaarstukken van gemeenten gelijk is aan die van de programmabegroting voor dat jaar. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag (de programmaverantwoording, investeringen en paragrafen) en de jaarrekening (de financiële verantwoording waarop de controleverklaring betrekking heeft).

Jaarverslag

De programmaverantwoording is opgenomen in hoofdstuk 2.1 van deze jaarstukken. Het bevat de beleidsmatige verantwoording over 2017. Bij alle onderwerpen en speerpunten die in de Programmabegroting 2017 zijn benoemd, wordt ingegaan op de vraag of we bereikt hebben wat we ons ten doel hebben gesteld en wat we daarvoor hebben gedaan. Indien van toepassing wordt op basis van de laatste ontwikkelingen een korte doorkijk naar 2018 gegeven. De programma's worden afgesloten met het antwoord op de vraag 'wat heeft het gekost?'

In hoofdstuk 2.2 vindt verantwoording plaats over de investeringen waarin enerzijds wordt terug gekeken op 2017 maar waarin anderzijds ook de meerjarige effecten van de bijstelling van de investeringen, zoals die voorheen in de investeringsrapportage waren verwerkt, worden gepresenteerd.

Tot slot worden in hoofdstuk 2.3 de paragrafen opgenomen. Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten schrijft voor dat er verplichte paragrafen worden opgenomen in het jaarverslag (te weten financiering, de lokale heffingen, het weerstandsvermogen en risicobeheersing, de bedrijfsvoering, het onderhoud van de kapitaalgoederen, grondbeleid en vastgoed en een overzicht van de verbonden partijen). Zij geven, als een dwarsdoorsnede van de programma's, inzicht in een aantal bedrijfsvoering aspecten van de gemeente.

Jaarrekening

In hoofdstuk 3 is de financiële vertaling van het gevoerde beleid te vinden, die bestaat uit de programmarekening en de balans met toelichting. De programmarekening bevat een overzicht van de exploitatieresultaten per beleidsveld. Gemeenten zijn verplicht om in de jaarstukken ook de verantwoordingsinformatie van specifieke uitkeringen op te nemen. Deze zogenaamde SiSa-bijlage (Single Information Single Audit) is opgenomen in hoofdstuk 3.6 Single information, single audit (SiSa). Daarnaast zijn gemeenten verplicht een bijlage met taakvelden op te nemen in de jaarrekening. Deze bijlage is opgenomen in hoofdstuk 3.7 Bijlage taakvelden.

1.4. Doorwerkend effect resultaten jaarstukken naar 2018 en verder

Sinds 2011 maakt de eerste Investeringsrapportage deel uit van de jaarrekening. Deze informatie is opgenomen in deze paragraaf. Hiermee kunnen de meerjarige effecten van de kapitaallasten bij de jaarrekening tegelijk met de jaarrekening zelf aan uw raad worden voorgelegd en meegenomen worden in het Financieel Meerjaren Perspectief 2018-2022 (FMP). Tevens wordt uw raad op deze wijze in een vroeg stadium geïnformeerd over de noodzakelijke bijstelling van investeringen en de daarmee verband houdende liquiditeiten.

In dit onderdeel wordt ingegaan op:

- A. De bijstellingen van de raming van uitgaven en inkomsten van de kredieten en voorgenomen investeringen over de periode 2018-2022.
- B. Het effect van de onder 1 genoemde bijstelling, gecombineerd met een nieuwe liquiditeitenplanningen en/of de actualisatie van de afsluitdata op de voor 2018-2021 geraamde kapitaallasten. In dit effect is ook een actualisatie van het Meerjaren Investeringsplan (MIP) 2018-2021 meegenomen.

A. Afwijkingen (over- en overschrijdingen) op lopende kredieten

In het kader van het budgetrecht van de raad (de begrotingsrechtmatigheid) moet bij (verwachte) overschrijdingen van beschikbaar gestelde kredieten een formele bijstelling van het krediet plaatsvinden. Deze bijstellingen van kredieten hebben wel consequenties voor de uit de investeringen voortvloeiende kapitaallasten vanaf 2019.

Bij deze jaarrekening is bij nadelige bijstellingen onderzocht of dekking mogelijk is door het aframen van beschikbaar gestelde kredieten als gevolg van gerealiseerde overschrijdingen of door bijraming van de verwachte c.q. reeds gerealiseerde inkomsten.

De bijstelling op de uitgaven en inkomsten van de lopende investeringsportefeuille als gevolg van de aanpassingen door de hierboven genoemde componenten (over- en overschrijding van het krediet, liquiditeitenplanningen en afsluitdata) geeft het volgende beeld:

Bedragen in € mln.						
Programma	Bijstelling uitgaven		Bijstelling inkomsten		Bijstelling per saldo	
Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen	0,071	N	0,775	V	0,704	V
Sterke Samenleving	0		0		0	
Ondersteuning, zorg en participatie	0		0		0	
Fysieke Leefomgeving	0,676	N	1,253	V	0,577	V
Dienstverlening en Belastingen	0		0		0	
Bestuur en Veiligheid	0		0		0	
Algemene Dekkingsmiddelen	0		0		0	
Totaal	0,747	N	2,028	V	1,281	V

Op basis van de bijgestelde liquiditeitenplanning vanaf 2018 worden voor enkele investeringen overschrijdingen verwacht ná 2017 (de overschrijdingen ultimo 2017 zijn reeds toegelicht bij 2.2.2). De substantiële afwijkingen (> € 50.000) op kredieten (zowel uitgaven als op inkomsten) worden hieronder toegelicht:

Programma Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen:

Plaberum gemeentelocatie 's Gravenzande

Zoals vermeld in het MPG worden de meerkosten ad € 75.000 gedekt uit verkoop opbrengst.

Strategische gronden Molensloot, De Lier

In de vergadering van 12 december 2017 heeft de raad, als gevolg van de SOK (Samenwerkingsovereenkomst) tussen de gemeente en BPD een krediet beschikbaar gesteld ad € 3,1 mln. voor de verwerving van gronden van BPD. Dekking vindt plaats vanuit de toekomstige terugverkoop van deze gronden aan BPD. In deze investeringsrapportage is jaarschijf 2022 toegevoegd met de voor dat jaar te ramen opbrengst.

Programma Fysieke Leefomgeving:

Ontsluiting Teylingen BCF

Van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH) is een subsidiebedrag van € 612.500 ontvangen. Vanwege onzekere factoren was dit bedrag nog niet geraamd. Daarnaast heeft een grondverkoop aan ONW plaatsgevonden van € 168.700 die niet was voorzien.

Poeldijk centrum (bijdrage herinrichting Voorstraat)

Naar aanleiding van nieuwe gesprekken met de direct belanghebbenden is er een aangepast ontwerp opgesteld. Dit aangepast ontwerp is door een meerderheid geaccepteerd en is nu doorgerekend. De meerkosten (geraamd op € 125.000) worden voornamelijk veroorzaakt doordat het plangebied momenteel groter is (circa 1.600 m²) ten opzichte van de eerste schetsen uit begin 2015 (circa 1.000 m²). Daarnaast is het ontwerp als gevolg van de wensen van de direct belanghebbenden op een groot aantal punten aangepast en zijn de eenheidsprijzen gestegen.

Plaberum hellingbaan strandopgang Molenslag Monster

De investering is gekoppeld aan het project Strandhuisjes en het opstellen van de kustvisie. Het beschikbaar gestelde krediet is onvoldoende om de geraamde voorbereidingskosten van het project te dekken. Het krediet dient met afgerond € 50.000 aangepast te worden.

Fietsvoorzieningen Lange Kruisweg

Vanwege de mogelijkheid tot stapeling is het te ontvangen subsidiebedrag groter (€ 165.907) dan begroot.

Vervanging duikers 2014

Ultimo 2017 is het krediet voor vervanging duikers 2013 afgesloten met een voordeel van afgerond € 58.000. Dit voordeel kan worden toegevoegd aan de Jaarschijf 2014 voor het vervangen van duikers.

Reconstructie Sportlaan

De in 2018 te realiseren reconstructie van de Sportlaan draagt bij aan het verbeteren van de verkeersveiligheid. Daarvoor wordt een subsidie van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag ad € 79.000 ontvangen.

Aansluiten persleiding LT/RT/Waalblok, geb GD11/GZ

De uitvoering van dit project is gepland voor 2018 en 2019. De samenhang met de ombouw van de vacuümleiding en de aanleg van een zuivering door derden maken dit project complexer. Dit heeft daardoor een langere doorlooptijd. De extra kosten worden geraamd op € 75.000.

Riolering Bomenbuurt (fase Eikenhof) (DL) VGRP

Ook dit project Vertraging heeft een langere doorlooptijd en hogere kosten ten gevolge van de complexe problematiek van de verzakking in combinatie met de gebiedsgerichte aanpak; de extra kosten worden geraamd op € 75.000

Verharding 2017

In het kader van het Wegen Project Westland is het Duurzaam Veilig inrichten van de N223 tussen de Jogchem van der Houtweg en de aansluiting Zijdekadebrug in 2016 afgerond. Ten aanzien van een aantal restpunten op het Baron van Gentplein zijn provincie en gemeente overeengekomen dat de provincie deze afkoopt en dat de gemeente zelf hiervoor zorg draagt. Derhalve worden de benodigde activiteiten budgettair neutraal uitgevoerd (verhoging lasten en baten ad € 95.120.

Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2017

Als gevolg van de vervroegde sluiting van de gemeentewerf 's-Gravenzande moeten de burgers uitwijken naar de werf Monster of Naaldwijk. In Naaldwijk is hierdoor de verkeersdruk rondom de Hoogwerf toegenomen en daarvoor is een verkeersveiliger inrichting gerealiseerd (kosten € 126.000). Daarnaast wordt voor deze herinrichting subsidie verwacht van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag à € 80.000. Het nadelig verschil ad € 46.000 kan gedekt worden uit het voordeel op het ultimo 2017 afgesloten krediet Nieuwe fietsinfrastructuur Het Dijkpad.

B. Bijstelling kapitaallasten 2018-2021

De bijstellingen van de lopende investeringskredieten door het aanpassen van afsluitdata, liquiditeitenplanning en bij- en aframingen zijn van invloed op de uit deze investeringen voortvloeiende meerjarige kapitaallasten. Dit geldt eveneens voor de actualisatie van het MIP.

Om een juist effect van de mutaties in de kapitaallasten weer te geven moeten de kapitaallasten wel gecorrigeerd worden voor de "gesloten circuits"; afvalverwerking, riolering of bouwgrondexploitatie. Mutaties bij deze onderdelen leiden namelijk niet tot een wijziging van het begrotingsresultaat, aangezien alle wijzigingen bij deze onderdelen worden gecorrigeerd door een mutatie in de reserve tariefegalisatie afvalstoffenheffing c.q. rioolrecht of door activering bij bouwgrondexploitaties. Eveneens geldt dat in de bijstelling van investeringen met een maatschappelijk nut met een (gedeeltelijke) dekking vanuit de reserve maatschappelijk nut de netto bedragen zijn opgenomen (dus dat deel wat niet via de reserve loopt).

In het CollegeWerkProgramma 2015-2019 is een stelpost sturen op kapitaallasten opgenomen. Achtergrond bij de stelpost is, dat sommige investeringen vanwege externe factoren uitlopen of achter blijven in de planning ondanks de sturing op de financiële planning.

Op basis van de actualisatie van het MIP en de doorrekening van de lopende investeringen bij deze jaarrekening kan nu de volgende meerjarige bijstelling van de stelpost over de periode 2018-2021 worden gemaakt:

Effect (bedragen in mln.)	2018	2019	2020	2021
Resterende stelpost (c.q. nog in te vullen)	0,52 N	1,69 N	1,60 N	0,38 N
Netto bijstelling kapitaallasten a.g.v. jaarrekening	0,52 V	1,09 V	0,50 V	0,33 V
Resterende stelpost na jaarrekening	0,00 V	0,60 N	1,10 N	0,05 N

Het vorenstaande resulteert uiteindelijk in het volgende voorstel zoals dat terugkomt in het bij deze jaarrekening behorende raadsvoorstel:

De lopende investeringen bij te stellen voor een bedrag van per saldo € 1,281 mln. (voordelig). Zie voor dit bedrag overigens de tabel onder 2.2.4 van dit hoofdstuk.

1.5. Rechtmatigheid

De jaarrekening dient niet alleen een getrouw beeld weer te geven maar de daarin verantwoorde baten, lasten, en balansmutaties moeten ook rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatig wil zeggen: volgens de geldende wet- en regelgeving. De uitgangspunten voor rechtmatigheid en de geldende wet- en regelgeving zijn door de gemeenteraad vastgesteld in het controleprotocol voor de accountantscontrole.

De gemeente ziet zelf toe op het rechtmatig handelen van de organisatie. Aan de hand van een risicoanalyse wordt per jaar bepaald welke processen voor controle in aanmerking komen. Dit is uiteindelijk vastgelegd in het 'controleplan Verbijzonderde Interne Controle 2017'. Deze controles vinden objectief en onafhankelijk plaats en worden systematisch en gedocumenteerd uitgevoerd. De resultaten zijn vastgelegd in een dossier en de rapportage is besproken met de verantwoordelijken voor het proces. Waar nodig worden verbeteringen doorgevoerd.

In 2017 zijn op 20 processen controles op het rechtmatig handelen uitgevoerd.

1.6. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 is de „Wet modernisering Vpb – plicht overheidsondernemingen" in werking getreden. Met de inwerkingtreding van deze wet worden overheden in beginsel vennootschapsbelastingplichtig, voor zover zij een onderneming drijven. De belastingplicht is van toepassing voor boekjaren vanaf 1 januari 2016. Voor o.a. de portefeuille van het taakveld Grondbedrijf en de portefeuille Vastgoed is onderzocht of er sprake is van een activiteit die vennootschapsbelastingplichtig is. Uit dit onderzoek is gebleken dat enkel het Grondbedrijf van de gemeente vennootschapsbelastingplichtig is. De gemeente Westland doet vanaf het jaar 2016 belastingaangifte, echter de specifieke omvang van een eventueel resultaat over het jaar 2016 is nog niet bekend. De aangifte Vpb over het jaar 2016 wordt nu voorbereid en ingediend. Er is een aantal uitgangspunten waarover Westland met de Belastingdienst van mening verschilt. Daarover zal het gesprek aangegaan worden na indiening van de aangifte over het jaar 2016. Het is daarom op dit moment niet mogelijk om het definitieve fiscaal resultaat over het jaar 2016 vast te stellen. De voorlopige conclusie is dat het Grondbedrijf Vpb-plichtig is en Vastgoed niet. De voorlopige verwachting over het jaar 2017 is dat er nog geen vennootschapsbelasting betaald hoeft te worden. De Belastingdienst heeft nog geen definitief standpunt ingenomen. Er vindt overleg met de Belastingdienst plaats over de uitgangspunten voor het vaststellen van de openingsbalans en het bepalen van het ondernemingsresultaat. De fiscale positie over 2017 kan derhalve nog afwijken. In de balans zijn als gevolg hiervan nog geen vorderingen en/of schulden opgenomen.

1.7. Gebeurtenissen na balansdatum

Kunstgrasvelden vv Lyra

In 2015 zijn een tweetal kunstgrasvelden op het voetbalterrein van VV Lyra geplaatst. In 2016 is er o.a. geconstateerd dat de vezels van kunstgrasvelden loslaten. Hierop is de aannemer aansprakelijk gesteld. Deze heeft de aansprakelijkstelling doorverwezen naar de leverancier. Getracht is/wordt een en ander in der minne te beschikken.

Aan de raad zal bij de 1e actualisatie 2018 worden voorgesteld om het krediet beschikbaar te stellen voor vervanging van de matten in 2018. Hiervoor is in het MIP een investeringsbudget geraamd. Met de uitkomst van de schikking is nog geen rekening gehouden.

Laatste stand van zaken is dat de kunstgrasleverancier bereid is de matten te leveren. Verder zal bekeken worden welke juridische stappen er nog ondernomen moeten worden.

1.8. Rapportage Interbestuurlijk Toezicht

Bijlage B:

Rapportage Interbestuurlijk Toezicht 2017

Bij model

Westland

bestuursvereenkomst

Financiën	Groen / Oranje / Rood (inkleuren)	TOELICHTING (korte en bondige tekst)
Er is structureel en reëel begrotingsevenwicht		De toezichthouder, provincie Zuid-Holland, heeft in haar brief van 21 december 2017 inzake het begrotingsregime 2018 aangegeven dat, rekening houdend met het overzicht van incidentele baten en lasten, de structurele lasten in de begroting 2018 alsook de meerjarenbegroting 2018-2021 gedekt worden door structurele baten.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>		Nee.
Ruimtelijke ordening	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING (korte en bondige tekst)
De gemeentelijke bestemmingsplannen zijn aangepast aan de Verordening Ruimte 2014 (artikel 3.4 Verordening Ruimte)		In het kader van de actualisatieplicht zijn rond 2012 bijna alle bestemmingsplannen geactualiseerd. De enkele plannen die momenteel nog gelden van voor de actualisatie zijn in overeenstemming met de Verordening Ruimte 2014.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>		Nee.
Omgevingsrecht (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Milieu, Bouwen en Wonen)	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING (korte en bondige tekst)
Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving is tijdig een beleidsplan, een uitvoeringsprogramma en een evaluatie vastgesteld en met de jaarrapportage over de uitvoering bekend gemaakt aan de gemeenteraad. Binnen twee maanden na vaststelling wordt hierover mededeling gedaan aan de provincie Zuid-Holland.		Aan alle genoemde verplichtingen is voldaan.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>		Nee.

Monumentenzorg	Groen / Oranje / Rood	TOELICHTING (korte en bondige tekst)
De gemeente beschikt over een deskundige adviescommissie met betrekking tot de (rijks)monumenten		De gemeente Westland heeft sinds 2005 een monumentencommissie, ook bekend als adviescommissie cultuur historisch erfgoed Westland vanwege het brede spectrum in het erfgoedveld waarvoor de commissie om advies kan worden gevraagd. De commissie bestaat momenteel uit 5 deskundige leden en een onafhankelijk voorzitter. De commissie wordt ondersteund door een ambtelijke secretaris en notulist. De gemeente is betrokken via de gemeentelijke archeoloog en vanuit toezicht. De verantwoordelijke wethouder wordt tenminste twee keer per jaar uitgenodigd de vergadering van de commissie bij te wonen. In de commissie zijn de volgende deskundigheden vertegenwoordigd: 1. Stedenbouw en Archeologie 2. Historie en Archeologie 3. Bouwhistorie en Restauratietechniek 4. Restauratiearchitectuur en Herbestemming 5. Bouwkunde en lokale historie
Is er reden voor extra aandacht?		Nee.
Archief- en informatiebeheer	Groen / Oranje / Rood	TOELICHTING (korte en bondige tekst)
Het archief- en informatiebeheer van de gemeente zijn op orde		In 2017 is de gemeente verhuisd naar 2 nieuwe gemeentekantoren. Na de verhuizing eind augustus 2017 werkt de ambtelijke organisatie papierarm. Deze verandering vergt nog altijd een grote inspanning van de medewerkers op het gebied van digitaal werken. Ten aanzien van het archief- en informatiebeheer van de nog niet overgedragen archieven is in 2017 hoofdzakelijk ingezet op het digitaliseren en het opruimen van archieven in verband met de verhuizing. Hierbij is wederom een slag gemaakt in het: 1. Digitaal inrichten van (in 2017 ruim 60) werkprocessen; 2. Opruimen van de fysieke werkarchieven; 3. Controleren van de kwaliteit van de archieven; 4. Gebruik van de Zaaktypecatalogus bij de inrichting van digitale processen (verbetering kwaliteit metadata). Ten aanzien van het archief- en informatiebeheer van de overgedragen archieven heeft 2017 vooral in het teken gestaan van de inspecties van de nieuwe archiefbewaarplaats, de verhuizing van 5 km papieren archief en het verhuizen van de kunstcollectie van de voormalige gemeentehuizen naar het Kunstdepot. Aandachtspunt is de achterstand in het in goede, geordende en toegankelijke staat brengen van de openbare archieven (wettelijke taak) van de voormalige gemeenten van Westland; er is een start gemaakt met het opschonen en inventariseren van een aantal deelarchieven.

<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>		Er zijn acties in gang gezet om te bezien of de nog te realiseren verbeterpunten uit het Verbeterplan bewerkstelligd kunnen worden binnen de huidige formatie van DIV of dat aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.		
Huisvesting Vergunninghouders	Groen / Oranje / Rood	Toelichting		
Er is niet volledig en tijdig voldaan aan de halfjaartaakstelling en er is een achterstand		Gevraagde informatie	Stand van zaken	Oordeel PZH
		Achterstand per 1 januari van het verantwoordingsjaar	81	82
		Fase interventieladder op 1 januari	gesignaleerd	signaleren
		Taakstelling eerste halfjaar van het verantwoordingsjaar	80	80
		In het eerste halfjaar gehuisveste vergunninghouders	87	79
		Achterstand per 1 juli van het verantwoordingsjaar	74	83
		Fase interventieladder op 1 juli	signaleren	signaleren
		Taakstelling tweede halfjaar van het verantwoordingsjaar	61	61
		In het tweede halfjaar gehuisveste vergunninghouders	82	86
		Achterstand per 31 december van het verantwoordingsjaar	53	58
		Fase interventieladder op 31 december	signaleren	Informatie opvragen en valideren
		Eventuele toelichting		
		De taakstelling voor 2017 is niet gehaald. Er zijn afspraken gemaakt met de corporatie om de langst wachtende vergunninghouders in het eerste kwartaal van 2018 te huisvesten. Er wordt samen met de corporaties maandelijks overleg gevoerd over de stand van zaken en de voortgang om de achterstand in te lopen.		
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>		Ja, de achterstand van 2017 komt bovenop de taakstelling van 2018. De taakstelling is hierdoor opnieuw fors. Door directe afspraken met de corporaties en het voeren van de regie, dient de achterstand te worden ingelopen. De druk op de sociale voorraad is hierdoor groot.		

Hoofdstuk 2 Jaarverslag

2.1. Programmaverantwoording

2.1.1. Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Sterke economie

Accent Duurzame en innovatieve Greenport

Algemene beschrijving De gemeente Westland zet zich samen met het bedrijfsleven in voor een sterker glastuinbouwcluster, dat hét internationale centrum is voor kennis, innovatie en ondernemen in de glastuinbouw. Essentieel hiervoor is het realiseren van de Greenport Horti Campus. Daarnaast zijn de toepassing van nieuwe energiebronnen, modernisering van het teeltareaal en het vergroten van de verdien capaciteit voor ondernemers van groot belang. Als gemeente brengen wij partijen bij elkaar en zorgen wij mede voor de randvoorwaarden die ondernemers nodig hebben om succesvol te kunnen ondernemen.

Doel Een toekomstbestendige greenport economie met toegenomen kennis, innovatie en duurzaamheid.

Activiteiten

1. Vergroten verdien capaciteit
2. Realisatie Greenport Horti Campus
3. Uitvoering Bio Base Westland
4. Uitvoering project Modernisering teeltareaal in Westland
5. Versterken agrologistieke functie en positie zaadveredeling/uitgangsmateriaal
6. Uitvoering energietransitie
7. Westland Agenda II

1. Vergroten verdien capaciteit

Gewenst resultaat (volgens CWP) Toename van de toegevoegde waarde van het Westlandse greenportcluster.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving	
	Op basis van de 'Bedrijfslevenvisie 2030' onderzoeken wij samen met het bedrijfsleven hoe de verdien capaciteit in Westland kan worden vergroot. Nieuwe product-marktcombinaties, meer samenwerking en cross-overs met andere sectoren gaan hiervoor zorgen. Het exportpakket van de greenport wordt verbreed en omvat nieuwe versproducten, techniek en kennis.	
	Het vergroten van de verdien capaciteit is primair een verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Als gemeente zorgen wij o.a. via Innovation Quarter voor cross-overs door partijen aan tafel te brengen en ondersteunen wij het bedrijfsleven in de zoektocht naar nieuwe markten (internationalisering, kennis en innovatie Biobase en agrologistiek).	

Waar staan wij nu?

- Gebiedsverkenning Westland-Oostland wordt doorontwikkeld.
- Greenport Westland-Oostland is doorontwikkeld naar Greenport West-Holland.
- Proces Coalitie HOT loopt.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	In 2017 staat de verdere implementatie van de projecten binnen Greenport Westland-Oostland en de coalitie Herstructurering en Ontwikkeling Tuinbouwsector (HOT) centraal. Ook worden Holland Horti International en Freshteq gefaciliteerd in hun ontwikkeling. Met name het bedrijfsleven is aan zet. De gemeente faciliteert met menskracht en door inzet van haar ruimtelijk instrumentarium.	Continu proces

Ontwikkelingen & risico's De faciliterende rol van de overheid op het gebied van ruimte vergt nogal forse financiële investeringen, waarbij vooral Rijk en provincie aan zet zijn (wegen, water etc.). De gemeente Westland zal lobbyactiviteit moeten inzetten om het Rijk en de Provincie te overtuigen van de noodzaak van hun investeringen.

2. Realisatie Greenport Horti Campus

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een centrale locatie in Westland met onderwijsinstellingen, (internationale) studenten, een Innovatie- en Demonstratiecentrum in combinatie met de onderzoeksfaciliteiten van de Demokwakerij en verbindingen met innovaties van TU Delft, InHolland en Wageningen Universiteit.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
De Greenport Horti Campus (GHC) is een internationaal kennis- en opleidingscentrum. Wij werken samen met onze partners toe naar een centrale locatie voor de GHC in Westland met onderwijsinstellingen, (internationale) studenten, meerdere Innovatie- en Demonstratiecentra en de Demokwakerij en verbindingen met innovaties van TU Delft, InHolland en Wageningen Universiteit.	

Waar staan wij nu?

- Met FloraHolland is een anterieure overeenkomst gesloten.
- Gemeente is participant in de GHC Onroerend Goed BV.
- World Horti Center is gerealiseerd en de gemeente neemt een aantal werkplekken en een business lounge af voor haar programma's met overheden en bedrijven en in het kader van internationalisering.
- Kennis- en innovatiepact is gerealiseerd i.s.m. Greenport West-Holland.
- LDE programma is gerealiseerd (universitair niveau).

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Na het doorlopen van de ruimtelijke procedures is in september 2016 gestart met de bouw van de GHC: een schoolgebouw, onderzoekskas en expositiecentrum. Deze zullen naar verwachting in september 2017 gereed zijn.	WHC is gerealiseerd

Ontwikkelingen & risico's Het expositiecentrum is gerealiseerd. Door de gemeentelijke deelname in de vennootschap is het expositiecentrum haalbaar. Na vijf jaar wordt het aandelenkapitaal tegen nominale waarde overgenomen door de Demokwakerij of één van de andere participerende partijen.

Verbonden partijen

Horti Campus

Het realiseren van de Greenport Horti Campus draagt bij aan het versterken van de economische activiteiten en positie van het Westland. De gemeente Westland heeft een aandelenstorting gedaan van € 2 mln. en tevens een garantie verstrekt van € 13 mln.

3. Uitvoering Bio Base Westland

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een meerwaarde van € 50 mln. in Greenport Westland-Oostland met activiteiten in de bio based economy in 2020.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	We gaan door met Bio Base Westland, de netwerkorganisatie van bedrijven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties om bio based business in de glastuinbouw tot ontwikkeling te brengen. In dit programma wordt gewerkt aan de commerciële toepassing van plantenstoffen en plantenextracten in onder andere de farmaceutische, cosmetica, food & feed, (agro)chemische en papier- en kartonindustrie. Eén van de actielijnen is het realiseren van een bio based valorisatiepark in de regio Westland; een bedrijventerrein waar biobased bedrijven worden gevestigd. Daar vindt de (hoogwaardige) verwerking van plantenstoffen plaats. Voor kennisontwikkeling wordt gewerkt aan de oprichting van een Innovatie- en Demonstratiecentrum (IDC) voor de bio based economy.

Waar staan wij nu?

- Vezelproductie papier- en kartonindustrie is gestart en wordt jaarlijks geëvalueerd.
- Initiatieven voor productie inhoudsstoffen zijn gestart (o.a. extractenbibliotheek van het kenniscentrum Plantenstoffen) via het Ondernemersplatform en Greenport West Holland.
- Ondernemersplatform Plantenstoffen is opgericht.
- Consortium voor biobased verpakkingen is gevormd.
- Europees BERST-project is afgerond.
- Afwegingskader biobased park is opgesteld.
- Website biobasewestland.nl en nieuwsbrieven zijn gerealiseerd.
- Bioboost Programma is gestart in 2017.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Wij werken binnen Greenport Westland-Oostland en Bio Base Zuid-Holland toe naar businesscases met nieuwe verdienmodellen om de bio based economy een impuls te geven. Hiertoe wordt het programma Biobase Zuid-Holland 2017 uitgevoerd. Essentieel hierin is het realiseren van cross-overs met potentiële partners (industrie) die geïnteresseerd zijn in de inhoudsstoffen van planten.	Bio Base Westland is opgegaan in Greenport West Holland; BioBoost programma is gestart.

Ontwikkelingen & risico's

- Om de daadwerkelijke kansen voor business met plantenstoffen goed in kaart te brengen en te verzilveren is het nodig dat de continuïteit van de netwerkorganisatie voor ten minste een periode van vier jaar is gegarandeerd. Daarbij zal een (herhaald) beroep worden gedaan op Europese fondsen, maar is ook aanzienlijk financieel commitment van de vier Greenports essentieel. Alle inzet, waarvan bovengenoemde ontwikkelingen slechts voorbeelden zijn, ten spijt, ontplooiën ondernemers momenteel nog niet veel activiteiten in de bio based economy vanwege het gebrek aan rendement en de nog beperkte vraag vanuit de markt.
- Het Kenniscentrum Plantenstoffen is in de problemen geraakt en dient opnieuw te worden gestructureerd. Vooral de extractenbibliotheek dient behouden te blijven voor het glastuinbouwcluster.

4. Uitvoering project Modernisering teeltareaal in Westland

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een verbeterde ruimtelijke structuur van het glastuinbouwgebied.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Binnen het project Modernisering van het teeltareaal werken wij samen met het bedrijfsleven aan het wegnemen van de ruimtelijke en financiële obstakels die de modernisering van het glastuinbouwareaal in Westland in de weg staan. De gemeente faciliteert dit traject. We schakelen een gebiedsbemiddelaar in om partijen bij elkaar te brengen en afstemming te zoeken met publieke partners. Met behulp van ons ruimtelijk instrumentarium wordt bijgedragen aan het verminderen van de obstakels. Daarbij kan worden gedacht aan flexibele bestemmingsplannen, strengere handhaving van strijdigheden in het glastuinbouwgebied en het verplaatsen van woningen, maar ook nieuwe jeroen(beleids)instrumenten als onteigening kunnen nodig zijn. Daarnaast werkt de gemeente in samenwerking met partijen onverminderd aan de uitvoering van lopende projecten, zoals Poelzone en Boomawatering. Verder maken wij ons sterk om met ondersteuning van het ministerie van Economische Zaken, de provincie Zuid-Holland en Greenport Holland Overheden knelpunten in wet- en regelgeving weg te nemen.

Waar staan wij nu?

- Gewenste ruimtelijke structuur is in beeld gebracht via Gebiedsverkenning Greenport Westland.
- Bijstelling van bestaande en ontwikkeling van nieuwe instrumenten met raads werkgroep geïnventariseerd.
- Groei van 120% naar ruim 45 hectare vernieuwing productieareaal in 2017.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Wij zetten ons met de nu ter beschikking staande mix van instrumenten in om de herstructurering te faciliteren. We realiseren ons echter dat er - gezien de ambities en de urgentie - in veel situaties meer nodig is om tot sluitende businesscases voor gebieden te komen en modernisering en herstructurering te doen slagen. Wij zullen in samenwerking met de provincie Zuid-Holland en het ontwikkelingsbedrijf HOT analyses maken van knelpunten bij het uitvoeren van de publieke taken en daar oplossingen in voorstellen. Wij zullen ons inzetten om versneld met bestaande en nieuwe instrumenten obstakels, zoals in de weg liggende woningen, waterlopen en strijdig gebruik van gronden en opstallen, voor herstructurering te verminderen en daarmee een bijdrage te leveren aan ondernemerschap en onze rol in de Coalitie HOT.	• Gewenste ruimtelijke structuur is in beeld gebracht via Gebiedsverkenning Greenport Westland. • Nieuwe handhavingsstrategie is ontwikkeld en vastgesteld. • Grotere woningen en woonkavels, gecombineerd met uitplaatsing van woningen, worden mogelijk gemaakt. • Subsidieregeling voor versnellen uitplaatsen van woningen is opgesteld (in werking in 2018).

Ontwikkelingen & risico's

- De coalitie HOT draagt er aan bij dat ondernemers hun 'SWOT-analyses' maken en daarbij een meer helder beeld hebben van hetgeen zij van financier(s) en overheden (in termen van randvoorwaarden) kunnen verwachten. Ondernemers zullen op basis van hun analyses tot keuzes en plannen komen.
- De trend tot verdere samenwerking tussen ondernemers zet door, waardoor marktposities worden verstevigd. Onvoldoende tempo in het realiseren van investeringen in infrastructuur en energie kan de herstructurering frustreren. Ook de doorzettingsmacht in handhaving is een risico. Na de primaire besluitvorming kan bezwaar, beroep en hoger beroep volgen. Dit kan tot langlopende, meerjarige trajecten leiden, wat overigens ook om meer inzet vraagt.
- Aan de private kant zien wij als risico dat reguliere bedrijfsfinanciering en

financiering van herstructurering door ondernemers als onvoldoende (slagvaardig) worden ervaren.

5. Versterken agro logistieke functie en positie zaadveredeling en uitgangsmateriaal

- Gewenst resultaat (volgens CWP)**
- a. Omzetgroei en stijging werkgelegenheid in de sectoren agrologistiek, zaadveredeling en uitgangsmateriaal in Westland.
 - b. Gezamenlijke agenda Mainport-Greenport.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij voeren een intensieve lobby en creëren de randvoorwaarden om een goede bereikbaarheid en meer multimodaal vervoer te realiseren. Bedrijven in zaadveredeling en uitgangsmateriaal faciliteren wij zo goed mogelijk in hun verdere ontwikkeling/uitbreiding.

- Waar staan wij nu?**
- Gebiedsverkenning Greenport Westland-Oostland is afgerond.
 - Onderzoek relatie Mainport-Greenport is afgerond.
 - Onderzoek gezamenlijke agenda Mainport-Greenport door Ministerie is uitgevoerd.
 - Seed Quality Center (Rijk Zwaan) kan worden gebouwd.
 - Eerder vestiging Axia Seeds mogelijk gemaakt, gevolgd door recente uitbreiding met voormalig pand Monsanto.
 - Vergunning tijdelijke kantoorruimten, ter voorbereiding van nieuwbouw t.b.v. centralisatie, voor Dümme Orange (Fides-locatie), is verleend.
 - Ca. 14 hectare nieuwbouw Beekenkamp (uitgangsmateriaal) is vergund.
 - Uitbreiding Van der Knaap (uitgangsmateriaal/potgrond) is in voorbereiding.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Uit een onlangs door het ministerie van Economische Zaken gepresenteerd onderzoek blijkt dat er veel kansen liggen voor samenwerking tussen Greenport Westland-Oostland en Mainport Rotterdam. Dit zal verder worden uitgewerkt naar concrete projecten.	Continu proces. Zal meegenomen worden in de Gebiedsuitwerking Greenports 3.0 Westland met Rijk en regio.

- Ontwikkelingen & risico's**
- Er is sprake van een grote investeringsbereidheid binnen de sector zaadveredeling. Samen met de Topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen en met het betrokken bedrijfsleven (o.a. Plantum) wordt het belang van uitgangsmaterialen ook binnen de EU meer neergezet.

6. Uitvoering energietransitie

- Gewenst resultaat (volgens CWP)**
- Zes aardwarmteboringen à la Green Well Westland en één Trias-boring.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij bevorderen en faciliteren de omslag van het gebruik van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen. De behoefte van bedrijven aan bepaalde vormen van duurzame energie is voor ons leidend. Samen met het bedrijfsleven onderzoeken wij ook de mogelijkheid om havenwarmte in te zetten voor de Westlandse glastuinbouw. Verder wordt toegewerkt naar een warmte-infrastructuur, waarbij verschillende warmtenetwerken aan elkaar gekoppeld zijn. Ook zetten wij ons in voor uitbreiding van het OCAP-netwerk en het verbeteren van de leveringszekerheid van CO ₂ in Westland. Vanuit de Westland Agenda worden aardwarmteprojecten ondersteund. Ook wordt bij het Rijk een lobby gevoerd voor de inzet van gelden.

- Waar staan wij nu?**
- Trias Westland (Naaldwijk) wordt geen Trias project maar een regulier "Onder Krijt" project.
 - Coalitie HOT heeft o.a. geleid tot oprichting van Energie Transitie Partners (ETP). ETP ondersteunt en faciliteert en participeert op verzoek bij tuindersinitiatieven. Rabobank en provincie hebben inmiddels een investeringsfonds / garantiefonds in het leven geroepen.
 - Geothermieccongres is georganiseerd om verbinding tot stand te brengen.
 - Lobby richting ministerie van EZK wordt gevoerd.
 - Participatie in haalbaarheidsonderzoek Cluster West / Warmterotonde / Havenwarmte.
 - 3 – 4 nieuwe aardwarmte initiatieven (Maasdijk, Polanen, Kralingerpolder, Noordland & Kapittelland) zijn in voorbereiding.
 - Bedrijven op ABC Westland zijn voorzien van zonnepanelen.
 - Energiestudies, business cases en geologische studies zijn gefinancierd.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Wij streven er naar vanaf 2017 jaarlijks twee aardwarmteboringen te realiseren. Dit doen wij door: • Bij te dragen aan geologische studies voor optimalisatie van het aantal mogelijke doubletten in Westland. • Te komen tot een garantiefonds voor aardwarmteprojecten. • Een publiek-private samenwerking aan te gaan met glastuinbouwbedrijven om in de diverse glastuinbouwclusters aardwarmte-initiatieven te ontwikkelen. • Versterken van kennis en professionaliteit ten behoeve van financiering (eventueel van pensioenfondsen/Europese Investeringsbank). • Regionale samenwerking aan een businesscase om de haalbaarheid van warmtelevering uit het Rotterdamse havencomplex te beoordelen. • Medewerking aan energie- en haalbaarheidsstudies ten behoeve van de energietransitie in het algemeen.	• Er is meegewerkt aan de oprichting van ETP. • Via ETP worden geologische studies uitgevoerd. • Via Coalitie HOT is een garantiefonds gevormd. • Via ETP wordt gewerkt aan warmtecoöperaties in het glastuinbouwcluster van Westland. • Met oprichting ETP is vraagstuk van financiering afgerond. • Afstemming regionale samenwerking is continue aandachtspunt. Westland is wel partner in energieconvenant van GPWH en MRDH. • Medewerking aan studies is continu proces.

- Ontwikkelingen & risico's**
- De Warmtealliantie (provincie Zuid-Holland, Havenbedrijf, Gasunie, Eneco, Warmtebedrijf Rotterdam) onderzoekt de haalbaarheid van een restwarmte infrastructuur tussen Rotterdam, Delft, Westland, Den Haag, Zoetermeer, de Oostland gemeenten en Leiden. De aanleg van een warmtenet voor restwarmte uit het Rotterdamse havencomplex biedt kansen van het verduurzamen van de warmtevraag. Om nadelige effecten uit te sluiten dient Westland betrokken te blijven bij het project.
 - Er kunnen technische problemen ontstaan in de exploitatiefase van geothermieprojecten.
 - Opgave om versneld af te koppelen van aardgas kan negatieve consequenties hebben voor de glastuinbouweconomie. Denk bijvoorbeeld aan het effect van hogere gasprijzen op de kostprijs voor Westlandse producten.
 - In december 2016 is Energie Transitie Partners (ETP), een samenwerking tussen HVC en Capturam, opgericht. ETP ondersteunt tuinderscoöperaties bij de energietransitie.

Verbonden partijen Juva (Westland Infra netbeheer BV, Capturam BV en Anexo) en HVC:

7. Uitvoering Westland Agenda II

Gewenst resultaat (volgens CWP) Innovatie in het glastuinbouwcluster.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Innovatieve projecten die Westland sterker moeten maken zijn onder de noemer Westland Agenda II bijeengebracht. Het gaat om: Modernisering van het teeltareaal, Nieuwe Verdienmodellen, Bio Base Westland, Aardwarmteboringen in de diepere aardlagen, Sociale Duurzaamheid, Vers-logistiek, een Innovatie- en Demonstratiecentrum voor gezondheid en welbevinden en een (fysieke) ruimte voor jonge innovators.

Waar staan wij nu? Diverse projecten zijn nog in volle gang, maar hebben al gunstige deelresultaten opgeleverd. Project Modernisering teeltareaal is ondergebracht in Coalitie HOT. Biobase is ingebracht in Greenport West-Holland-verband. Diverse aardwarmteprojecten zijn opgestart of staan op stapel (o.a. het bekende TRIAS-project; heeft veel kennis over de ondergrond opgeleverd). Project Sociale Duurzaamheid heeft tot grote betrokkenheid en deelname van Westlandse bedrijven geleid. Ook zijn er projecten opgestart met betrekking tot Vers-logistiek (zowel groente als bloemen/potplanten). Bedrijfsleven is erg enthousiast over de samenwerking met gemeente en pleit voor voortzetting, te weten als Westland Agenda III.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	De Westland Agenda II wordt naar verwachting eind 2016 afgesloten.	Wordt eerste helft 2018 afgesloten

Ontwikkelingen & risico's De Westland Agenda II is een projectenportefeuille. De ontwikkelingen en risico's op de inhoud staan in de begroting beschreven bij de desbetreffende onderwerpen.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Structuurvisie Westland 2025. Perspectief 2040	2013	2025 met perspectief naar 2040
	Nota Bio Base Westland	2011	
	Energievisie Westland	2007	

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Sterke economie

Accent Externe positionering Greenport

Algemene beschrijving Met als motto 'Where nature meets innovation' zet de gemeente Westland zich in om de nationale en internationale positie van Greenport Westland te versterken. Dat doen we door deel te nemen aan belangrijke netwerken, in te zetten op belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding en internationaal deuren te openen voor ons bedrijfsleven. Tegelijkertijd richten we ons op het verbeteren van het vestigingsklimaat van Westland. Wij willen dat bestaande bedrijven in onze gemeente blijven ondernemen en nieuwe bedrijven zich hier vestigen, zodat de werkgelegenheid wordt vergroot. Om ondernemers te kunnen laten ondernemen, willen wij hen zoveel mogelijk ontzorgen. Daartoe verminderen wij de regels en versterken we accountmanagement.

Doel Een sterkere Westlandse economie door ondersteuning van beleid en financiering vanuit de regio (Haaglanden/Metropoolregio Rotterdam-Den Haag), de provincie Zuid-Holland, het Rijk en de Europese Unie.

Activiteiten Optimaliseren van het vestigingsklimaat voor ondernemers door:

1. Deelname aan strategische allianties
2. Investeren in public affairs
3. Internationalisering
4. Verbeteren vestigingsklimaat

1. Deelname aan strategische allianties

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- Versterkte positie van Westland in strategische netwerken.
- Effectieve governancestructuur voor Greenport Westland-Oostland.
- Gezamenlijke agenda Greenport Holland.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	We gaan onze deelname aan strategische netwerken intensiveren en zo nodig uitbreiden. Binnen Greenport Westland-Oostland en Greenport Holland Overheden continueren wij onze trekkersrol.

Waar staan wij nu?

- Governancestructuur en uitvoeringsprogramma GPWO zijn gereed.
- Ontwikkeling greenport is in Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) verankerd (o.a. Roadmap Next Economy).
- Afspraken zijn gemaakt over rol Stichting Westland Marketing.
- Succesvolle subsidieaanvraag ingediend bij MRDH voor Fieldlab Smart Food.
- Intensieve samenwerking met InnovationQuarter.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
		De organisaties die actief zijn binnen de Greenport Westland-Oostland (GPWO) zullen de komende jaren uitvoering geven aan de activiteiten zoals genoemd in het uitvoeringsprogramma GPWO. De gemeente Westland zal vooral actief zijn op gebied van modernisering glastuinbouw (uitvoering moderniseringsprogramma via HOT), energietransitie (intensivering aardwarmte), bio base (opschaling van lokaal naar regionaal en vandaar uit naar provinciaal niveau), gezondheid en geluk (meer aandacht voor gezonde voeding en de emotie van bloemen/potplanten).

Voor de uitvoering van het programma GPWO stellen wij aanvullend budget beschikbaar.	
--	--

Ontwikkelingen & risico's Wij bewaken blijvend de integraliteit en de effectiviteit van de strategische allianties en de verbinding met de gemeentelijke organisatie.

Verbonden partijen Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
De MRDH werkt met de 23 deelnemende gemeenten aan het versterken van de bereikbaarheid en het economisch vestigingsklimaat van de regio Rotterdam Den Haag.

Stichting Westland Marketing (SWM)
SWM heeft als hoofddoelstelling om de regionale 'Business to Business' en 'Business to Government' marketing van Greenport Westland te verzorgen en hiermee een bijdrage te leveren aan een sterke Greenport Westland en daarmee aan een sterke Westlandse economie.
De hoofdactiviteit van SWM is de ontwikkeling van strategische 'Business to Business' en 'Business to Government' activiteiten binnen en buiten Westland, die beeldbepalend en imagoversterkend zijn voor de profilering van Westland als hét glastuinbouwcluster van de wereld en Westland als vestigings- en investeringsplaats in het bijzonder. De 'Business to Business' en 'Business to Government' marketing en branding van Greenport Westland wordt goed afgestemd met de branding strategie van MRDH, IQ en EPZ.
Leidende thema's in de branding van Greenport Westland zijn 'Where nature meets innovation' en 'The gateway to Europe'.

2. Investeren in public affairs

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- EU-platform van tuinbouw gerelateerde regio's waarin Westland mede de agenda bepaalt.
- Programma Externe positionering.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	De organisatie wordt versterkt op het gebied van public affairs. Daarbij wordt ingespeeld op de politieke besluitvorming bij andere overheden, met als doel ondersteuning van beleid en financiering te krijgen (bijvoorbeeld vanuit Europa).

Waar staan wij nu?

- Gecoördineerde lobbyagenda en overall public affairs plan zijn in uitvoering.
- Start uitgebreide stakeholdersanalyse Greenportorganisatie en follow-up werkbezoeken politieke fracties uit Den Haag en Brussel aan Westland.
- Deelname aan ERIAFF netwerk (European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry).

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	We blijven de politieke ontwikkelingen die voor de Greenport van belang zijn volgen en zetten daar gericht op in (o.a. ten aanzien van versnelling energietransitie, groen onderwijs, bereikbaarheid).	Continu proces
	Ter voorbereiding op de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017 hebben wij een position paper voor Greenport Westland opgesteld waarin wij bij de landelijke politiek gericht aandacht vragen voor de voor tuinbouw belangrijke onderwerpen. Deze position paper zullen wij in de aanloop naar de verkiezingen actief blijven uitdragen o.a. in combinatie met werkbezoeken en de resultaten monitoren.	Is gerealiseerd

Daarnaast starten wij in 2017 met de voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2018. Vanuit de ambtelijke organisatie wordt hiervoor het Lokaal Memorandum voorbereid waarin de nieuwe gemeenteraad geadviseerd wordt over de verschillende beleidsmogelijkheden.	Is gestart, afronding in maart 2018
Voor het EU-netwerk van tuinbouw gerelateerde regio's zetten we voor 2017 in op de organisatie van de jaarlijkse internationale ERIAFF-conferentie, met als doel het netwerk uit te bouwen.	Is gerealiseerd

3. Internationalisering

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- Programma Externe positionering
- Vergrote internationale focus

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Wij ondersteunen onze bedrijven vanuit een faciliterende rol bij hun internationale contacten door het openen van deuren, te lobbyen voor financiering, programma's te organiseren voor buitenlandse delegaties en presentaties te geven over de kracht van de greenport. Met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties voeren we de dialoog om in beeld te brengen wat er randvoorwaardelijk nodig is om de internationale oriëntatie te vergroten. Tweetalig onderwijs in het basis- en voortgezet onderwijs is gewenst. Daarom is dit opgenomen in de Lokale Educatieve Agenda.	
Zie ook accent Nieuwe bedrijvigheid.	

Waar staan wij nu?

- Deelname aan tuinbouwmissies China en Japan
- Deelname aan Fruit Logistica
- Ontvangst van internationale delegaties

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Ons streven is er op gericht om als Westland nog meer als eenheid naar buiten te treden. Hiertoe zal de (marketing)communicatie worden geïntensiveerd.	Continu proces

4. Verbeteren vestigingsklimaat

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- Programma Externe positionering
- Forse stijging Westland in ranglijst Toplocaties

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Met gebiedsmarketing wordt een nieuwe richting ingeslagen. Westland Marketing moet een bijdrage gaan leveren aan het aantrekkelijker maken van het vestigingsklimaat van Westland. Wij zijn met Westland Marketing in gesprek om de toekomstige focus nader te bepalen. Ook gaan we accountmanagement uitbouwen. De verbetering van het vestigingsklimaat moet ook ten goede komen aan ondernemingen die zich al in Westland hebben gevestigd.	

- Waar staan wij nu?**
- Programma Externe positionering is opgesteld en gepresenteerd aan de Raad.
 - Strategisch accountmanagementplan is ontwikkeld en goedgekeurd door het College van B&W.
 - Accountmanagement van 80 geselecteerde en gevestigde topbedrijven is gerealiseerd, accountplannen zijn opgesteld en vragen zijn beantwoord.
 - Samenwerkingsovereenkomst Stichting Westland Marketing is ondertekend en een gezamenlijk marketing- en communicatieplan voor gebiedsmarketing en positionering van WHC/GHC is ontwikkeld.
 - Een PP Rode Loper Team is ingericht met communicatiemiddelen (flyers, green businesskrant) in samenwerking met Westland Marketing.
 - Een Engelstalige website www.westlandhortibusiness.com gecreëerd en actief op content onderhouden.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De vraag is of een forse stijging van Westland op de ranglijst Toplocaties haalbaar is. Een aantal factoren die bepalend zijn voor het vestigingsklimaat, zoals werkgelegenheid, ligt namelijk buiten de directe invloedssfeer van de gemeente. Wij concentreren ons op de factoren waar wij wel invloed op hebben, zoals de beschikbaarheid van voldoende grote kavels en het verkorten van de doorlooptijd van de omgevingsvergunning (inmiddels gerealiseerd). Met VNO-NCW werken wij aan het verkorten van de doorlooptijd van bestemmingsplannen. Wij blijven ons open armenbeleid in houding en gedrag uitdragen, onder andere via het accountmanagement en het verbinden van 65 topbedrijven.	Continu proces

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Sterke economie

Accent Nieuwe bedrijvigheid

Algemene beschrijving Wij willen dat bestaande bedrijven in onze gemeente blijven ondernemen en nieuwe bedrijven zich hier vestigen, zodat de werkgelegenheid wordt vergroot. Om ondernemers te kunnen laten ondernemen, willen wij hen zoveel mogelijk ontzorgen. Daartoe verminderen wij de regels en versterken we accountmanagement.

Doel Het aantrekken van nieuwe bedrijven die de economie en werkgelegenheid versterken en het vasthouden van bestaande bedrijven.

Activiteiten 1. Open armen beleid en actieve acquisitie

1. Open armen beleid en actieve acquisitie

Gewenst resultaat (volgens CWP) Acquisitiestrategie voor nieuwe bedrijvigheid en behoud bestaande bedrijven.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Samen met marktpartijen gaan we op basis van een open armen beleid nieuwe bedrijven naar Westland halen. Het gaat primair om greenportversterkende bedrijven die innovatief zijn op product, logistiek, marketing en bedrijfskunde/financiering. Daarnaast staat de gemeente open voor bedrijven die niet tot deze categorie behoren, maar wel veel werkgelegenheid bieden.	

Waar staan wij nu?

- Een business development manager is ter ondersteuning ingehuurd.
- Strategisch accountmanagementplan wordt uitgevoerd.
- Samenwerking met Innovation Quarter is geïntensiveerd voor acquisitie van buitenlandse bedrijven.
- Deelname aan Fruit Logistica, IPM Essen, Salon du Vegetal, wat heeft geresulteerd in waardevolle nieuwe internationale contacten voor bedrijven in het Westland.
- Een goed Customer Relations Managementsysteem ontwikkeld en gekoppeld aan Outlook.
- Een tiental buitenlandse bedrijven zijn n.a.v. de beurzen of via IQ op bezoek geweest in het Westland voor match-making met bedrijven, testen van innovatieve producten en/of vestiging.
- Acquisitie van vier internationale bedrijven op ABC Westland, Honderdland, Wateringen en uitbreiding van 4 andere Westlandse bedrijven begeleid.
- Leads en nieuwe internationale contacten van beurzen en InnovationQuarter zijn actief opgevolgd en maatwerk match-makings programma's zijn voor hen georganiseerd met als doel zaken doen en/of vestiging.
- Daarnaast is ook samenwerking met internationale start up centra/incubator gezocht om te komen tot een uitwisseling van start ups, kennis en talent gekoppeld aan het GHC.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De komende tijd onderzoeken wij de mogelijke inzet van incentives om meer bedrijven naar Westland te halen. Ook wordt er samen met Westland Marketing een website ontwikkeld gericht op internationale bedrijven met het doel deze bedrijven te interesseren voor vestiging in Westland. Er wordt verdere uitvoering gegeven aan het Strategisch Accountmanagementplan	Continu proces

en ontzorgen en verbinden van topbedrijven.	
---	--

Ontwikkelingen & risico's Risico's zijn het vertrek van grote, strategisch belangrijke bedrijven uit Westland en het uitblijven van nieuwe bedrijven die zich willen vestigen in Westland.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Vestigingen (van bedrijven)	156,8	LISA - Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.		
	Jaar	Westland
	2008	144,1
	2009	146,2
	2010	146,8
	2011	142,5
	2012	140,1
	2013	142,5
	2014	147,6
	2015	152,8
	2016	157,8
	2017	156,8
		Nederland
		103,4
		108,6
		112,4
		116,7
		119,5
		123,0
		126,3
		130,7
		136,4
		139,7

Naam indicator	Resultaat	Bron
Bruto Gemeentelijk Product	61	Atlas voor Gemeenten
Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt gepresteerd.		
	Jaar	Westland
	2013	61
		Nederland
		100

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Sterke economie

Accent Gezonde detailhandel en horeca

Algemene beschrijving Samen met de winkeliersverenigingen en markt- en horecaondernemers wil de gemeente Westland de levendigheid, aantrekkelijkheid en veiligheid in de winkelgebieden verbeteren. Gezamenlijk stellen wij een investeringsagenda op met projecten die de dorpscentra een impuls zullen geven.

Doel Toename aantrekkelijkheid van de centra

Activiteiten 1. Opstellen investeringsagenda MKB

1. Opstellen investeringsagenda MKB

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een investeringsagenda (strategie en uitvoering) om de levendigheid, aantrekkelijkheid en veiligheid in de winkelgebieden te verbeteren, gebaseerd op een profiel per dorp.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Samen met onder andere MKB Westland wordt een investeringsagenda opgesteld. Het bedrijfsleven is hierbij nadrukkelijk aan zet. De investeringsagenda zal projecten en activiteiten bevatten die de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden vergroten. Daarbij kunnen bijvoorbeeld bereikbaarheid, parkeren en cameratoezicht aan de orde komen.

Waar staan wij nu?

- Retail Event georganiseerd voor verbinding tussen Midden- en Klein Bedrijf.
- De Pitch is uitgezonden op lokale televisie (WOS).
- Wilhelminaplein is heringericht.
- Marktplaats 's Gravenzande wordt afgerond in het 2e kwartaal 2018.
- Participatietrajecten voor deze pleinen zijn afgerond.
- Uit het MKB-investeringsfonds is een bijdrage voor de herinrichting gevraagd.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	De aanbevelingen uit de "Visie Retailstructuur Westland (MKB Westland 2016)" worden samen met het MKB verder uitgewerkt. Een van deze aanbevelingen is het aanstellen van een centramanager.	Gerealiseerd, de centramanager is in 2017 aangesteld
	Nieuwe projectvoorstellen worden beoordeeld door de stuurgroep MKB-investeringsfonds. We verwachten voorstellen voor projecten zoals het Marktplaats in 's-Gravenzande, het Wilhelminaplein in Naaldwijk, het plein aan de Voorstraat in Poeldijk, de Westlandpas en het aanstellen van een centramanager.	Genoemde projecten hebben een aanvraag ingediend. Deze aanvragen zijn goedgekeurd.

Ontwikkelingen & risico's Met betrekking tot het MKB-investeringsfonds is cofinanciering door het bedrijfsleven een nadrukkelijke voorwaarde. Het kan op dit moment nog niet worden ingeschat of het bedrijfsleven bereid is om een bedrag van € 1 mln. bij te dragen.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Detailhandelsstructuurvisie	2009	2015
	Structuurvisie Westland 2025. Perspectief 2040.	2013	2025 met perspectief 2040

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Levendige dorpscentra

Algemene beschrijving Westland heeft levendige dorpscentra. Er wordt voortdurend gewerkt aan het behouden en vergroten van de aantrekkelijkheid van deze centra. Bijvoorbeeld door er nieuwe woningen en winkels te bouwen, zoals in de centra van Poeldijk, Monster, De Lier, 's-Gravenzande en Kwintsheul. Of door de herontwikkeling van de gemeentehuislocaties in Wateringen en Monster. Daarnaast stimuleren wij dat de gemeentelijke gebouwen, zoals scholen, door meerdere partijen worden gebruikt. Slim gebruik van gebouwen zorgt er voor dat er ook in de kleinere dorpen voorzieningen beschikbaar blijven, zoals een bibliotheek.

Doel Grotere aantrekkelijkheid en vitaliteit van de dorpscentra.

Activiteiten

1. Uitvoering centrumplannen
2. Herontwikkeling gemeentehuislocaties

1. Uitvoering centrumplannen

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- 's-Gravenzande: een nieuw winkelcentrum.
- Kwintsheul: een nieuwe Kastanjehof, nieuwe supermarkt en opnieuw ingerichte Kerkstraat.
- Monster: Plan Kerkzicht gereed, de Zeester, gemeentehuislocatie en locatie Aloysiuschool.
- Poeldijk: een nieuwe supermarkt en 39 nieuwe woningen langs de Rijsenburgerweg in 2014.
- Honselersdijk: een vernieuwd centrum met goede voorzieningen.
- De Lier:
 - Herontwikkeling locatie gemeentekantoor in 2017.
 - Uitvoering centrumplan: een nieuwe supermarkt met 16 woningen.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect

Omschrijving

Wij gaan door met de uitvoering van de plannen voor 's-Gravenzande, Kwintsheul, Monster, Poeldijk en De Lier. Na concrete uitwerking van de plannen voor het centrum van Honselersdijk kan ook hier gefaseerd worden gestart met de uitvoering.

Waar staan wij nu?

- 's-Gravenzande: winkelcentrum is in gebruik genomen.
- Kwintsheul: Kastanjehof is in gebruik genomen; gebouw nieuwe supermarkt is gereed. Appartementen locatie voormalige bibliotheek is opgeleverd en in gebruik genomen.
- Monster: plan Kerkzicht is gerealiseerd; Gebiedsvisie is nog niet gereed.
- De Lier: herontwikkeling gemeentehuislocatie fase 1 is gereed. Fase 2 wordt naar verwachting eerste kwartaal 2018 opgeleverd. Nieuwe supermarkt met 16 woningen is gerealiseerd.
- Poeldijk: 27 woningen opgeleverd.
- Honselersdijk: bestemmingsplan is nog niet vastgesteld.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
<u>'s-Gravenzande</u> • 1e fase wordt begin/medio 2017 opgeleverd • 2e fase: medio 2017 sloop Gravenhof en start bouw. Oplevering eind 2017/begin 2018.	Is gerealiseerd
<u>Kwintsheul</u> Naar verwachting zal oplevering van de nieuwe supermarkt in het 1e kwartaal van 2017 plaatsvinden.	Is gerealiseerd

waarna gestart kan worden met herinrichting van het Kwintrumplein. Ten slotte zullen beide zijdes van de Kerkstraat met elkaar worden verbonden door een overzichtelijke en verkeersveilige oversteekplaats. Als de vergunningsprocedure voorspoedig verloopt, kan Wonen Wateringen eind 2016 starten met de bouw van 21 appartementen en maisonnettes in de sociale huur op de locatie van de voormalige bibliotheek. Oplevering staat gepland in de 2e helft van 2017.	Eind januari 2018 is het gebouw opgeleverd.
<u>Monster</u> Na vaststelling van de gebiedsvisie door de gemeenteraad in de 2e helft van 2016, kan deze in 2017 worden uitgewerkt naar concrete projecten met een bijbehorende fasering. Daarbij wordt in 2017 bepaald wat de strategie voor het uitvoeren van deze projecten gaat zijn. Afhankelijk van de keuze wordt of de bestemmingsplanprocedure en/of de uitvraag gestart in 2017. Tevens kan het slopen van het oude gemeentehuis worden voorbereid en uitgevoerd. Daarvoor wordt in 2017 het bijbehorende uitvoeringskrediet aangevraagd. De ontwikkeling van de nieuwe woonwijk Duingeest is in volle gang. De eerste woningen zijn opgeleverd. De laatste fase van de woonwijk zal in 2020 gereed zijn.	De gebiedsvisie Monster is gestart. Afronding wordt doorgeschoven naar 2018 i.v.m. discussie oude gemeentekantoor. Besluit tot sloop is aangehouden. Is in uitvoering.
<u>De Lier</u> In het vierde kwartaal van 2016 wordt gestart met de bouw van 36 woningen op de locatie van het voormalige gemeentekantoor. De oplevering van deze woningen wordt verwacht in het tweede kwartaal van 2018. Ook start in het vierde kwartaal van 2016 de bouw van acht woningen aan de Emmastraat. Dit project zal naar verwachting in het vierde kwartaal van 2017 worden afgerond.	24 grondgebonden woningen zijn opgeleverd. Afronding appartementen eind eerste kwartaal 2018. Project voor woningen aan de Emmastraat is stopgezet.
<u>Poeldijk</u> De verkoop van de woningen in de projecten Groene Kreken en Poeldijkerhout is medio 2016 gestart. Vanaf 2017 zullen de woningen opgeleverd worden.	Langs de Rijsenburgerweg zijn 27 woningen opgeleverd. De resterende 12 woningen worden medio het eerste kwartaal van 2018 opgeleverd.
<u>Honselersdijk</u> In 2017 wordt de kerk aan het Voorhofplein gesloopt. Op deze plek wordt in de tweede helft van het jaar gestart met de bouw van de nieuwe school voor de Hoeksteen. Aanbesteding en planvorming worden in de eerste helft van 2017 afgerond. Het bestemmingsplan wordt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2017 vastgesteld.	Sloop is gerealiseerd Bouw school nog niet gestart in afwachting van totale invulling gebiedslocatie in 2018.

2. Herontwikkeling gemeentehuislocaties

- Gewenst resultaat (volgens CWP)**
- Gebiedsvisie voor Naaldwijk in 2016
 - Herontwikkelde locaties in 's-Gravenzande en Wateringen in 2018

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
We gaan met geïnteresseerde marktpartijen in gesprek om te komen tot een goede invulling van de gemeentehuislocaties in 's-Gravenzande, Naaldwijk en Wateringen. Voor Naaldwijk wordt een gebiedsvisie opgesteld, waarbij verschillende ruimtelijke ontwikkelingen in samenhang worden bekeken.	

Waar staan wij nu?

- Locatie 's-Gravenzande is verkocht;
- locatie Wateringen is verkocht;
- voormalige gemeentekantoor Naaldwijk is gesloopt.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De gebiedsvisie voor de Verdilaan en omgeving in Naaldwijk zal medio 2017 gereed zijn.	Wordt opgestart 2e helft 2018.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Nota grondbeleid	2013	Actualisatie voorafgaand aan inwerking treden omgevingswet.
Meerjarenperspectief gebiedsontwikkeling	2017	t/m 2020

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Wonen naar behoefte

Algemene beschrijving Westland heeft goede voorzieningen, zoals horeca, winkels en cultuur- en sportaccommodaties. Samen met het veilige, dorpse woonmilieu en de 'ons-kent-ons' cultuur maakt dit dat Westlanders hier graag wonen. De komende jaren zal het aantal Westlanders dat in onze gemeente een woning zoekt alleen maar toenemen. Wij zetten ons daarom in voor een gevarieerd woningaanbod dat aansluit op de behoefte van de Westlanders. Dat betekent bijvoorbeeld meer woningen met zorgaanpassingen, maar ook woningen voor starters. Samen met woningcorporaties en projectontwikkelaars stellen wij een Woonstrategie op waarin de woningbehoefte tot 2030 is vertaald in een bouwprogramma voor nieuwbouwwoningen.

Doel Voldoende betaalbare woningen voor iedere doelgroep.

Activiteit 1. Opstellen Westlands woonprogramma

1. Opstellen Westlands woonprogramma

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een Westlands woningbouwprogramma dat voldoet aan de woningbehoefte van Westland (in aantallen en woningtypen én voor alle doelgroepen).

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Samen met corporaties en marktpartijen is een Westlands woonprogramma opgesteld waarin beleid en uitvoering op elkaar zijn afgestemd. Niet alleen (grond)prijzen, woningtypen en aantallen hebben daarin een plek, maar bijvoorbeeld ook de kwaliteit van de woning, doelgroepen, woonmilieus en het voorzieningenniveau. Onderdeel van het woonprogramma is een afwegingskader voor nieuwe woningprojecten. Op basis van het woonprogramma worden afspraken gemaakt met de woningcorporaties en ontwikkelende partijen.

Waar staan wij nu? • De Westlandse woonstrategie wordt vertaald in (woningbouw)projecten en uitvoering (en herijking) prestatieafspraken.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	In 2017 gaan we verder uitvoering geven aan het bij de woonvisie behorende uitvoeringsprogramma. Dit betekent het omzetten van een deel van de woningbouw-programmering naar het segment "betaalbaar" + (door)ontwikkeling en uitvoering van maatregelen om de Westlandse woningmarkt te stimuleren. Daarnaast is bij het project "Tuinen Van der Lely" de inzet gericht op het naar voren halen van de bouw van sociale huurwoningen, om de druk op de sociale huurmarkt te verminderen. Daarnaast wordt in 2017 uitvoering gegeven aan de naar verwachting dit jaar te maken prestatieafspraken met de corporaties.	Vertaling Woonvisie in o.a.: - Liermolen (800 woningen); programmering conform Woonvisie - Gemeentekantoor Wateringen: programmering sociale huur - Tuinen van der Lely: planvorming voor hele transformatiegebied (ca. 500 woningen) is in ontwikkeling.
		Start project "Tiny houses"
		Vaststelling door college verkenning "gewoon Thuis" als eerste stap tot verdere concretisering van de opgaven op het vlak van "Wonen en zorg".

	Februari 2017 introductie Blijverslening (lening voor woningeigenaren om levensloopgeschikte aanpassingen te doen).
	Locatie voor "innovatieve huisvesting" is verkend, maar tijdelijke woningbouw bleek financieel niet haalbaar.
	Project Kluswoningen in Prins Willem-Alexanderschool in 's-Gravenzande is in uitvoering.
	In regionaal verband is het convenant "Gaten dichtten" opgesteld en door gemeenten / corporaties ondertekend om te komen tot oplossingsrichtingen voor het Vestia-vraagstuk.
	Voor 2017 zijn op basis van gemeentelijke Woonvisie prestatieafspraken gemaakt met de corporaties. Deze afspraken zijn (indien nodig) eind 2017 herijkt. Met Vestia is voor 2018 niet tot afspraken gekomen, omdat het "bod" van Vestia op de Woonvisie onvoldoende was.

- Ontwikkelingen & risico's**
- Realisatie van sociale huur / betaalbare koop in nieuwbouw vraagt nog aandacht. Faseren, herprogrammeren of schrappen van programma's heeft financiële consequenties voor marktpartijen en de gemeente zelf.
 - De provincie verwacht van de gemeente aantoonbare afstemming van de woningbouwprogrammering met de regiogemeenten. Dit geldt niet alleen voor aantallen en woningdifferentiatie maar ook voor woonmilieus.
 - Het Vestia-beleid zorgt voor een afname van de sociale huurvoorraad in de "Vestia-kernen" Maasdijk, Honselersdijk en Naaldwijk. Bij de landelijke afweging van het Vestia-beleid prevaleert tot op heden het financieel herstel van Vestia boven het (lokale) Volkshuisvestelijk belang.
 - De uitvoering van de prestatieafspraken is mede afhankelijk van de financiële positie van corporaties.

Verbonden partijen

Ontwikkelbedrijf De Westlandse Zoom BV (OBWZ)

OBWZ draagt bij aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland.

Op grond van een risicoanalyse is voor deze deelneming een voorziening getroffen van circa € 39 mln., waarvan € 11,7 mln. door middel van afwaardering van het aandelenkapitaal. Daarnaast is er een risicoreservering berekend van circa € 6 mln.

Ontwikkelingsmaatschappij "Het Nieuwe Westland BV" (ONW)

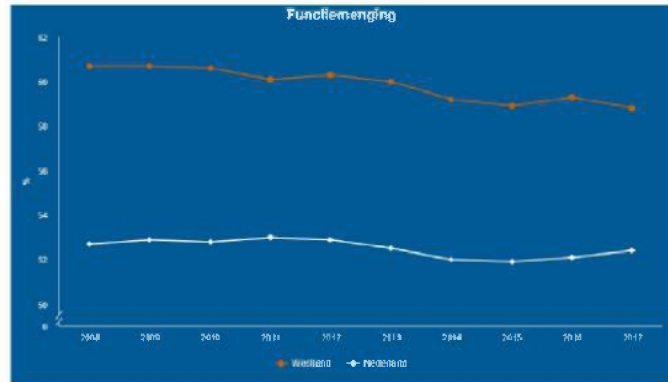
ONW draagt bij aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland.

Op grond van een risicoanalyse is voor deze deelneming een voorziening getroffen van circa € 10,8 mln., waarvan € 7,6 mln. door middel van afwaardering van het aandelenkapitaal. Daarnaast is er een risicoreservering berekend van circa € 1 mln.

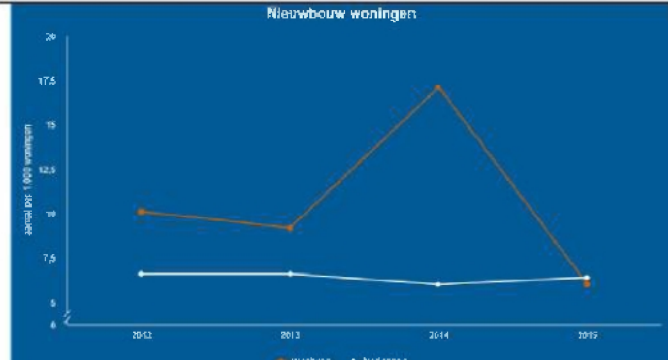
VOF Juliahof

VOF Juliahof draagt bij aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland. Op grond van een risicoanalyse is voor deze deelneming een voorziening getroffen van € 0,8 mln. Daarnaast is er een risicoreservering berekend van ca. € 0,5 mln.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron	
Functiemenging	58,8	LISA	
De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.			
	Jaar	Westland	Nederland
	2008	60,7	52,7
	2009	60,7	52,9
	2010	60,6	52,8
	2011	60,1	53,0
	2012	60,3	52,9
	2013	60,0	52,5
	2014	59,2	52,0
	2015	58,9	51,9
	2016	59,3	52,1
	2017	58,8	52,4

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron	
Nieuw gebouwde woningen	6,0	ABF - Systeem Woningvoorraad	
Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.			
	Jaar	Westland	Nederland
	2012	10,1	6,6
	2013	9,2	6,6
	2014	17,1	6,0
	2015	6,0	6,4

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2017	2018	2019	2020	
Verhouding starters / totaal toegewezen huurwoningen	36% (2010)	46,6 % starters (2017)	47%	47%	47%	47%	Jaarlijks aanbodrapportage Woningcorporaties
Aantal verstrekte starters-leningen voor koopwoningen	30 (2008)	Ca. 112 (2017)	100	100	100	100	Continu Registratie Westland

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Structuurvisie Westland 2025.	2013	2025 met perspectief
	Perspectief 2040.		2040
	Woonstrategie	2016	
Programma	Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling		
Thema	Aantrekkelijk Westland		
Accent	Droge voeten en schoon water		
Algemene beschrijving	De gemeente werkt samen met het Hoogheemraadschap van Delfland, het Westlandse bedrijfsleven en inwoners aan een waterproof Westland. We nemen gezamenlijk maatregelen die de kans op wateroverlast verkleinen en de waterkwaliteit verbeteren.		
Doel	Een waterproof Westland, zonder wateroverlast, met veilige boezemkades, schoon en helder water en efficiënte afvalwaterafvoeren. Dit tegen zo laag mogelijke kosten en met behoud van zo veel mogelijk glastuinbouwgrond.		
Activiteiten	1. Voorkomen wateroverlast 2. Verwerken hemelwater 3. Verbeteren waterkwaliteit		
	1. Voorkomen wateroverlast		
Gewenst resultaat (volgens CWP)	Geprogrammeerde maatregelen en watersysteemanalyses uitgevoerd.		
Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect		
	Omschrijving		
	De gemeente en het Hoogheemraadschap van Delfland nemen maatregelen in de Oranjepolder, Boomawatering, Kralingerpolder, Oude Lierpolder, Waalblok, Poeizone, Poelpolder en Monster. Voor de Kralingerpolder, Dorppolder, Oude Campspolder, Nieuwland-Noordland en Oude en Nieuwe Wateringveldsepolder worden watersysteemanalyses uitgevoerd, waarna indien nodig maatregelen volgen.		
Waar staan wij nu?	• Uitvoering watersysteemanalyses loopt volgens planning. • Uitvoering maatregelen Oude Lierpolder loopt volgens planning. • Uitvoering verkenning calamiteitenberging is licht vertraagd vanwege de complexiteit. • Uitvoering pilot Dynamische Inzet Gietwaterbassins (acht deelnemers en vier geïnteresseerd) loopt volgens planning. • Uitvoering gebiedsproces Kralingerpolder is vertraagd vanwege niet kunnen verwerven van grond.		
Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?	
	Ook in 2017 zal de systematiek van het doormeten van de watersystemen voor een vijftal polders plaats vinden.	Is gerealiseerd.	
	Voor Nieuwland Noordland, Heen- en Geestvaartpolder, Waalblok, Oude Land, Staalduinen, Oud- en Nieuw Wateringveldsepolder en de Wippolder, worden watersysteem analyses uitgevoerd, waarna indien nodig maatregelen volgen. Indien noodzakelijk zullen met behulp van een gebiedsproces voor deze polders oplossingsmaatregelen uitgewerkt worden.	Is gerealiseerd.	

In De Lier zullen een aantal maatregelen uitgevoerd worden, bijvoorbeeld de bouw van een waterbergingskelder in de Van Rijnstraat en het ophogen van de Kijckerweg.	Is gedeeltelijk gerealiseerd, de bouw van de bergingskelder is aangevangen. De aanbesteding van de werkzaamheden "ophogen Kijckerweg" is voorbereid en 5 februari 2018 aanbesteed.
Nadat er in eerste kwartaal van 2017 een bestuurlijke keus is gemaakt over de locatie(s) van de calamiteitenberging op basis van het daarbij behorende gebiedsproces volgt in 2017 de verdere uitwerking van de gekozen calamiteitenberging.	Is niet in het eerste kwartaal 2017 gerealiseerd vanwege complexiteit en afstemming met externe partners. De uitwerking van de gekozen calamiteitenberging zal in het eerste kwartaal 2018 plaats vinden. Inmiddels zijn de meest kansrijke locaties voor calamiteitenberging voor de boezem in beeld.

Ontwikkelingen & risico's

Ten aanzien van de realisering van calamiteitenbergingen zijn er de navolgende risico's:

1. Grondverwerving

De grondverwerving is voor alle drie de locaties nog onzeker. Het starten met de planvorming en gesprekken/onderhandelingen met de grondeigenaren zal hier meer duidelijkheid in geven.

2. Stijgende grondprijzen

De verwervingskosten zullen hoger uitvallen dan eerder aangegeven, omdat we op dit moment te maken hebben met (flink) stijgende grondprijzen. In geval van glas 2 en 3 gaat het echter om niet-courante glaspercelen. Daarom verwachten we dat de prijsstijging hier zal meevallen. Op korte termijn zal een taxatie worden uitgevoerd van deze percelen. Dit vormt de basis voor de ramingen die in 2018 aan de gemeenteraad zullen worden voorgelegd.

3. Schaarste woonrechten

Momenteel zijn "woonrechten" heel schaars. Zonder woonrechten kan niet gebouwd worden, gelet op het saldo nul-beleid van de gemeente. Op dit moment staan er in de gemeente Westland nog veel woningen die herstructurering van het glasgebied in de weg staan, en de herstructurering trekt aan. Gemiddeld zijn er jaarlijks 15-20 woningen die uitgeplaatst moeten worden. De verwachting is dat dit aantal gaat toenemen. De verwachting is daarom dat het risico omtrent de schaarste van woonrechten heel beperkt zal zijn.

2. Verwerken hemelwater

Gewenst resultaat (volgens CWP) Beleid en richtlijnen voor het verwerken van hemelwater in de openbare ruimte en door particulieren geïmplementeerde maatregelen in De Lier en de Oranjepolder.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
De inzet is om regenwater meer vast te houden op de plek waar het valt. Daarbij gaat het om slimme oplossingen in de ruimtelijke inrichting.	
De hemelwatervisie is opgenomen in het uitvoeringsprogramma van het 'Waterplan Westland'. Met deze visie en het programma 'Hemelwater vasthouden in Westland' is aangegeven hoe Westland omgaat met de hemelwaterzorgplicht. Zo voldoen we aan de verplichtingen van de waterwet.	

Waar staan wij nu?

- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2021 (vGRP) is opgesteld. besluitvorming is vertraagd vanwege regionale afstemming.
- Handhaving gebruik riolering buitengebied loopt volgens planning.
- Projectvoorstel SPONGE is ingediend voor Europese subsidie. Project heeft als doel de sponswerking in verhard gebied te vergroten door het nemen van kleinschalige vasthoudmaatregelen. Project loopt volgens planning.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Via Interreg subsidie (subsidieaanvraag SPONGE) worden mogelijk kleinschalige vasthoudmaatregelen gerealiseerd bij een herontwikkelingsproject Naaldwijk. Het interreg project is gericht op het verbeteren van het aanpassingsvermogen en het vergroten van de sponswerking van steden en bebouwde gebieden. De focus ligt op de uitvoering van concrete (innovatieve) klimaat adaptieve maatregelen in bebouwd gebied (in publieke en private ruimte), mét betrokkenheid/participatie van lokale stakeholders. Het vergroten van het waterbewustzijn is impliciet onderdeel van het project. De duur van het project is 4 jaar en start in 2017.	Is gedeeltelijk gerealiseerd. Het herontwikkelingsproject Naaldwijk is vervangen voor de ontwikkeling World Horti Center. Er zijn kleinschalige vasthoudmaatregelen, met steun van de Interreg subsidie, gerealiseerd op het terrein van het World Horti Center. Verder zijn we, gezamenlijk met lokale stakeholders, mogelijkheden aan het verkennen voor klimaatadaptief bouwen.

Ontwikkelingen & risico's

Uit nieuwe neerslagreeksen blijkt dat de omvang van extreme buien in 2014 gemiddeld tien procent hoger ligt dan in eerdere statistieken. De kans op extreme neerslag is met ongeveer een factor 2 toegenomen. Uit de nieuwe neerslagreeksen blijkt wederom dat de Randstad, de Veluwe en het zuidelijkste puntje van Limburg in Nederland het meest getroffen worden door extreme neerslag. Dit kan er toe leiden dat er een extra opgave in het verschieft ligt voor vasthoud-maatregelen in het Westlandse riolering en watersysteem.

3. Verbeteren waterkwaliteit

Gewenst resultaat (volgens CWP) Regionaal uitvoeringsprogramma gereed. Implementatie in de jaren erna tot 2021.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Samen met het hoogheemraadschap zoeken we naar haalbare en betaalbare maatregelen om in 2027 aan de normen van de Europese Kaderrichtlijn water te kunnen voldoen. Met LTO, Delfland en andere glastuinbouwgemeenten wordt gewerkt aan een regionaal uitvoeringsprogramma dat moet leiden tot een (nagenoeg) nultoezing van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar water in 2027.	

Het huidige beleid voor het verbeteren van de chemische waterkwaliteit wordt voortgezet. Westland voldoet inmiddels aan de basisinspanning voor beperking van emissies uit de riolering. Door middel van monitoring, toezicht en handhaving op de aansluitverordening wil de gemeente Westland zorgen voor goed functionerende riolering in het buitengebied, zodat de waterkwaliteit daadwerkelijk verbetert.

Daarnaast zullen wij voor het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit in samenwerking met verschillende partijen natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen programmeren en uitvoeren.

Waar staan wij nu?

- Regionaal uitvoeringsprogramma emissieloze kas is opgesteld en loopt volgens planning.
- Gebiedsgericht meten en handhaven loopt volgens planning.
- Handhaving gebruik riolering buitengebied loopt volgens planning.
- Samen met een initiatief uit de tuinbouwsector zijn de mogelijkheden voor het collectief zuiveren van afvalwater verkend. De uitvoering van de plannen, waaronder het aansluiten op de riolering loopt door in 2018.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
In 2017 wordt de handhaving op het gebruik van de riolering onverminderd voortgezet met de projecten 'Handhaving op de aansluitverordening riolering' en 'Onrechtmatig gebruik'. Het Hoogheemraadschap van Delfland voert het project gebiedsgericht meten en handhaven uit. De Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) wordt ingeschakeld als ogen oren bij het toezicht op naleving van de milieuverordening. Wanneer er rioolaspecten spelen zal de gemeente ingeschakeld worden mocht het nodig zijn.	Is gerealiseerd
Op basis van het afsprakenkader emissieloze kas is een concreet regionaal uitvoeringsprogramma opgesteld, waarin de activiteiten en mijlpalen zijn vastgelegd. Dit uitvoeringsprogramma (met actieplan) wordt periodiek geactualiseerd en loopt door in 2017.	Is gerealiseerd
De in 2016 bepaalde vereiste natte ecologische zones en/of overige onderdelen van de KRW-opgave worden geprogrammeerd voor de nieuwe KRW-periode 2016-2021.	Is gerealiseerd
Eind 2016 worden naar verwachting de businesscases voor de collectieve zuiveringsvoorzieningen ingediend. In 2017 moeten de bevoegde gezagen (waterschap, omgevingsdienst en gemeente) de businesscases beoordelen en eventueel maatwerk verlenen.	Is grotendeels gerealiseerd, het proces van beoordelen van de businesscases is in 2017 afgerond. Het niet geheel realiseren is een gevolg van het in werking treden van de wet op 28 november 2017. Een deel van het juridisch traject (publicatie) vindt begin 2018 plaats. De uitvoering van de plannen, waaronder het aansluiten op de riolering vindt plaats in 2018 en verder.

Ontwikkelingen & risico's

- Ondanks alle inzet komen normoverschrijdingen bij gewasbescherming zowel in het oppervlaktewater als in het grondwater nog steeds voor en vormen daarmee een probleem voor het bereiken van de gewenste waterkwaliteit. Er zijn duidelijke parallellen met het thema nutriënten. Om KRW-doelen te halen moet er meer gebeuren dan tot nu toe, in het bijzonder voor diffuse bronnen.
- In het nieuwe stroomgebied beheerplan Rijn-West, waar Westland deel van uit maakt, wordt de scope van de KRW verbreed en verdiept. Het voorkomen dat nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater terecht komen, blijft onverminderd prioriteit houden. Het continueren van de aanpak en activiteiten zoals overeengekomen in het Afsprakenkader Emissieloze kas is een randvoorwaarde voor het (tijdig) behalen van de doelen voor de chemische waterkwaliteit in het gebied.
 - In 2018 en verder zullen de businesscases voor collectieve zuiveringen worden uitgewerkt en mogelijk maatwerk worden verleend. Dit zal de nodige capaciteit vragen binnen de gemeente.
 - Naast bovengenoemde is er de Deltabeslissing Zoetwaterstrategie die extra inzet van gemeenten vraagt.
 - Parallele processen van verduurzaming van de samenleving zoals de energietransitie en de in VNG verband gemaakte gezamenlijke investeringsagenda 'Naar een duurzaam Nederland' zullen invloed gaan hebben op het thema waterkwaliteit. Te denken valt aan de in Westland bestaande eenmalige subsidieregelingen voor groene daken en het project "waterbewust Westland" onder de vlag van "steenbreek".
 - Er doen zich ontwikkelingen voor die extra aandacht vragen ten aanzien van het grondwater. Bij de invoering van de omgevingswet wordt nagedacht over het verschuiven van verantwoordelijkheden van de provincie naar de gemeenten ten aanzien van grondwater.
 - De combinatie energietransitie en water maakt dat er een toenemende behoefte is aan een ruimtelijke ordening van de ondergrond vanwege mogelijk met elkaar concurrerende duurzame belangen als WKO's en zoet bodemwater voor de lokale industrie en ecologie. Ruimtelijke ordening van de ondergrond is een nieuw werkveld voor Westland.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Waterplan Westland	2015	2018
Wateragenda 2015-2018		

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Kwaliteit in toerisme en recreatie

Algemene beschrijving Gemeente Westland wil de kwaliteit en het imago van toerisme en recreatie in Westland versterken. Dat doen we onder andere door de mogelijkheden voor vaarrecreatie, verblijfsrecreatie en de ruitersport te vergroten.

Doel Versterking van de kwaliteit en het imago van toerisme en recreatie in Westland

Activiteiten

1. Bieden platform voor toerisme en recreatie
2. Onderzoek naar Westlandpas

1. Bieden platform voor toerisme en recreatie

Gewenst resultaat (volgens CWP) Platform Recreatie en Toerisme

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Om recreatieve activiteiten met elkaar te verbinden bieden we een platform voor ondernemers in de toerisme- en recreatiesector. Op deze wijze faciliteren we dat ondernemers elkaar versterken. Gedacht kan worden aan de speerpunten arrangementen en promotie. Wij streven ernaar dat ook VVV Westland participeert in het platform.

Waar staan wij nu? • Platform voor toerisme en recreatie ('Bezoek Westland') is in functie.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	In 2017 zal de stichting Bezoek Westland de gemeente Westland toeristisch en recreatief op de kaart zetten door middel van de website en door doelmatige inzet van marketing en PR-middelen en het aanbieden van arrangementen. Hierbij zal samenwerking worden gezocht met andere marketingpartijen, zoals de ANWB en citymarketingorganisaties van steden zoals Rotterdam, Delft, Den Haag en Amsterdam.	Is gerealiseerd

Ontwikkelingen & risico's In de opstartfase is een gemeentelijke bijdrage van € 75.000 benodigd om betaalde ondersteuning van het platform te garanderen en om Westlandse producten te promoten en te ontwikkelen (aanpassingen website, communicatie, marketing). Vanaf 2017 wordt de bijdrage van de gemeente aangevuld met hogere bijdragen van de deelnemers en zullen andere financieringsbronnen worden aangeboord. Na de opstartfase zal bekeken moeten worden of de bijdrage omlaag kan of dat deze moet worden gecontinueerd.

2. Onderzoek naar Westlandpas

Gewenst resultaat (volgens CWP) Onderzoek naar Westlandpas afgerond.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	In samenwerking met het bedrijfsleven gaan wij de mogelijkheden voor een 'Westlandpas' onderzoeken. Met deze pas kunnen inwoners van Westland gratis of met korting gebruik maken van recreatieve, culturele en sportvoorzieningen.

Waar staan wij nu? Het advies is afgerond.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Implementatie van de Westlandpas. De Westlandpas wordt privaat uitgegeven door de stichting Westlandpas als een loyaliteits- en kortingspas. In 2017 zal er voorsnog geen betrokkenheid vanuit de gemeente zijn.	Wordt in 2018 gerealiseerd

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Beleidsvisie "Beleef Westland"	2012	2030
	Uitvoeringsagenda toerisme 2013 -2015	2013	2015
	Minimabeleid 2015: addendum op Nota minimabeleid 2013 e.v.	2014	onbepaald

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Duurzame leefomgeving

Algemene beschrijving Om Westland ook in de toekomst een fijne plek te laten zijn om te wonen, te werken en te recreëren, zetten wij ons in voor een duurzame leefomgeving. Dat doen we samen met onze inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Wij stimuleren en faciliteren initiatieven die bijdragen aan een prettige leefomgeving en schone economie. Denk bijvoorbeeld aan de subsidieregeling Duurzame Energie Westland.

Doel Verduurzaming van de leefomgeving in Westland

Activiteiten 1. Duurzame woningbouw

1. Duurzame woningbouw

Gewenst resultaat (CWP) Kwaliteit van de woningvoorraad met 1% per jaar verbetert (gemeten op basis van het gasverbruik).

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	We maken met de verschillende betrokken partijen afspraken over de manier waarop er in Westland duurzamer gebouwd kan worden.

Waar staan wij nu?

- Met diverse bouwpartijen zijn afspraken gemaakt waarbij ons uitgangspunt is om te kiezen voor gasloze wijken.
- Het concept "Westland woont duurzaam", om de bestaande woningvoorraad te verduurzamen, is in 2016 van start gegaan met campagnes gericht op ondernemers en bewoners en wordt steeds verder uitgerold en uitgebreid. Naast het nemen van concrete maatregelen door woningeigenaren, is de campagne ook gericht op gedragsverandering bij alle inwoners van Westland.
- Een bedrag van € 150.000 uit het duurzaamheidsfonds (onderdeel sociale duurzaamheid) is door uw Raad bestemd ter ondersteuning van een pilot om bestaande sociale huurwoningen minimaal 2 labelstappen energiezuiniger te maken.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Het concept "Westland woont duurzaam", wordt verder uitgerold. Onder meer maken hier deel van uit: een wijkaanpak gericht op bewoners (inclusief energiesafari's met warmtebeeldcamera), een aanpak gericht op ondernemers en een gedragscampagne gericht op alle Westlanders. Ook acties gericht op het verduurzamen van huurwoningen maken deel uit van het concept. Hierom wordt het meegenomen in het traject dat in de jaren 2016 en 2017 doorlopen wordt om te komen tot prestatieafspraken over verduurzamen van deze woningen met de corporaties. Blijkens landelijke pilots is het nog niet haalbaar gebleken om een bestaande particuliere woning te verbouwen tot nul-op-de-meter. Er wordt geprobeerd om corporaties en VVE's te bewegen om één of meer complexen tot "nul op de meter" te verbouwen.	Voor de duur van het project is het een continu proces. De greendeal 'aardgasvrije wijken' is ondertekend. Pilot is opgestart om het Westerhonk gasloos te maken.

Ontwikkelingen & risico's De onzekerheid ten aanzien van de ontwikkeling van energieprijzen maakt dat het nemen van maatregelen in meer of mindere mate aantrekkelijk is voor onze bewoners.

Facultatieve Indicatoren

Effect-indicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2017	2018	2019	2020	
Gasverbruik woningvoorraad in TJ temperatuur gecorrigeerd	1748 TJ (2013)	1666 TJ (2016)	1649	1633	nmb	nmb	Klimaat-monitor

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Duurzaamheidsagenda	2013	2020

Programma**Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

**Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern)
en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten**

Algemene beschrijving

Wij zorgen voor het doelmatig en rendabel beheren van het gemeentelijk vastgoed ten behoeve van het accommoderen van gemeentelijke en maatschappelijke functies, planvorming en strategische doeleinden met in achtneming van de gebruikerseisen.

Doel

Het doelmatig en rendabel beheren van het gemeentelijk vastgoed.

Activiteiten

1. Efficiënter portefeuillebeheer, maximalisatie van de verkoopopbrengst.
2. Verkleinen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille.
3. Vergroten van transparantie van kosten/opbrengsten binnen de maatschappelijke vastgoedportefeuille.

1. Efficiënter portefeuillebeheer, maximalisatie van de verkoopopbrengst

Gewenst resultaat

Realisatie van de (herijkte) verkooptaakstelling.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We stoten overtollig vastgoed uit de vervreemdingsportefeuille af. Daarvoor kiezen we een verkoopstrategie die zorgt voor maximalisatie van de verkoopopbrengst.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Afhankelijk van het stadium en aard van het verkoopproces: • Voorbereidingen treffen en onderzoeken (laten) uitvoeren • Starten verkoopproces • Onderhandelen • Afronden verkoop (juridische en economische levering)	Er zijn 8 panden verkocht en daarmee is de verkooptaakstelling gerealiseerd.

2. Verkleinen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille

Gewenst resultaat

Een afname van de maatschappelijke vastgoedportefeuille.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We voeren maatregelen door voor meer multifunctionele inzet van bestaande accommodaties. Dit moet leiden tot een krimp in de maatschappelijke portefeuille.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Maatregelen voor multifunctioneel gebruik in Wateringen en Poeldijk worden in 2017 geïmplementeerd. Accommodaties in Honselersdijk, Naaldwijk en Wateringen die hun maatschappelijke functie hebben verloren worden afgestoten.	Het vernieuwde Nederland 3 is opgeleverd. Renovatie van de Leuningjes is gestart. Accommodaties nog niet afgestoten

3. Vergroten van transparantie van kosten/opbrengsten binnen de maatschappelijke vastgoedportefeuille

Gewenst resultaat Aangepaste tarievenstructuur maatschappelijke portefeuille.

Wat zouden we daarvoor doen?	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Een helder overzicht van inkomsten en uitgaven in de maatschappelijke portefeuille maakt inzichtelijk welke indirecte subsidiëring in dit deel van de vastgoedportefeuille plaatsvindt. Transparantie is inzet voor kostendekkende c.q. marktconforme tarieven in dit deel van de portefeuille.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Implementatie van het tarievenbeleid als onderdeel van het brede accommodatiebeleid	De brede aanpak is losgelaten. Het accommodatiebeleid krijgt praktijkgericht vorm. Implementatie van tarievenbeleid is daarmee voor deze bestuursperiode geen opgave meer.

Verbonden partijen Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
Het doel van de ODH is het uitvoeren van de wettelijke milieutaken. Hierbij wordt voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria, wordt gezorgd voor specialisatievorming op inhoud en een bijdrage geleverd aan een constante en eenduidige taakuitvoering in de regio.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Uitgangspuntennota Vastgoedbeleid	2009	n.v.t.

Wat heeft het gekost in 2017?

Programma-totaal					
Omschrijving		Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Lasten					
A05	Bereikbaarheid en mobiliteit	660	375	375	352
A10	Economische stimulering	3.286	2.988	5.379	3.508
A15	Ruimtelijk beleid	3.262	2.194	3.308	2.784
A20	Milieu	1.231	800	1.198	653
A25	Wonen	996	1.231	3.241	752
A30	Bouwgrondexploitatie	32.157	29.997	39.829	18.018
A35	Vastgoedexploitatie	9.631	9.655	9.462	8.476
Totaal lasten		51.223	47.240	62.793	34.542
Baten					
A05	Bereikbaarheid en mobiliteit	0	0	0	3
A10	Economische stimulering	952	495	744	780
A15	Ruimtelijk beleid	76	36	493	460
A20	Milieu	490	6	304	56
A25	Wonen	350	763	786	384
A30	Bouwgrondexploitatie	40.958	28.961	35.499	22.108
A35	Vastgoedexploitatie	5.706	2.510	5.618	5.737
Totaal baten		48.532	32.771	43.444	29.530
Saldo van baten en lasten		-2.691	-14.469	-19.350	-5.013

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Stortingen reserves	-5.606	-2.300	-6.165	-5.183
Onttrekkingen reserves	4.586	5.375	12.989	6.994
Totaal mutaties reserves	-1.020	3.075	6.824	1.812
Het resultaat Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling				
	-3.711	-11.394	-12.525	-3.201

Stortingen voorzieningen	-2.100	-848	-1.416	-1.416
Onttrekkingen voorzieningen	2.799	1.080	4.136	4.824
Totaal mutaties voorzieningen	699	232	2.720	3.408

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2017.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma A bedraagt voordelig € 14.337.000 voor bestemming en voordelig € 9.324.000 na bestemming. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

A10 Economische stimulering 1,9 mln. voordeel

Incentives bedrijven € 0,2 mln. voordeel (incidenteel)

In 2017 is een aantal projecten goedgekeurd en/of al opgestart ten behoeve van nieuwe bedrijvigheid, dat pas (deels) in 2018 financiering nodig heeft.

Bij het raadsvoorstel ter bestemming van het resultaat stellen wij u daarom voor het bedrag van € 0,2 mln. over te brengen naar 2018.

Doordat de geraamde onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

Westland Agenda II € 0,5 mln. voordeel (incidenteel)

Westland Agenda II betreft een programma van diverse projecten die uitgevoerd worden in samenwerking tussen bedrijfsleven en gemeente. Met uitvoering van de projecten wordt beoogd om de economie en sociale kracht van Westland een extra impuls te geven.

Er zijn inmiddels financiële verplichtingen aangegaan op het gebied van Modernisering Glastuinbouw, Nieuwe verdienmodellen, Duurzaamheid (aardwarmte, biobase), Gezondheid en Geluk, Ruimte voor jonge innovatoren. Daarnaast bevinden zich nog enkele projecten in de opstartfase. De verwachting is dat het gehele bedrag aangewend wordt voor projecten binnen de Westland Agenda II. Overigens zal Westland Agenda II in de eerste helft van 2018 afgerond worden. Bij het raadsvoorstel ter bestemming van het resultaat stellen wij u daarom voor het bedrag van € 0,5 mln. over te brengen naar 2018.

Doordat de geraamde onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

Investeringsagenda MKB € 0,4 mln. voordeel (incidenteel)

Het MKB Investeringsfonds is bedoeld voor nieuwe concepten die onder andere horen bij de winkelstraat van 2025. Bijdragen worden op aanvraag toegekend, waarbij cofinanciering is vereist. Door deze opzet zijn de aanvragen van derden bepalend voor de tijdsduur die nodig is om het budget te benutten. Een aantal aanvragen uit 2017 zijn aangehouden omdat informatie ontbreekt of omdat leden van de stuurgroep nog aanvullende vragen hebben. De kans is groot dat deze aanvragen uiteindelijk goedgekeurd worden. Ook betreffen een aantal toegekende aanvragen verplichtingen voor meerdere jaren, ook na 2017. Bij het raadsvoorstel ter bestemming van het resultaat stellen wij u daarom voor het bedrag van € 0,4 mln. over te brengen naar 2018.

Doordat de geraamde onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

Invoering Omgevingswet € 0,3 mln. voordeel (incidenteel)

In 2017 werd bekend dat de landelijke invoering van de omgevingswet niet gehaald zou worden per 2019. Ons eigen programma implementatie omgevingswet bevond zich toen in de oriëntatiefase. Werkzaamheden zijn getemporiseerd en gelden doorgeschoven in de tijd tot de nieuwe datum bekend werd. In het 4e kwartaal 2017 werd aangekondigd dat de nieuwe invoeringsdatum 2021 in plaats van 2019 wordt. De voorbereidende werkzaamheden zijn nu voorzien van een nieuwe datum en planning. In 2018 verschuift het programma van oriëntatiefase naar uitvoering van de voorbereiding van de implementatie omgevingswet.

Doordat de onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

A15 Ruimtelijk Beleid € 0,5 mln. voordeel

Mutaties aanpak Waterproblematiek € 0,27 mln. voordeel (incidenteel)

Calamiteitenberging en het gebiedsproces Kralingerpolder lopen iets achter op de oorspronkelijke planning. Ook het aandeel van Westland in de projecten van Sponge 2020 loopt iets achter. Deze werkzaamheden zullen in 2018 plaatsvinden in plaats van 2017. Doordat ook de geraamde onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

Implementatie BGT € 0,1 mln. voordeel (incidenteel)

Het incidentele projectbudget voor de implementatie van de BGT is in 2017 niet volledig uitgegeven om de volgende redenen:

- Volgens de planning loopt het project tot 1 juli 2018;
- Er zijn vertragingen opgetreden bij de technische ontwikkeling van de applicatie, die nodig is voor het beheer BGT (o.a. de koppeling);
- De betreffende inkooptrajecten hebben tevens voor enige uitloop van het project gezorgd.

De lagere uitgaven voor dit project leiden tot een evenredig lagere onttrekking uit de reserves in het overzicht van algemene dekkingsmiddelen en hebben dus geen invloed op het saldo.

Doordat ook de geraamde onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

A20 Milieu € 0,3 mln. voordeel

Studies warmterotondes € 0,1 mln. voordeel (incidenteel)

Het budget was vooral bedoeld om activiteiten van Cluster West te kunnen financieren. De kosten voor de activiteiten van Cluster West zijn uiteindelijk lager uitgevallen dan geraamd. Het project is begin 2017 afgerond.

Na afronding van de werkzaamheden door Cluster West zijn de activiteiten om een regionaal warmtenet te realiseren overgenomen door de Warmtealliantie.

ISV3 geluid € 0,25 mln. voordeel (incidenteel)

Aanbrengen geluidsarm asfalt Heulweg Kwintsheul en een aantal gevelmaatregelen A-lijstwoningen worden naar verwachting 1^e helft van 2018 uitgevoerd.

Doordat hier ISV3 gelden tegenover staan en de geraamde onttrekking hieruit niet heeft plaatsgevonden is dit aan de inkomstenkant een nadeel en voor de jaarrekening per saldo een budgettair neutrale post.

A25 Volkshuisvesting € 2,1 mln. voordeel

'Subsidieregeling Verduurzaming en Obstakelvrije Ruimte voor Modernisering Westland'

€ 1,625 mln. voordeel (incidenteel)

De ontwikkeling (en goedkeuring door Provincie) van de (af)rekenmethodiek, c.q. de voorwaarden waaraan de gemeente moet voldoen in haar verantwoording over de besteding van provinciale gelden, heeft onverwacht veel tijd in beslag genomen. Daarom is de subsidieregeling niet in 2017 vastgesteld en in werking getreden, maar in 2018.

Doordat de geraamde onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

Sociale duurzaamheid € 0,5 mln. voordeel (incidenteel)

Uw Raad is op 12 december 2017 akkoord gegaan met het verruimen van de SDEW (Subsidieregeling Duurzame Energiemaatregelen Westland). De subsidieverordening is hierop per 1 januari 2018 aangepast. De overige initiatieven ('Energie Challenge op scholen en de 'Pilot sociale huurwoningen minimaal 2 labelstappen energiezuiniger') zullen in 2018 in uitvoering worden genomen.

Doordat de onttrekking aan de reserve in 2017 niet heeft plaatsgevonden is dit voor de jaarrekening een budgettair neutrale post.

A 30 Bouwgrondexploitatie € 8,4 mln. voordeel

Product A 30 Bouwgrondexploitatie sluit ten opzichte van de begroting met een voordelig resultaat van € 8,4 mln. Voor het bepalen van het resultaat dient het verschil in de mutaties in de reserves, die aan dit product gekoppeld zijn te worden meegenomen. Inclusief deze mutaties bedraagt het resultaat voor dit product € 8,0 mln. voordelig.

Het ingezette economische herstel lijkt zich door te zetten. De ontwikkeling van de woningmarkt en het consumentenvertrouwen zijn belangrijke graadmeters voor dat herstel. Recente publicaties zijn positief over de ontwikkelingen in de (woning)bouwsector. De groeiende vraag naar woningen en de daarmee ontstane krapte op de woningmarkt is de belangrijkste ontwikkeling in 2017 volgens Metafoor¹.

In Westland zijn ten opzichte van het 4^e kwartaal 2016 2,5% minder woningen in de bestaande bouw verkocht dan in datzelfde kwartaal van 2017, namelijk 351 (2016, 4^e kwartaal: 360 woningen).

Westland laat een stijging van de transactieprijs zien van 6,5% ten opzichte van een jaar eerder. De gemiddelde transactieprijs bedraagt € 280.000 in het 4^e kwartaal van 2017. Dat blijkt uit cijfers van de NVM².

De grondverkoop bedragen in 2017 € 34,9 mln. en hebben betrekking op Westlandse Zoom (€ 23,3 mln., incl. € 20 mln. aan vooruit ontvangen bedragen), Molensloot (€ 3,1 mln.), ONW (€ 1,5 mln.), Teylingen (€ 0,6 mln.), Hoogeland (€ 4,3 mln.), Chrysantenstraat (€ 1 mln.), Juliahof (€ 0,8 mln.) en Noordland (€ 0,3 mln.). Geraamd was een opbrengst van € 27,7 mln. Het verschil wordt veroorzaakt door de vooruitbetaling binnen het project Westlandse Zoom.

De grondaankopen bedragen in 2017 € 3,7 mln. en hebben voornamelijk betrekking op Westlandse Zoom (€ 2,7 mln.) en Juliahof (€ 0,9 mln.). In de begroting is aan verwervingen een bedrag geraamd van € 11,2 mln. Het verschil wordt veroorzaakt door uitgestelde aankopen binnen het project Westlandse Zoom (€ 7,5 mln.).

Het resultaat op het product A30, inclusief de mutaties in de reserves bedraagt € 8,0 mln. voordelig. Dit voordeel bestaat uit:

- € 3,6 mln. bijstelling van de getroffen voorzieningen gemeente grexen.
Bij de vaststelling van het MPG 2018 is melding gemaakt van € 3,7 mln. Het verschil ad € 0,1 mln. wordt veroorzaakt doordat het project Hoogenburg in 2017 niet wordt afgesloten.
- € 2,0 mln. bijstelling van de getroffen voorzieningen deelnemingen
Bij de vaststelling van het MPG 2018 was melding gemaakt van € 2,6 mln. Het verschil wordt veroorzaakt door € 0,7 verhoging voorziening ONW door vertraging in de vaststelling van het bestemmingsplan Rijnvaart en € 0,1 mln. verlaging door bijstelling van de ambtelijke kosten en aanscherping van de risico's.
- € 0,6 mln. winstneming 2017. Volgens de BBV-voorschriften is het verplicht om jaarlijks op basis van de voorzichtigheids- en realisatiebeginselen tussentijds winst te nemen. Voor een drietal projecten (Noordland, Chrysantenstraat en bibliotheeklocatie Kwintsheul) heeft dit in 2017 plaatsgevonden. Deze projecten worden in 2018 afgesloten.
- € 1,7 mln. voor de voormalige gemeentelocatie Monster. In de begroting is voor 2017 een bedrag van € 1.930.000 als dekking in het verlies van een nog op te stellen grondexploitatie voormalige gemeentelocatie Monster. Op basis van een uitgebracht taxatierapport is van dit bedrag € 0,2 mln. aangewend als waardevermindering op de boekwaarde van het pand. Het resterende bedrag ad € 1,7 mln. is in 2017 niet uitgegeven en er zal voorgesteld worden dit bedrag naar 2018 over te hevelen.

¹ Metafoor Ruimtelijke Ontwikkeling – Outlook Grondexploitaties 2018.

² Transactiecijfers NVM-Regio Westland, 4^e kwartaal 2017, NVM Data & Research, 11-1-2018.

A 35 Vastgoedexploitatie € 1,1 mln. voordeel

Product A35 Vastgoedexploitatie sluit ten opzichte van de begroting met een voordelig resultaat van € 1,1 mln. voordeel. Voor het bepalen van het resultaat dient het verschil in mutaties in de reserves, die aan dit product gekoppelde zijn te worden meegenomen (€ 0,73 mln. negatief)
Inclusief deze mutatie bedraagt het resultaat voor dit product € 0,38 mln. voordelig.

Ontwikkelingen in de verkoopportefeuille

In 2017 zijn acht objecten juridisch geleverd. Daarmee is in totaal een opbrengst gegenereerd van ruim € 1,91 mln. Daartegenover hebben uitgaven en afschrijvingen geleid tot € 1,93 mln. aan kosten. In 2017 is in dat kader conform de Prorap € 445.000 gestort in de egalisatiereserve vastgoed. Hiermee is de taakstelling gerealiseerd die in 2011 was opgevoerd.

Verkoopstaakstelling								
bedragen x € 1 mln.	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Totaal
Taakstelling verkoop	0,8	1	0,75	1,25	1	0	0	4,8
Realisatie	1,38	1,25	-1,9	2,3	0,3	1,36	0,45	5,14

Bodemsanering

De geplande bodemsanering van het perceel aan de Zuidgeestlaan heeft in 2017 niet plaatsgevonden. De geraamde kosten ad € 460.000 zijn niet uitgegeven.
De beoogde exploitant heeft zich teruggetrokken. Er is geen nieuwe exploitant gevonden. Er wordt gekeken naar alternatieven. Werkzaamheden zullen naar verwachting in 2018 plaatsvinden.

Sloop en inrichting voormalige locatie gemeentekantoor Naaldwijk

Bij de 1e actualisatie 2017 is voor de sloop en tijdelijke inrichting voor groen/parkeren locatie voormalige gemeentekantoor Naaldwijk een bedrag beschikbaar gesteld van € 1 mln. waarvan € 600.000 voor 2017 is geraamd. In 2017 is hiervan € 313.000 besteed. Het resterende bedrag van € 287.000 zal in 2018 worden uitgegeven.

Overige kosten/opbrengsten per saldo voordeel € 353.000

Bij zwembaden/sporthallen/gymzalen is per saldo € 42.000 minder uitgegeven aan onderhoud. Een bedrag van € 35.000 voor aanschaf meubilair is abusievelijk geboekt ten laste van de voorziening groot onderhoud. Bij de sportvelden is er per saldo een voordeel van € 30.000 onder meer door renovatie van de velden waardoor het onderhoud kon worden beperkt. De kosten voor asbestinventarisatie zijn uiteindelijk € 50.000 lager uitgevallen en door nacalculatie van de loonkosten ontstaat een voordeel van € 50.000. Het resterende voordeel betreft lagere beheerskosten dan geraamd.

2.1.2. Sterke Samenleving

Programma Sterke Samenleving

Thema Sociale Kracht

Accent Participatiemaatschappij met goede basisfuncties dichtbij

Algemene beschrijving De veranderingen in de zorg vragen om inwoners die meer voor zichzelf zorgen en naar elkaar omzien. Met de vele verenigingen, vrijwilligers, geloofsgemeenschappen, familiebanden en sterke dorpenstructuur hebben we hiervoor in Westland een stevige basis. De uitdaging is om deze te behouden en verder uit te bouwen. Inwoners die het op eigen kracht niet redden, kunnen rekenen op goede ondersteuning. Samen met onze partners in zorg en welzijn organiseren wij herkenbare, overzichtelijke en bereikbare zorg, die echter altijd aanvullend is op wat mensen zelf of met elkaar kunnen regelen. Daarnaast zetten we ons in om kinderen en jongeren gezond, veilig en kansrijk op te laten groeien in onze gemeente. Ook daarbij worden we geholpen door de kracht van de Westlandse samenleving. Met het in 2016 vastgestelde Sociaal Beleidskader zetten wij vooral in op preventie, waardoor minder mensen gebruik hoeven te maken van gespecialiseerde zorg en ondersteuning.

Doel Het vergroten van de eigen kracht van inwoners en de samenleving

Activiteiten

1. Versterken van preventie
2. Afronden en uitvoeren accommodatiebeleid

1. Versterken van preventie

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- Sterke basisvoorzieningen met een preventief effect voor inwoners in Westland.
- Preventieve aanpak als onderdeel van integraal beleidskader Sociaal domein.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij zetten in op preventieve maatregelen en interventies in het normale leven om de kans dat mensen in dure eerste- of tweedelijnszorg terecht komen te verkleinen. Bewezen preventieve oplossingen worden ingezet en afhankelijk van het resultaat verder uitgewerkt. Sociaal makelaars en zorgregisseurs gaan extra ondersteuning geven in het onderwijs en de kinderopvang. Zo versterken we de signalerende kracht van (voor)scholen, komen kinderen eerder in beeld als ze hulp of ondersteuning nodig hebben en kunnen we sneller en eenvoudiger hulp bieden. We verbreden de inzet van respijtzorg om mantelzorgers te ontlasten.

Waar staan wij nu?

- De Vereniging, laagdrempelige dag invulling voor kwetsbare senioren, heeft een structureel karakter gekregen als algemene voorziening.
- De zorginfrastructuur met scholen en kinderopvang is vormgegeven.
- Aanpak voor kinderen met opvallend gedrag is ontwikkeld en wordt in 2018 geïmplementeerd.
- Mensen met GGZ-problematiek worden ondersteund door een vrijwillig maatje.
- In alle dorpskernen heeft Vitis een Buurtinformatie Punt (BIP).
- Vitis biedt informatie over levensloopbestendig maken van woningen.
- De regionale logeervoorziening Strandgoed Ter Heijde ('Logies & Respijt') is in samenwerking met partners gerealiseerd. M.i.v. 2018 wordt het Strandgoed structureel gefinancierd door de Wmo maatwerkvoorziening Kort Verblijf.
- In samenwerking met Sensara en Careyn, is een pilot gestart waarin domotica bij een aantal senioren in de gemeente Westland is geplaatst om het effect hiervan op inwoners en mantelzorgers te onderzoeken.

Specifieke activiteiten in 2017

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2017
Voorkomen is beter dan genezen		
Aanbod collectieve voorzieningen en e-health	250	125
Waakvlamfunctie en onafhankelijke cliëntondersteuning	350	200
Financiële zelfredzaamheid	50	35
Ondersteunen vrijwilligers en mantelzorgers	60	25
Westland Gezond (handhaving en beleid)	205	235
Totaal	915	620
Erbij horen en meedoen		
Van ontmoeting tot participatie (incl. Vereniging)	330	
Burgerinitiatieven	40	
Van ontmoeting tot participatie		105
Verbreiden opdracht partners sport en cultuur		50
Amateurkunsten		30
Totaal	370	185

Ontwikkelingen & risico's

- Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
- Het effect van de inzet van preventieve voorzieningen is moeilijk te voorspellen. De verwachting is wel dat op de langere termijn de voorzieningen een bijdrage leveren aan het beperken van de vraag naar duurdere zorg.
- Het gebruik van de respijtzorg logeerfunctie blijft achter ten opzichte van de potentiële vraag. De komende tijd wordt ingezet op bewustwording van de mogelijkheden van deze voorziening.
- Het vinden van voldoende geschikte vrijwilligers met coördinerende kwaliteiten voor de Vereniging is een uitdaging.
- Door de werkdruk bij de huisartsen kan nog onvoldoende prioriteit gegeven worden aan de samenwerking met het Sociaal Kernteam.

Verbonden partijen

Gemeentelijke Gezondheidsdienst Haaglanden

De GGD Haaglanden bewaakt en monitort de publieke gezondheid in de regio Haaglanden, zij bevordert de gezondheid en beschermt tegen natuurlijke en/of opzettelijke bedreigingen van de volksgezondheid door toezicht of actief ingrijpen. De wethouder Zorg maakt deel uit van het Algemeen Bestuur.

In 2017 is deze Gemeenschappelijke Regeling herijkt en is besloten om ook Veilig Thuis onder publieke aansturing te brengen.

2. Afronden en uitvoeren accommodatiebeleid

Gewenst resultaat (volgens CWP)

Accommodatiebeleid en uitvoeringsplan in 2015.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij stellen een breed accommodatiebeleid op voor de dorpen in aansluiting op de ontwikkelingen in het sociaal domein. Kernvraag is welke functies nodig zijn per dorp en hoe deze functies moeten worden gehuisvest. Initiatieven vanuit de samenleving die de eigen kracht en sociale samenhang vergroten, worden hierin meegenomen.

Waar staan wij nu? De brede aanpak laten we los. Het accommodatiebeleid krijgt praktijkgericht vorm. Gekeken wordt naar het feitelijk gebruik van gebouwen, de kosten en de mogelijkheden voor multifunctioneel gebruik.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Maatregelen voor een kleinere maatschappelijke vastgoedportefeuille en andere aanvullende maatregelen moeten invulling geven aan het behalen van de taakstelling op het vastgoed. Van de geraamde bezuinigingsbedragen wordt verwacht dat deze later worden gerealiseerd. Dit hangt samen met het beoordelen van scenario's. De scenario's moeten worden doorgerekend en op haalbaarheid worden getoetst.	Niet gerealiseerd

Programma	Sterke Samenleving
Thema	Sociale Kracht
Accent	Goed onderwijs en adequate onderwijsvoorzieningen

Algemene beschrijving	Ieder kind in Westland heeft recht op goed onderwijs en adequate onderwijsvoorzieningen, zodat zij zich kunnen voorbereiden op een kansrijke toekomst. In het Sociaal Beleidskader is opgenomen dat wij daarom de talentontwikkeling van onze jeugd stimuleren. Brede scholen, waar behalve onderwijs ook kinderopvang een plek heeft en waar aandacht is voor technologie, sport en cultuureducatie spelen een belangrijke rol hierin. De scholen moeten ook voor minder valide leerlingen een veilige plek zijn waar zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Samen met de schoolbesturen bekijken wij welke aanpassingen van de schoolgebouwen hiervoor nodig zijn.
------------------------------	---

Doel	Optimale ontwikkelingskansen en passende ondersteuning voor de Westlandse jeugd
-------------	---

Activiteiten	1. Ondersteuning brede schoolontwikkeling
	1. Ondersteuning brede schoolontwikkeling

Gewenst resultaat (volgens CWP)	Concrete afspraken met scholen over beheer en exploitatie van brede scholen.
--	--

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving	
	Er wordt vervangende nieuwbouw en brede schoolvorming voor de Eben-Haëzerschool en Zeester in Monster en de Pieter van der Plasschool in Wateringen gerealiseerd. De Andreashof in Kwintsheul wordt uitgebreid. Verder wordt er uitvoering gegeven aan het Masterplan 2016-2019 waarin vervangende nieuwbouw en brede schoolontwikkeling in diverse kernen is opgenomen.	

Waar staan wij nu?	De planmatige aanpak op het gebied van onderwijshuisvesting is voortgezet. Diverse nieuwbouwprojecten zijn voorbereid.
---------------------------	--

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Actualiseren Masterplan 2016-2019	Is gerealiseerd.
	Uitvoeren projecten Masterplan	Continu proces

Uitvoeringsprogramma SBK		Structureel	Incidenteel 2017
Talenten ontwikkelen			
Talentontwikkeling		100	
Peuteropvang		50	
Taal, lezen, talentontwikkeling, uitval (RMC)			255
Totaal		150	255

Ontwikkelingen & risico's	Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt. - Een tekortschietende rijksvergoeding brengt risico's met zich mee voor het onderwijshuisvestingsprogramma. - Door intensivering van woningbouwprogramma's groeit het aantal leerlingen in de kernen Wateringen, 's-Gravenzande, Monster en Naaldwijk.
--------------------------------------	---

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Masterplan Onderwijshuisvesting	2015	2016-2019
	Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
	Uitvoeringsprogramma 2016-2020	2016	2016-2020
	Kernachtig Sociaal		

Programma Sterke Samenleving

Thema Sociale Kracht

Accent Sociale Westland Agenda

Algemene beschrijving De gemeente stelt overeenkomstig het Sociaal Beleidskader samen met maatschappelijke organisaties en bedrijven de Sociale Westland Agenda op. Hierin worden innovatieve projecten en diensten opgenomen die de eigen kracht van de samenleving vergroten en het voorzieningenniveau op het gewenste niveau brengen.

Doel Een sociaal sterk Westland, waarin inwoners in hun kracht worden gezet en de samenleving haar verantwoordelijkheid pakt

Activiteiten 1. Opstellen Sociale Westland Agenda

1. Opstellen Sociale Westland Agenda

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een Sociale Westland Agenda (strategie en uitvoering).

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Samen met maatschappelijke instellingen en bedrijven gaat de gemeente een Sociale Westland Agenda opstellen. Dit is een programma waarin innovatieve projecten en diensten zijn opgenomen die de omslag die binnen het sociaal domein gemaakt moet worden, ondersteunen. De agenda draagt bij aan de uitvoering van de nieuwe taken van de gemeente en maatschappelijke partners op het terrein van Opgroeien Meedoen en Werken. Hierbij brengen we verbinding aan met de bestaande taken.

Waar staan wij nu?

- Subsidieregeling is aangepast voor innovatieve initiatieven van inwoners en maatschappelijke partners.
- Partners zijn medeverantwoordelijk voor organiseren van Westland sociaal in beweging.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Tussenevaluatie Innovatiefonds subsidies 2014-2017	Is gerealiseerd

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2017
Samen komen we verder		
Sociale Westland Agenda		100
Betrekken van partners bij transformatie		25
Subtotaal SBK		125

Ontwikkelingen & risico's Er is sprake van een onderschijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Subsidieregeling innovatiefonds Sociaal domein	2016	2016-2020
	Kadernota Kunst en Cultuur vanuit de kern	2009	Onbepaald
	Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
	Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020
	Algemene subsidie-verordening Westland 2016	2016	onbepaald

Programma Sterke Samenleving

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Algemene beschrijving Er liggen kansen om onze sociale en zorgzame samenleving te versterken. Doordat de rol van burgers, verenigingen en bedrijven groter wordt, ontstaat meer betrokkenheid. De gemeente zoekt samen met de maatschappelijke organisaties, vrijwilligers, cliëntengroepen en inwoners naar een nieuwe, betere en efficiëntere invulling van de taken.

Doel Een Westlandse samenleving waaraan zoveel mogelijk mensen kunnen meedoen.

Gewenst resultaat

- Actieve en zelfredzame burgers.
- Inwoners weten waar zij terecht kunnen voor maatschappelijke ondersteuning.
- Integrale resultaatgerichte ondersteuning voor kwetsbare burgers.
- Bewaking, bevordering en bescherming van de gezondheid van de inwoners van Westland.
- Een aantrekkelijk sportklimaat.
- Passend cultuuraanbod.

Wat zouden we daarvoor doen?	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	• Geven van publieksinformatie en persoonlijke informatie om inwoners en gebruikers van zorg te informeren over ondersteuning en de wijze van toegang. <i>Continu proces</i> • In samenwerking met maatschappelijke partners (GGD, GGZ Delfland, Brijder (verslavingszorg), Vitis etc.) uitvoeren van preventieve interventies bij specifieke doelgroepen. <i>Continu proces</i> • Uitvoering geven aan integraal uitvoeringsplan preventie en handhaving alcohol en drugs. <i>Gerealiseerd</i> • Evaluatie en actualisatie Lokale educatieve agenda. <i>Niet gerealiseerd</i> • Deelnemen aan Regenboogsteden 2015-2017 waarbij samen met andere gemeenten en het ministerie van OCW gewerkt wordt aan het LHBT-beleid (lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender burgers). <i>Gerealiseerd</i> • Uitvoering van het topsportbeleid Westland. <i>Continu proces</i> • Stimuleren van gezonde sportkantine en gezonde scholen. <i>Continu proces</i> • Continueren van de 25%-regeling voor sportverenigingen. <i>Gerealiseerd</i> • Voortzetting van zwembad de Hoge Bomen in Naaldwijk. <i>Gerealiseerd</i> • Verbeteren bereikbaarheid, veiligheid en parkeren op de sportparken de Hoge Bomen in Naaldwijk en het Julianasportpark in 's-Gravenzande. <i>Gerealiseerd</i> • Vervangen kunstgrasvelden. <i>Gerealiseerd</i> • Via Cultuurweb faciliteren van culturele activiteiten. <i>Continu proces</i> • Uitvoeren regeling Cultuureducatie met kwaliteit. <i>Gerealiseerd</i> • Faciliteren maatwerk bibliotheekaanbod in de kernen en op scholen. <i>Continu proces</i> • Stimuleren cultuureducatie. <i>Continu proces</i>

- Ondersteuning kleine culturele activiteiten. Gerealiseerd
- in het kader van de jongerenparticipatie uitreiken van het jaarlijkse jongerenlintje 'de Uitbinker'. Gerealiseerd
- Stimuleren jeugdparticipatie. Continu proces

Ontwikkelingen & risico's

Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.

Specifieke activiteiten in 2017

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2017
Programma organisatie		
Monitoring en verantwoording	65	
Programma/procesteiding en alg. ondersteuning		180
Communicatie		140
Totaal	65	320
Samen komen we verder		
Calamiteiten GGD	15	
Totaal	15	

**Beleids-
indicatoren**

[illegible]

Naam indicator		Resultaat	Bron
Relatief verzuim		18,90	Ingrado
Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners leeftijd, 5-18 jaar.			

Jaar	Westland	Nederland
2014	20,06	31,32
2015	18,30	28,65
2016	18,90	26,88

Naam indicator	Resultaat	Bron
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	1,5 %	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs
Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.		
	Jaar	Westland
	2007	3,1 %
	2008	3,0 %
	2009	2,6 %
	2010	2,3 %
	2011	2,9 %
	2012	2,1 %
	2013	1,7 %
	2014	1,5 %
	Nederland	
	2007	4,2 %
	2008	3,6 %
	2009	3,4 %
	2010	3,4 %
	2011	3,5 %
	2012	3,2 %
	2013	2,1 %
	2014	2,0 %

Naam indicator	Resultaat	Bron
Niet sporters	47,0 %	RIVM - Zorgatlas
Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.		
	Jaar	Westland
	2014	47,0 %

Facultatieve indicatoren

Effect-indicator	Actueel cijfer (2013)
Actieve deelname verenigingsleven afgelopen 12 maanden	61%

Effect-indicator	Actueel cijfer (2015)	
Waardering algehele persoonlijke gezondheid	0 - 11 jr.	96%
	12 - 18 jr.	90%
	19 - 64 jr.	85%
	65 jaar en ouder	64%

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020

Wat heeft het gekost in 2017?

Programma-totaal					
Omschrijving		Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Lasten					
B05	Algemene voorzieningen	26.229	24.865	27.676	25.192
B10	Preventie	2.077	4.986	6.071	2.965
Totaal lasten		28.306	29.851	33.747	28.157
Baten					
B05	Algemene voorzieningen	1.343	1.340	1.613	1.849
B10	Preventie	941	142	633	714
Totaal baten		2.284	1.482	2.246	2.564
Saldo van baten en lasten		-26.022	-28.369	31.502	25.593

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Stortingen reserves	-1.713	-619	-618	-1.707
Onttrekkingen reserves	3.003	2.931	5.373	2.500
Totaal mutaties reserves	1.290	2.312	4.755	792
Het resultaat Programma Sterke Samenleving	-24.732	-26.057	-26.747	-24.801

Stortingen voorzieningen	-100	-100	-100	-100
Onttrekkingen voorzieningen	78	0	39	39
Totaal mutaties voorzieningen	-22	-100	-61	-61

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2017.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma B bedraagt voordelig € 5.909.000 voor bestemming en voordelig € 1.947.000 na bestemming. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

Lasten:

B05 Algemene voorzieningen.

Voordelig saldo € 2.721.000 (V) laat zich verklaren door:

- Een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 ad € 352.000 (V) doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
- Lagere uitgaven Statushouders ad € 499.000 (V)
Het betreft hier rijksmiddelen voor Verhoogde Asielinstroom voor de extra kosten voor vergunninghouders op de gebieden van werk en integratie, onderwijs en zorg. Uitvoering van de nota "Een goede start in Westland", is gestart. Deze uitvoering loopt door in 2018.
- Voordelig saldo voorbereiding decentralisaties ad € 197.000 (V) (lagere uitgaven € 135.000 en hogere inkomsten € 62.000)
Er zijn eerst reguliere middelen ingezet voordat er een beroep op deze reservemiddelen is gedaan. Het resterende bedrag zal worden meegenomen naar 2018.
- Lagere uitgaven innovatiefonds ad € 330.000. Het innovatiefonds heeft een looptijd tot en met 2020 met als doel over een periode van 2016-2020 tot nieuwe initiatieven te komen binnen het sociaal domein. In 2017 zijn er 11 aanvragen ingediend waarvan er 7 zijn gehonoreerd. Vanaf 2017 blijkt dat er weer een toename is van aanvragen en zijn er diverse initiatieven in voorbereiding die gehonoreerd kunnen worden.
- Lagere uitgaven investeringssubsidies sportverenigingen ad € 182.000 De subsidie LTC Naaldwijk is ingetrokken omdat de planvorming niet tijdig rond was. In 2018 volgt een nieuwe aanvraag.
- Lagere uitgaven accommodatie toneelverenigingen Hoge Bomen ad € 250.000
De voorbereidingen om te komen tot een geschikte locatie voor vervangende huisvesting voor de toneelverenigingen hebben deels door onvoorziene omstandigheden langer geduurd. De werkzaamheden kunnen in 2018 starten.
- Lagere uitgaven ISW professor Holwerdalaan ad € 76.000 (V) laat zich verklaren door lagere kosten noodlokalen DON en lagere kosten huur. Er was voor de huur rekening gehouden met heel 2017. De huur is echter pas vanaf augustus 2017 ingegaan.
- Lagere uitgaven ad € 111.000 (V) als gevolg van een lagere exploitatie bijdrage zwembad de Hoge bomen.
- Lagere uitgaven Sociaal cultureel werk ad € 108.000 (V)
Dit betreft lagere uitgaven representatie en vergaderkosten € 49.000 doordat binnen het afdelingsbudget voldoende ruimte was een aantal kosten op te vangen.
Daarnaast zijn er werkzaamheden en activiteiten doorgeschoven naar 2018 waardoor er nog een bedrag van € 60.000 niet uitgegeven is.
- Hogere inkomsten ad € 62.000 (V) door een schade-uitkering voor schoolgebouw De Hoeksteen in Honselersdijk. De doorbetaling naar het schoolbestuur heeft in 2018 plaatsgevonden.
- Vanaf 2017 zijn nieuwe voorschriften van toepassing. Dit leidt tot afwijkingen (€ 82.000 V) tussen de geraamde kostenverdeling en de werkelijk boekingen. Voor een toelichting op deze afwijkingen wordt verwezen naar de toelichting bij de Algemene Dekkingsmiddelen."
- Het restant ad € 472.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

B10 Preventie:

Voordelig saldo € 3.188.000 (V) laat zich verklaren door:

- Een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 ad € 2.211.000 (V) doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
- In verband met verwachte extra kosten voor peuteropvang was er een bedrag vanuit 2016 overgeheveld naar 2017. De groei van de peuteropvang was echter minder groot dan verwacht, waardoor er een onderschrijding is ontstaan van € 304.000 (V).
- Geen uitgaven voor Wonen Zorg en Welzijn ad € 570.000 (V) Deze raming zal bij de 1^e actualisatie 2018 worden overgeheveld naar andere onderdelen binnen het sociaal domein.
- Het restant ad € 103.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

Reserves:

Lagere onttrekking uit de reserves ad € 2.874.000 bestaande uit:

- Lagere onttrekking SBK € 2.110.000;
- Lagere onttrekking decentralisaties: € 197.000;
- Lagere onttrekking Innovatiefonds: € 330.000;
- Hogere onttrekking € 93.000 betreft de niet geraamde onttrekking nadelig saldo Sociaal domein product B05;
- Het resterende bedrag ad € 330.000 bestaat uit diverse afwijkingen < € 100.000.

De hogere storting in de reserve ad € 1.089.000 betreft de niet geraamde storting voordelig saldo Sociaal domein product B10.

2.1.3. Ondersteuning, zorg en participatie

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Participatiemaatschappij met goede basisfuncties dichtbij**

Algemene beschrijving

De veranderingen in de zorg vragen om inwoners die meer voor zichzelf zorgen en naar elkaar omzien. Met de vele verenigingen, vrijwilligers, geloofsgemeenschappen, familiebanden en sterke dorpenstructuur hebben we hiervoor in Westland een stevige basis. De uitdaging is om deze te behouden en verder uit te bouwen. Inwoners die het op eigen kracht niet redden, kunnen rekenen op goede ondersteuning. Samen met onze partners in zorg en welzijn organiseren wij herkenbare, overzichtelijke en bereikbare zorg, die echter altijd aanvullend is op wat mensen zelf of met elkaar kunnen regelen.

Daarnaast zetten we ons in om kinderen en jongeren gezond, veilig en kansrijk op te laten groeien in onze gemeente. Ook daarbij worden we geholpen door de kracht van de Westlandse samenleving.

Met het in 2016 vastgestelde Sociaal Beleidskader zetten wij vooral in op preventie waardoor minder mensen gebruik hoeven te maken van gespecialiseerde zorg en ondersteuning, daarnaast wil de gemeente dat iedereen die kan werken, gaat werken.

Doel **Het vergroten van de eigen kracht van inwoners en de samenleving**

Activiteiten

1. Samenhang aanbrengen in basisfuncties.
2. Organiseren van zorg dichtbij.
3. Uitbouw aanbod voorzieningen brede doelgroep minima.

1. Samenhang aanbrengen in basisfuncties

Gewenst resultaat (volgens CWP)

Effectieve kernnetwerken via een nieuwe opdracht voor Vitis, aanvullend op de subsidieafspraken.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Het dienstverleningsconcept wordt geïmplementeerd. Per kern worden netwerken gevormd van professionele en vrijwilligersorganisaties die samenwerken om de eigen kracht van inwoners te vergroten. Als gemeente regisseren en faciliteren we dit. De sociaal makelaars werken samen met zorgregisseurs van het Sociaal Kernteam om formele oplossingen te vervangen of aan te vullen met informele oplossingen. De sociaal makelaars werken aan gebiedsprofielen die na analyse de basis vormen voor actieplannen op het gebied van preventie, participatie en versterking van sociale structuren.

Waar staan wij nu?

- Netwerken van professionele en vrijwilligersorganisaties zijn ontwikkeld
- Buurtbemiddeling is gestart en wordt zowel door Vitis als Bureau Bemiddeling & Mediation geboden.
- Door middel van kernsessies is samen met Vitis een start gemaakt om inzicht te krijgen in het huidige en gewenste voorzieningenniveau.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	We realiseren een project dat gericht is op het ontmoeten tot aan participeren. In dit project richten we ons op vier thema's:	
	1. Van persoonlijke ontmoeting tot maatschappelijke participatie.	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten WestlandOntmoet. Buurtbemiddeling opgezet.

2. Verbreden maatschappelijke opdracht partners sport en cultuur	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten de voorbereiding van Sportkanjers, zijnde sport voor een kwetsbare doelgroep.
3. Amateurkunsten	Is gerealiseerd
4. Burgerinitiatieven	Dit is onderdeel geworden van het Innovatiefonds.

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2017
Van denken naar doen		
Versterken gemeentelijke dienstverlening		400
Totaal	0	400

- Ontwikkelingen & risico's**
- Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
 - Te weinig of te laat signaleren kan tot gevolg hebben dat inzet van zwaardere zorg noodzakelijk wordt.

2. Organiseren van zorg dichtbij

Gewenst resultaat (volgens CWP) Dienstverleningsaanpak Sociaal domein, met als specifiek onderdeel een daadwerkelijke 'er-op-af-aanpak'.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente zet sociale kernteams in die mensen met een hulpvraag snel in beeld hebben. De zorgregisseurs, die onderdeel zijn van de sociale kernteams, helpen bij het vinden van ondersteuning en zorg. Dit is een 'er-op-af-aanpak' in aanvulling op de rol die Vitis heeft in de kernen om ook samen met burgers informele zorg te organiseren.

- Waar staan wij nu?**
- Evaluatie van het dienstverleningsconcept is uitgevoerd. Professionals en cliënten ervaren de werkwijze als voldoende adequaat. Het concept wordt verder lerend ontwikkeld om invulling te geven aan de geconstateerde verbeterpunten.
 - Afspraken met ketenpartners zoals bijvoorbeeld schilpartners (GGZ, Ipse en Jeugdformaat), scholen, huisartsen, kinderopvang en sociaal makelaars krijgen steeds verder vorm.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Het Sociaal Kernteam geeft uitvoering aan de er-op-af opdracht, met extra aandacht voor doorontwikkeling van de werkprocessen en de samenwerking met ketenpartners hierbij. Met name de samenwerking met verdere ontwikkeling van het voorveld is hierbij een speerpunt.	Is gerealiseerd
Het dienstverleningsconcept wordt in de eerste helft van 2017 geëvalueerd en waar nodig op basis hiervan bijgesteld.	Is gerealiseerd

- Ontwikkelingen & risico's**
- De ingezette netwerkaanpak kan leiden tot een toename van het aantal cliënten.
 - De privacywetgeving faciliteert integraal werken niet en werkt soms belemmerend in de samenwerking met andere betrokken partijen omdat informatie-uitwisseling, zelfs met toestemming van de cliënt wettelijk gezien vaak niet is toegestaan.
 - Door krapte op de arbeidsmarkt verloopt het werven van zorgregisseurs moeizaam.
 - Lokale kamer en de Gemeente Regie op Escalatie (GRE) zijn gerealiseerd.

Verbonden partijen

Regionaal Inkoopbureau H10

Het inkoopbureau sluit onder meer de contracten met de aanbieders van jeugdhulp die medeverantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het door de raad vastgestelde inkoopplan Jeugd. Door de inzet van het inkoopbureau wordt de administratieve last van partners en gemeenten beperkt. Gezamenlijk inkopen ondersteunt de kwaliteit en het behoud van de zorginfrastructuur.

Sociaal Kernteam B.V.

In opdracht van de gemeente waarborgt en faciliteert het Sociaal Kernteam de toegang tot jeugdzorg (zoals jeugdhulp, jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering) in het kader van de Jeugdwet en de toegang tot maatschappelijke ondersteuning in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015.

3. Uitbouw aanbod voorzieningen brede doelgroep minima

Gewenst resultaat

(volgens CWP)

Ruimhartig minimabeleid en integraal armoedebelid als onderdeel van beleidskader sociaal domein.

Wat zouden we daarvoor doen?
(volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving
	De toegang tot de voorzieningen voor de brede doelgroep minima is verruimd. Ook gaan we armoedebelid ontwikkelen en samenhang tot stand brengen in de bestrijding van armoede en preventie van schuldenproblematiek. Het aanbod voor kinderen wordt op een andere wijze ingericht. Op basis van het Sociaal Beleidskader zetten wij in op het vergroten van de doelgroep en toename van het gebruik van de voorzieningen.

Waar staan wij nu?

- Toegang minimabeleid verhoogd van 100% en 101% naar 110% en naar 120% voor de kindregelingen.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De uitkomsten van het minima-onderzoek vormen de basis om in 2017 het bereik en het gebruik van de minimaregelingen verder te optimaliseren en daar waar nodig aanvullend aanbod te ontwikkelen.	Is gedeeltelijk gerealiseerd. Regelingen zijn aangepast en uitvoering kindpakket is overgedragen aan Stichting Leergeld om bereik te vergroten.
Tevens komt er meer aandacht voor preventie van schuldenproblematiek.	Continu proces

Ontwikkelingen & risico's

- Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
- Naar aanleiding van het optimaliseren van het gebruik en bereik van de minima-regelingen in relatie tot het vergroten van de doelgroep bestaat de kans dat de beschikbare budgetten niet toereikend zullen zijn wanneer meer mensen binnen de doelgroep hierop een beroep doen.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Minimabeleid 2015: addendum op Nota minimabeleid 2013 e.v.	2014	onbepaald
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020
Algemene subsidie-verordening Westland 2016	2016	Onbepaald

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Duurzame arbeidsmarkt**

Algemene beschrijving In Westland doet, werkt en telt iedereen mee. We kijken naar mogelijkheden van mensen en niet naar beperkingen. Samen met het Westlandse bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties spannen wij ons in om mensen weer aan het werk te krijgen. Bijvoorbeeld door het creëren van stage- en leerwerkplekken, banen voor mensen die nu een uitkering ontvangen en banen voor mensen met een arbeidsbeperking.
Voor mensen met een beperking die intensieve begeleiding nodig hebben op de werkplek bieden wij beschut werken.

Doel Zoveel mogelijk mensen (inclusief mensen met een arbeidsbeperking) aan de slag bij reguliere werkgevers.

Activiteiten 1. Uitvoering Participatiewet
2. Uitbouwen MVO Westland
3. Verbinden onderwijs en bedrijfsleven

1. Uitvoering Participatiewet

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een lokaal sociaal akkoord met het Westlandse bedrijfsleven en afspraken voor het uitvoeren van een lokale aanpak, inclusief een effectieve werkgeversbenadering in samenwerking met de arbeidsmarktregio Haaglanden. Alle jongeren met een vraag op het gebied van werken en leren zijn in beeld.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving	
	De gemeente werkt samen met Patijnenburg als uitvoeringsorganisatie aan de uitvoering van de Participatiewet. Er is een lokaal sociaal akkoord met afspraken tussen gemeente en werkgevers over een duurzame arbeidsmarkt. Als gemeente geven we het goede voorbeeld door ook zelf stage- en werkplekken en traineeships te creëren.	
	De gemeente krijgt met de invoering van de Participatiewet de taak om mensen met een arbeidsbeperking en/of een afstand tot de arbeidsmarkt te ondersteunen naar werk bij reguliere werkgevers. De instroom in de Wsw wordt afgesloten. Binnen het op te richten regionaal werkbedrijf wordt in de arbeidsmarktregio Haaglanden afstemming gezocht over de inzet van instrumenten en worden afspraken gemaakt over de matching op de garantiebanen.	

Waar staan wij nu?

- Plan van aanpak extra inzet op uitstroom uitkeringsbestand is opgesteld.
- In 2017 is door het Rijk een jaarlijkse taakstelling opgelegd die binnen 2 jaar behaald moet worden.
- Aanpak om statushouders te begeleiden naar werk is ontwikkeld en wordt uitgevoerd.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Er wordt extra inzet gepleegd om meer mensen uit het zittende uitkeringsbestand uit te laten stromen naar werk.	Continu proces
	Wij werken er naar toe dat in 2026 5% van onze formatieomvang bestaat uit garantiebanen en er één leerwerkplek per 100 werknemers per jaar is. Ook willen wij de opbrengst van SROI (Social Return On Investment) verder optimaliseren.	Continu proces
	Wij geven samen met Patijnenburg ondersteuning aan	Continu proces

ondernemers ten behoeve van de realisatie van de concrete afspraken in het Westlands Actieplan MVO 2020. Hiermee worden (leer)werkplekken voor mensen met een arbeidsbeperking en een afstand tot de arbeidsmarkt beschikbaar gesteld.	
Er wordt ervaring opgedaan met de voorziening Beschut werk waarbij gekeken wordt naar de omvang van de doelgroep en de aansluiting op vormen van dagbesteding en maatschappelijke activiteiten.	Is gedeeltelijk gerealiseerd. Er zijn 5 plaatsingen gerealiseerd
Statushouders worden ondersteund bij het vinden van betaald werk.	Continu proces.

- Ontwikkelingen & risico's**
- Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
 - De extra uitstroom van het uitkeringsbestand is mede afhankelijk van de werkgelegenheid. Indien de huidige economische groei niet doorzet heeft dit gevolgen voor het te behalen resultaat. De doelgroep die ondanks de economische groei niet makkelijk weer wordt opgenomen in het arbeidsproces heeft extra veel begeleiding nodig om weer aan het werk te komen.

Verbonden partijen Patijnenburg B.V.
Patijnenburg is uitvoerder voor de gemeente Westland voor zowel de Wsw (in afbouw) als de re-integratie.

2. Uitbouwen Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) Westland

Gewenst resultaat (volgens CWP) Jaarlijks toenemend aantal 'proud partners' MVO Westland. Concrete afspraken met Patijnenburg, brancheorganisaties en ondernemers als onderdeel van het lokaal sociaal akkoord. Toegenomen aantal mensen met een arbeidsbeperking aan het werk. Vergroot perspectief op de arbeidsmarkt voor deze doelgroep.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving	
	Wij spannen ons samen met Patijnenburg in om het aantal werkgevers dat is aangesloten bij MVO Westland uit te breiden. Hierbij worden o.a. de betrokken werkgevers gevraagd als ambassadeurs op te treden. Ook de gemeente Westland zelf is ambassadeur voor MVO Westland in haar contacten met werkgevers.	

Waar staan wij nu?

- Aantal (proud) partners is ten tijde van het opstellen van deze jaarrekening 99.
- Doorontwikkeling label MVO Westland naar MVO Westland 2.0 is gestart.
- Bouwblokkenmethode voor uitvoering SROI is geïmplementeerd.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Wij breiden ons ambassadeurschap voor MVO Westland binnen en buiten onze organisatie verder uit. Dit moet leiden tot een groeiend aantal convenantpartners en proud partners MVO Westland. Dit is een continu proces.	Is gedeeltelijk gerealiseerd. Omdat het aantal convenantpartners MVO geen garantie geeft op het bieden van arbeidsplaatsen wordt de MVO Westland doorontwikkeld naar een model wat werkgevers tot meer betrokkenheid aanzet dan binnen het huidige concept.
	Werkgevers worden meer betrokken bij het tot stand komen van de instrumenten tot re-integratie.	Continu proces
	Samen met werkgevers gaan we onderzoeken hoe we discriminatie op de werkvloer kunnen tegengaan.	Is niet gerealiseerd. Heeft in 2017 geen prioriteit gehad.

- Ontwikkelingen & risico's**
- Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
 - Het resultaat is afhankelijk van de bereidheid van ondernemers om mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen. De economische situatie speelt hierbij een rol.
 - Er is een spanningsveld tussen het beschikbare Participatiebudget en de omvang van de groep inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

3. Verbinden onderwijs en bedrijfsleven

Gewenst resultaat (volgens CWP) Samen met het onderwijs en bedrijfsleven ontwikkelde aanpak gericht op voldoende reguliere arbeidsplaatsen, stage- en leerwerkplekken voor leerlingen uit praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
We maken afspraken met het onderwijs en bedrijfsleven over voldoende reguliere arbeidsplaatsen, stage- en leerwerkplekken voor leerlingen uit het praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs. Daarnaast zetten we in op betere aansluiting van het praktijk- en voortgezet (speciaal) onderwijs op de vraag vanuit de arbeidsmarkt.	

Waar staan wij nu? Aanpak Voortgezet Speciaal Onderwijs en Praktijkonderwijs (VSO/PRO) wordt in samenwerking met lokale en regionale partners uitgevoerd.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De in regionaal verband ontwikkelde aanpak Voortgezet Speciaal Onderwijs en Praktijkonderwijs (VSO/PRO) wordt uitgevoerd door gemeente en scholen. Van leerlingen wordt in het overleg tussen scholen en gemeente in een vroeg stadium geïnventariseerd welke stage- en uitstroommogelijkheden er zijn. Indien nodig worden deze leerlingen met instrumenten uit de regionaal ontwikkelde toolbox gefaciliteerd richting een leerwerkplek of reguliere arbeidsplaats.	Continu proces

Ontwikkelingen & risico's De beschikbaarheid van voldoende plekken is uiteindelijk afhankelijk van de bereidheid van ondernemers om deze categorie leerlingen (VSO/PRO) een plek aan te bieden. De economische situatie speelt hierbij een rol.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020
Algemene subsidie-verordening Westland 2016	2016	onbepaald

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Goed onderwijs en adequate onderwijsvoorzieningen**

Algemene beschrijving Ieder kind in Westland heeft recht op goed onderwijs en adequate onderwijsvoorzieningen, zodat zij zich kunnen voorbereiden op een kansrijke toekomst. In het Sociaal Beleidskader is opgenomen dat wij daarom de talentontwikkeling van onze jeugd stimuleren. Brede scholen, waar behalve onderwijs ook kinderopvang een plek heeft en waar aandacht is voor technologie, sport en cultuureducatie spelen een belangrijke rol hierin. De scholen moeten ook voor mindervalide leerlingen een veilige plek zijn waar zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Samen met de schoolbesturen bekijken wij welke aanpassingen van de schoolgebouwen hiervoor nodig zijn.

Doel **Optimale ontwikkelingskansen en passende ondersteuning voor de Westlandse jeugd**

Activiteiten 1. Faciliteren passend onderwijs
2. Versterken WNME en SOB Westland

1. Faciliteren passend onderwijs

Gewenst resultaat (volgens CWP) Schoolgebouwen die geschikt zijn voor minder valide leerlingen.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving	
	De gemeente zorgt voor ondersteuning van de scholen vanuit de zorgstructuren. Aanpassingen aan schoolgebouwen voor mindervalide leerlingen in het kader van passend onderwijs worden betrokken in het integraal huisvestingsplan onderwijs.	

Waar staan wij nu? Uitvoering van noodzakelijke aanpassingen door schoolbesturen is meegenomen als nader uit te werken vraagstuk in het integraal huisvestingsplan Onderwijs.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Na afronding van de inventarisatie door schoolbesturen wordt een voorstel ontwikkeld voor aanpassingen van de huisvesting in het kader van passend onderwijs.	Is niet gerealiseerd.

Ontwikkelingen & risico's Er is hiervoor geen budget in de begroting van de gemeente. Op basis van de huidige verordening kunnen schoolbesturen deze voorziening nu niet aanvragen.

2. Versterken WNME en SOB Westland

Gewenst resultaat (volgens CWP) 75 % van de scholen in 2015 aangesloten bij het programma voor Westlandse Natuur- en Milieueducatie en 90 % van de scholen in 2020.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving	
	We stimuleren dat nog meer scholen aansluiten bij het programma Westlandse Natuur- en Milieueducatie (WNME). WNME en Samenwerking Onderwijs en Bedrijfsleven (SOB) Westland worden programmatisch samengevoegd. Techniek wordt een nieuw thema binnen het programma WNME. Hiervoor wordt een pilot uitgevoerd.	

Waar staan wij nu?

- 100 % van de basisscholen is aangesloten bij WNME-programma.
- Samenwerking WNME en SOB is gerealiseerd.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Aan de hand van het advies van de kwartiermaker techniekeducatie werken we in 2017 aan een professioneel en toegankelijk aanbod op het gebied van wetenschap, natuur, milieu en technologie.	Is gerealiseerd

Ontwikkelingen & risico's In 2017 hebben Stichting WNME en SOB besloten te fuseren tot de Stichting WNTweb.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Evaluatie en plan van aanpak Westlandse Natuur- en Milieu Educatie (WNME)	2013	2014-2018

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Innovatieve woon- en vervoersconcepten**

Algemene beschrijving In de toekomst wonen steeds meer mensen met een zorgvraag langer thuis. De gemeente zet zich in voor meer passende woningen en stimuleert innovatieve woon- en vervoersconcepten die zorg en welzijn dicht bij bewoners brengen en de zelfredzaamheid vergroten. In het Sociaal Beleidskader beschrijven we concrete projecten die het wonen/zorg versterken waardoor langer verantwoord thuis wonen beter ondersteund wordt voor onze inwoners.

Doel Innovatieve woon- en vervoersconcepten gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid van inwoners

Activiteiten 1. Uitvoeren pilot innovatief woonconcept
2. Ontwikkelen innovatieve vervoersconcepten

1. Uitvoeren pilot innovatief woonconcept

Gewenst resultaat (volgens CWP) Onderzoek naar kansrijke complexen en gefaciliteerde pilot.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Faciliteren van een pilot om mensen te ondersteunen zodat zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Daarbij gaat het om een combinatie van technologische toepassingen, levensloopbestendige woningen en de organisatie van zorg en welzijn.	

Waar staan wij nu? We stimuleren diverse initiatieven/projecten o.a.: visietraject Naaldhorst locatie, opleveren visiedocument De Ark, woonzorg initiatief Maasdijk, woongroep brandweerlocatie Naaldwijk, verkenning woonzorg concept Aloysiuschool Monster, start woonzorg gebiedsontwikkeling Zuideinde Naaldwijk, verkenning GZ initiatief Zonnehof Wateringen, ontwikkeling woonzorg concept Nederhof Honselersdijk.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
In 2017 gaan we (verder) uitvoering geven aan het masterplan Wonen, Zorg & Welzijn.	Continu proces

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2017
Gewoon thuis		
Zorg en samenwerking	30	
Wonen (geschikt en beschikbaar maken)	55	
Samenwerken zorg voor thuis wonen		250
Welzijn op recept & maatschappelijk werk nieuwe stijl		95
Outreachinge hulp voor jong en oud		130
Geschikte woningen sociale huur (cofinanciering ROV)		300
Aanpassingen woningen (cofinanciering ROV)		115
Subtotaal SBK	85	890

Ontwikkelingen & risico's Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.

- De extramuralisering, het scheiden van wonen en zorg, gaat sneller dan verwacht, waardoor we een grotere vraag naar woningen krijgen en naar zorg aan huis.

2. Ontwikkelen innovatieve vervoersconcepten

Gewenst resultaat (volgens CWP) Slimme vervoerscombinaties

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Wij zoeken naar combinaties tussen vervoersvormen. De diverse vormen van Wmo-doelgroepenvervoer bekijken we in onderlinge samenhang en in samenhang met het reguliere openbaar vervoer en leerlingenvervoer.	

Waar staan wij nu?

Implementatieplan doelgroepenvervoer is vastgesteld en de bijbehorende maatregelen zijn uitgewerkt. De beoogde doelstelling is regionale uniformiteit, efficiencyverbetering, ontkokering van huidige vervoersvormen om tot kwaliteitsverbetering te komen.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Op maat indiceren voor vervoer	Verbetering vertraagd wegens uitstel programma doelgroepenvervoer.
Vergroten toegankelijkheid kleinschalig OV (start 2017)	Verbetering vertraagd wegens uitstel programma doelgroepenvervoer.
Vorbereiding inzet buurtbussen en ander kleinschalig OV	Is gedeeltelijk gerealiseerd. Eerste inventarisatie is opgeleverd.
Uitwerken rol gemeente bij vrijwilligersvervoer	Is niet gerealiseerd
Vormgeven opdrachtgeverschap vervoer dagbesteding	Verbetering vertraagd wegens uitstel programma doelgroepenvervoer.
Aanpassen openingstijden dagbesteding	Verbetering vertraagd wegens uitstel programma doelgroepenvervoer.
Onderzoek naar bundelingsmogelijkheden en voorbereiding regionale aanbesteding vervoer	Verbetering vertraagd wegens uitstel programma doelgroepenvervoer.
Start Inrichten regionale organisatie (inkoop, beheer en regie)	Verbetering vertraagd wegens uitstel programma doelgroepenvervoer.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Woonvisie	2016	2020
Visie Openbaar Vervoer plus + bijlage	2014	Onbepaald
Implementatieplan doelgroepenvervoer Haaglanden	2016	2019
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

**Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern)
en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten**

Algemene beschrijving We bieden voorzieningen aan voor zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen en opvang. Ondersteuning wordt geboden op basis van een integrale afweging. Dit doen we deels in samenwerking met andere gemeenten.

Doel Voorzieningen aanbieden in het kader van wettelijke taken.

Gewenst resultaat Inwoners kunnen participeren, zijn goed geïnformeerd, financieel zelfredzaam en doen mee in de samenleving.

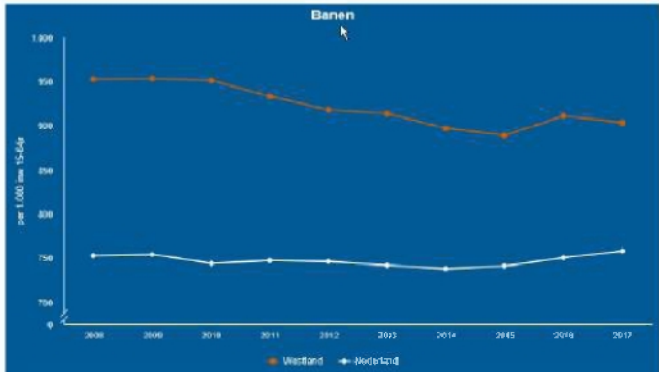
Wat zouden we daarvoor doen?	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij bieden informatie, advies en ondersteuning waar nodig.

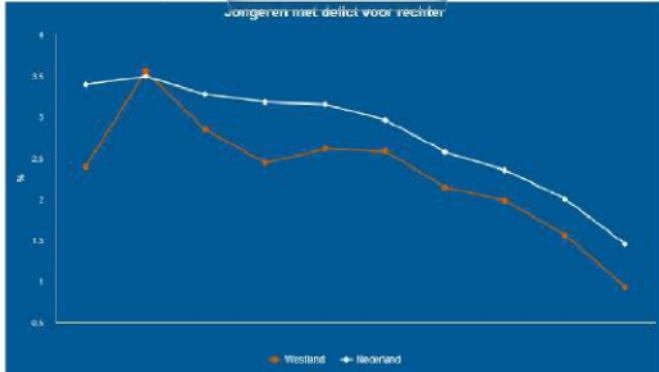
Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	We voeren de taken uit conform de kaders van het gemeentelijk beleid, zoals die zijn of worden vastgesteld door de Gemeenteraad van de Gemeente Westland en verder uitgewerkt zijn en worden in het Sociaal Beleidskader 2017-2020 en de bijbehorende jaarlijkse uitvoeringsplannen.	Continu proces

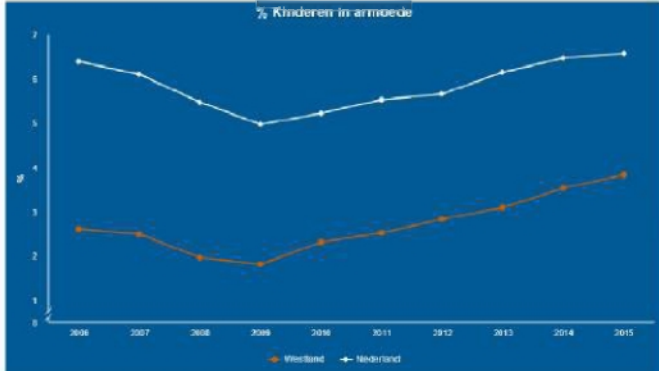
Ontwikkelingen & risico's

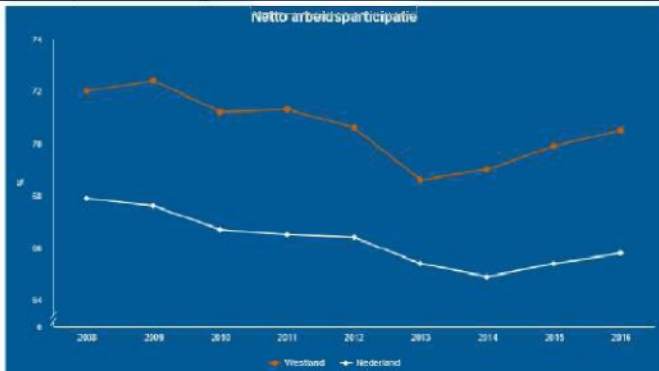
- Er is sprake van een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
- In het regeerakkoord is de invoering van het abonnementstarief opgenomen. Dit is een stelselwijziging op het onderdeel eigen bijdrage. Het abonnementstarief lijkt vooral voor de minder draagkrachtigen een probleem te worden. Tevens verwachten wij dat deze maatregel tot een stijging van de totale kosten voor de gemeente zal leiden.

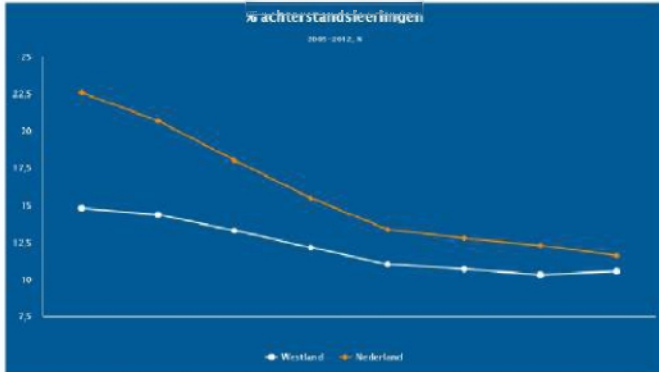
**Beleids-
indicatoren**

Naam indicator	Resultaat	Bron
Banen	903,4	LISA
Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.		
	Jaar	Westland
	2008	952,7
	2009	953,4
	2010	951,2
	2011	933,3
	2012	918,0
	2013	913,5
	2014	897,1
	2015	889,0
	2016	911,0
	2017	903,4
		Nederland
		752,7
		754,0
		744,0
		747,2
		746,1
		741,9
		738,0
		741,2
		750,3
		758,2

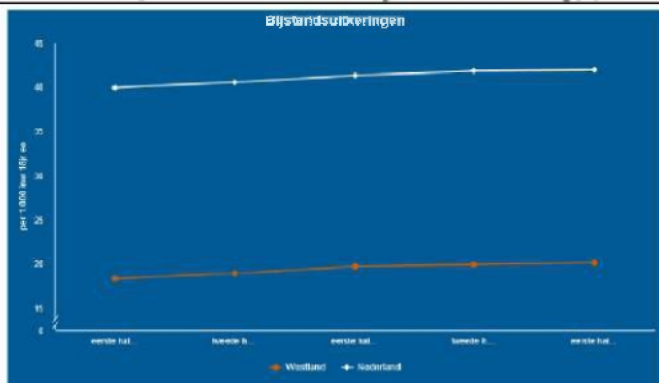
Naam indicator	Resultaat	Bron
Jongeren met een delict voor de rechter	0,93 %	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen		
	Jaar	Westland
	2006	2,39
	2007	3,55
	2008	2,84
	2009	2,44
	2010	2,61
	2011	2,58
	2012	2,14
	2013	1,98
	2014	1,56
	2015	0,93
		Nederland
		3,39
		3,49
		3,27
		3,18
		3,15
		2,96
		2,57
		2,35
		2,00
		1,45

Naam indicator	Resultaat	Bron
Achterstand onder jeugd	3,83 %	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.		
	Jaar	Westland
	2006	2,61
	2007	2,49
	2008	1,96
	2009	1,81
	2010	2,31
	2011	2,52
	2012	2,83
	2013	3,09
	2014	3,53
	2015	3,83
		Nederland
		6,39
		6,10
		5,47
		4,97
		5,22
		5,53
		5,66
		6,15
		6,47
		6,58

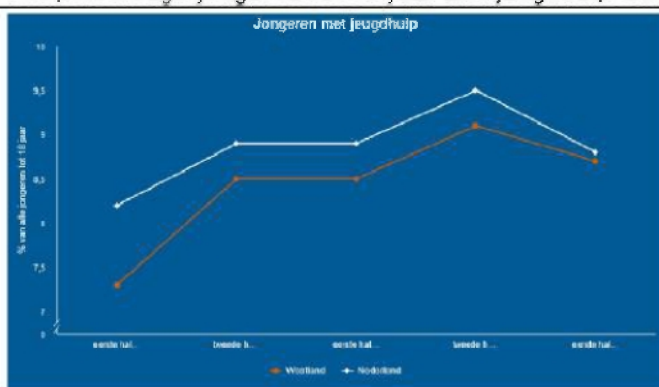
Naam indicator	Resultaat	Bron
Netto arbeidsparticipatie	70,5 %	CBS - Arbeidsdeelname
Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.		
	Jaar	Westland
	2008	72,0
	2009	72,4
	2010	71,2
	2011	71,3
	2012	70,6
	2013	68,6
	2014	69,0
	2015	69,9
	2016	70,5
		Nederland
		67,9
		67,6
		66,7
		66,5
		66,4
		65,4
		64,9
		65,4
		65,8

Naam indicator	Resultaat	Bron
Achterstandsleerlingen	10,56 %	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Het percentage leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.		
	Jaar	Westland
	2005	14,81
	2006	14,36
	2007	13,30
	2008	12,15
	2009	11,03
	2010	10,70
	2011	10,33
	2012	10,56
		Nederland
		22,58
		20,68
		18,02
		15,47
		13,37
		12,78
		12,29
		11,61

Naam indicator	Resultaat	Bron
Werkloze jongeren	1,16 %	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).		
	Jaar	Westland
	2006	0,71
	2007	0,57
	2008	0,34
	2009	0,33
	2010	0,65
	2011	0,35
	2012	0,62
	2013	0,62
	2014	0,74
		Nederland
		2,25
		1,43
		0,93
		0,99
		1,43
		1,17
		1,21
		1,35
		1,27
		1,52

Naam indicator	Resultaat	Bron	
Bijstandsuitkeringen	20,1	CBS - Participatie Wet	
Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners.			
	Jaar	Westland	Nederland
	2015	18,9	40,5
	2016	19,9	41,8
	2017	20,1	41,9

Naam indicator	Resultaat	Bron	
Aantal re-integratievoorzieningen	11,0	CBS - Participatie Wet	
Het aantal reïntegratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar			
	Jaar	Westland	Nederland
	2015	7,5	25,1
	2016	9,2	26,0
	2017	11,0	27,1

Naam indicator	Resultaat	Bron	
Jongeren met jeugdhulp	8,7	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	
Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.			
	Jaar	Westland	Nederland
	2015	8,5	8,9
	2016	9,1	9,5
	2017	8,7	8,8

Naam indicator	Resultaat	Bron
Jongeren met jeugdbescherming	0,6 %	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.		
	Jaar	Westland
	2015	0,6
	2016	0,6

Naam indicator	Resultaat	Bron
Jongeren met jeugdreclassering	0,2 %	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).		
	Jaar	Westland
	2015	0,2
	2016	0,2
	2017	0,2

Naam indicator	Resultaat	Bron
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	42	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO
Aantal per 1.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat een referentiegemiddelde gebaseerd is op aantal deelnemende gemeenten.		
	Jaar	Westland
	2015	45
	2016	42
	2017	42

Naam indicator	Resultaat	Bron
Melding kindermishandeling	0,66 %	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Het percentage mishandelde kinderen tot 18 jaar dat bij de Bureaus AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) is gemeld.		
		
Jaar	Westland	Nederland
2005	0,30	0,45
2006	0,32	0,57
2007	0,34	0,72
2008	0,40	0,73
2009	0,48	0,76
2010	0,40	0,65
2011	0,54	0,70
2012	0,46	0,70
2013	0,66	0,72
2014	0,66	0,70

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Nota schuldhulpverlening	2012	2012-2016
Visie van de gemeente Westland op de Wet sociale werkvoorziening en de uitvoering door Patijnenburg.	2008	Onbepaalde tijd
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal.	2016	2016-2020
Algemene subsidie-verordening Westland 2016.	2016	onbepaald

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2017.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma C bedraagt nadelig € 1.807.000 voor bestemming en voordelig € 405.000 na bestemming. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

C05: Toegang en Toeleiding

Voordelig saldo ad € 970.000 (V) laat zich verklaren door:

- Een onderschrijding op de uitgaven SBK 2017 ad € 514.000 (V) doordat de formatie nog niet op sterkte was. De formatie is nu op sterkte waardoor aan de projecten uit het SBK wordt gewerkt.
- Lagere uitgaven Jeugd en gezin ad € 302.000 (V) als gevolg van terugvordering activiteitensubsidie over 2016 en uitstel van een aantal activiteiten.
- De kosten voor aanpassing van CJG locaties, die uit de reserve bekostigd worden, zijn € 118.000 (V) lager dan begroot. Nog niet alle locaties zijn gereed. De werkzaamheden zullen in 2018 afgerond worden.
- Het restant ad € 36.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

C10: Ondersteuning

Nadelig saldo ad € 3.444.000 (N) laat zich verklaren door:

- Nadelig saldo voor Jeugdhulp (ZIN) ad € 3.977.000. Door de toename van het zorggebruik (ZIN) is er in 2017 een nadeel ad € 6.528.000 (N) ten opzichte van de begroting. Als gevolg van een administratieve correctie over voorgaande jaren is er een voordeel bij de inkomsten van € 2.551.000
- Lagere uitgaven PGB jeugd ad € 423.000 (V) en PGB Begeleiding en PGB huishoudelijke hulp ad € 916.000 (V) doordat er minder PGB rechten in 2017 zijn verzilverd dan toegekend. Daarnaast is er ook een verschuiving te zien van PGB naar Zorg in Natura.
- Hogere uitgaven Wmo Begeleiding (ZIN) ad € 207.000 (N) door toename van het aantal klanten en een verschuiving van basiszorg naar specialistische zorg.
- Lagere uitgaven Leerlingenvervoer ad € 160.000 (V). Vanaf 1 augustus zijn er nieuwe contracten afgesloten met nieuwe vervoerders als gevolg van de aanbesteding. De verwachte stijging van de kosten zijn achter gebleven.
- Lagere uitgaven huishoudelijke hulp ad € 151.000 (V) als gevolg van minder gedeclareerde uren door een lager aantal klanten in 2017.
- Lagere eigen bijdragen Wmo ad € 535.000 (N). Dit is deels te verklaren door de daling van het aantal klanten huishoudelijke hulp. Daarnaast is de berekening van de eigen bijdrage voor de Wmo met ingang van 1 januari 2017 veranderd, waardoor bijna iedereen minder eigen bijdrage hoeft te betalen. Bovendien hoeven meerpersoonshuishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een verzamelinkomen lager dan € 35.000 geen eigen bijdrage meer te betalen.
- Om in 2017 te kunnen voldoen aan de dienstverlening aan de burger binnen de gestelde kaders en servicelevels van de Gemeente Westland is er extra inhuur nodig geweest ad € 562.000 (N)
- Het restant ad € 187.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

C15: Financiële zelfredzaamheid

Voordelig saldo ad € 667.000 (V) laat zich verklaren door:

- Nadelig saldo van € 226.727 met betrekking tot de Wet Buig (hogere lasten ad € 663.398 en hogere inkomsten ad € 436.671). Dit bedrag wordt onttrokken uit de bestemmingsreserve Werk & Inkomen. Ten opzichte van de prognose bij de Prorap is er in de laatste maanden nog een inhaalslag gemaakt ter verbetering van de gegevens van de administratie. Voor 2017 bestaat er nu geen recht op een Vangnetuitkering, aangezien het tekort op de Rijksbijdrage 2017 lager is dan 5%.
- Hogere uitgaven Uitvoeringslasten ad € 114.000 door inhuur extra capaciteit voor team inkomen om aan de dienstverlening aan de burger binnen de gestelde kaders en servicelevels van de Gemeente Westland te kunnen voldoen.

- Voordelig saldo van € 7.400 met betrekking tot de bijzondere bijstand (hogere lasten € 265.000 en hoger inkomsten € 273.000), mede als gevolg van een toename van het aantal statushouders zijn er hogere uitgaven leenbijstand ad € 182.000 en ook hogere inkomsten leenbijstand ad € 177.000.
- Lagere uitgaven WSW ad € 828.000, omdat in 2017 er geen tekort was bij Patijnenburg op de uitvoering van de WSW en ook de gemeentelijke bijdrage aan Patijnenburg ad € 300.000 niet benodigd was.
- Voordelig saldo BBZ ad € 120.000 (hogere lasten € 659.000 en hogere inkomsten € 779.000 wat voornamelijk wordt veroorzaakt door de vrijval van de voorziening van € 162.000 door de gewijzigde waardering van de voorziening dubieuze debiteuren).
- Voordelig saldo jeugdwerkloosheid ad € 59.000 (V) (lagere lasten € 122.000 (V) en lagere inkomsten € 69.000 (V). De ESF-middelen voor het inzetten van maatwerktrajecten zijn nog niet ontvangen, waardoor een deel van de trajecten nog niet kon worden ingezet.
- Vanaf 2017 zijn nieuwe voorschriften van toepassing. Dit leidt tot afwijkingen tussen de geraamde kostenverdeling en de werkelijk boekingen € 166.000 (N). Voor een toelichting op deze afwijkingen wordt verwezen naar de toelichting bij de Algemene Dekkingsmiddelen.”
- Het resterende bedrag ad € 159.600 (V) bestaat uit diverse afwijkingen < € 100.000

Reserves

Per saldo is er een hogere storting in de reserves ad € 1.245.000 bestaande uit:

- Niet geraamde storting voordelig saldo Uitvoeringslasten ad € 61.000
- De hogere storting in de reserve ad € 1.185.000 betreft de niet geraamde storting voordelig saldo Sociaal domein product C05 en C15.

Per saldo is er een hogere onttrekking uit de reserves ad € 3.457.000 bestaande uit:

- Hogere onttrekking ten behoeve van inhuur extra capaciteit inkomen ad € 114.000;
- Lagere onttrekking Jeugd en Gezin ad € 118.000;
- Lagere onttrekking Leerwerkcheque ad € 53.000;
- Lagere onttrekking SBK € 519.000;
- Niet geraamde storting nadelig saldo wet BUIG ad € 227.000;
- Hogere onttrekking uit de reserve ad € 3.775.000 betreft de niet geraamde storting voordelig saldo Sociaal domein product C10;
- Het resterende bedrag ad € 31.000 bestaat uit diverse afwijkingen < € 100.000.

2.1.4. Fysieke Leefomgeving

Programma Fysieke Leefomgeving

Thema Sterke economie

Accent Goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid

Algemene beschrijving De gemeente Westland zet in op het verbeteren van de bereikbaarheid en het vergroten van de verkeersveiligheid. In het bedrijvige Westland moeten vracht- en autoverkeer, fietsers en voetgangers zich veilig en snel kunnen verplaatsen. Op tal van plekken in Westland werken de provincie en gemeente daarom samen aan het verbeteren van het wegennet. Er worden wegen aangepast, nieuwe wegen aangelegd en goede fietsverbindingen gerealiseerd.

Doel Het vergroten van de bereikbaarheid en het verbeteren van de verkeersveiligheid in Westland.

Activiteiten

1. Verbeteren infrastructuur
2. Verbeteren openbaar vervoer
3. Verbeteren verkeersveiligheid

1. Verbeteren infrastructuur

Gewenst resultaat (volgens CWP) Aangepaste en nieuwe wegen en goede fietsverbindingen.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Samen met de provincie worden de volgende infrastructurele projecten uitgevoerd: • 3-in-1 project (Westerlee-Maasdijk en Verlengde Veilingroute) • N223 - Duurzaam Veilig • Verbreding N213 tussen Middel Broekweg en Dijkweg • Verbreding N222 tussen Lange Broekweg en Middel Broekweg (inclusief aanpassing aansluiting Flora Holland) Als gemeente voeren we de volgende projecten uit: • Verbindingsweg Honderdland-Maasdijk • Ontsluiting bedrijventerrein Teylingen in 's-Gravenzande • Oostelijke Randweg De Lier De gemeente en het bedrijfsleven voeren daarnaast een gezamenlijke lobby voor het verbeteren van de infrastructuur in de toekomst.

Waar staan wij nu?

- De verbinding Westerlee-Maasdijk (3-in-1 project), is inclusief fietsverbindingen en het fietsviaduct 'de snelbinder' gerealiseerd.
- Het Westlandse deel van de N223 is afgerond.
- De aanleg van de verlengde Van Luijklaan met fietstunnel is gerealiseerd.
- De tijdelijke ontsluitingsweg tussen Westerlee en Blauwhek is gerealiseerd.
- Het fietspad kuststreek naar Poelzone is gerealiseerd.
- De uitvoering voor de verbreding N222/aansluiting Flora Holland is gestart.
- Het bestemmingsplan N213 is vastgesteld.
- De voorbereidingen voor de Oostelijke Randweg De Lier zijn afgerond.
- In samenwerking met het bedrijfsleven is een bereikbaarheidsvisie opgesteld. Deze visie is onderdeel van bespreking met regionale/landelijke partners voor verbetering van de infrastructuur in Westland.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De verbindingsweg Honderdland-Maasdijk wordt verder voorbereid en gerealiseerd om vervolgens in 2018 in gebruik genomen te worden.	Het eerste deel van de weg is aangelegd. Overige deel loopt volgens planning.
In navolging van het afgeronde 3-in-1 project vindt in 2017/2018 nog realisatie plaats van aangrenzende werken zoals: - De aansluiting van de Verlengde Veilingroute op de N222 (Veilingroute) en de aansluiting Lange Broekweg. - De verbreding van de Veilingroute tussen de Verlengde Veilingroute en Flora Holland inclusief uitbreiding rotonde en aanleg fietstunnel en aanpassen van de ingang FloraHolland bij de Middel Broekweg	Uitvoering voor beide projecten loopt.
In 2017 wordt gestart met de realisatie van de aanleg van de nieuwe ontsluiting van bedrijventerrein Teylingen in 's-Gravenzande. Naar verwachting zal het project in 2018 gerealiseerd zijn.	Vorbereidende werkzaamheden zijn afgerond. Project loopt volgens planning.
In samenwerking met de provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap van Delfland wordt de aanleg van de Oostelijke Randweg De Lier voorbereid. Naar verwachting start de realisatie in 2018.	De voorbereiding is afgerond. De samenwerking met het Hoogheemraadschap heeft geresulteerd in een financiële bijdrage van Hoogheemraadschap. Project loopt volgens planning.
De provincie Zuid-Holland zal in 2017 overgaan tot aanpassing van de kruising Middel Broekweg/N213 incl. het voetpad. De investering van het voetpad wordt gedragen door de gemeente Westland.	In verband met ontwerp-aanpassing is nieuwe bestemmingsplanprocedure opgestart. Het bestemmingsplan is vastgesteld. Zodra het bestemmingsplan onherroepelijk is kunnen de werkzaamheden daadwerkelijk beginnen.
Samen met het bedrijfsleven blijven wij lobbyen bij het Rijk en de provincie om toekomstige verbetering van de bereikbaarheid van Westland gerealiseerd te krijgen. Er zijn verschillende lobbytafels: de provinciale Gebiedsverkenning Westland-Oostland, Coalitie HOT (Herstructurering en Ontwikkeling Tuinbouwsector), Metropoolregio Rotterdam-Den Haag, Greenport Westland-Oostland, provincie Zuid-Holland, het bestuurlijk overleg MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport), de MIRT-verkenningen Rotterdam-Den Haag en de MIRT-verkenning Greenport.	Continue proces.

Ontwikkelingen & risico's Om de bereikbaarheid en de doorstroming zoveel mogelijk te borgen worden grootschalige activiteiten in het kader van beheer en onderhoud op elkaar afgestemd en stemt de gemeente de planning van haar activiteiten af met die van andere partijen.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Structuurvisie Westland	2013	2025 met perspectief naar 2040

2. Verbeteren openbaar vervoer

Gewenst resultaat (volgens CWP) Onderzoek hoogwaardige busverbinding en lightrail.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Het voornemen is om samen met de provincie Zuid-Holland en de Vervoersautoriteit een onderzoek uit te voeren naar de realisatie van een hoogwaardige busverbinding tussen de Haagse en Rotterdamse regio via Westland. Daarin wordt ook de ambitie ten aanzien van een light-railverbinding meegenomen.

Waar staan wij nu? De Coalitie Herstructurering en Ontwikkeling Tuinbouwsector (HOT) stelt een businesscase op voor verbreding van de Veilingroute/Centrale As inclusief hoogwaardig openbaar vervoer (HOV). Het gaat om een ruimtelijke schets en een vervoerskundige analyse. Parallel daaraan voert de Vervoersautoriteit van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) een regiobreed onderzoek uit naar Hoogwaardig Openbaar Vervoer, voortvloeiend uit de Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid. De gemeente doet eveneens zelfstandig onderzoek naar hoogwaardig openbaar vervoer, in lijn met de hiervoor genoemde onderzoeken. De focus van dit onderzoek ligt op de verbinding van Westland met de omliggende stedelijke gebieden. Hierbij worden de Metropoolregio en de provincie betrokken.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	In 2017 zullen de resultaten van de HOV-onderzoeken leiden tot vervolgacties. Eén daarvan is het Programma van Eisen van de MRDH voor een nieuwe bus-concessie.	Afgerond.

Ontwikkelingen & risico's

- Tot en met 2017 zijn de gelden voor het investeringsprogramma verkeer en vervoer (IPVV) vastgelegd in de begroting van de MRDH/Vervoersautoriteit.
- In 2017 wordt het busvervoer in MRDH-verband opnieuw aanbesteed. Het onderzoek is een onderlegger voor het programma van eisen.
- De ontwikkeling van de Greenport Horti Campus is mede bepalend voor de inrichting van hoogwaardig openbaar vervoer.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Visie Openbaar Vervoer Plus + bijlage	2014	-

3. Verbeteren verkeersveiligheid

- Gewenst resultaat (volgens CWP)**
- Toename van het aantal scholen met een SCHOOL-op-SEEF certificaat.
 - Geïntegreerde knelpunten op school-thuisroutes opgelost.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Naast het afronden van het school-thuisrouteproject richten wij ons op het beïnvloeden van het gedrag van verkeersdeelnemers via educatieprogramma's en campagnes. Zo ondersteunen wij actief de programma's SCHOOL-op-SEEF (basisonderwijs) en De kunst van veilig fietsen (voortgezet onderwijs).

Waar staan wij nu?

- Nagenoeg alle geïntegreerde knelpunten op school-thuisroutes zijn aangepakt, al dan niet binnen reguliere onderhoudsprojecten en -werkzaamheden.
- Vijf Westlandse scholen zijn in het bezit van een SCHOOL-op-SEEF certificaat.
- Het SCHOOL-op-SEEF netwerkplatform en de SCHOOL-op-SEEF Ouder Informatie Kalender zijn gelanceerd.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De afgelopen jaren zijn vele fysieke maatregelen genomen om de verkeersveiligheid in Westland te vergroten. De inzet van de gemeente is de komende tijd vooral gericht op gedragsbeïnvloeding. We gaan door met het versterken van de onderlinge samenwerking tussen gemeente, scholen, politie, vrijwilligers en andere betrokken partijen op het gebied van verkeersveiligheid.	Acties en campagnes vanuit het SCHOOL-op-SEEF netwerk hebben plaatsgevonden. Daarnaast zijn vanuit de continue aandacht voor verkeersveiligheid diverse fysieke aanpassingen gerealiseerd.
In samenwerking met basis- en middelbare scholen zullen we acties en campagnes organiseren die aansluiten bij de verkeersveiligheidsonderwerpen in de Ouder Informatie Kalender.	Acties en campagnes zijn georganiseerd.

Ontwikkelingen & risico's

Het behalen van het SCHOOL-op-SEEF certificaat is een proces waar scholen minimaal 3 jaar voor nodig hebben. Scholen moeten de ambitie hebben om aan alle voorwaarden die aan de certificering worden gesteld te voldoen. Als gemeente kunnen we dit wel stimuleren en de scholen faciliteren, maar de scholen moeten het zelf doen.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Westlands Verkeer en Vervoerplan	2006	2015
Permanente Verkeerseducatie	2007	-
Verkeersplannen per kern:	2006	-
• 's-Gravenzande • Monster • De Lier		

Programma Fysieke Leefomgeving

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Droge voeten en schoon water

Algemene beschrijving De gemeente werkt samen met het Hoogheemraadschap van Delfland, het Westlandse bedrijfsleven en inwoners aan een waterproof Westland. We nemen gezamenlijk maatregelen die de kans op wateroverlast verkleinen en de waterkwaliteit verbeteren.

Doel Een waterproof Westland, zonder wateroverlast, met veilige boezemkades, schoon en helder water en efficiënte afvalwaterafvoeren. Dit tegen zo laag mogelijke kosten en met behoud van zo veel mogelijk glastuinbouwgrond.

Activiteiten

1. Veilige boezemkades
2. Samenwerking afvalwaterketen

1. Veilige boezemkades

Gewenst resultaat (volgens CWP) Versterkte kades die goed zijn ingepast in de ruimtelijke omgeving.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Het Hoogheemraadschap van Delfland en de gemeente verhogen en versterken de boezemkades. Bij de projecten van het Hoogheemraadschap van Delfland zorgt de gemeente voor een goede ruimtelijke inpassing en afstemming.

Waar staan wij nu? • Het verleggen van de Lee-oeverkader in De Lier is in uitvoering.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Afronding van het project Zwethkade Noord.	project Zwethkade Noord is afgerond.
	Ophoging van de Kijkerweg in De Lier.	Project Kijkerweg is voorbereid en klaar voor uitvoering.
	Opstarten project Lange Wateringkade in Kwintshoel.	project Lange Wateringkade (buiten bebouwde kom) in Kwintshoel is opgestart.

Ontwikkelingen & risico's Er is een evaluatie gestart naar aanleiding van het convenant 'Beheer en onderhoud Watergangen' waaronder hoe om te gaan met wegen op kades. De evaluatie vormt het uitgangspunt voor toekomstige beheer- en onderhoudskaders voor en tussen gemeente en waterschap. De pilot Zwethkade Noord dient als input voor de evaluatie.

2. Samenwerking afvalwaterketen

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een goedkoper en effectiever beheer van de afvalwaterketen door samenwerking met het hoogheemraadschap en omliggende gemeenten.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij werken aan een goedkoper en effectiever beheer van de afvalwaterketen door samenwerking met het hoogheemraadschap en omliggende gemeenten. De koepelorganisaties Unie van Waterschappen (UvW) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in hun notitie "Gezamenlijke doelgerichte aanpak Afvalwaterketen" een ombuiging van de landelijke kosten met € 380 mln. ("minder meer") in 2020 afgesproken. Vertaling hiervan naar gemeenten afzonderlijk, waaronder Westland, vindt in de komende jaren plaats.

Waar staan wij nu?

- In 2014 is de gezamenlijke langetermijnvisie Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD) vastgesteld en in 2015 is het strategisch ketenplan NAD vastgesteld.
- Er zijn meerdere samenwerkingsprojecten opgestart. Westland doet mee aan zes projecten (onder meer planvorming en monitoring etc.).

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Uitvoering van het nieuw opgestelde beleid (onder meer hemel- en grondwater-beleid) vanuit het nieuwe verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) op basis van het beheerplan Waterhuishouding en het Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD).	Het hemel- en grondwater-beleid zijn verwerkt in het concept beheerkader afvalwater, hemelwater en grondwater.
	Uitvoering van samenwerkingsprojecten en activiteiten ten aanzien van onder meer kennisontwikkeling, gegevensbeheer, technisch beheer en communicatie met behulp van de NAD.	Gezamenlijk zijn de voorgenomen samenwerkingsprojecten en activiteiten gerealiseerd.
	Aanpassing rioolstelsel, waarbij werkzaamheden zoveel mogelijk worden ingepast in gebiedsgebiedsgerichte projecten (o.a. projecten CAD, Bergingsbuffer Van Rijnstraat en Vuilfuik).	De aanpassingen van rioolstelsels zijn ingepast in werkzaamheden voor gebiedsgebiedsgerichte projecten (o.a. projecten CAD, Bergingsbuffer Van Rijnstraat en Vuilfuik).

Ontwikkelingen & risico's Regionale samenwerking is een intensief proces dat de nodige tijd vergt. Het gebiedsgericht en integraal werken vormt een belangrijke opgave, waarbij systeemoptimalisatie en klimaatontwikkelingen belangrijke aandachtspunten zijn.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Waterplan Westland	2015	2018
	Beheerplan Openbare Ruimte Waterhuishouding – 2015-2018	2015	2018
	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) Westland 2011-2015	2011	2015
			Vigerend tot vaststelling nieuwe beleidsnota in 2018

Programma Fysieke Leefomgeving

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Kwaliteit in toerisme en recreatie

Algemene beschrijving Gemeente Westland wil de kwaliteit en het imago van toerisme en recreatie in Westland versterken. Dat doen we onder andere door de mogelijkheden voor vaarrecreatie, verblijfsrecreatie en de ruitersport te vergroten.

Doel Versterking van de kwaliteit en het imago van toerisme en recreatie in Westland

Activiteiten

1. Uitbreiden mogelijkheden vaarrecreatie
2. Uitbreiden mogelijkheden verblijfsrecreatie
3. Uitbreiden ruiterspaden
4. Onderzoek skatenetwerk
5. Leefomgevingsfonds
6. Duurzaamheidsfonds

1. Uitbreiden mogelijkheden vaarrecreatie

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- Betere bereikbaarheid Westland voor de vaarrecreatie in 2015.
- Vaarroute-knooppuntensysteem in 2016.
- Het treffen van kleinschalige voorzieningen in 2014-2018.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	In regionaal verband wordt een vaarrouthenetwerk aangelegd: via handige knooppunten wordt Westland makkelijk toegankelijk. Ook realiseren we een aantal kleinschalige vaarrecreatieve voorzieningen, zoals aanmeerpalen en aanlegsteigers.

Waar staan wij nu?

- Diverse voorzieningen zijn gerealiseerd, zoals aanlegsteigers voor de drie vaarcategorieën, bolders op kade, twee boothellingen en overdraagvoorzieningen voor kano's.
- Het vaarrouthenetwerk is opgeleverd en aangesloten op andere netwerken.
- De Oosterleese brug is opgehoogd.
- De ophoging en verbreding van de Bosheulbrug is in uitvoering.
- In Honselersdijk is het eerste commerciële jachthaventje van Westland aangelegd.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	In de komende periode wordt 'werk met werk maken' (groot onderhoud combineren met de realisatie van vaarrecreatieve voorzieningen) voortgezet. Daarnaast wordt ingezet op het ondersteunen en faciliteren van de markt.	In het kader van 'werk met werk maken' zijn onder andere bij de kadeverbetering Zwethkade Noord drie aanlegsteigers gerealiseerd. Daarnaast is een aantal halteplaatsen t.b.v. de rondvaart gerealiseerd. Het faciliteren van de markt vindt plaats door het koppelen van netwerken en het ondersteunen van initiatieven uit de markt.
	Specifieke inzet in 2017 is gericht op: Inrichting van de overnameplaatsen voor hulpdiensten langs het water (gedefinieerd ten behoeve van de Geneeskundige Hulpverlening Organisatie in de Regio (GHOR). Deze locaties krijgen een dubbelfunctie en worden in overleg en in samenwerking met de visvereniging ook gebruikt als visplek voor minder-validen.	In 2017 is gestart met de nadere uitwerking van de overnameplaatsen (maatwerk per locatie). Dit moet leiden tot inzicht in de technische en financiële haalbaarheid inclusief een meerjarige investeringsopgave.

Ontwikkelingen & risico's Naar verwachting biedt de inwerkingtreding van de Omgevingswet (2021) en de toepassing van daaruit voortkomende instrumenten (Omgevingsvisie en Omgevingsplan) kansen voor een goede borging van het vaarnetwerk in Westland.

2. Uitbreiden mogelijkheden verblijfsrecreatie

Gewenst resultaat (volgens CWP)

- Rapportage ruimtelijk-economische mogelijkheden uitbreiding verblijfsrecreatie.
- Uitbreiding verblijfsrecreatie; toetsingskader voor nieuwe initiatieven.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij gaan inventariseren of het mogelijk is ruimte te creëren voor nieuwe initiatieven van toeristische ondernemers, zoals recreatieparken, campings en strandhuizen (verblijfstoerisme).

Waar staan wij nu? De inventarisatie onder ondernemers is uitgevoerd. Er zijn mogelijkheden voor uitbreiding van kleinschalige verblijfsaccommodaties binnen de bestaande kaders van Beleef Westland en de huidige ruimtelijke kaders. Nieuwe initiatieven voor grootschalige verblijfsaccommodatie komen naar verwachting pas als sprake is van groei van het aantal toeristen.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	In de komende periode zetten we in op het benutten van kansen die passen binnen de gekozen ontwikkelingsrichting: groei van toeristische sector. Initiatieven die worden ingediend zullen zoveel als mogelijk worden ondersteund. Daarnaast wordt aangesloten bij de Westland Agenda om zodoende de verdien capaciteit te vergroten.	De kansen en mogelijkheden zijn zowel ruimtelijk als economisch verkend. In de afgelopen periode is getracht om zoveel mogelijk medewerking te verlenen aan nieuwe initiatieven. De wens is om in de volgende collegeperiode een vervolgonderzoek te starten naar een toetsingskader voor nieuwe toeristische mogelijkheden

Ontwikkelingen & risico's Er wordt nadrukkelijk ingezet op het aantrekken van toeristen/recreanten waarvan de verwachting is dat zij ook daadwerkelijk gebruik maken van de voorzieningen in de kernen. Het gaat hierbij om kort verblijf voor de maximale duur van een vakantie.

Verbonden partijen Recreatieschap Midden-Delfland
De gemeente was in 2017 lid van de gemeenschappelijke regeling Recreatieschap Midden-Delfland. Omdat het Rijk en de provincie zijn uitgetreden is het Recreatieschap per 31 december 2017 opgeheven. De samenwerking wordt per 1 januari 2018 voortgezet in de per die datum mede door de gemeente Westland opgerichte coöperatieve vereniging Coöperatief Beheer groengebieden Midden-Delfland. Doelstelling van de coöperatie is het beheer en onderhoud van de groengebieden in Midden-Delfland. De werkzaamheden worden de eerste jaren uitgevoerd door Staatsbosbeheer. Voor de gemeente Westland gaat het om een gebied bij het Kraaiennest waarvan Staatsbosbeheer dus de komende periode het beheer en onderhoud op zich neemt.

3. Uitbreiden ruiterspaden

Gewenst resultaat (volgens CWP) Rapportage ruiterspaden en –routes.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij voeren een onderzoek uit naar de wenselijkheid en mogelijkheden van extra ruiterspaden in Westland. Als dit onderzoek uitwijst dat er mogelijkheden zijn die beantwoorden aan de behoefte van de doelgroep, zullen wij deze plannen uitwerken. Ook het creëren van ruiterroutes wordt onderzocht.

Waar staan wij nu?

- De inventarisatie van de mogelijkheden van een ruiterspadenstelsel in Westland is uitgevoerd. Over de uitkomsten van de inventarisatie is de raadscommissie Ruimte begin 2016 geïnformeerd.
- De behoefte aan ruiterspaden wordt (op basis van de inventarisatie) ingebracht bij relevante projecten.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Op basis van de bovengenoemde inventarisatie worden concrete delen van het ruiterspadenstelsel aangepast, hetzij als zelfstandig project, hetzij als onderdeel van de andere projecten.	In 2017 is gestart met de voorbereiding van enkele concrete delen van het ruiterspadenstelsel. De voorbereiding en de uiteindelijke realisatie hiervan wordt gefinancierd vanuit het Leefomgevingsfonds.
	Nadere uitwerking van en besluitvorming over een kosten-/stappenplan met betrekking tot de uitvoering van de verschillende fasen van een ruiterspadennetwerk en de noodzaak van een ruiternetwerk.	Op basis van de inventarisatie is met financiering vanuit het Leefomgevingsfonds de voorbereiding van enkele quick wins gestart
	De behoefte en noodzaak van ruiterspaden bij andere projecten onder de aandacht brengen en zo mogelijk mee laten liften. Het ruiterspad langs de Blakervaart lift mee in het project aanpassing Kasteelweg en Oostelijke Randweg De Lier.	In de projecten Oostelijke Randweg De Lier en de Kasteelweg is de aanleg van een ruiterspad geborgd in de te realiseren plannen.

Ontwikkelingen & risico's

- Een deel van de gewenste ruiterspaden loopt in het grensgebied van Westland of op eigendommen van derden. Daardoor is uitvoering afhankelijk van samenwerking met andere (semi) overheidsinstanties en organisaties.
- Realisatie van een deel van de gewenste ruiterspaden is afhankelijk van de reconstructie van wegprofielen en inpassing in lopende projecten zoals Poelzone, Oostelijke randweg De Lier, Hoogeland en Greenport Horti Campus.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Beleidsvisie "Beleef Westland"	2012	2030
	Uitvoeringsagenda toerisme 2013 -2015	2013	2015

4. Onderzoek skatenetwerk

Gewenst resultaat (volgens CWP) Toename van recreatiemogelijkheden op het gebied van skaten

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	We gaan een onderzoek uitvoeren naar de mogelijkheden van realisatie van een skatenetwerk

Waar staan wij nu? In overleg met skateverenigingen inventariseert de gemeente mogelijke skateroutes in aansluiting op het bestaande skatenetwerk in Midden-Delfland. Hierbij wordt ook gekeken naar verkeersveiligheid en de kwaliteit van de verharding.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Nadere uitwerking van en besluitvorming over een kosten-/stappenplan ten aanzien van de uitvoering. De behoefte aan skatepaden bij andere projecten onder de aandacht brengen en zo mogelijk mee laten liften.	Eind 2017 is gestart met een onderzoek naar de bewegwijzering van de bestaande skatemogelijkheden in Westland. In de planvorming van onder andere de Oostelijke Randweg De Lier en de Kasteelweg wordt rekening gehouden met ruimte en comfort voor skaters op het fietspad. Dit geldt ook voor het project snelfietsroute Rijswijk – Naaldwijk.

Ontwikkelingen & risico's

- De aanleg van een skatenetwerk moet over verkeersluwe asfaltwegen/brede fietspaden gerealiseerd worden. De delen van het gewenste netwerk die hier niet aan voldoen moeten aangepast worden. Dit heeft hogere kosten tot gevolg en kan effecten hebben op de planning.
- Een deel van de gewenste paden loopt over eigendommen van derden. Daardoor is uitvoering afhankelijk van samenwerking met vooral de Provincie.
- Realisatie van een deel van de gewenste skatepaden is afhankelijk van de reconstructie van wegprofielen en inpassing in lopende projecten zoals Poelzone, Kasteelweg, Oostelijke Randweg De Lier.

5. Leefomgevingsfonds

Gewenst resultaat (volgens CWP) Versterking van de leefomgeving in het Westland.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij stellen een Leefomgevingsfonds in om projecten te financieren die bijdragen aan de versterking van de leefomgeving. De omvang van het fonds bedraagt € 3,75 mln.

Waar staan wij nu?

- Een plan van aanpak voor het Leefomgevingsfonds is opgesteld.
- De Raad wordt geconsulteerd over de nadere invulling van het Leefomgevingsfonds.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Projecten die in aanmerking komen voor (mee)financiering vanuit het Leefomgevingsfonds worden voorbereid en uitgevoerd.	In 2017 zijn praktisch alle projecten gestart met de voorbereiding en zijn ook al de eerste projecten gerealiseerd. Er is op meerdere

	plaatsen gewerkt aan het vergroenen van kernen in Westland, er is grond aangekocht voor de uitbreiding van het Prinsenbos en samen met bewoners zijn plannen gemaakt voor het vergroenen van hun leefomgeving of voor nieuwe speel- en sportvoorzieningen in de buurt.
--	--

- Ontwikkelingen & risico's**
- Het aantal projecten dat aanspraak maakt op het Leefomgevingsfonds overtreft de financiële mogelijkheden van het fonds.
 - Niet alle projecten zullen binnen de gestelde looptijd van het Leefomgevingsfonds (deze collegeperiode) tot realisatie gebracht kunnen worden.

6. Duurzaamheidsfonds

Gewenst resultaat (volgens CWP) Verduurzamen (sociaal, energie en herstructurering) van Westland.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Wij willen de ambities op diverse beleidsvelden stimuleren en stellen in dat verband de vorming van een duurzaamheidsfonds voor, met een omvang van € 3,75 mln., waarmee de energietransitie, herstructurering en sociale duurzaamheid kunnen worden ondersteund.	

Waar staan wij nu?

- Inventariseren van mogelijke activiteiten
- Instellen van het duurzaamheidsfonds.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Wij streven er naar vanaf 2017 jaarlijks twee aardwarmteboringen te realiseren. De komende jaren blijven wij bijdragen aan geologische studies voor optimalisatie van het aantal mogelijke doubletten in Westland en nemen wij deel aan het garantiefonds voor aardwarmteprojecten. Ook zijn wij betrokken bij het opstellen van businesscases voor individuele aardwarmteprojecten. In 2016 gaan wij een publiek-private samenwerking aan met een investeringsmaatschappij en glastuinbouwbedrijven om in de diverse glastuinbouwclusters aardwarmte-initiatieven te ondersteunen. Hierbij worden kennis en professionaliteit gebundeld zodat de financiering (eventueel van pensioenfondsen/Europese Investeringsbank) eenvoudiger wordt. Verder leveren wij een bijdrage aan initiatieven op het gebied van maatschappelijke duurzaamheid.	In 2017 is door de Raad besloten om uit het duurzaamheidsfonds (onderdeel sociale duurzaamheid) € 250.000 in te zetten voor het opplussen van de SDEW (Subsidieregeling Duurzame Energiemaatregelen Westland) en het gelijktijdig verhogen van het subsidiepercentage naar 50% voor wat betreft de aanschaf van LED-verlichting door sportverenigingen. De regeling wordt overeenkomstig aangepast.

Programma Fysieke Leefomgeving

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Duurzame leefomgeving

Algemene beschrijving Om Westland ook in de toekomst een fijne plek te laten zijn om te wonen, werken en recreëren, zetten wij ons in voor een duurzame leefomgeving. Dat doen we samen met onze inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Wij stimuleren en faciliteren initiatieven die bijdragen aan een prettige leefomgeving en schone economie. Denk bijvoorbeeld aan de subsidieregeling Duurzame Energie Westland (SDEW).

Doel Verduurzaming van de leefomgeving in Westland

Activiteiten

1. Verduurzamen wagenpark en openbare verlichting
2. Ontwikkeling ecologische zones
3. Subsidieregeling Duurzame Energie Westland (SDEW)

1. Verduurzamen wagenpark en openbare verlichting

Gewenst resultaat (volgens CWP) Wagenpark en openbare verlichting die zo duurzaam mogelijk zijn.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Het gemeentelijk wagenpark en de openbare verlichting worden zoveel mogelijk verduurzaamd. Daarbij wordt de functionaliteit niet uit het oog verloren. Bij aankoop van de nieuwe voertuigen worden, door het Agentschap opgestelde, duurzaamheidseisen toegepast. Waar mogelijk worden voertuigen met alternatieve aandrijving ingekocht.

Waar staan wij nu?

- Duurzaamheidskaders zijn opgenomen in het beheerplan openbare ruimte: Wegen 2015-2018.
- Aangekochte voertuigen voldoen voor zover mogelijk aan duurzaamheidseisen.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Uitvoering geven aan de visie 'gemeentelijk wagenpark'.	De voorbereiding voor de inkoop van het gemeentelijk wagenpark is gestart.
	Optimaliseren wagenpark gemeentelijke buitendienst.	Gerealiseerd en opgenomen in inkoopproces.
	Bestaande conventionele verlichting wordt vervangen door energiezuinige en 'slimme' verlichting. Dit om aan de ambitie van het Energieakkoord te kunnen voldoen (20% reductie in 2020 t.o.v. 2013).	De voorbereiding is afgerond en heeft geleid tot een programmatisch vervangingsplan 'slimme' verlichting.

Ontwikkelingen & risico's

- De led in de openbare ruimte is bezig met een opmars, nu de techniek verder is ontwikkeld en de aanschafkosten dalen. Bij nieuwe aanleg of herstructurering wordt beoordeeld of led de juiste oplossing is. Hierbij wordt gekeken naar de investering, de besparing op (energie)kosten en de onderhoudskosten over de hele levensduur. Vooral in de kernen is de sfeer van licht een bepalende factor.
- Voor een aantal voertuigen zijn de opties voor verduurzaming moeilijk. Bijvoorbeeld de strooiwagens en vrachtwagens. Gezien de snelheid van de ontwikkelingen bestaan hiertoe mogelijk over een aantal jaren wel kansen. Bij vervanging van deze voertuigen wordt de mogelijkheid van alternatieve brandstoffen meegenomen.
- Aardgasvoertuigen zijn in aanschaf duurder dan de traditionele voertuigen. In het gebruik zijn ze echter aanzienlijk goedkoper omdat aardgas goedkoper is dan traditionele brandstoffen. Het aantal tankstations met aardgas is in de regio nog

beperkt. Een alternatief is de aanschaf van bi-fuel (zowel benzine als aardgas) voertuigen.

2. Ontwikkeling ecologische zones

Gewenst resultaat (volgens CWP)

Robuuste ecologische zones

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
De gemeente werkt via verschillende projecten aan behoud en ontwikkeling van ruimte voor groen, natuur en recreatie. De grote ecologische verbindingen tussen de kust en het achterland en de dwarsverbindingen daartussen worden gerealiseerd via de Poelzone, Zwethzone, Westlandse Zoom, de Gantel en de Blakervaat.	

Waar staan wij nu?

- Zwethzone is gereed.
- Ecologische zones Westlandse Zoom maken onderdeel uit van bouwplannen.
- Poelzone gereed tot Rusthovenlaan, inclusief tunnel en fietspad.
- Bouwrijp maken De Groene Schakel in de Poelzone afgerond.
- Ecologische zone door Waelpark in ontwerpfase.
- Deel ecologische zone langs Blakervaat maakt onderdeel uit van project Oostelijke randweg De Lier.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Westlandse Zoom: naar gelang de ontwikkelingen vorderen in de deelgebieden van OBWZ zullen ook de convenantafspraken verder worden gerealiseerd en zal het ontwerp voor de ecologische zones worden opgepakt. In het bijzonder wordt hierbij aandacht gegeven aan het project van Zee tot Zweth.	De convenantsprojecten in de Westlandse Zoom maken deel uit van de zogenaamde 'ladderstructuur'. Deze zijn deels gerealiseerd en deels in voorbereiding, een aantal maken ook deel uit van de in ontwikkeling zijnde woongebieden.
Poelzone: ○ Afronding uitvoering deelgebied De Groene Schakel. ○ Start realisatie ecologische zone door Waelpark. ○ Er is nog 32 ha natte ecologische zone (NEZ) nodig voor het beheergebied Delfland. Gemeente Westland heeft in regioverband de zoekgebieden gedefinieerd voor de kerngebieden, de verbindingen en de 'stepping stones'. In 2017 zal dat uitgewerkt worden naar concrete projecten voor de regio en worden keuzes gemaakt.	○ Het bouwrijp maken van het deelgebied De Groene Schakel is afgerond. ○ Ecologische zone in Waelpark, het zuidelijke deel is gerealiseerd. Voor het noordelijke deel is het bestemmingsplan vastgesteld. ○ Westland werkt samen om deze opgave regionaal in te vullen en in 2017 is dit nog niet gerealiseerd.

Ontwikkelingen & risico's

- Eventuele stagnatie van woningbouwontwikkelingen zorgt mogelijk ook voor stagnatie van de aanleg van de ecologische zones.
- De exploitatie van woningbouwgebieden zorgt voor druk op de omvang en inrichting van ecologische verbindingzones.
- Glastuinbouwreconstructies kunnen nieuwe knelpunten veroorzaken bij de realisatie van doorgaande ecologische verbindingen in het buitengebied, waardoor de realisatie van de Ontwikkeling Natuurnetwerk Nederland (NNN), de voormalige Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS), in de problemen kan komen.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Duurzaamheidsagenda	2013	2020
	Structuurvisie Westland	2013	2025 met perspectief naar 2040

3. Subsidieregeling Duurzame Energie Westland (SDEW)

Gewenst resultaat (volgens CWP) Vergroten van energiebesparing en de toepassing van duurzaamheidsmaatregelen voor het glastuinbouwcluster, bedrijventerreinen en de gebouwde omgeving.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving	
	We verlenen subsidie voor zonnepanelen, kleine windturbines, bio-wkk's wko-systemen en energiebesparingsmaatregelen in de vorm van LED, ten behoeve van instellingen met maatschappelijke doelen.	

Waar staan wij nu?

- 60% van het begrote bedrag is toegekend:
 - 2014: 720 zonnepanelen
 - 2015: 369 zonnepanelen en 259 ledverlichting armaturen
 - 2016: 1.082 zonnepanelen en 1.487 ledverlichting armaturen
 - 2017: 348 zonnepanelen en 360 ledverlichting armaturen
- De doelgroep van de regeling is uitgebreid. De regeling geldt nu voor alle maatschappelijke organisaties op het gebied van onder meer sport, kunst en cultuur, jongerenwerk, maatschappelijke ondersteuning, volksgezondheid, veiligheid, natuur en milieu.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Versterkt aandacht besteden aan communicatie (interviews met aanvragers, artikelen in de krant/op de website, berichten op de sociale media, aandacht via de WOS).	Gebeurd, op diverse wijze is dit gecommuniceerd.
	Evaluatie van de regeling.	Gebeurd, regeling verlengd tot 2020.

Ontwikkelingen & risico's Het aantal aanvragen is mede afhankelijk van de eigen financiële mogelijkheden en draagkracht van verenigingen e.d.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Duurzaamheidsagenda	2012	2020
	2012-2020		

**Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern)
en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten**

Algemene beschrijving Onze activiteiten hebben tot doel een schone, aantrekkelijke en veilige leefomgeving te creëren. Daarbij gaat het om zowel de onbebouwde als de bebouwde omgeving, met onder andere de milieuaspecten lucht, bodem, water, geluid, riolering, afval en bouw- en sloopecten, veiligheid in het verkeer, de aanwezigheid en kwaliteit van een goede infrastructuur en openbaar groen met recreatiemogelijkheden voor volwassenen en jongeren/kinderen. Binnen de gestelde wet- en regelgeving worden ten aanzien van de genoemde aspecten aanvragen omgevingsvergunning behandeld.

- Activiteiten**
1. Werken met nieuwe beheerplannen
 2. Oplossingsrichtingen verzakkingen bodem De Lier

1. Werken met de nieuwe beheerplannen

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
In 2015 zijn voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte de volgende beheerplannen vastgesteld en inhoudelijk en financieel doorvertaald in de begroting voor 2017: 1. Woonwijken en dorpscentra; 2. Recreatiegebieden en begraafplaatsen; 3. Bedrijventerreinen; 4. Wegen; 5. Waterhuishouding. • De vijf beheerplannen tezamen vormen het kader waarbinnen de gemeente, door middel van programmatisch beheer en onderhoud en binnen de financiële kaders, werkzaamheden in de openbare ruimte uitvoert. Van de vijf beheerplannen zijn er drie gebiedsgericht en twee civieltechnisch van aard. De werkzaamheden hangen nauw met elkaar samen. Zo heeft bijvoorbeeld het beheer en onderhoud van woonwijken en dorpscentra direct invloed op het beheer en onderhoud van wegen en vice versa. In de uitvoering pakt de gemeente het beheer en onderhoud van de openbare ruimte gebiedsgericht op en waar mogelijk samen met haar partners in de buitenruimte. De ervaringen die hierbij worden opgedaan vormen weer input voor de nieuwe beheerplancycclus, voor de jaarlijkse uitvoeringsprogramma's en voor de nadere productgerichte beheerkaders. • Grootschalige activiteiten worden geïnitieerd, voorbereid en gerealiseerd op basis van kwaliteit, risico's en budget (programmatisch beheer & onderhoud). • Bij het dagelijkse beheer en onderhoud worden de maatregelen zodanig ingezet dat wordt voldaan aan de kernwaarden en ambities zoals opgenomen in de beheerplannen (programmatisch beheer & onderhoud).	

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Om effectief en gedegen in te spelen op ontwikkelingen op gebied van riolering, begraven en afvalinzameling worden in het vierde kwartaal van 2016 en het eerste kwartaal van 2017 drie beheerkaders opgesteld. Op basis van deze beheerkaders kan de gemeente tegen maatschappelijk verantwoorde kosten de nodige maatregelen treffen op het gebied van onder andere duurzaamheid, klimaat en kostendekkendheid. Ook geven de beheerkaders richting aan de nieuwe set beheerplannen openbare ruimte 2019-2022.	In 2017 is in samenwerking met de raadswerkgroep de inhoudelijke richting voor de beheerkaders bepaald. In 2017 zijn de jaarlijkse uitvoeringsprogramma's geactualiseerd.

- Ontwikkelingen & risico's**
- De huidige beheerplannen zijn vastgesteld voor de periode 2015-2018. Voor de nieuwe cyclus van 4 jaar (2019-2022) geldt dat wijzigingen in beleid en regelgeving, areaaluitbreiding en indexatie kunnen leiden tot een gewijzigde budgetbehoefte.
 - Programmatisch beheer en onderhoud zijn in de beheerplannen geïntroduceerd. Deze werkwijze moet zich in de komende jaren nog verder ontwikkelen.
 - Op het gebied van onkruidbestrijding op verharding wordt, gelet op het verbod op chemische middelen bij onkruidbestrijding, geëxperimenteerd met verschillende methodes zoals de behandeling met heet water en branden. Nadat duidelijk is welke methode(n) tot het beste resultaat leidt (leiden) zal hierop een nieuw bestek worden ingericht. Parallel hieraan wordt de mogelijkheid van een gezamenlijk aanbesteding in regionaal verband onderzocht.

2. Oplossingsrichtingen verzakkingen bodem De Lier

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
De Bomen- en Druivenbuurt in De Lier hebben te maken met ernstige verzakkingen van de openbare ruimte als gevolg van bodemdaling. Er zijn oplossingsrichtingen in beeld gebracht. Afhankelijk van de technische uitvoerbaarheid worden de oplossingsrichtingen fasegewijs per deelgebied uitgewerkt in een uitvoeringsplan in combinatie met de integrale reguliere opgave voor riolering, verharding etc. Tevens wordt een meerjarige monitoring opgezet voor verdere kennisopbouw en het bepalen van de effectiviteit van (genomen) maatregelen. Voor de verkenning van de deelgebieden en monitoring reserveert de gemeente in de Midterm review additioneel geld.	

Waar staan wij nu?

- Er is gestart met de fasegewijze aanpak van deelgebied de Eikenhof. Hiervoor is binnen de beheerplannen budget samengevoegd. Er is een bouwteam geformeerd dat de oplossingsrichtingen heeft uitgewerkt.
- De opzet van het (technische) monitoringssysteem (m.n. zakking en grondwater) is van start gegaan.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Uitvoering van de oplossingsrichtingen voor de eerste fase deelgebied de Eikenhof en de bijbehorende technische monitoring.	De eerste projectfasen van de Eikenhof zijn gerealiseerd. Hierbij is het deelgebied opgehoogd en heringericht.
Verdere verkenning en waar mogelijk voorbereiding van de oplossingsrichtingen voor de vervolgfases in de wijken.	De vervolgaanpak en volgorde voor buurten in De Lier zijn opgesteld. Het budget dient nog te worden aangevraagd in de MIP.
De gemeente blijft ervaringen opbouwen met betrekking tot de zettingsproblematiek. Toepasbare ervaringen voor Westland van elders worden vanzelfsprekend meegenomen.	Gemeente heeft kennis over verzakking gedeeld met Delfland en andere partners. Ook in nieuwe projecten is deze kennis ingebracht. De metingen blijven doorgaan.

Ontwikkelingen & risico's

In zijn algemeenheid geldt dat in de gemeente een aantal woonwijken is gebouwd op slappe bodems. Verwacht wordt dat delen van de openbare ruimte (wegen, riolering en openbaar groen) zullen gaan verzakken. Dit betekent dat deze objecten extra onderhoud vergen of eerder vervangen moeten worden, wat extra investeringen meebrengt. Deze investeringen kunnen niet binnen het huidige beheerbudget worden opgevangen, zoals reeds gemeld in de Voortgangsrapportage CWP 2015-2019. In de nieuwe cyclus van beheerplannen wordt de financiële doorwerking nader bepaald op basis van de nieuwe kennis en ervaringen.

Beleidsindicatoren voor programma Fysieke Leefomgeving

Beleids- indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	8- %	Veiligheid NL
Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.		
	Jaar	Westland
	2013	8
	2014	8
	2015	8

Beleids- indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Ziekenhuisopname n.a.v. vervoersongeval met fietser	13%	Veiligheid NL
Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.		
	Jaar	Westland
	2013	12
	2014	13
	2015	13

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Beheerplan Openbare Ruimte – Wegen	2015	2018
Beheerplan Openbare Ruimte – Waterhuishouding	2015	2018
Beheerplan Openbare Ruimte – Woonwijken en Dorpscentra	2015	2018
Beheerplan Openbare Ruimte – Bedrijventerreinen	2015	2018
Beheerplan Openbare Ruimte – Recreatiegebieden en Begraafplaatsen	2015	2018
Speelruimtebeleidsplan	2010	2020

Wat heeft het gekost in 2017?

Programma-totaal					
Omschrijving		Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Lasten					
E05	Wegen en verkeer	14.935	14.079	13.367	13.916
E10	Parkeren	325	334	334	365
E15	Openbare verlichting	1.670	1.951	1.622	1.705
E20	Water	898	1.502	1.455	1.402
E25	Groen en recreatie	7.926	7.258	7.304	7.537
E30	Riolering	10.970	9.807	10.096	10.196
E40	Voorlichting en handhaving afval	0	0	0	0
E45	Vergunningen	4.173	2.139	2.367	2.269
Totaal lasten		40.898	37.070	36.546	37.390
Baten					
E05	Wegen en verkeer	620	496	454	666
E10	Parkeren	149	138	138	134
E15	Openbare verlichting	194	169	169	176
E20	Water	1	0	0	3
E25	Groen en recreatie	262	206	131	236
E30	Riolering	487	129	129	163
E40	Voorlichting en handhaving afval	0	0	0	0
E45	Vergunningen	3.973	3.219	3.606	4.528
Totaal baten		5.686	4.356	4.627	5.906
Saldo van baten en lasten		-35.213	-32.714	-31.920	-31.484

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Stortingen reserves	0	0	105	105
Onttrekkingen reserves	1.375	1.328	1.428	1.213
Totaal mutaties reserves	1.375	1.328	1.323	1.108
Het resultaat Programma Fysieke Leefomgeving				
	-33.837	-31.386	-30.597	-30.377

Stortingen voorzieningen	0	-450	-450	-750
Onttrekkingen voorzieningen	318	129	6	0
Totaal mutaties voorzieningen	318	-321	-444	-750

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2017.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma E bedraagt voordelig € 435.000 voor bestemming en voordelig € 220.000 na bestemming. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

Lasten programma Fysieke Leefomgeving € 844.000 nadeel

E05: Wegen en Verkeer

Hogere lasten € 549.000 (N)

Door het verwerken van de nieuwe BBV-regels zijn er hogere lasten ontstaan van € 155.000 (N).

Deze meerkosten op het product betekenen minder kosten op de paragraaf Overhead.

In 2017 (2de pilot jaar) is nader onderzoek gedaan naar de werking van methoden voor het niet chemisch verwijderen van onkruid. Hierbij zijn de kwaliteitsniveaus van de beheerplannen voor onder meer toegankelijkheid en verkeersveiligheid (o.a. gladheid wegoppervlakken) geborgd. Dit heeft een groter financieel effect (arbeidsintensiever) van € 85.000 (N) dan in de ProRap verwacht.

De kosten van gladheidsbestrijding zijn in verband met de weersomstandigheden en het bijbehorende aantal strooiromdes hoger dan verwacht € 100.000 (N).

Om de kwaliteitsniveaus behorend bij veiligheid, zoals opgenomen in de beheerplannen, te waarborgen is in 2017 meer inzet gepleegd aan het onderhoud van wegen. Dit is mede veroorzaakt door meer werkzaamheden voor elementenverhardingen en bebording/belijning € 180.000 (N).

De afwijking van € 29.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

E10: Parkeren

Hogere lasten € 30.000 (N)

De afwijking laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

E15: Openbare verlichting

Hogere lasten € 83.000 (N)

Door een naheffing van energiebelasting zijn de kosten hoger uitgevallen, € 45.000 (N) dan verwacht.

De afwijking van € 38.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

E20: Water

Lagere lasten € 53.000 (V)

Door het verwerken van de nieuwe BBV-regels zijn er hogere lasten ontstaan van € 55.000 (N). Deze meerkosten op het product betekenen minder kosten op de paragraaf Overhead.

Door het later uitvoeren van inspecties op de waterwegen € 53.000 (V) is een vertraging ontstaan en hierdoor is bij het onderhoud van de duikers ook het budget niet volledig benut € 50.000 (V).

De afwijking van € 5.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

E25: Groen en recreatie

Hogere lasten € 233.000 (N)

Door het verwerken van de nieuwe BBV-regels zijn er hogere lasten ontstaan van € 158.000 (N).

Deze meerkosten op het product betekenen minder kosten op de paragraaf Overhead.

Door diverse oorzaken zijn uitgaven ten laste van het budget van het Landschapsfonds minder hard gegaan dan beoogd. Zo is vanuit het Leefomgevingsfonds geïnvesteerd in ruiterroutes en was het niet noodzakelijk om hiervoor extra middelen vanuit het Landschapsfonds in te zetten. Voor de bewegwijzering van skateroutes is gewerkt aan de voorbereiding en is nog geen inzet van middelen uit het Landschapsfonds van € 90.000 (V) nodig geweest.

Om aan de kwaliteitsniveaus voor groen te voldoen is voor onderhoud bomen gestart met een tijdelijke intensivering door middel van inspecties. Dit is arbeidsintensiever dan van te voren werd bedacht € 68.000 (N). Zie ook de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.

Door extreme weersomstandigheden in september is als gevolg van stormschade aan het groen ontstaan, waardoor extra kosten zijn gemaakt, € 70.000 (N).

De afwijking van € 27.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

E30: Riolering

Hogere lasten € 100.000 (N)

Door het verwerken van de nieuwe BBV-regels zijn er hogere lasten ontstaan van € 85.000 (N). Deze meerkosten op het product betekenen minder kosten op de paragraaf Overhead.

De overige afwijking van € 15.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

E45: Vergunningen

Lagere lasten € 98.000 (V)

Door het verwerken van de nieuwe BBV-regels zijn er lagere lasten ontstaan van € 53.000 (V). Deze lagere kosten op het product betekenen hogere kosten op de paragraaf Overhead.

De overige afwijking van € 45.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

Baten programma Fysieke Leefomgeving € 1.280.000 voordeel

E05: Wegen en Verkeer

Hogere inkomsten € 212.000 (V)

Door het verwerken van de nieuwe BBV-regels zijn er hogere inkomsten ontstaan van € 33.000 (V). Deze hogere inkomsten op het product betekenen lagere inkomsten op de paragraaf Overhead.

Vanuit de provincie Zuid-Holland is een éénmalige vergoeding voor wegen ten behoeve van overdracht wegen project Westland ontvangen € 43.000 (V).

Sinds 2017 wordt gewerkt met een nieuw landelijk ICT-pakket voor het efficiënter beheren en monitoren van werkzaamheden kabels en leidingen. De registratie geeft een actueel beeld van de werkzaamheden met bijbehorende leges. Ten tijde van de ProRap was een actueel beeld van de inkomsten nog niet beschikbaar € 95.000 (V).

E25: Groen en recreatie

Hogere inkomsten € 105.000 (V)

Door een éénmalige vergoeding voor het groen vanuit de provincie Zuid-Holland ten behoeve van overdracht wegen project Westland € 26.000 (V). De uitgaven hebben ook in 2017 plaatsgevonden.

Daarnaast zijn er inkomsten met betrekking tot grondsnipperbeleid € 37.000 (V)

De overige afwijking van € 42.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

E45: Vergunningen

Hogere inkomsten € 922.000 (V)

In de maanden september, oktober en november waren de opbrengsten onverwacht zeer hoog. Deze projecten/aanvragen die zorgen voor deze onverwacht hoge opbrengsten waren nog niet bekend ten tijde van de ProRap. Het gaat om extra plannen die niet in beeld waren. Het gaat om zowel woningbouw- , industrie- , als glastuinbouwprojecten € 922.000 (V).

Overige producten € 41.000 (V) laten zich verklaren door diverse afwijkingen kleiner dan de toelichtingsgrens.

Mutatie op de voorziening riolering artikel 44 lid 2

De intensivering van de regionale samenwerking, het afronden van het beheerkader afvalwater, hemelwater en grondwater en de verhuizing van de werf hebben voor stagnatie in de planning gezorgd. Hierdoor is niet de volle capaciteit ingezet op de reguliere en optimalisatiewerkzaamheden voor de riolering € 306.000 (V). Dit zal verder opgepakt worden in 2018.

Reservemutaties

Lagere onttrekking van € 215.000

Door diverse oorzaken zijn uitgaven ten laste van het budget van het Landschapsfonds minder hard gegaan dan beoogd (lagere onttrekking van € 90.000). zie de toelichting eerder gegeven bij E25.

Binnen het onderhoud van bruggen heeft in het kader van gebiedsgerichte aanpak een temporisering plaatsgevonden, hierdoor een lagere onttrekking van € 70.000.

De overig lagere onttrekkingen van € 55.000 laat zich verklaren door diverse kleine afwijkingen op verschillende reserves.

2.1.5. Dienstverlening en Belastingen

Programma Dienstverlening en Belastingen

Thema Eigentijdse dienstverlening

Accent Digitaal aanbod van producten en diensten

Algemene beschrijving De gemeente Westland streeft naar eigentijdse dienstverlening, die inwoners en ondernemers de vrijheid geeft om eigen keuzes te maken. Daarom bieden wij diensten en producten zoveel mogelijk digitaal aan en verminderen we het aantal regels. Aan inwoners die geen gebruik kunnen maken van onze standaard dienstverlening blijven wij maatwerk bieden.

Doel Het verbeteren van de externe dienstverlening en het realiseren van een betrouwbare en vooral digitale overheid

Activiteiten

1. Inrichten basisinfrastructuur voor de e-overheid: I-NUP
2. Digitaliseren van de informatievoorziening
3. Digitaal ontsluiten van gemeentelijke informatie
4. Digitaal zaken doen
5. Uitbouwen Klant Contact Centrum (KCC)

1. Inrichten basisinfrastructuur voor de e-overheid: I-NUP

Gewenst resultaat (volgens CWP) Geïmplementeerde bouwstenen I-NUP
(I-NUP = Implementatieagenda voor het Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en E-overheid).

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het overheid brede programma I-NUP (Implementatieagenda voor het Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en E-overheid) omvat de implementatie van meer dan 20 ICT-bouwstenen. Deze bouwstenen zijn noodzakelijk om de basisinfrastructuur op orde te brengen en de dienstverlening aan burgers en ondernemers sneller, beter en efficiënter te maken.

Waar staan wij nu? Alle I-NUP-bouwstenen geïmplementeerd

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Een groot gedeelte van de I-NUP-basisinfrastructuur is toepasbaar gemaakt en het merendeel van de aansluitingen is gemaakt. Dit is de opmaat naar een Generieke Digitale Infrastructuur (GDI). Dit is het geheel aan basisregistraties, voorzieningen rond gegevensverkeer, authenticatie- en autorisatievoorzieningen. In 2017 zal de invoering van de GDI-componenten worden vervolmaakt.	Nationaal Uitvoeringsprogramma is gerealiseerd. Generieke Digitale Infrastructuur wordt ontwikkeld.

Ontwikkelingen & risico's

- Het toepassen van de Digikoppeling die de standaard vormt voor het elektronisch berichtenverkeer tussen overheidsorganisaties wordt meegenomen in de verdere uitwerking van het programma Digitale Agenda 2017 en 2020.
- Het programma Digitale Agenda 2020 bevindt zich momenteel in de opstartfase.

2. Digitaliseren van de informatievoorziening

Gewenst resultaat (volgens CWP) Digitaal en papierarm werkende gemeente in klantgerichte processen, met digitale documenten die zijn opgeslagen in digitale dossiers.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Om volledig digitaal te kunnen werken, richten wij ons op het digitaliseren van de informatie in de klantprocessen. Enerzijds door het digitaal maken van alle inkomende en uitgaande documenten en het digitaliseren van de processen. Anderzijds door aan te sluiten bij een nieuwe technische infrastructuur waarbij e-diensten, automatische opslag in het Document Management System (DMS) en het verkrijgen van status-informatie onderdeel zijn van de inrichting van informatiemanagement binnen de gemeente.
	In het Masterplan 'Digitaliseren' zijn projecten opgenomen om verschillende klantprocessen van de gemeente digitaal in te richten.

Waar staan wij nu? In de afgelopen jaren zijn onder meer de volgende projecten voor de gemeentelijke digitaliseringsopgave succesvol afgerond.

- Digitaliseren van de informatievoorziening (papierarm werken).
- Digitaal ontsluiten van de gemeentelijke informatie
- Als nieuw dienstverleningskanaal is de 'WhatsApp' geïmplementeerd.
- Digitaal zaken doen met de gemeente.
- Inrichten basisinfrastructuur voor de e-overheid (alle onderdelen uit het NUP (Nationaal Uitvoeringsprogramma e-Overheid) zijn gerealiseerd).
- Uitbouwen KCC.

De volgende projecten zijn nog in uitvoering:

- Inrichten (organisatiebreed) digitaal ondertekenen.
- Inrichten digitale postkamer.
- Onderzoek naar uitrol van het zogenoemde zaakgericht werken.

In 2018 zal daarnaast verder aandacht worden besteed aan inzet van IT aan de 'voorkant' van (aanvraag) processen, om zowel de dienstverlening (klantvriendelijkheid, eenvoudiger aanvraagprocedures) als de bedrijfsvoering (efficiency) te vergroten. Flankerend aan de uitvoering van de digitaliseringsopgave wordt er vorm gegeven aan de verdere inrichting van het zogenoemde Business Intelligence Center (BICC) van de gemeente Westland. Dit BICC ondersteunt de organisatie bij het formuleren van de juiste sturings- en verantwoordingsinformatie en zorgt voor een adequate ontsluiting daarvan.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Primair ligt de focus in 2017 op het prioriteren en uitvoeren van de Masterplan-projecten, zowel de regie op de digitaliseringsprojecten als het professioneel uitvoeren van deze projecten. In de nieuwe selectieronde van projecten wordt veelal gekeken naar de projecten die de voorkant (burgercontact) verbindt met de interne processen en de techniek in de vak applicaties.	De digitale postkamer is gerealiseerd en wordt verder doorontwikkeld.
	10 E-formulieren zijn gerealiseerd.
	Aansluiting op het landelijke handelsregister is gerealiseerd.
	Component digitaal ondertekenen is gerealiseerd.
	Papierarm werken is gerealiseerd.
	Processen WMO meldingen en de Gehandicaptenparkeerkaarten zijn ingericht.

Ontwikkelingen & risico's De verdere doorontwikkeling van het Zaakgericht werken vraagt om een heroriëntatie naar de digitale transformatie van de Gemeente Westland. Dit leidt tot een nieuwe digitaliseringsstrategie voor de gemeente+.

3. Digitaal ontsluiten van gemeentelijke informatie

Gewenst resultaat (volgens CWP) Direct en zonder persoonlijk contact toegang tot alle gemeentelijke informatie en dienstverlening, tenzij de aard van de dienstverlening persoonlijk contact vraagt.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Via de gemeentelijke website wordt alle gemeentelijke informatie toegankelijk gemaakt. De website wordt vraaggericht ingericht en van goede zoekmogelijkheden voorzien. Ook is een centraal gestuurde content beheersorganisatie ingericht.
	De website wordt ingericht op basis van zogenaamde 'toptaken': biedt content en functionaliteit die de meeste toegevoegde waarde biedt aan de klanten en stelt de klant echt centraal.

Waar staan wij nu?

- Monitoring en doelgerichte aanpak en de belangrijkste klantreizen zijn opgeleverd. De klantreizen zorgen er voor dat burgers laagdrempelig met de gemeente zaken kunnen doen en een positieve interactie tussen inwoner/ondernemer en overheidsinstelling mogelijk is.
- De Contentsstrategie is operationeel. Bij iedere vraag wordt de content geoptimaliseerd voor het bereiken van de organisatiedoelstellingen.
- WhatsApp is in gebruik.
- Kwalitatieve en kwantitatieve doelen zijn ingesteld voor toptaken.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Verdere doorontwikkeling van de "Toptaken en Klantreizen". Dit proces start bij de vraag en eindigt bij de afhandeling.	Continu proces.
	Onderzoeken en verbeteren van de informatievoorziening binnen het sociale domein.	Project Sociaal Plein Westland is gestart, afronding in 2018.
	Implementeren van WhatsApp als 'nieuw' dienstverleningskanaal.	Is gerealiseerd.
	Professionaliseren van de webcare: van reactief naar proactief.	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten: • Kwaliteit beantwoording vragen • Duidelijke procesantwoorden

Ontwikkelingen & risico's Inwoners maken steeds meer gebruik van de diverse kanalen op social media. Meest gebruikte social mediakanaal in Nederland is WhatsApp. Van de medewerkers van het KCC worden daardoor andere vaardigheden verwacht.

4. Digitaal zaken doen

Gewenst resultaat (volgens CWP) Gemeentelijke website is het primaire dienstverleningskanaal voor burgers en ondernemers. Mogelijkheid om langs digitale weg geïnformeerd te worden over de behandeling/afhandeling van zaken.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
De gemeente Westland heeft een centrale webredactie, die ervoor zorgt dat de website makkelijker toegankelijk wordt voor het digitaal zaken doen, met als effect een toegenomen aantal digitale aanvragen.	
We maken het mogelijk dat inwoners en bedrijven volledig digitaal zaken kunnen doen met de gemeente. Via een eigen persoonlijke pagina op overheid.nl wordt steeds meer informatie ontsloten. Inwoners en bedrijven hebben toegang tot de eigen gegevens en inzage in bijvoorbeeld gemeentelijke belastingen.	

Waar staan wij nu?

- Aantal webformulieren uitgebreid (96 formulieren beschikbaar)
- Alle webformulieren voldoen aan wettelijke webrichtlijnen

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Het aantal formulieren wordt uitgebreid en bestaande formulieren worden verder geoptimaliseerd. Dit is een continu proces.	Continu proces
PDF formulieren worden toegankelijk gemaakt.	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten: • Er is een inventarisatie gedaan en een projectvoorstel opgesteld. De besluitvorming daarover vindt plaats in het tweede kwartaal van 2018.
Uitbreiding van de persoonlijke informatie op de Persoonlijke Internetpagina, zoals nog meer gemeentelijke producten digitaal aanvragen.	is continu proces.
Prefill van gegevens voor ondernemers die inloggen met E-herkenning	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten: • De aansluiting op het Handelsregister.

Ontwikkelingen & risico's

- De gemeente is afhankelijk van het Rijk voor de tijdige oplevering van de landelijke voorzieningen die nodig zijn om integraal digitaal zaken te kunnen doen met onze inwoners en ondernemers.
- De gemeente is afhankelijk van ICT-leveranciers om ook lokaal de digitale dienstverlening tijdig te kunnen implementeren.
- Digitale dienstverlening leidt pas tot hoogwaardige dienstverlening wanneer van begin tot eind alle dienstverleningsprocessen in de organisatie optimaal zijn gestroomlijnd en kunnen worden gemonitord. Digitale dienstverlening is dus niet alleen de techniek, maar ook het inrichten van digitale werkprocessen.

5. Uitbouwen Klant Contact Centrum (KCC)

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een professioneel KCC waar 80% van de vragen en verzoeken van burgers en ondernemers in één keer wordt afgedaan of goed wordt doorgeleid.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Het KCC wordt verder geprofessionaliseerd. Hiertoe worden de medewerkers getraind en gecoacht, wordt de ondersteunende ICT kwalitatief verbeterd en worden ondersteunende processen geïmplementeerd.

Waar staan wij nu?

- 80% binnenkomende telefoontjes binnen 30 seconden opgenomen.
- 80% van de vragen en verzoeken in één keer afgehandeld of doorgezet.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Verdere professionalisering van het team Front Office Samenleving en de integratie van de processen met de teams Inkomen, Participatie en Zorg.	Is gerealiseerd
	Integratie internet, telefonie en e-mail, waarbij per product wordt bepaald wat de beste kanaalkeuze is.	Is gerealiseerd
	Structureel onderzoek naar de klanttevredenheid over de dienstverlening rondom de WABO, zodat deze waar nodig kan worden verbeterd.	Is niet gerealiseerd
	Het KCC wordt verder uitgebreid en geprofessionaliseerd. De ontwikkelingen die in 2015 en 2016 zijn ingezet zullen in 2017 worden doorgezet.	Is gerealiseerd
	Integratie van de processen voor de afdelingen Samenleving en IBOR, zodat de afhandeling wordt verbeterd (first time right).	Is gerealiseerd
	Coaching en meeluisteren bij gesprekken.	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten coaching.
	Sturen op geautomatiseerde dienstverleningsrapportages.	Is in ontwikkeling
	Realisatie van één kennisbank voor zowel web als telefonie.	Is gerealiseerd
	Beantwoording vragen door KCC via een chatfunctie op de website en WhatsApp.	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten Whatsapp
	Verdere uitbouw van de digitale postkamer, waarbij 80% van de binnenkomende post digitaal wordt doorgezonden.	Is gerealiseerd en wordt verder doorontwikkeld.

Ontwikkelingen & risico's

- We zien een lichte afname in het aantal telefoontjes, daarentegen een toename van de WhatsApp.
- In 2018 wordt de telefonische bereikbaarheid gemeten.

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2017	2018	2019	2020	
Servicelevel bereikbaarheid	1-7-2014	80% binnen 30 sec.	80%	80%	80%	80%	Telefooncentrale
In één keer afdoen of goed doorgeleiden	1-7-2014	80%	80%	80%	80%	80%	Klantcontactstelsysteem
Digitalisering van de inkomende post	1-9-2013	95%	95%	95%	95%	95%	Rapportage Postkamer

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Visie "Dienstverlening dichtbij"	2009	doorlopend

Programma Dienstverlening en Belastingen

Thema Eigentijdse dienstverlening

Accent Aantrekkelijke dienstverlening voor ondernemers

Algemene beschrijving Wij richten ons op het verbeteren van het vestigingsklimaat van Westland. We willen dat bestaande bedrijven in onze gemeente blijven ondernemen en nieuwe bedrijven zich hier vestigen, zodat de werkgelegenheid wordt vergroot. Om ondernemers te kunnen laten ondernemen, willen wij hen zoveel mogelijk ontzorgen. Daartoe verminderen wij de regels en versterken we accountmanagement.

Doel Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers door goede en snelle dienstverlening

Activiteiten

1. Uitbreiden Ondernemingsdossier
2. Verminderen regeldruk

1. Uitbreiden Ondernemingsdossier

Gewenst resultaat (volgens CWP) Toegenomen aantal bedrijven dat is aangesloten op het Ondernemingsdossier.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Het Ondernemingsdossier wordt voor meer branches ingevoerd. Hierbij leggen ondernemers hun informatie eenmalig vast om vervolgens beschikbaar te stellen aan verschillende overheden. Dit levert een bijdrage aan een meer klantgerichte dienstverlening en brengt voor de overheid ook efficiencywinst met zich mee. De brancheorganisaties NRK (Federatie Nederlandse Rubber- en Kunststoffindustrie) en LTO Glaskracht gaan de samenwerkingsovereenkomst met de gemeente sluiten. Vanuit programmabureau ondernemingsdossier Nederland lopen er gesprekken met LTO.

Waar staan wij nu? • De samenwerkingsovereenkomst tussen de brancheorganisaties en de gemeente is per 7 augustus 2017 komen te vervallen in afwachting van de nieuwe ontwikkelingen rondom Mijn Overheid voor Ondernemers.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	WOZ-gegevens en taxatieverslagen worden aangeboden via het Ondernemings-dossier.	Is niet gerealiseerd, vanwege landelijke stopzetting.
	Het gebruik van het Ondernemingsdossier wordt actief gepromoot.	Was gerealiseerd, niet doorgezet vanwege landelijke stopzetting van het ondernemingsdossier.

Ontwikkelingen & risico's • In 2018 wordt MijnOverheid voor Ondernemers gelanceerd. De functionaliteiten van het ondernemingsdossier krijgen een plek in MijnOverheid voor Ondernemers dat momenteel als onderdeel van de Generieke Digitale Infrastructuur en de Generieke Transactievoorziening ontwikkeld wordt.

- Gemeenten kunnen applicaties via MijnOverheid voor Ondernemers ontsluiten waardoor hergebruik van gegevens mogelijk is.
- Het succes van de overgang naar het alternatief voor het ondernemingsdossier is afhankelijk van de implementatie van MijnOverheid voor Ondernemers door het Ministerie.

2. Verminderen regeldruk

- Gewenst resultaat (volgens CWP)**
- Minder regels en administratieve lasten voor ondernemers.
 - Gerealiseerde pilot ontslakken.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Binnen het project Herontwikkeling gemeentehuislocatie De Lier wordt geëxperimenteerd met 'ontslakken'. Daarbij werken we met minder regels. Om meer ervaring op te doen, wordt ontslakken ook bij andere projecten toegepast. Het is de bedoeling om bij de herontwikkeling van de gemeentehuislocaties Wateringen en 's Gravenzande of ander gebruik hiervan, ook op een 'ontslakte manier' vorm te geven. Ook nemen we als gemeente deel aan de landelijke beweging 'Doorbraak in dienstverlening', die projecten start waarin wordt geëxperimenteerd met eenvoudiger en meer op de bedrijven en burgers toegesneden dienstverlening. Door verdergaande digitalisering worden steeds meer beschikbare gegevens van ondernemers hergebruikt, waardoor de administratieve lasten verminderen. Wij blijven actief luisteren naar belemmeringen die ondernemers ondervinden bij regelgeving en administratieve verplichtingen, o.a. via onze website (meldpunt regelgeving), onze contacten met ondernemers vanuit accountmanagement en onze overleggen en samenwerkingsverbanden met brancheorganisaties. Te vereenvoudigen hogere regelgeving brengen wij onder de aandacht van provincie en Rijk.	

- Waar staan wij nu?**
- Ruimtelijke besluitvormingsprocessen herijkt.
 - Deelname aan landelijke beweging 'doorbraak in dienstverlening'.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Om meer ervaring op te doen, wordt ontslakken ook bij andere projecten toegepast. Het is de bedoeling om de herontwikkeling van de gemeentehuislocaties Wateringen en 's-Gravenzande of ander gebruik hiervan, ook op een 'ontslakte manier' vorm te geven. Daarnaast doen we samen met de landelijke beweging Doorbraak in dienstverlening (Bouwen op vertrouwen) een pilot om te experimenteren met een regelluw bestemmingsplan.	Is gerealiseerd

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	Actueel cijfer (2015)	
Waardering ondernemers algehele gemeentelijke dienstverlening	Alle bedrijven	6,4
	Land- & tuinbouw en visserij	6,2

Effectindicator	Actueel cijfer (2015)
Waardering ondernemingsklimaat gemeente	6,7

Programma	Dienstverlening en Belastingen						
Thema	Eigentijdse dienstverlening						
Accent	Maatwerk in dienstverlening in sociaal domein						
Algemene beschrijving	De gemeente streeft naar één ingang voor inwoners met vragen over bestaande en nieuwe taken in het sociaal domein. Aan inwoners die geen gebruik maken van onze standaard dienstverlening blijven wij maatwerk leveren. Zo gaat bijvoorbeeld een sociaal makelaar een persoonlijk gesprek aan om de vraag achter de vraag te kunnen bepalen.						
Doel	Realisatie dienstverleningsaanpak Sociaal domein Evaluatie dienstverleningsaanpak						
Activiteiten	1. Dienstverleningsaanpak sociaal domein 1. Dienstverleningsaanpak sociaal domein						
Gewenst resultaat (volgens CWP)	Op basis van het CWP is door de Raad in juni 2014 de integrale visie op het sociaal domein vastgesteld: • Investeren in preventie; • Eén gezin/huishouden, één plan, één regisseur (door ons zorgregisseurs genoemd); • Lichte ondersteuning als het kan, zwaar als het moet; • Minder bureaucratie, snelle en effectieve ondersteuning; • Sociaal rendement staat voorop; • Ondersteuning in de eigen omgeving; • Formele en informele zorg met elkaar verbinden; • Naar de klant toe.						
Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect</th></tr> <tr> <th></th><th>Omschrijving</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td>De gemeente hanteert het 'no wrong door'-principe. Het maakt niet uit waar de inwoner met een zorg- of ondersteuningsvraag bij de gemeente aanklopt: hij komt altijd op de juiste plek terecht. De inwoner wordt snel en effectief doorgeleid naar de juiste zorgoplossing. We volgen daarbij de weg van de burger: voor de burger herkenbare en laagdrempelige instanties zoals scholen en consultatiebureaus vervullen een belangrijke rol in signalering en doorgeleiding als er een zorgvraag is. Er wordt geïnvesteerd in versterking van de preventie en brede basisvoorzieningen waarvan alle inwoners van Westland profiteren. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de waakvlamfunctie, versterking van de cliëntondersteuning en uitbreiding van de digitale dienstverlening/zelfhulp. Het groepswerk gaat vanuit het Sociaal kernteam (SKT) naar het voorveld en wordt meer laagdrempelig toegankelijk. Zorgregisseurs en consultants werken intensief samen met Vitis en dit zorgt voor een aanpak op maat voor iedere cliënt. Uitgangspunt daarbij blijft informeel waar dat kan en formeel als het moet (één gezin/huishouden-één plan-één regisseur).</td></tr> </tbody> </table>	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect			Omschrijving		De gemeente hanteert het 'no wrong door'-principe. Het maakt niet uit waar de inwoner met een zorg- of ondersteuningsvraag bij de gemeente aanklopt: hij komt altijd op de juiste plek terecht. De inwoner wordt snel en effectief doorgeleid naar de juiste zorgoplossing. We volgen daarbij de weg van de burger: voor de burger herkenbare en laagdrempelige instanties zoals scholen en consultatiebureaus vervullen een belangrijke rol in signalering en doorgeleiding als er een zorgvraag is. Er wordt geïnvesteerd in versterking van de preventie en brede basisvoorzieningen waarvan alle inwoners van Westland profiteren. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de waakvlamfunctie, versterking van de cliëntondersteuning en uitbreiding van de digitale dienstverlening/zelfhulp. Het groepswerk gaat vanuit het Sociaal kernteam (SKT) naar het voorveld en wordt meer laagdrempelig toegankelijk. Zorgregisseurs en consultants werken intensief samen met Vitis en dit zorgt voor een aanpak op maat voor iedere cliënt. Uitgangspunt daarbij blijft informeel waar dat kan en formeel als het moet (één gezin/huishouden-één plan-één regisseur).
Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect							
	Omschrijving						
	De gemeente hanteert het 'no wrong door'-principe. Het maakt niet uit waar de inwoner met een zorg- of ondersteuningsvraag bij de gemeente aanklopt: hij komt altijd op de juiste plek terecht. De inwoner wordt snel en effectief doorgeleid naar de juiste zorgoplossing. We volgen daarbij de weg van de burger: voor de burger herkenbare en laagdrempelige instanties zoals scholen en consultatiebureaus vervullen een belangrijke rol in signalering en doorgeleiding als er een zorgvraag is. Er wordt geïnvesteerd in versterking van de preventie en brede basisvoorzieningen waarvan alle inwoners van Westland profiteren. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de waakvlamfunctie, versterking van de cliëntondersteuning en uitbreiding van de digitale dienstverlening/zelfhulp. Het groepswerk gaat vanuit het Sociaal kernteam (SKT) naar het voorveld en wordt meer laagdrempelig toegankelijk. Zorgregisseurs en consultants werken intensief samen met Vitis en dit zorgt voor een aanpak op maat voor iedere cliënt. Uitgangspunt daarbij blijft informeel waar dat kan en formeel als het moet (één gezin/huishouden-één plan-één regisseur).						
Waar staan wij nu?	• Samenwerking maatschappelijke partijen is basaal op orde, maar moet nog verder uitgewerkt en versterkt worden.						

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Evaluatie dienstverleningsconcept en waar nodig op basis hiervan bijstelling van de aanpak.	Is gerealiseerd
Verdere versterking van de preventie en brede basisvoorzieningen.	Is gerealiseerd
Sociaal kernteam wordt een zelfstandige organisatie die werkt op basis van een opdracht en stevige sturing vanuit de gemeente.	Is gerealiseerd
Doorontwikkeling gemeentelijke frontoffice in relatie met organisatiewijziging (één afdeling dienstverlening met verdere integratie van front- en backoffices.	Is gestart, afronding in 2018

Ontwikkelingen & risico's

Door de vergrijzing en doordat mensen steeds langer thuis blijven wonen, nemen de complexiteit en de vraag naar hulp en ondersteuning toe. Voor de komende jaren voorzien we dat de integratie-uitkering voor het sociaal domein niet toereikend is voor de uitgaven die we op deze taken doen. Overschrijdingen kunnen vooralsnog gedekt worden uit de reserve sociaal domein.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
De weg van de burger Uitgangspunten nieuwe werkwijze dienstverlening sociaal domein	2014	2014-2017
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020

Programma	Dienstverlening en Belastingen							
Thema	Eigentijdse dienstverlening							
Accent	Naar buiten gerichte en slagvaardige organisatie							
Algemene beschrijving	Wij verbeteren onze interne werkprocessen zodat we de externe dienstverlening verder kunnen optimaliseren. Voor onze maatschappelijke partners en het bedrijfsleven bouwen we het accountmanagement verder uit. Zo onderhouden we structureel ambtelijke en bestuurlijke contacten.							
Doel	Makkelijke, snelle en goede dienstverlening aan burgers, ondernemers en organisaties							
Activiteiten	1. Procesgericht werken en procesmanagement 2. Uitbouwen accountmanagement 3. Inzetten klantpanels 1. Procesgericht werken en procesmanagement							
Gewenst resultaat (volgens CWP)	De gemeente werkt als één geheel, we kunnen overal volgen wat we doen en sturen op het nakomen van onze afspraken en servicenormen.							
Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	<table><tr><th colspan="2">Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect</th></tr><tr><th></th><th>Omschrijving</th></tr><tr><td></td><td>Alle dienstverleningsprocessen zijn opnieuw ingericht en worden stuk voor stuk gedigitaliseerd. Vanuit het KCC wordt gemonitord of processen goed lopen en of wordt voldaan aan de geldende servicenormen. Waar nodig worden processen bijgesteld/verbeterd. De herontworpen dienstverleningsprocessen worden geleidelijk geïmplementeerd en gedigitaliseerd. Dit is een complexe ontwikkeling, waarbij verbeteringen worden doorgevoerd in zowel processen en systemen als in organisatie en medewerkers. Processturing waarborgt een integrale en procesgerichte organisatie op alle onderdelen van de gemeentelijke dienstverlening, ook in het persoonlijke contact. Wij willen alle (keten-)dienstverleningsprocessen tot op individueel niveau kunnen volgen (en ook ontsluiten naar burgers en ondernemers). Daartoe moet per proces én over alle processen heen managementinformatie worden gestructureerd en geïmplementeerd.</td></tr></table>		Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect			Omschrijving		Alle dienstverleningsprocessen zijn opnieuw ingericht en worden stuk voor stuk gedigitaliseerd. Vanuit het KCC wordt gemonitord of processen goed lopen en of wordt voldaan aan de geldende servicenormen. Waar nodig worden processen bijgesteld/verbeterd. De herontworpen dienstverleningsprocessen worden geleidelijk geïmplementeerd en gedigitaliseerd. Dit is een complexe ontwikkeling, waarbij verbeteringen worden doorgevoerd in zowel processen en systemen als in organisatie en medewerkers. Processturing waarborgt een integrale en procesgerichte organisatie op alle onderdelen van de gemeentelijke dienstverlening, ook in het persoonlijke contact. Wij willen alle (keten-)dienstverleningsprocessen tot op individueel niveau kunnen volgen (en ook ontsluiten naar burgers en ondernemers). Daartoe moet per proces én over alle processen heen managementinformatie worden gestructureerd en geïmplementeerd.
Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect								
	Omschrijving							
	Alle dienstverleningsprocessen zijn opnieuw ingericht en worden stuk voor stuk gedigitaliseerd. Vanuit het KCC wordt gemonitord of processen goed lopen en of wordt voldaan aan de geldende servicenormen. Waar nodig worden processen bijgesteld/verbeterd. De herontworpen dienstverleningsprocessen worden geleidelijk geïmplementeerd en gedigitaliseerd. Dit is een complexe ontwikkeling, waarbij verbeteringen worden doorgevoerd in zowel processen en systemen als in organisatie en medewerkers. Processturing waarborgt een integrale en procesgerichte organisatie op alle onderdelen van de gemeentelijke dienstverlening, ook in het persoonlijke contact. Wij willen alle (keten-)dienstverleningsprocessen tot op individueel niveau kunnen volgen (en ook ontsluiten naar burgers en ondernemers). Daartoe moet per proces én over alle processen heen managementinformatie worden gestructureerd en geïmplementeerd.							
Waar staan wij nu?	- Groot deel van de projecten Masterplan Digitaliseren met betrekking tot dienstverlening is uitgevoerd. - Er zijn herontwerpen van een deel van de dienstverleningsprocessen gemaakt (vergunningen en APV en meldingen leefomgeving). - Projecten gestart om de klantprocessen in het sociaal domein te optimaliseren vanaf het eerste klantcontact (KCC) t/m de uitvoering van ondersteuningstrajecten door externe partners.							
Specifieke activiteiten in 2017	<table><tr><th>Begroting 2017</th><th>Wat hebben we gedaan?</th></tr><tr><td>De start per 1 januari 2017 van de nieuwe organisatie beoogt de randvoorwaarden te bieden voor een meer procesgerichte uitvoering, onder meer door alle directe klantprocessen te bundelen in één nieuwe cluster Dienstverlening. Daarbij wordt de dienstverlening - gefaseerd - integraal (her-)ontworpen, geoptimaliseerd en geprofessionaliseerd.</td><td> - Herontwerpen van een deel van de dienstverleningsprocessen zijn gestart, afronding 2018. - Onderzoek naar de toegang van het Sociaal Domein is gestart, afronding 2018. - Project samenwerking ketenpartners is gestart, afronding 2018. </td></tr><tr><td>In 2017 wordt een aantal projecten in het kader van het Masterplan digitaliseren uitgevoerd, die de procesgerichte aanpak ondersteunen en digitaal</td><td>Groot deel van de projecten van het Masterplan Digitaliseren is in uitvoering en een aantal is</td></tr></table>	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?	De start per 1 januari 2017 van de nieuwe organisatie beoogt de randvoorwaarden te bieden voor een meer procesgerichte uitvoering, onder meer door alle directe klantprocessen te bundelen in één nieuwe cluster Dienstverlening. Daarbij wordt de dienstverlening - gefaseerd - integraal (her-)ontworpen, geoptimaliseerd en geprofessionaliseerd.	- Herontwerpen van een deel van de dienstverleningsprocessen zijn gestart, afronding 2018. - Onderzoek naar de toegang van het Sociaal Domein is gestart, afronding 2018. - Project samenwerking ketenpartners is gestart, afronding 2018.	In 2017 wordt een aantal projecten in het kader van het Masterplan digitaliseren uitgevoerd, die de procesgerichte aanpak ondersteunen en digitaal	Groot deel van de projecten van het Masterplan Digitaliseren is in uitvoering en een aantal is	
Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?							
De start per 1 januari 2017 van de nieuwe organisatie beoogt de randvoorwaarden te bieden voor een meer procesgerichte uitvoering, onder meer door alle directe klantprocessen te bundelen in één nieuwe cluster Dienstverlening. Daarbij wordt de dienstverlening - gefaseerd - integraal (her-)ontworpen, geoptimaliseerd en geprofessionaliseerd.	- Herontwerpen van een deel van de dienstverleningsprocessen zijn gestart, afronding 2018. - Onderzoek naar de toegang van het Sociaal Domein is gestart, afronding 2018. - Project samenwerking ketenpartners is gestart, afronding 2018.							
In 2017 wordt een aantal projecten in het kader van het Masterplan digitaliseren uitgevoerd, die de procesgerichte aanpak ondersteunen en digitaal	Groot deel van de projecten van het Masterplan Digitaliseren is in uitvoering en een aantal is							

mogelijk maken. Dit betreft met name: a. Projecten ter verbetering van de digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven b. Digitale toepassingen ter ondersteuning van de werkprocessen in de keten-dienstverlening c. Projecten gericht op het ontsluiten en analyseren van management- en sturingsinformatie	afgerond.
---	-----------

- Ontwikkelingen a. & risico's**
- a. Ontwikkelingen in het sociaal domein, zowel landelijk als regionaal en lokaal, kunnen van invloed zijn op de inhoud, vormgeving en snelheid van realisatie van de plannen.
 - b. Landelijke ontwikkelingen en prioriteiten op het gebied van dienstverlening en ICT (bijv. GDI) kunnen ertoe leiden dat onze plannen moeten worden aangepast of dat zij vertraging oplopen.
 - c. Voor de digitale dienstverlening en de digitale ondersteuning van de uitvoering zijn we afhankelijk van ICT-leveranciers met een – bijna – monopolypositie. Dit werkt vertragend en soms belemmerend om de gewenste oplossingen voor onze dienstverlening te realiseren.

2. Uitbouwen accountmanagement

Gewenst resultaat (volgens CWP) Plan van aanpak accountmanagement

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
	Omschrijving
	We gaan accountmanagement uitbouwen. Onder accountmanagement verstaan we het structureel onderhouden van ambtelijk en bestuurlijk contact met onze maatschappelijke partners en het bedrijfsleven (brancheorganisaties, bedrijventerreinverenigingen, detailhandelsverenigingen en individuele ondernemers). In het kader van de onderwerpen verdien capaciteit en participatiemaatschappij gaan wij de sturing op de ontwikkelingen van de gemeentelijke dienstverlening binnen de economische en maatschappelijke taakvelden versterken. Dit doen we onder andere door het voortzetten van interactieve overleggen met bedrijven, brancheorganisaties, detailhandel, horeca, marktcommissies en maatschappelijke instellingen.

Waar staan wij nu?

- Strategisch accountmanager sterke economie aangesteld.
- Strategisch accountmanagementplan opgesteld.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
In het kader van strategisch accountmanagement maken we een zo effectief mogelijke koppeling naar het Sociaal Beleidskader. In 2017 zetten wij in op Westland-gebonden bedrijven en werkgelegenheid om te zorgen voor een duurzaam verdienvermogen in Westland en voldoende werkgelegenheid voor de Westlandse beroepsbevolking. Gerelateerd aan de tuinbouw zal worden geïnvesteerd in de Greenport Horti Campus, die een goede spin-off kan bieden voor innovatie en duurzame vernieuwing van de tuinbouw en ook een grotere pool van hoger opgeleiden (zowel in- als extern) kan creëren voor Westland. Daarnaast zal er worden geïnvesteerd in de sectoren toerisme en recreatie, zorg, horeca en onderhoud, die voor veel nieuwe werkgelegenheid kunnen zorgen.	Continu proces

Ontwikkelingen & risico's Risico's zijn samen te vatten in verdergaande robotisering van het arbeidsproces, geen match tussen groeiende bedrijven, nieuw te vestigen bedrijven en aanbod arbeid vanuit Westland en omgeving, het uitblijven van nieuwe verdienmodellen naast de glastuinbouw.

3. Inzetten klantpanels

Gewenst resultaat (volgens CWP) Directe inbreng van betrokkenen bij alle vormen van dienstverlening om onze dienstverlening zo veel mogelijk vraaggericht te maken.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Inwonerparticipatie krijgt vorm door onder andere het structureel inzetten van klantpanels en het inzetten van social media. Ook gaan we gericht bepaalde doelgroepen betrekken bij specifieke dienstverleningsvraagstukken. Digitale informatieverstrekking, dienstverlening en onderzoek maken het mogelijk om direct betrokken burgers en ondernemers sneller, gemakkelijker en gericht feedback te vragen op onze dienstverlening en tips en klachten door te geven. Naast het luisteren naar onze eigen klanten, leren en ontwikkelen wij ook samen met externe organisaties, regiogemeenten en landelijke netwerken.

Waar staan wij nu? Uitvoering inwoners- en ondernemerspanel (Westlandpanel) is gestart. Voorbereidingen voor werving panelleden zijn gaande.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	De Jaaragenda 2017 met daarin onderzoeksonderwerpen vaststellen door het college en dan uitvoeren.	Is niet gerealiseerd, jaaragenda komt in 2018.

Ontwikkelingen & risico's Een succesvol Westlandpanel moet een meerwaarde hebben en voelen. Om deze meerwaarde te kunnen realiseren moeten er voldoende relevante onderzoeken zijn waarvan de uitkomsten gebruikt worden voor de gemeentelijke (beleids)-ontwikkeling. Hierop moet intensief gestuurd worden vanuit de gemeente.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Visie "Dienstverlening Dichtbij"	2009	n.v.t.
	Accountmanagement	2011	n.v.t.

Programma **Dienstverlening en Belastingen**

**Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern)
en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten**

Algemene beschrijving We bieden producten waar mogelijk gestandaardiseerd en digitaal aan.
Aanvraagprocessen rondom reisdocumenten, rijbewijzen en inschrijvingen in de Basisregistratiepersonen bieden we aan op een efficiënte en klantvriendelijke wijze.

De gemeente voert wettelijke taken uit op het gebied van begraafplaatsen, riolering en afvalinzameling. De taken vinden plaats in het kader van dienstverlening, belastingen en beheer & onderhoud van de openbare ruimte.

- Activiteiten**
1. Stimuleren gebruik digitaal dienstverleningskanaal.
 2. Bieden maatwerk inschrijving arbeidsmigranten.
 3. Het voeren van een maatschappelijk verantwoord tarievenbeleid.
 4. Overige activiteiten (Historisch Archief Westland).

1. Stimuleren gebruik digitaal dienstverleningskanaal

- Gewenst resultaat**
- Burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen die een gemeentelijk product willen afnemen waarbij het KOC als aanspreekpunt fungeert, zijn tevreden over de snelheid en de kwaliteit van de dienstverlening.
 - De klanttevredenheid wordt gewaardeerd met een 7 of hoger.
 - Bezoekers van de balie kunnen binnen maximaal twee werkdagen op afspraak terecht voor de aanvraag van hun product of dienst.
 - Bezoekers op afspraak worden in 90% van de gevallen binnen 5 minuten na de afspraaktijd geholpen.
 - De gemiddelde wachttijd aan de balie bedraagt maximaal vijf minuten.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Voor een snellere dienstverlening wordt het gebruik van de digitale dienstverlening gestimuleerd. De toegang via de website moet kwalitatief goed zijn en inwoners en ondernemers worden zoveel mogelijk op de voordelen van het gebruik van de website gewezen. Ondernemers in de glastuinbouw en uitzenders zullen proactief worden geïnformeerd over het Westlandse RNI-loket (Registratie niet ingezetenen), ter bevordering van het gebruik van dit loket.	

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Frontoffice-BZ:	
• In het eerste kwartaal 2017 wordt het onderzoek naar de mogelijkheden en noodzaak tot verruiming van de openingstijden afgerond. • Bij het verder uitbreiden van de mogelijkheden van de digitale dienstverlening zal worden aangehaakt bij de uitkomsten van de landelijke pilots van de digitale identiteit vaststelling, het thuisbezorgen van documenten en het digitaal aanvragen van rijbewijzen. In het eerste kwartaal 2017 wordt de mogelijkheid tot het doen van digitale aangifte van een voorgenomen huwelijk/partnerschap aangeboden. • Het gebruik van Mijn Overheid als communicatiemiddel voor het verlengen van paspoorten, identiteitskaarten en/of rijbewijzen zal in 2017 verder worden gepromoot bij de inwoners	Is gerealiseerd. Openingstijden worden gedurende de piekperiode verruimd. Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten thuisbezorgen reisdocumenten. Als gevolg van vertraagde ontwikkeling van de elektronische identiteitsvaststelling is de digitale huwelijksaangifte niet gerealiseerd. Continu proces

van Westland.	
<u>KOC:</u> Het meten van de klanttevredenheid.	Is gerealiseerd
<u>Frontoffice-BZ:</u> In 2017 zal er, door de in het verleden aangepaste geldigheidsduur, ten opzichte van 2015 sprake zijn van een toename van ongeveer 5.500 aanvragen voor een rijbewijs. Aangezien aanvragers hiervoor twee keer naar het gemeentehuis moeten komen zullen, bij een gelijkblijvende personele inzet, de met de raad afgesproken servicelevels voor het maken van een afspraak en de wachttijden aan de balie in mindere mate worden gehaald. De periode waarin sprake is van een verhoogd aantal af te geven rijbewijzen loopt van oktober 2016 tot 2021. Vanaf het laatste kwartaal van 2018 zal gedurende een periode van vijf kalenderjaren een aanzienlijk kleiner aantal reisdocumenten worden aangevraagd. Het gemiddeld aantal jaarlijks af te geven reisdocumenten zal, als gevolg van de verlengde geldigheidsduur van 5 tot 10 jaar, in de periode 2019 t/m 2023 dalen van 20.000 naar ongeveer 5.000 exemplaren.	Continu proces
Tuinders en uitzenders weten het in januari 2016 geopende RNI-loket goed te vinden. Op basis van de bezoekersaantallen van het eerste half jaar van 2016 wordt vanaf 2017 een structurele toename van 6.000 baliebezoeken verwacht.	Continu proces
De invoering van de Westlandpas zal leiden tot een toename van het aantal klantcontacten. De mogelijkheden tot digitale aanvraag en verstrekking van dit nieuwe product zullen zoveel als mogelijk worden benut.	Toename aantal bezoekers als gevolg van de Westlandpas heeft zich niet voorgedaan. De Westlandpas is in 2018 ingevoerd.
<u>KOC:</u> Er is een lichte daling van de telefoniecontacten maar een toename van contacten via chat/ WhatsApp/ Facebookmessenger. De gemeente is nog niet helemaal ingericht, mede door afhankelijkheid van derden, voor het gebruik van social media.	In 2017 hebben we juist de nieuwe kanalen geïmplementeerd en het beantwoorden van Twitter, Facebook en Whatsapp berichten geborgd.

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2017	2018	2019	2020	
Klanttevredenheid centrale balie	>7	n.v.t.	>7	>7	>7	>7	Digitaal klanttevredenheids-onderzoek (In 2017 niet gedaan)
Gemiddelde wachttijd aan de centrale balie (op afspraak)	>5 minuten	<5 minuten	<5 minuten	<5 minuten	>5 minuten	<5 minuten	Burgerzaken
Bieden van maatwerk inschrijfavonden voor arbeidsmigranten wonend in Westland	2.000 actuele inschrijvingen in de Brp	4.432	4.000	4.000	4.000	4.000	Brp

2. Bieden maatwerk inschrijving arbeidsmigranten

Gewenst resultaat Buiten reguliere openingstijden worden afhankelijk van het aantal aanmeldingen 1 tot 3 inschrijfavonden per maand georganiseerd.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
- In samenwerking met de uitzendbranche en werkgevers bieden wij maatwerk. - Inschrijfavonden voor arbeidsmigranten in de Basisregistratie personen (BRP). - Uitbouw van het op 1 januari 2016 in Westland geopende 19de RNI (Registratie niet ingezetenen)-loket.	

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Ondernemers en uitzendbureaus worden actief betrokken bij het verder ontwikkelen en uitbouwen van het RNI-loket ten behoeve van de verstrekking van Burgerservicenummers voor hun buitenlandse werknemers. Door koppeling van de bij de RNI aangeleverde adresgegevens aan de adres- en persoonsgegevens zoals deze zijn opgenomen in de Basisregistratie Personen zullen meer gericht onderzoeken naar de juistheid van adres- en persoonsgegevens worden uitgevoerd.	Continu proces

Ontwikkelingen & risico's De hoeveelheid van mogelijk te onderzoeken persoons- en adresgegevens kan leiden tot vertraging in de afhandeling ervan.

De ontwikkeling van de landelijke economie en van de tuinbouw in het bijzonder kan het aantal inschrijvingen van het RNI-loket sterk beïnvloeden.

3. Het voeren van een maatschappelijk verantwoord tarievenbeleid

Gewenst resultaat Het realiseren van een optimale kostendekkendheid van tarieven.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Wij stellen kostendekkende tarieven vast voor Wabo gerelateerde leges, afvalstoffen- en rioolheffingen en maatschappelijk aanvaardbare tarieven voor overige leges, marktgelden en lijkbezorgingsrechten.	

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Om effectief en gedegen in te spelen op ontwikkelingen op het gebied van riolering, begraven en afvalinzameling worden in het vierde kwartaal van 2016 en het eerste kwartaal van 2017 drie beheerkaders opgesteld. Op basis van deze beheerkaders kan de gemeente maatregelen treffen op het gebied van onder andere duurzaamheid, klimaat en kostendekkendheid. Ook geven de beheerkaders richting aan de nieuwe set beheerplannen openbare ruimte 2019-2022.	Is gerealiseerd

Ontwikkelingen Afvalstoffeninzameling

& risico's

- De vergoedingen vanuit de Raamovereenkomst verpakkingen dalen de komende jaren, waardoor de inkomsten onder druk komen te staan. Het verhogen van het afvalscheidingspercentage kan er voor zorgen dat de inkomsten op gelijk niveau blijven.
- De kosten voor de verwerking van restafval zijn de afgelopen jaren met de invoering van de verbrandingsbelasting gestegen. Restafval is de duurste afvalstroom om te verwerken. In 2019 wordt een nieuwe inzamelmethode gefaseerd ingevoerd om zo de hoeveelheid restafval per inwoner te verminderen en de kosten in toom te houden.

Lijkbezorging

De leges voor de lijkbezorgingsrechten zijn niet kostendekkend. De kostendekkendheid van de leges staat ook in de komende jaren onder druk. Reden is dat de inkomsten niet toenemen, maar de kosten voor het beheer van begraafplaatsen wel. Om de capaciteit en kwaliteit van de begraafplaatsen voor de langere termijn veilig te stellen zou er op basis van het beheerkader in de komende jaren geïnvesteerd moeten worden in de gemeentelijke begraafplaatsen. Eventueel hieruit voortvloeiende kosten beïnvloeden de kostendekkendheid negatief.

Rioolheffing

Nieuwe ontwikkelingen op gebied van klimaat en kostentoedeling leiden tot nieuwe inzichten en wellicht versnelde maatregelen. Dit kan de kostendekkendheid van rioolheffing beïnvloeden.

4. Overige activiteiten (Historisch Archief Westland).

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Het Historisch Archief Westland voert een aantal nieuwe intern gerichte taken uit ter naleving van de wettelijke bepalingen rond de archivering van gemeentelijke documenten en werkzaamheden (incl. digitale bestanden/e-depot e.d. (Archiefinspecteur)).	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten de huisvesting leeszaal en archiefdepots.
Daarnaast wordt meerjarig de inrichting van een Historisch Informatiepunt voorzien.	Is gestart met de verwachting dat eind 2018 het HIP (i.s.m. Westlandse de erfgoedinstellingen) gepresenteerd kan worden.
Het archiefdepot van het Historisch Archief Westland wordt opgenomen in het nieuw te bouwen gemeentehuis aan de Verdilaan.	Is gerealiseerd.
Verder is het noodzakelijk om voor de verhuizing de archieven en collecties in nieuwe dozen te plaatsen ter voorkoming van de verspreiding van ongedierte etc.	Is gerealiseerd.
Na de verhuizing is het ook noodzakelijk om in de depots een ontsmetting te laten plaatsvinden.	Is niet gerealiseerd, noodzaak is nog niet duidelijk.

Verbonden partijen

NV Huisvuilcentrale Noord-Holland

Vanuit een publieke verantwoordelijkheid is het belangrijk controle te houden op de integrale keten van afvalbeheer. Op die manier kunnen de maatschappelijke belangen het beste worden gediend door bijvoorbeeld minimalisering van milieurisico's, verduurzaming van het afvalbeheer en daarnaast een hoge kwaliteit van dienstverlening tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. In opdracht van de deelnemende overheden (aandeelhouders) werkt HVC aan het realiseren van de doelstellingen op het gebied van grondstoffen, afvalbeheer en duurzame energie.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Fijn huishoudelijk restafval	208 kg	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval
Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.		
	Jaar	Westland
	2011	222
	2012	216
	2013	211
	2014	209
	2015	207
	2016	208

Naam indicator	Resultaat	Bron
Hernieuwbare elektriciteit	0,3	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor
Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.		
	Jaar	Westland
	2010	0,7
	2011	0,6
	2012	0,3
	2013	0,6
	2014	0,3
	2015	0,3
	2016	0,3

Beleidskaders

Beheersverordeningen decentrale wet-/regelgeving	Jaar van vaststelling	Looptijd
Algemene Plaatselijke verordening Westland 2016	2016	
Beheersverordening begraafplaatsen gemeente Westland 2013	2013	doorlopend
Verordening op de heffing en invordering van lijkbezorgingsrechten 2016	2015	doorlopend
Afvalstoffenverordening 2012 gemeente Westland	2011	doorlopend
Verordening afvalstoffenheffing 2016	2015	doorlopend
Verordening	2014	doorlopend
Afvalwaterverwerking	2015	2016
Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Visie "Dienstverlening Dichtbij"	2009	n.v.t.
Beheerplan Openbare	2015	2018
Ruimte - Waterhuishouding	2015	2018
Beheerplan Openbare	2015	2018

Wat heeft het gekost in 2017?

Programma-totaal					
Omschrijving		Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Lasten					
F05	Persoonsdocumenten	3.756	3.339	4.153	4.578
F20	Afvalinzameling	7.579	6.928	7.198	7.413
F25	Begraafplaatsen	1.948	1.716	2.158	2.160
F30	Milieuheffingen	209	108	108	85
F35	Heffing en invordering gem. belastingen en heffingen	2.112	1.231	1.231	1.242
Totaal lasten		15.604	13.323	14.849	15.477
Baten					
F05	Persoonsdocumenten	2.249	2.064	2.526	2.648
F20	Afvalinzameling	707	850	670	736
F25	Begraafplaatsen	1.321	1.418	1.398	-3.962
F30	Milieuheffingen	19.594	19.657	19.843	19.844
F35	Heffing en invordering gem. belastingen en heffingen	156	190	190	147
Totaal baten		24.027	24.179	24.627	19.413
Saldo van baten en lasten		8.423	10.856	9.779	3.936

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Stortingen reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	661	512	1.135	1.232
Totaal mutaties reserves	661	512	1.135	1.232
Het resultaat Programma Dienstverlening en Belastingen				
	9.084	11.368	10.913	5.168
Stortingen voorzieningen	-244	0	-237	-5.268
Onttrekkingen voorzieningen	31	0	45	19
Totaal mutaties voorzieningen	-213	0	-192	-5.249

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2017.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma F bedraagt nadelig € 5.843.000 voor bestemming en nadelig € 5.746.000 na bestemming. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

Lasten:

F05: Persoonsdocumenten:

Hogere lasten € 425.000 (N)

- Hogere uitgaven voor hardware bonprinters, aanmeldzuil en kluis nieuw gemeentehuis ad € 15.000
- Hogere uitgaven inschrijfavonden arbeidsmigranten ad € 16.000
- Vanaf 2017 zijn nieuwe voorschriften van toepassing. Dit leidt tot afwijkingen tussen de geraamde kostenverdeling en de werkelijk boekingen (€ 335.000N). Voor een toelichting op deze afwijkingen wordt verwezen naar de toelichting bij de Algemene Dekkingsmiddelen.

Het restant ad € 59.000 laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

F20: Afvalinzameling

Hogere lasten € 215.000 (N)

Door het verwerken van de nieuwe BBV regels zijn er hogere lasten ontstaan van € 137.000 (N). Voor een toelichting op deze afwijkingen wordt verwezen naar de toelichting bij de Algemene Dekkingsmiddelen.

Het overige verschil komt door:

- De prijzen voor de verwerking van grondstofstromen (c-hout, b-hout en bomen en takken), zijn gestegen (€ 75.000 N).
- Het aantal huishoudens, maar ook afval per huishouden is gestegen t.o.v. voorgaande jaren. Dit heeft invloed op de verbrandingskosten (€ 50.000 N).

Het restant ad € 47.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000

F25: Begraafplaatsen

Hogere lasten € 2.000 (N)

Door het verwerken van de nieuwe BBV-regels zijn er hogere lasten ontstaan van € 97.000 (N). Voor een toelichting op deze afwijkingen wordt verwezen naar de toelichting bij de Algemene Dekkingsmiddelen.

Het is op grond van het BBV gebruikelijk dat stortingen in een voorziening als last zichtbaar zijn in de exploitatie. Voor de voorziening onderhoud graven geldt een andere regime: de ontvangen grafrechten blijken rechtstreeks in de voorziening te moeten worden gestort. Dit betekent dat zowel aan de uitgaven- als aan de batenkant in de jaarrekening op dit product sprake is van een afwijking van € 233.000. Aan de uitgavenzijde wordt een geraamde storting niet verantwoord, waardoor een voordeel optreedt van € 233.000 ten opzichte van de begroting. Aan de batenkant worden de geraamde grafrechten niet verwerkt, waardoor daar sprake is van een nadeel van € 233.000. Voor het programma is een en ander budgettair neutraal.

Het afgelopen najaar is door zacht weer en een enkele storm meer inzet op de begraafplaatsen nodig geweest dan vooraf ingeschat. De inzet bestond uit extra inhuur om bladval en stormschades op te ruimen, extra maairondes en schoffelrondes. Deze meerkosten bedragen € 110.000 (N).

Het restant ad € 26.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

F30: Milieuheffingen

Lagere lasten € 24.000 (V)

De afwijking laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

F35: Heffing en invordering gemeentelijke belastingen en heffingen

Hogere lasten € 11.000 (N)

De afwijking laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

Baten:

F05: Persoonsdocumenten

Hogere inkomsten ad € 122.000 (V) laat zich verklaren door:

Een meeropbrengst van de leges:

- 850 extra inschrijvingen RNI met een opbrengst ad € 23.000.
- Extra huwelijksleges door de invoering van het huwelijk tegen verlaagd tarief ad € 17.000, hetgeen heeft geleid tot meer huwelijken.
Extra leges i.v.m. een verhoogd aantal afgegeven identiteitskaarten en paspoorten ad € 21.000.
- Inkomsten vanuit het ministerie van SWZ i.v.m. workshops inschrijving arbeidsmigranten ad € 25.000.

Het restant ad € 36.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

F20: Afvalinzameling

Hogere baten € 67.000 (V)

De hogere baten laten zich verklaren door meer opbrengst voor deelstromen dan bij de Prorap was ingeschat.

F25: Begraafplaatsen

Lagere baten € 5.360.000 (N)

- Voor een nadeel van € 233.000 wordt hier korthedshalve verwezen naar de toelichting bij F25 aan de lastenzijde.
- Uit de Vraag en Antwoordenrubriek van de commissie BBV blijkt dat zowel voor de afkoopsommen voor het onderhoud als voor de opbrengst van de verkoop van grafrechten in een voorziening moeten worden gestort. Voor onderhoud moet een voorziening worden gevormd aangezien er een bestedingsverplichting bestaat. De afkoopsommen hebben betrekking op meerdere jaren en moeten daarom worden toegerekend aan de betreffende jaren. In het verlengde hiervan is dit met terugwerkende kracht verwerkt. Hierdoor wordt een bedrag van € 5.275.950 gedoteerd en valt voor het lopende jaar 2017 een bedrag van € 212.175 vrij. Gemeenten hebben aanvullende vragen gesteld over deze uitspraak van de commissie. Mogelijk zal de beantwoording in 2018 nieuw inzicht geven over de verwerking van deze voorziening. De afwijking voor het treffen van de voorziening ten opzichte van de begroting is € 5.064.000 (N).
- Het restant ad € 63.000 (N) laat zich verklaren door minder opbrengst leges.

F30: Milieuheffingen

Hogere baten € 1.000 (V)

De afwijking laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

F35: Heffing en invordering gemeentelijke belastingen en heffingen

Lagere baten € 43.000 (N)

De afwijking laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

Reserves:

Hogere onttrekking uit de reserve ad € 96.898 (V) bestaande uit:

- Hogere onttrekking uit de bestemmingsreserve Afval á € 151.701 (V)
Het betreft een hogere onttrekking uit de bestemmingsreserve Afval.
Dit komt doordat prijzen voor de verwerking van grondstofstromen (c-hout, b-hout en bomen en takken), zijn gestegen (€ 75.000 N) en het aantal huishoudens, maar ook het afval per huishouden is gestegen t.o.v. voorgaande jaren. Dit heeft invloed op de verbrandingskosten (€ 50.000 N). Dit zorgt voor de hogere onttrekking.
- Het restant ad € 55.800 (N) bestaat uit een lagere onttrekking voor de borging kennis participatieverklaring.

2.1.6. Bestuur en Veiligheid

Programma Bestuur en Veiligheid

Thema Aantrekkelijk Westland

Accent Veilig Westland

Algemene beschrijving Een veilig Westland is de verantwoordelijkheid van ons allemaal. Veiligheid vraagt om stevige samenwerking tussen de gemeente, de politie, het Openbaar Ministerie, Buitengewoon Opsporingsambtenaren, buurtpreventieteams en inwoners. Criminaliteit wordt in Westland hard aangepakt. Opsporen, oppakken en opsluiten is het devies. Ons streven is om de goede resultaten van de afgelopen jaren bij de aanpak van geweldsmisdrijven en woninginbraken vast te houden. Daarbij is ook de zorg voor verwarde personen aan de orde.

Doel Het vergroten van de veiligheid in Westland

Activiteiten

1. Opstellen Westlands Veiligheidsbeleid.
2. Betrekken inwoners en bedrijven (burgerparticipatie).
3. Inzet op preventie.

1. Opstellen Westlands Veiligheidsbeleid

Gewenst resultaat (volgens CWP) Een breed gedragen Westlands Veiligheidsbeleid 2015-2018.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Op het gebied van veiligheid willen we de burgers en ondernemers meer eigen verantwoordelijkheid laten nemen door hen goed te informeren, bij plannen te betrekken en een rol te geven.
	Samen met onze ketenpartners voeren we het Westlands Veiligheidsbeleid uit voor de periode 2015-2018.
	Onderdeel van het veiligheidsbeleid is de handhaving. Daarbij gaat het om de handhavingstrategie voor het Toezicht Openbare Ruimte en het handhavingbeleid voor de horeca.

Waar staan wij nu?

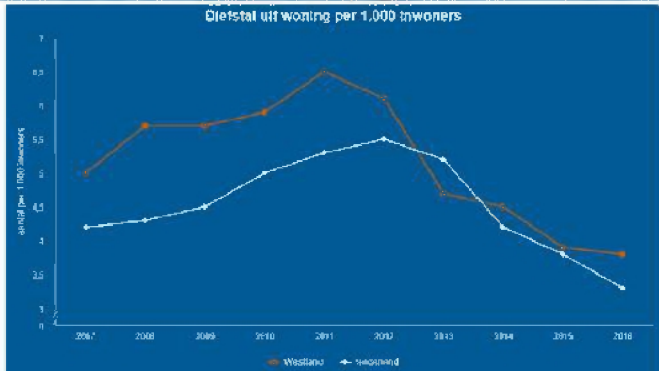
- Westlands Veiligheidsbeleid (WVB) 2015-2018 vastgesteld.
- Opname thema zorg en veiligheid in WVB.
- Uitvoering WVB conform planning.

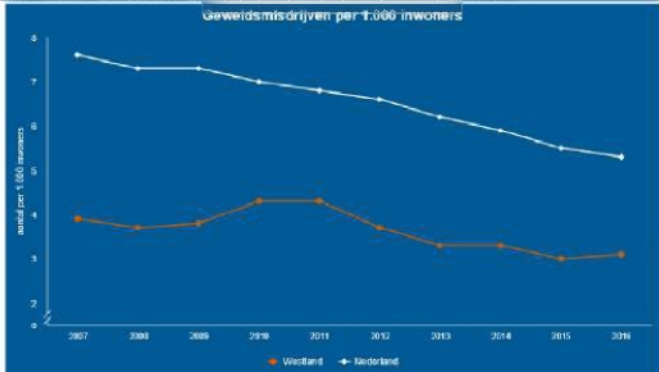
Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Een speerpunt in de uitvoering van het WVB is het uitvoeren van verkenningen om samen met (Westlandse) beveiligingsbedrijven de veiligheid in Westland te vergroten.	Continu proces
	Het thema zorg en veiligheid wordt geïncorporeerd in het WVB, waarbij we werken aan een permanente oplossing voor de Opvang verwarde personen.	Is gerealiseerd

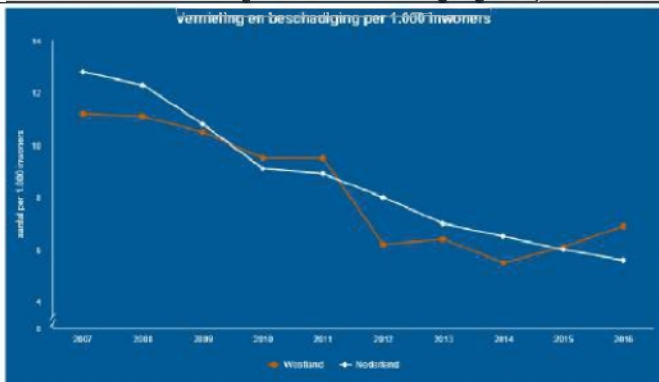
Verbonden partijen De Veiligheidsregio Haaglanden behartigt de belangen van de gemeenten op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing, en geneeskundige hulpverlening.

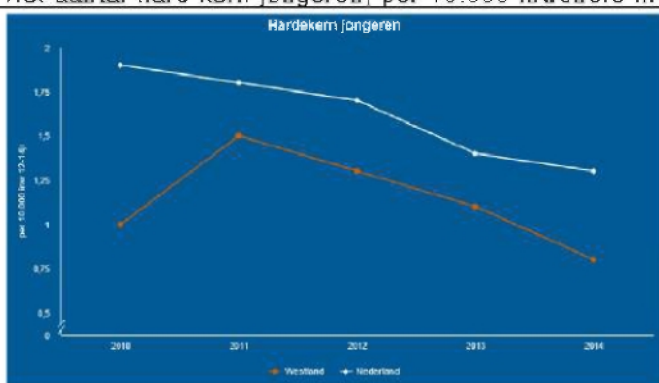
**Beleids-
indicatoren**

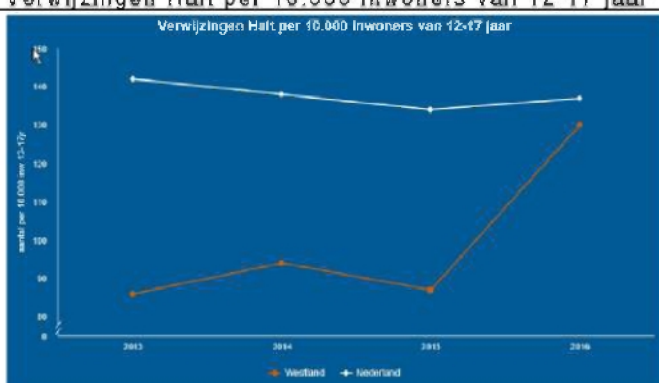
Naam indicator	Resultaat	Bron																																	
Misdrijven	2,0	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor																																	
Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.																																			
	<table> <tr> <th>Jaar</th><th>Westland</th><th>Nederland</th></tr> <tr><td>2007</td><td>1,5</td><td>2,2</td></tr> <tr><td>2008</td><td>1,5</td><td>2,3</td></tr> <tr><td>2009</td><td>1,8</td><td>2,5</td></tr> <tr><td>2010</td><td>2,9</td><td>2,5</td></tr> <tr><td>2011</td><td>2,7</td><td>2,6</td></tr> <tr><td>2012</td><td>2,3</td><td>2,6</td></tr> <tr><td>2013</td><td>2,2</td><td>2,6</td></tr> <tr><td>2014</td><td>1,9</td><td>2,5</td></tr> <tr><td>2015</td><td>1,9</td><td>2,4</td></tr> <tr><td>2016</td><td>2,0</td><td>2,3</td></tr> </table>	Jaar	Westland	Nederland	2007	1,5	2,2	2008	1,5	2,3	2009	1,8	2,5	2010	2,9	2,5	2011	2,7	2,6	2012	2,3	2,6	2013	2,2	2,6	2014	1,9	2,5	2015	1,9	2,4	2016	2,0	2,3	
Jaar	Westland	Nederland																																	
2007	1,5	2,2																																	
2008	1,5	2,3																																	
2009	1,8	2,5																																	
2010	2,9	2,5																																	
2011	2,7	2,6																																	
2012	2,3	2,6																																	
2013	2,2	2,6																																	
2014	1,9	2,5																																	
2015	1,9	2,4																																	
2016	2,0	2,3																																	

Naam indicator	Resultaat	Bron																																	
Misdrijven	3,8	CBS - Diefstallen																																	
Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.																																			
	<table> <tr> <th>Jaar</th><th>Westland</th><th>Nederland</th></tr> <tr><td>2007</td><td>5,0</td><td>4,2</td></tr> <tr><td>2008</td><td>5,7</td><td>4,3</td></tr> <tr><td>2009</td><td>5,7</td><td>4,5</td></tr> <tr><td>2010</td><td>5,9</td><td>5,0</td></tr> <tr><td>2011</td><td>6,5</td><td>5,3</td></tr> <tr><td>2012</td><td>6,1</td><td>5,5</td></tr> <tr><td>2013</td><td>4,7</td><td>5,2</td></tr> <tr><td>2014</td><td>4,5</td><td>4,2</td></tr> <tr><td>2015</td><td>3,9</td><td>3,8</td></tr> <tr><td>2016</td><td>3,8</td><td>3,3</td></tr> </table>	Jaar	Westland	Nederland	2007	5,0	4,2	2008	5,7	4,3	2009	5,7	4,5	2010	5,9	5,0	2011	6,5	5,3	2012	6,1	5,5	2013	4,7	5,2	2014	4,5	4,2	2015	3,9	3,8	2016	3,8	3,3	
Jaar	Westland	Nederland																																	
2007	5,0	4,2																																	
2008	5,7	4,3																																	
2009	5,7	4,5																																	
2010	5,9	5,0																																	
2011	6,5	5,3																																	
2012	6,1	5,5																																	
2013	4,7	5,2																																	
2014	4,5	4,2																																	
2015	3,9	3,8																																	
2016	3,8	3,3																																	

Naam indicator	Resultaat	Bron																																	
Misdrijven	3,1	CBS - Geregistreeerde criminaliteit/Diefstallen																																	
Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).																																			
	<table> <tr> <th>Jaar</th><th>Westland</th><th>Nederland</th></tr> <tr><td>2007</td><td>3,9</td><td>7,6</td></tr> <tr><td>2008</td><td>3,7</td><td>7,3</td></tr> <tr><td>2009</td><td>3,8</td><td>7,3</td></tr> <tr><td>2010</td><td>4,3</td><td>7,0</td></tr> <tr><td>2011</td><td>4,3</td><td>6,8</td></tr> <tr><td>2012</td><td>3,7</td><td>6,6</td></tr> <tr><td>2013</td><td>3,3</td><td>6,2</td></tr> <tr><td>2014</td><td>3,3</td><td>5,9</td></tr> <tr><td>2015</td><td>3,0</td><td>5,5</td></tr> <tr><td>2016</td><td>3,1</td><td>5,3</td></tr> </table>	Jaar	Westland	Nederland	2007	3,9	7,6	2008	3,7	7,3	2009	3,8	7,3	2010	4,3	7,0	2011	4,3	6,8	2012	3,7	6,6	2013	3,3	6,2	2014	3,3	5,9	2015	3,0	5,5	2016	3,1	5,3	
Jaar	Westland	Nederland																																	
2007	3,9	7,6																																	
2008	3,7	7,3																																	
2009	3,8	7,3																																	
2010	4,3	7,0																																	
2011	4,3	6,8																																	
2012	3,7	6,6																																	
2013	3,3	6,2																																	
2014	3,3	5,9																																	
2015	3,0	5,5																																	
2016	3,1	5,3																																	

Naam indicator	Resultaat	Bron																																	
Misdrijven	6,9	CBS - Geregistreeerde criminaliteit/Diefstal																																	
Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.																																			
	<table> <tr> <th>Jaar</th><th>Westland</th><th>Nederland</th></tr> <tr><td>2007</td><td>11,2</td><td>12,8</td></tr> <tr><td>2008</td><td>11,1</td><td>12,3</td></tr> <tr><td>2009</td><td>10,5</td><td>10,8</td></tr> <tr><td>2010</td><td>9,5</td><td>9,1</td></tr> <tr><td>2011</td><td>9,5</td><td>8,9</td></tr> <tr><td>2012</td><td>6,2</td><td>8,0</td></tr> <tr><td>2013</td><td>6,4</td><td>7,0</td></tr> <tr><td>2014</td><td>5,5</td><td>6,5</td></tr> <tr><td>2015</td><td>6,1</td><td>6,0</td></tr> <tr><td>2016</td><td>6,9</td><td>5,6</td></tr> </table>	Jaar	Westland	Nederland	2007	11,2	12,8	2008	11,1	12,3	2009	10,5	10,8	2010	9,5	9,1	2011	9,5	8,9	2012	6,2	8,0	2013	6,4	7,0	2014	5,5	6,5	2015	6,1	6,0	2016	6,9	5,6	
Jaar	Westland	Nederland																																	
2007	11,2	12,8																																	
2008	11,1	12,3																																	
2009	10,5	10,8																																	
2010	9,5	9,1																																	
2011	9,5	8,9																																	
2012	6,2	8,0																																	
2013	6,4	7,0																																	
2014	5,5	6,5																																	
2015	6,1	6,0																																	
2016	6,9	5,6																																	

Naam indicator	Resultaat	Bron																																	
Harde kern jongeren	0,8	Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)																																	
Het aantal hard kern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.																																			
	<table> <tr> <th>Jaar</th><th>Westland</th><th>Nederland</th></tr> <tr><td>2010</td><td>1,0</td><td>1,9</td></tr> <tr><td>2011</td><td>1,5</td><td>1,8</td></tr> <tr><td>2012</td><td>1,3</td><td>1,7</td></tr> <tr><td>2013</td><td>1,1</td><td>1,4</td></tr> <tr><td>2014</td><td>0,8</td><td>1,3</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	Jaar	Westland	Nederland	2010	1,0	1,9	2011	1,5	1,8	2012	1,3	1,7	2013	1,1	1,4	2014	0,8	1,3																
Jaar	Westland	Nederland																																	
2010	1,0	1,9																																	
2011	1,5	1,8																																	
2012	1,3	1,7																																	
2013	1,1	1,4																																	
2014	0,8	1,3																																	

Naam indicator	Resultaat	Bron																														
Verwijzingen Halt	130	Bureau Halt																														
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar																																
	<table> <tr> <th>Jaar</th><th>Westland</th><th>Nederland</th></tr> <tr><td>2013</td><td>86</td><td>142</td></tr> <tr><td>2014</td><td>94</td><td>138</td></tr> <tr><td>2015</td><td>87</td><td>134</td></tr> <tr><td>2016</td><td>130</td><td>137</td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	Jaar	Westland	Nederland	2013	86	142	2014	94	138	2015	87	134	2016	130	137																
Jaar	Westland	Nederland																														
2013	86	142																														
2014	94	138																														
2015	87	134																														
2016	130	137																														

Facultatieve Indicatoren

Effectindicator	O-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2017	2018	2019	2020	
Het rapportcijfer dat de Westlandse burger toekent aan de veiligheid		7,4 (2014)		7,4		7,4	Integrale Veiligheidsmonitor (tweejaarlijks) Dit cijfer wordt achteraf gemeten en kan dus pas achteraf gecommuniceerd worden.

Effect-indicator	Actueel cijfer (2015)
Aandeel dat zich wel eens onveilig voelt in de buurt	19,7%

Effect-indicator	Actueel cijfer (2015)	
	Westland	Nederland
Mate van overlast van buurtbewoners (fysieke verloedering, sociaal en verkeer)	43,4%	44,7%

2. Betrekken inwoners en bedrijven (burgerparticipatie)

- Gewenst resultaat (volgens CWP)**
- Meer burgerparticipatie: toename deelnemers aan buurtpreventie, telefoon- / WhatsApp-groepen en Burgernet.
 - Minder burencconflicten door de (eventuele) inzet van mediation.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Om onze inwoners en bedrijven meer te betrekken bij een veilige leefomgeving stimuleren wij de deelname aan Buurtpreventie, telefoencirkels, WhatsApp-groepen en Burgernet door de inzet van wervingscampagnes en onze reguliere communicatiekanalen.

- Waar staan wij nu?**
- 10 buurtpreventieteams, met 405 deelnemers.
 - Ca. 1.000 deelnemers aan telefoencirkels.
 - 9.562 Burgernet-deelnemers.
 - Naar schatting 4.000 deelnemers aan WhatsApp-groepen.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Het bevorderen van de burgerparticipatie is de kern van ons integraal veiligheidsbeleid. Dit is dan ook een doorlopende activiteit.	Continu proces

- Ontwikkelingen & risico's**
- Er wordt een steeds groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van burgers en ondernemers. Niet alleen op het gebied van veiligheid maar ook op andere gebieden.

3. Inzet op preventie

Gewenst resultaat (volgens CWP) Grotere zelfredzaamheid van inwoners en winkeliers/bedrijven

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)	Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
	Omschrijving
	Wij gaan inzetten op preventie-activiteiten, zoals voorlichtingsbijeenkomsten en overvaltrainingen voor winkeliers/bedrijven.

Waar staan wij nu? Jaarlijks peilen we de interesse bij de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven.

Specifieke activiteiten in 2017	Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
	Wij zullen ook dit jaar in overleg treden met vertegenwoordigers van ondernemers om de interesse in (preventie)voorlichtingsbijeenkomsten te peilen.	Continu proces

Ontwikkelingen & risico's Er wordt een steeds groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van burgers en ondernemers. Niet alleen op het gebied van veiligheid maar ook op andere gebieden.

Beleidskaders	Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
	Handhavingsstrategie Toezicht Openbare Ruimte	2013	Onbepaalde tijd
	Handhavingsplan Horeca	2015	Onbepaalde tijd

**Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern)
en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten**

- Activiteiten**
1. Handhaving Wabo-taken.
 2. Griffie.
 3. Prioritaire handhavingssdossiers glastuinbouwgebied bestuurlijk verwerkt.

1. Handhaving Wabo-taken

- Gewenst resultaat**
- "Handhavingsbeleid Integrale Handhaving Wabo-taken" uitgevoerd.
 - Een veilig en leefbaar Westland.

**Wat zouden we
daarvoor
doen?**

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Elke vier jaar wordt het "Handhavingsbeleid Integrale Handhaving Wabo-taken" geëvalueerd. Het hebben van handhavingsbeleid is een wettelijke verplichting. Dit beleid geeft de kaders voor het uitvoeren van de werkzaamheden op het gebied van milieuhandhaving en bouw- en woningtoezicht (Wabo-taken). Wij willen een prettige woon-, werk- en leefomgeving voor onze burgers en ondernemers. Dat willen wij bereiken door de duurzaamheid, veiligheid en leefbaarheid in Westland te vergroten en te waarborgen. Handhaving is hierbij één van de middelen die worden ingezet. Handhaving is dus geen doel op zich, maar een onderdeel van de reguleringsketen (ontwikkeling wet- en regelgeving – normstelling – vergunningverlening – uitvoering – toezicht - handhaving). Uitgangspunt is dat de huidige aanpak (kern: modern toezicht) wordt voortgezet.	

**Specifieke
activiteiten in
2017**

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De in 2017 uit te voeren activiteiten staan vermeld in het "Handhavingsbeleid Integrale Handhaving Wabo-taken" en het handhavingsuitvoeringsprogramma 2017. In beleid en programma zijn taken opgenomen die door gemeente, ODH en VRH worden uitgevoerd, zoals toezicht tijdens bouw- en sloopprojecten in uitvoering, toezicht op in werking zijnde milieu- inrichtingen en toezicht op brandveilig gebruik van panden, evenals opleveringscontroles in samenwerking met de ODH en VRH, handhaven strijdigheden bestemmingsplan (met prioriteit voor het glastuinbouwgebied) en het behandelen van klachten en meldingen. Vanuit de gegevens die tot stand zijn gekomen uit het monitoren van de voortgang, volgt er jaarlijks een evaluatie van het uitvoeringsprogramma.	In 2017 zijn 51 dossiers (handhavingsverzoeken en ambtelijke constatering) in behandeling genomen. Dit zijn Wabo, APV en Opium zaken.

**Ontwikkelingen
& risico's**

- De Wet VTH (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) is per april 2016 in werking getreden. Gemeenten zijn verplicht om een verordening kwaliteit VTH te hebben. Gemeenten bepalen zelf het kwaliteitsniveau van de VTH-taken. In 2017 wordt hierover verantwoording afgelegd aan de raad. Dit gebeurt via het jaarverslag over de VTH-taken. De provincie controleert, in het kader van interbestuurlijk toezicht, of de gemeente een vastgestelde verordening heeft en in hoe er uitvoering aan gegeven wordt.
- Het wetsvoorstel Kwaliteitsborging voor het bouwen is in april 2016 door de minister naar de Tweede Kamer gestuurd. Dit wetsvoorstel regelt dat een deel van de technische, toetsende en toezichtstaken die nu door de gemeente worden uitgevoerd, verschuiven naar de markt. In 2017 is het wetsontwerp behandeld in de Eerste kamer, maar nog niet aangenomen. De minister heeft behandeling ingetrokken en komt er mogelijk later mee terug, afhankelijk van of en hoe het kabinet hiermee wil

omgaan. De wet is daarom tegen de verwachtingen in nog steeds niet in werking getreden.

- Met de Omgevingswet, die naar verwachting nu op 1 januari 2021 in werking treedt, wil het kabinet het omgevingsrecht makkelijker maken. Veel marktpartijen en gemeenten vinden de regels voor ruimtelijke plannen nu ingewikkeld en onduidelijk. Door regels te vereenvoudigen en samen te voegen is het straks makkelijker om bouwprojecten te starten. De Crisis- en herstelwet (Chw) maakt dit nu al mogelijk door bijvoorbeeld bestaande regels aan te passen. Uiteindelijk zal de Chw opgaan in de Omgevingswet.
- In het milieudomein gaan steeds meer branches onder algemene regels vallen. Dat betekent dat er meer mogelijkheden komen voor lokaal maatwerk. De gemeente bepaalt de kaders. Algemene trend is dat er een verschuiving in werkzaamheden plaatsvindt van de voorkant (vergunningverlening) naar de achterkant (toezicht en handhaving).
- In 2017 zijn voorbereidingen gestart om het toezicht op de asbesttaken te gaan overdragen aan de Regionale Uitvoeringsdienst, omdat dit moet volgens het herziene Besluit Omgevingsrecht. De feitelijke overdracht van de taken aan de ODH wordt beoogd per 1 juli 2018.

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH):

De ODH verzorgt het toezicht en de handhaving op milieu gerichte activiteiten en inrichtingen.

Veiligheidsregio Haaglanden (VRH):

De VRH verzorgt het toezicht op preventieve brandveiligheid.

2. Griffie

Gewenst resultaat

Optimalisering van de digitale dienstverlening van de griffie ten behoeve van de besluitvorming van de raad en de betrokkenheid van de burgers bij de lokale besluitvorming en democratie.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Open democratische informatie, de toegankelijkheid voor de raadsleden van informatiebronnen en de volledig gedigitaliseerde stukkenstroom in het besluitvormingsproces zijn de pijlers van de digitale griffie.	
De inzet van de griffie is gericht op het bevorderen en faciliteren van een optimaal besluitvormingsproces van de raad met als speerpunt het mogelijk maken van optimale democratische betrokkenheid van de burgers van Westland doelend op onbelemmerde toegang tot de informatiebronnen die de raad in de beleidsvorming, de voorbereiding en uitvoering van de besluitvorming nodig heeft. Dit willen we op digitaal gebied bereiken door volledige beschikbaarheid van 'Open democratische basisinformatie'. Hiermee haakt de raad van Westland in op een belangrijk beleidsdoel van het ministerie van BZK voor de komende jaren. Open democratische basisinformatie dient op grond van dit beleid onbelemmerd digitaal beschikbaar te zijn voor raadsleden en burgers. Daarbij dient de gemeente Westland ook vergeleken te kunnen worden met andere gemeenten door middel van open spending. Door deelname aan het landelijke project wordt hier aan voldaan.	

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Deelname aan het landelijke project Lokale Open Data Agenda (LODA), dat voorkomt uit de landelijke pilot open data en open raadsinformatie van griffies, VNG, KING, BZK en leveranciers. Bij de LODA hebben zich ook het Ministerie van Justitie, de Hoge School Rotterdam en diverse landelijke ICT-projecten	Is gerealiseerd

aangesloten.	
--------------	--

Facultatieve Indicatoren

Effectindicator		Actueel cijfer (2016)	
		Westland	
Vertrouwen in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd	Zeer weinig vertrouwen	8%	
	Tamelijk weinig vertrouwen	16%	
	Niet veel, maar ook niet weinig	40%	
	Tamelijk veel vertrouwen	20%	
	Zeer veel vertrouwen	1%	
	Ik volg het onvoldoende	15%	

Uit de tabel blijkt dat ruim 75% van de geënquêteerden zich neutraal/positief heeft uitgelaten over het gemeentebestuur van Westland".

3. Prioritaire handavingsdossiers bestuurlijk verwerkt

Gewenst resultaat (volgens CWP)

70 prioritaire handavingsdossiers bestuurlijk verwerkt

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect	
Omschrijving	
Met behulp van ons ruimtelijk instrumentarium wordt bijgedragen aan het verminderen van obstakels in het glastuinbouwgebied. Dit is een belangrijke randvoorwaarde voor de modernisering van het teeltareaal in Westland.	

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Wij zijn bezig met het aanpakken van strijdig gebruik van glastuinbouwgrond op basis van de prioritering in de reconstructie. Wij zullen ervaringscijfers opbouwen voor de juridische afwikkeling van deze dossiers. Door de lange (meerjarige) juridische doorlooptijden kan de volledige afwikkeling praktisch gezien niet worden afgebakend. Afhankelijk van de ervaringscijfers en het beschikbare budget, vindt nadere bepaling plaats van het aantal te behandelen dossiers.	Bij de herstart van het project "ruimte voor de glastuinbouw" in 2015 waren er 771 handavingszaken. Hiervan zijn 87 dossiers bestuurlijk afgerond (Primair besluit). In het CWP waren er 70 afgesproken. 40 dossiers zijn in behandeling.

Ontwikkelingen & risico's

De dossiers worden nog steeds opgepakt, dan wel zijn nog in behandeling. Onderzocht wordt of dit projectmatig moet worden voortgezet of ondergebracht moet worden bij de reguliere werkzaamheden.

Wat heeft het gekost in 2016?

Programma-totaal					
Omschrijving		Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Lasten					
G05	Gemeenteraad	4.474	2.057	2.297	2.155
G10	Burgemeester en Wethouders	4.079	1.449	1.483	1.930
G15	Bestuurlijke samenwerking	575	362	362	362
G20	Verkiezingen	116	178	274	304
G25	Algemene voorlichting	719	185	270	300
G30	Bezwaar en beroep	778	0	0	0
G35	Brandweer	231	246	180	207
G40	Integrale veiligheid	3.596	2.406	2.351	2.229
G45	Fysieke veiligheid	6.571	6.647	6.826	6.752
G50	Integrale handhaving	5.184	4.365	4.863	4.552
Totaal lasten		26.323	17.895	18.906	18.791
Baten					
G05	Gemeenteraad	0	0	13	28
G10	Burgemeester en Wethouders	42	15	15	36
G15	Bestuurlijke samenwerking	74	0	0	245
G20	Verkiezingen	0	0	0	0
G25	Algemene voorlichting	0	0	0	9
G30	Bezwaar en beroep	0	0	0	0
G35	Brandweer	500	469	441	440
G40	Integrale veiligheid	-27	30	32	-637
G45	Fysieke veiligheid	108	85	264	200
G50	Integrale handhaving	230	204	208	237
Totaal baten		927	803	973	559
Saldo van baten en lasten		-25.396	-17.092	-17.932	-18.232

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Stortingen reserves	0	0	1.039	1.039
Onttrekkingen reserves	320	107	535	309
Totaal mutaties reserves	320	107	504	730
Het resultaat Programma Bestuur en Veiligheid				
	-25.076	-16.985	-18.437	-18.963
Stortingen voorzieningen	-285	-200	-200	-727
Onttrekkingen voorzieningen	332	323	315	323
Totaal mutaties voorzieningen	47	123	115	-404

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2017.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma G bedraagt nadelig € 300.000 voor bestemming en nadelig € 526.000 na bestemming. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

G05: Gemeenteraad

Voordelig saldo € 142.000 laat zich als volgt verklaren:

Het voordeel op het product gemeenteraad is voor € 124.000 ontstaan vanwege lagere salarislasteren als gevolg van vacaturevoordeel op onder andere de griffiers functie.

De overige € 18.000 laat zich verklaren door diverse kleine afwijkingen < € 100.000

G10: Burgemeester en Wethouders

Nadelig saldo € 426.000 (N) laat zich verklaren door:

De salarislasteren van de wethouders zijn € 90.000 lager uitgevallen doordat er in een deel van 2017 een wethouder minder was. Tegenover dit voordeel staat echter een nadeel door incidentele extra toevoegingen aan een tweetal voorzieningen. Door een tweetal noodzakelijke aanpassingen in de sterftetabel (langere levensverwachting) en de rekenrente was de stand van de Voorziening Wethouder pensioenen te laag. Om de voorziening op peil te houden is in 2017 incidenteel € 185.000 toegevoegd. De Voorziening wachtgelden wethouders was ook te laag als gevolg de wachtgelduitkering aan een wethouder en het zich niet verkiesbaar stellen van twee wethouders. Om aan toekomstige wachtgeldverplichtingen te kunnen voldoen moest incidenteel € 342.000 toegevoegd worden.

De overige € 11.000 (V) laat zich verklaren door diverse kleine afwijkingen < € 100.000.

Naar aanleiding van de motie d.d. 28 juni 2016 worden in de jaarrekening de gegevens verstrekt van de gemaakte opleidingskosten en de met studie/training verband houdende uren van het College van Burgemeester en Wethouders voor het jaar 2017.

Leverancier	Naam opleiding/cursus/etc.	Bedrag	Deelnemers	Uren 2017
Wethoudersvereniging	Post-HBO Tilburg deel 2	1.625,00	A. Weverling	18
Van Ede & Partners	Coaching Masterclass	1.650,00	P. Ouwendijk	18
Phoenix Interactive Partners (PIP) B.V.	Presentatie- en mediatraining	2.254,56	F. Rijnvee	4
Congres- en Studiecentrum VNG	VNG Jaarcongres	3.703,00	Allen	84,5*
Wethoudersvereniging	Wethoudersconferentie	425,00	P. Ouwendijk	6

* Is tijdsbesteding voor het voltallige college

G15: Bestuurlijke samenwerking

Voordelig saldo € 245.000 (V):

Tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur van Stadsgewest Haaglanden in liquidatie op 28 juni 2017 is besloten om een deel van het verwachte liquidatiesaldo uit te keren. Besloten is om niet het hele saldo uit te keren in verband met nog lopende verplichtingen. In totaal is een bedrag van € 2.500.000 uitgekeerd. Op basis van de inwoneraantallen per 1 januari 2017 heeft de gemeente Westland een bedrag van € 244.510,82 ontvangen.

G20: Verkiezingen

Nadelig saldo € 30.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000

G25: Algemene voorlichting

Nadelig saldo € 20.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000

G35: Brandweer

Nadelig saldo € 29.000 (N) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000

G40: Integrale Veiligheid

Nadelig saldo € 548.000 (N) laat zich verklaren door:

Asbestverwijdering € 800.000 (N).

In de raadscommissie EFO van 12 februari 2018 is gemeld dat een bedrag ad € 800.000 extra zal worden gereserveerd voor de onzekerheid van de vordering met betrekking tot de asbestbrand te Wateringen.

Handhaving voordeel € 108.000 (V)

Over 2017 is € 44.000 aan dwangsommen ontvangen. Naast overige mutaties is in 2017 ten onrechte een bedrag van € 46.000 over voorgaande jaren afgewikkeld. Dit zal in 2018 worden gecorrigeerd

Het restant ad € 144.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

G45: Veiligheidssubsidies

Voordelig saldo € 11.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

G50: Integrale handhaving

Voordelig saldo € 340.000 (V) laat zich verklaren door:

In 2015 is de aanpak voor handhaven in het kader van het project Ruimte voor de Glastuinbouw geïntensiveerd en is een incidenteel budget beschikbaar gesteld. Het betreft een project over meerdere jaren. De doorlooptijd van dit handhavingstraject beslaat ten minste de periode tot en met 2018. In 2017 waren 4 juristen werkzaam op dit handhavingstraject. Het voor dit traject resterende beschikbare incidentele budget van € 283.000 zal besteed worden in de periode tot en met 2018, zoals reeds aangekondigd bij de ProRap 2017.

Het restant ad € 57.000 (V) laat zich verklaren door diverse afwijkingen < € 100.000.

Reserves:

Tegenover de lagere uitgaven ten behoeve van het project Ruimte voor de glastuinbouw staat een lagere onttrekking aan de reserves van € 226.000. Per saldo is dit een neutrale post voor de begroting.

2.1.7. Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen

Thema Financiën

Accent Beperken woonlasten

Doel De gemeentelijke woonlasten stijgen gemiddeld niet meer dan met het inflatiepercentage, waarbij voor de ozb geldt dat uiterlijk in 2018 de macronorm niet meer wordt gehanteerd als stijgingspercentage.

Wat zouden we daarvoor doen? (volgens CWP)

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De OZB wordt maximaal verhoogd met de macronorm. Daarentegen zullen de tarieven voor de afvalstoffen- en rioolheffing gelijk blijven of slechts beperkt stijgen.

Specifieke activiteiten in 2017

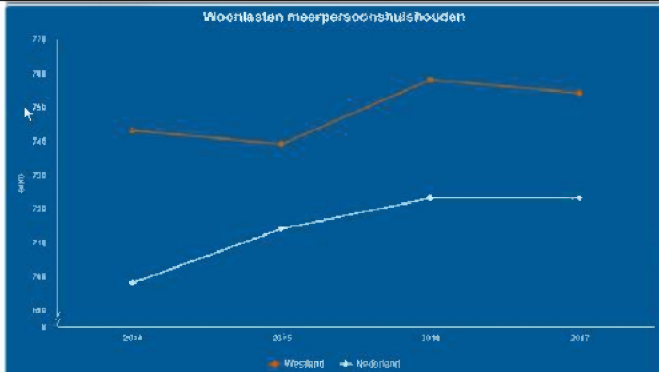
Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Uitvoering geven aan de motie (nr.46) van 10 november 2015; G15-002691. Hierin wordt het college verzocht uitvoering te geven aan hetgeen in het bestuursakkoord is afgesproken en de OZB te verlagen danwel in ieder geval niet meer te laten stijgen, waardoor de totale woonlasten in 2017 zullen afnemen.	In de motie wordt verwezen naar het bestuursakkoord waarin is vastgelegd dat zodra de financiële situatie van de gemeente deze bestuursperiode verbetert, met voorrang invulling wordt gegeven aan het minder laten stijgen van de tarieven van de OZB dan de macronorm, respectievelijk het inflatiepercentage, tot mogelijk 0% OZB-verhoging. In 2017 zijn de OZB tarieven met 1% verlaagd en zijn de tarieven rioolheffing en afvalstoffenheffing niet verhoogd. Voor de begroting 2018 zijn woonlasten vervolgens gelijk gebleven.

Ontwikkelingen & risico's De tarieven van de afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn niet verhoogd en derhalve ook niet aan de inflatie aangepast. Dit heeft wat grotere onttrekkingen aan de reserves/voorzieningen tot gevolg.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	€ 244	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken
De gemiddelde WOZ waarde van woningen.		
	Jaar	Westland
	2012	274
	2013	262
	2014	247
	2015	237
	2016	237
	2017	244
		Nederland
	2012	232
	2013	223
	2014	211
	2015	206
	2016	209
	2017	216

Naam indicator	Resultaat	Bron
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	€ 674	COELO, Groningen
Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.		
	Jaar	Westland
	2014	662
	2015	659
	2016	679
	2017	674

Naam indicator	Resultaat	Bron
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€ 754	COELO, Groningen
Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.		
	Jaar	Westland
	2014	743
	2015	739
	2016	758
	2017	754

Algemene dekkingsmiddelen

Thema Financiën

Accent Financiële duurzaamheid

Kernboodschap De gevolgen van de economische recessie zijn van invloed op de financiële positie van de gemeente. De ontwikkelingen op de woningmarkt, de onder druk staande grondexploitaties en de grondpositie van Westland maken een terughoudend financieel beleid noodzakelijk. Onder financiële duurzaamheid verstaan wij ook een relatie met externe financiële toezichthouders die is gebaseerd op vertrouwen en waarbij zelfsturing van de gemeente uitgangspunt is. In navolging van de bestuursovereenkomst die daarvoor met de provincie gesloten is, willen wij met de Belastingdienst een arrangement voor Horizontaal Toezicht aangaan. Bij deze vorm van toezicht staat samenwerking centraal. Dat betekent afstemming vooraf waar nodig, in plaats van controles achteraf. Met duidelijke afspraken over de kwaliteit van de fiscale werkzaamheden worden daarmee dubbel werk en risico's op naheffing voorkomen.

Doel Een financieel duurzaam beleid dat zorgt voor solide gemeentefinanciën

Activiteiten

1. Structureel sluitende meerjarenbegroting
2. Geen nieuwe belastingen
3. Voldoende weerstandsvermogen
4. Kostendekkende tarieven
5. Verkleinen grondpositie en rentelast
6. Minimaliseren gemeentelijke vastgoedportefeuille
7. Kengetal sociaal domein

1. Structureel sluitende meerjarenbegroting

Gewenst resultaat (volgens CWP) We presenteren een gemeentelijke begroting die per jaar en in meerjarig perspectief sluitend is. Structurele uitgaven worden hierbij gedekt met structurele inkomsten. Dit betekent dat incidentele middelen alleen worden ingezet om incidentele uitgaven te dekken.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Ook de komende jaren zullen structureel sluitende meerjarenbegrotingen worden gepresenteerd.	In november 2017 is aan de raad een structureel sluitende begroting 2018-2021 aangeboden, waarin bovendien wordt gestuurd op een jaarlijks overschot van € 1 mln. Structurele uitgaven worden gedekt door structurele inkomsten. Incidentele inkomsten worden alleen ingezet ter dekking van incidentele uitgaven.

2. Geen nieuwe belastingen

Gewenst resultaat (volgens CWP) Er worden geen nieuwe gemeentelijke belastingen ingevoerd.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
In lijn met het CWP worden er in 2017 geen nieuwe belastingen ingevoerd.	Er zijn geen nieuwe gemeentelijke belastingen ingevoerd in 2017.

Ontwikkelingen & risico's Het vorige kabinet heeft op 24 juni 2016 in een brief aan de Tweede Kamer bouwstenen gegeven voor een hervorming van het lokaal belastinggebied. Verschuiving van Rijks- naar gemeentebelastingen zou op de agenda van het huidige kabinet moeten staan. Op dit moment (februari 2018) zijn er nog geen nieuwe ontwikkelingen te melden.

3. Voldoende weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om financiële risico's op te vangen, zodat taken voortgezet kunnen worden en doelen bereikbaar blijven. Dit weerstandsvermogen wordt bepaald door de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit (de risico's die de gemeente loopt waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen).

Onder voldoende weerstandsvermogen verstaan we een ratio van minimaal 1,0 zodat er voldoende vermogen aanwezig is om de risico's op te kunnen vangen. Het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement beschouwt deze score op grond van de door haar ontwikkelde en door veel gemeenten gebruikte indeling als voldoende.

Risicomanagement zien we hierbij als een belangrijk middel om risico's in beeld te brengen, te evalueren en beter te beheersen. Het nemen van risico's is ook voor een gemeente in haar beleidsuitvoering onvermijdelijk maar wij zullen eventuele risico's steeds vroegtijdig in beeld brengen en waar mogelijk beheersingsmaatregelen treffen. De nieuwe kadernota Risicomanagement is op 26 januari 2016 door de raad vastgesteld.

Het weerstandsvermogen bestaat in onze gemeente voornamelijk uit de algemene reserve en een als zodanig geormerkt deel van de reserve Versterking financiële soliditeit. Een stijging van de algemene reserve zou een lagere beklemming van de soliditeitsreserve mogelijk maken.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De implementatie van de kadernota risicomanagement. Met het oog op een verdere versterking van de vermogenspositie van de gemeente zetten wij in op een structureel overschot van gemiddeld € 1 miljoen per jaar. Dit trekken wij door naar de volgende bestuursperiode. Wij stellen voor deze bedragen toe te voegen aan de Algemene reserve. Daarnaast stellen wij voor de incidentele versterking in 2017 (€ 5 miljoen) uit de midterm review te handhaven en dit bedrag toe te voegen aan de reserve Financiële Soliditeit.	De implementatie van de kadernota is nog in volle gang. Ook in de begroting 2018-2021 wordt nog steeds gestuurd op een jaarlijks overschot van € 1 mln. Dit draagt bij aan de beoogde verdere versterking van de gemeentelijke vermogenspositie.

4. Kostendekkende tarieven

Gewenst resultaat (volgens CWP)

Leges en tarieven waarbij nog geen sprake is van volledige kostendekkendheid willen wij meer kostendekkend maken. Wij willen hierbij stapsgewijs te werk gaan om eventuele tariefstijgingen niet te schoksgewijs te laten plaatsvinden.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
Ieder jaar worden de tarieven opnieuw beoordeeld en vastgesteld.	De tarieven riool- en afvalstoffenheffing zijn in 2017 niet verhoogd. De overige tarieven zijn gestegen met een inflatiecorrectie van 1,1%.
Het inzicht in de kosten en opbrengsten van de WABO is verfijnd. Wij monitoren doorlopend welke grote projecten wanneer worden verwacht. Echter, wij blijven	De WABO sluit 2017 met een kostendekkendheid van 131%, vooral door onverwacht hoge

afhankelijk van het initiatief van de aanvrager.	inkomsten in het najaar. In de paragraaf lokale heffingen wordt dit nader toegelicht.
--	---

5. Verkleinen grondpositie en rentelast

Gewenst resultaat
(volgens CWP)

Onze inzet is gericht op verdere afspraken met actoren op de woningmarkt om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
In 2016 en 2017 wordt onverminderd doorgewerkt aan de ontwikkeling van de gronden in de deelnemingen en worden de daarbij behorende gronden uit de groundbank aan de ontwikkelingsbedrijven geleverd.	Met de herijking van de afspraken in de huidige collegeperiode zijn ook scherpere afspraken gemaakt over de uitnames uit de groundbanken door de deelnemingen. Voor OBWZ minimaal € 5 mln. per jaar en voor ONW in 4 tranches van circa € 15 mln. ONW heeft de eerste tranche afgenomen in 2015 en OBWZ heeft in 2016 en 2017 per jaar voor circa € 20 mln. afgenomen c.q. betaald. De schuldpositie is vanaf ultimo 2014 geleidelijk gedaald van € 378 mln. naar € 337 mln. ultimo 2017.

Ontwikkelingen & risico's

De risico's betreffen met name de opnamecapaciteit in de markt en het onherroepelijk worden van bestemmingsplannen. Beide lijken voor 2017 volgens planning te kunnen worden gerealiseerd. Ons college houdt hierbij nadrukkelijk de vinger aan de pols.

6. Minimaliseren gemeentelijke vastgoedportefeuille

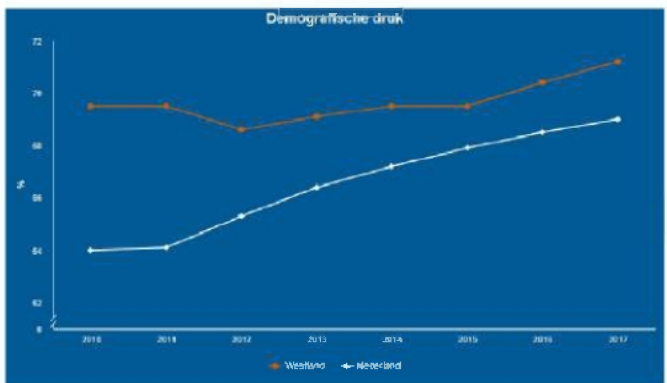
Gewenst resultaat
(volgens CWP)

Maatregelen op het gebied van onder meer tariefharmonisering, kostendeckende tarieven en meer multifunctioneel inzetten van bestaande accommodaties moeten leiden tot inkrimping van het vastgoedbestand.

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De effectuering van de genomen maatregelen in 2016 voor multifunctioneel gebruik in Wateringen en Poeldijk, loopt door in 2017.	Nadat jongerensociëteit Oikos is samengegaan met popcentrum Nederland 3 en de duivenvereniging een ander onderkomen heeft kan de Eendenburcht worden afgestoten. Als de verplaatsing van de WOS naar de Leuningjes doorgaat, komt een groot deel van het pand in 's-Gravensande vrij en kan worden afgestoten.
Als blijkt dat accommodaties in de toekomst geen maatschappelijke functie meer hebben, worden deze afgestoten.	Aan dit beleid is ook in 2017, waar mogelijk, uitvoering gegeven.

7. Kengetal sociaal domein

Naam indicator	Resultaat	Bron
Demografische druk	71,2	CBS – Bevolkingsstatistiek
De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.		
	Jaar	Westland
	2010	69,5
	2011	69,5
	2012	68,6
	2013	69,1
	2014	69,5
	2015	69,5
	2016	70,4
	2017	71,2
		Nederland
		64,0
		64,1
		65,3
		66,4
		67,2
		67,9
		68,5
		69,0

Effectindicator

Indicator	0-meting	Begroting 2017	Werkelijk 2017	Bron
Uitputting budget WMO	100	88	81	
Uitputting budget Jeugd	100	69	87	
Uitputting Participatie	100	103	98	
Totaal	300	259	266	
Kengetal 2015=100	100	86	89	

Specifieke activiteiten in 2017

Begroting 2017	Wat hebben we gedaan?
De rekenkamercommissie Westland heeft in 2015 in overleg met de raad een dashboard 3D ontwikkeld. Daarin is een kengetal Uitputting budget WMO, Jeugd en Participatie opgenomen. Het is niet zonder grote inspanning mogelijk om de uitgaven decentralisaties sociaal domein af te zetten tegen de integratie-uitkering sociaal domein en inzet van andere middelen. In het sociaal beleidskader zijn de oorspronkelijke door het rijk ter beschikking gestelde 3D middelen geïntegreerd met de al bestaande middelen en activiteiten sociaal domein. Daarnaast vervalt vanaf 1 januari 2018 de aparte integratie-uitkering sociaal domein binnen het Gemeentefonds en zal sprake zijn van algemene dekkingsmiddelen. De toegevoegde middelen vormen dan integraal, niet gelabeld onderdeel van het Gemeentefonds. Bij de invulling van het kengetal sociaal domein wordt daarom in bovengenoemd overzicht alleen inzicht verschaft in de uitgavenkant. Hierin zijn de zorguitgaven Wmo nieuwe taken en Jeugd exclusief de kosten Sociaal kernteam opgenomen. Overschotten en tekorten worden verrekend met de reserve sociaal domein. De omvang van de reserve geeft inzicht in hoeverre in financiële zin uitgekomen wordt met de gedecentraliseerde taken sociaal domein. Voor wat betreft de meerjarige omvang van deze reserve wordt verwezen naar het hoofdstuk Reserves en voorzieningen.	Bovenstaande cijfers zijn geactualiseerd op basis van de werkelijkheid van 2017.

In 2017 wordt ingezet op het valideren van de basisgegevens werk, zorg en jeugd met als doel de stuurinformatie sociaal domein verder te ontwikkelen. Wij monitoren de financiële realisatie en productiegegevens. Ten aanzien van jeugd is in regionaal verband een regionale jeugdhulpmonitor (H10) in ontwikkeling. Daarnaast wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de gemeentelijke monitor sociaal domein (via Waar Staat Je Gemeente) en de verplichte beleidsindicatoren Waar Staat Je Gemeente inzake Wmo, jeugd en Werk. De wettelijke beleidsindicatoren sociaal domein zijn ondergebracht bij de programma's Sterke Samenleving en Ondersteuning, Zorg en Participatie.	Is in ontwikkeling.
---	----------------------------

Ontwikkelingen & risico's Het verder ontwikkelen van de kwaliteit en validatie van gegevens inzake sociaal domein (werk, zorg en jeugd). Ten aanzien van Jeugd ligt hier ook een rol (gegevensbeheer) voor het regionaal inkoopbureau H10.

Risico:

Onvoldoende gegevens beschikbaar met betrekking tot jeugd. Dit bemoeilijkt het onderbouwen van stuurinformatie sociaal domein.

**Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern)
en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten**

**Verbonden
partijen**

NV Bank Nederlandse Gemeenten

De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Het dienen van het maatschappelijk belang bindt de bank met de gemeente Westland. Daarom houdt de gemeente een gering aantal aandelen de bank.

NV Juva (voorheen Holding Westland Infra NV)

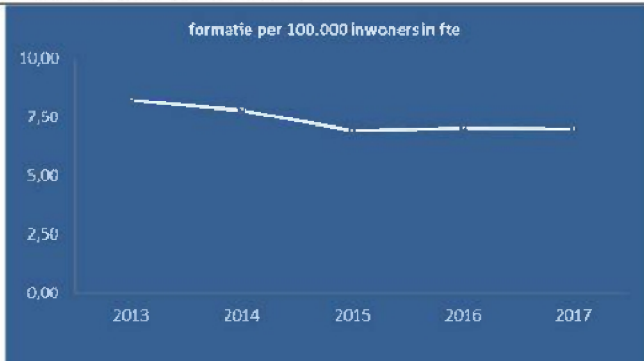
De gemeente Westland ziet het houden van aandelen in NV Juva als belangrijk onderdeel van haar maatschappelijke taak: het gaat om het transporteren van energie en daaraan gerelateerde producten en diensten binnen met name de regio's Westland en Midden-Delftland.

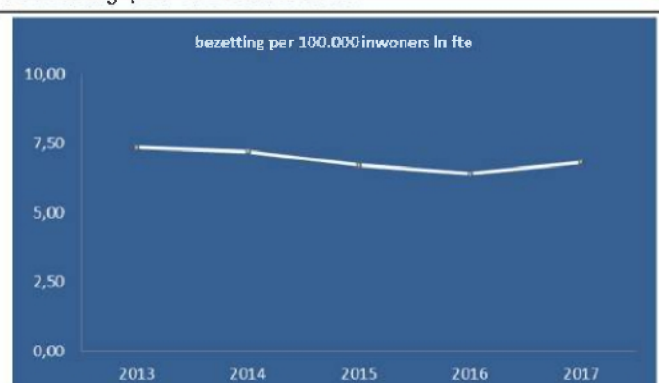
Evides

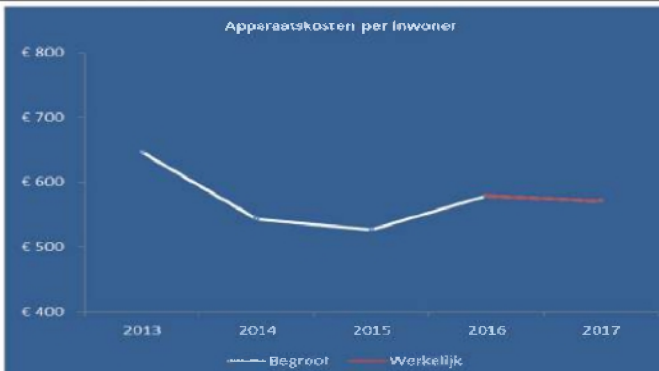
De gemeente Westland ziet het houden van haar 118.904 aandelen in Evides als onderdeel van haar maatschappelijke taak. Het doel van Evides is het altijd kunnen leveren van schoon en hoogwaardig drinkwater en het continu beschikbaar hebben van industriewater dat aan strenge normen voldoet.

Voor de drie bovenstaande partijen geldt dat er naast het maatschappelijk belang eveneens sprake is van een financieel belang voor de gemeente. De jaarlijkse winstuitkeringen van de bedrijven vormen een relevante inkomstenpost voor Westland.

Beleidsindicatoren niet toe te delen aan accenten

Naam indicator	Resultaat	Bron
Formatie	7,00%	Eigen gegevens
Formatie per 1.000 inwoners		
	Jaar	Westland
	2013	8,23 %
	2014	7,79 %
	2015	6,93 %
	2016	7,04 %
	2017	7,00 %
		Nederland
		-
		-
		-
		-
		-

Naam indicator	Resultaat	Bron
Bezetting	6,81%	Eigen gegevens
Bezetting per 1.000 inwoners		
	Jaar	Westland
	2013	7,34 %
	2014	7,20 %
	2015	6,70 %
	2016	6,40 %
	2017	6,81 %
		Nederland
		-
		-
		-
		-
		-

Naam indicator	Resultaat	Bron
Apparaatskosten per inwoner	€ 571	Eigen begroting
De totale apparaatskosten gedeeld door het aantal inwoners.		
	Jaar	Westland
	2013	€ 647
	2014	€ 543
	2015	€ 527
	2016	€ 579
	2017	€ 571
		Nederland

Naam indicator	Resultaat	Bron
Externe inhuur	11,8 %	Eigen begroting
Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen		
	Jaar	Westland
	2013	8,2 %
	2014	10,8 %
	2015	8,6 %
	2016	8,7 %
	2017	11,8 %
		Nederland

Naam indicator	Resultaat	Bron
Overhead	9,28 %	Eigen begroting
De kosten van overhead gedeeld door de totale lasten.		
	Jaar	Westland
	2013	9,26 %
	2014	8,13 %
	2015	8,01 %
	2016	8,71 %
	2017	9,28 %

Naam indicator	Resultaat	Bron
Schuldpositie	337 mln.	Eigen begroting
Vaste schulden (schuldpositie) in miljoenen.		
	Jaar	Westland
	2010	257
	2011	299
	2012	277
	2013	320
	2014	368
	2015	378
	2016	373
	2017	337

Naam indicator	Resultaat	Bron
Reservepositie	314 mln.	Eigen begroting
De reservepositie (incl. voorzieningen) in miljoenen.		
	Jaar	Westland
	2010	298
	2011	278
	2012	283
	2013	279
	2014	280
	2015	280
	2016	288
	2017	314

7.1 Algemene dekkingsmiddelen

Als dekkingsmiddel voor de programma's dienen de algemene dekkingsmiddelen. De belangrijkste onderdelen hiervan zijn:

- Lokale belastingen (onroerende zaakbelasting, toeristen-, forensen- en precariobelasting)
- Algemene uitkering uit het gemeentefonds
- Rente en dividend van geldleningen en deelnemingen

Ook de concernstelposten vormen een onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen, bijvoorbeeld de in de begroting opgenomen stelposten ten behoeve van nader te stellen beleidsprioriteiten of als taakstelling voor nog te concretiseren bezuinigingen.

In tabel 1 zijn de ramingen opgenomen van hierboven genoemde algemene dekkingsmiddelen.

Tabel 1: Algemene dekkingsmiddelen

(x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2017	Begroting 2017 incl. wijziging	Rekening 2017	Saldo
Concernstelposten	670	-/- 273	192	465 N
Geldleningen en deelnemingen	13.071	13.007	12.135	872 N
Dividend nutsbedrijven	12.472	12.573	12.573	
Beleggingen / Deelnemingen	500	1.249	1.125	124 N
Renteresultaat	99	99	-788	887 N
Reservemutaties		-914	-775	139 V
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	113.102	115.609	115.720	111 V
Onroerendezaakbelastingen	26.643	26.708	26.726	18 V
OZB eigenaren niet-woning	8.113	8.051	8.052	1 V
OZB eigenaren woning	13.552	13.628	13.637	9 V
OZB gebruikers niet-woning	4.978	5.029	5.037	8 V
Overige belastingen	398	356	361	5 V
Toeristenbelasting	303	253	253	0
Forensenbelasting	95	103	108	5 V

7.1.1 Concernstelposten

Een overzicht van de stelposten voor 2017-2020 is opgenomen in de volgende tabel:

Tabel 2: Concernstelposten

(x € 1.000)				
Omschrijving	Begroting 2017	Begroting 2017 incl. wijziging	Rekening 2017	Saldo
Algemeen en bedrijfsvoering	2.177	-/- 52	0	52 N
Bezuiniging / ombuigingen	-/- 1.700	-/- 362	0	362 N
Taakstelling organisatie	-/- 1.000	-/- 362	0	362 N
Sturen op kapitaallasten	-/- 600	0	0	0
Stelpost tarieven accomm./toekomstbest.bieb/Vitis	-/- 100	0	0	0
Overige kosten	193	141	192	51 N
Totaal	670	-/- 273	192	465 N

Algemeen en bedrijfsvoering/

Er is een nadeel van ca. € 0,5 mln. op dit onderdeel. Dit is ontstaan door een voordeel op de post onvoorzien waarop geen beroep hoefde te worden gedaan in 2017 en een technisch nadeel op de directe loonkosten. Hierbij is echter geen sprake van een nadeel maar een verschuiving van kosten. Voor meer informatie over het P-budget en het feitelijke saldo dat daar is ontstaan wordt korthedshalve verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.

Bezuinigingen en ombuigingen

Om presentatie-technische redenen is de stelpost taakstelling op de organisatie hier te zien. Voor een verdere toelichting bij deze taakstelling wordt korthedshalve verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.

Voor een toelichting op de post Sturen op kapitaallasten wordt korthedshalve verwezen naar het hoofdstuk investeringen in de financiële begroting.

Overige kosten

Dit betreft met name bankkosten, kosten betalingsverkeer en een onderzoek naar mogelijke dubbele betalingen.

7.1.2 Algemene uitkering uit het gemeentefonds

De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds in de primitieve begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2016. In de 1e actualisatie 2017 en in de ProRap 2017 zijn de mutaties verwerkt tot en met de septembercirculaire 2017. De begrote stand inclusief wijzigingen is hierop gebaseerd. De werkelijk verantwoorde uitkering is op basis van de decembercirculaire in 2017 € 110.000 hoger dan deze raming.

De raad is per brief in januari 2018 reeds geïnformeerd over de effecten van deze circulaire. De positieve afwijking is een gevolg van:

- na de septembercirculaire is de belastingcapaciteit over 2015 definitief vastgesteld. Dit vertaalt zich in een bijstelling van de uitkering over 2015 met € 36.000 (voordelig).
- Voor de uitkering 2016 is sprake van een voordeel van € 11.000 als gevolg van een bijstelling van uitkeringsmaatstaven.

- Voor 2017 is er een voordeel van circa € 63.000. Dit voordeel is een gevolg van de volgende factoren:

- algemene verlaging van de uitkeringsfactor (a)	€ -125.000
- taakmutatie verhoogde instroom asielzoekers (b)	€ 195.000
- overig	€ <u>- 7.000</u>
Totaal	€ 63.000

(a) Algemene verlaging van de uitkeringsfactor

Door met name de landelijke ontwikkeling van de maatstaf huishoudens met een laag inkomen wordt de uitkeringsfactor verlaagd. De ontwikkeling van het aantal huishoudens met een laag inkomen vertaalt zich voor Westland in een voordelige bijstelling bij de uitkeringsmaatstaven.

(b) Taakmutatie verhoogd instroom asielzoekers

Op basis van het uitwerkingsakkoord Verhoogde Asielinstroom ontvangen gemeenten een bedrag per in de gemeente geplaatste vergunninghouder. In de decembercirculaire zijn de bedragen toegekend over de maanden september en oktober 2017. Voor Westland betekent dit een bedrag van € 194.930 ter aanvulling op de eerder ontvangen bedragen in 2017 ad € 412.012. De middelen van de taakmutatie verhoogde instroom asielzoekers zijn deels in 2017 gebruikt en de resterende middelen zullen ook nog in 2018 worden gebruikt voor inzet Vluchtelingenwerk, reïntegratietrajecten, schakelklassen PO en VO, extra inzet op taalontwikkeling, training professionals en vrijwilligers en voorlichting.

7.1.3 Lokale heffingen

Voor een toelichting bij de lokale heffingen verwijzen wij u naar de paragraaf lokale heffingen.

7.1.4 Leningen en beleggingen

De opbrengst van de winstuitkeringen en rente-effecten was in 2017 € 872.000 lager dan geraamd (na wijziging):

Specificatie (* € 1.000)	Raming	Werkelijk	Saldo
2a Dividend Nutsbedrijven	12.573	12.573	0
Holding Westland Infra BV	11.255	11.255	0
Gemeenschappelijk Bezit Evides NV	1.318	1.318	0
2b Beleggingen / deelnemingen	1.249	1.125	124 N
BNG	495	495	0
HVC	268	268	0
Premies garantstellingen OBWZ/ONW	486	362	124 N
2c Renteresultaat	99	-/- 788	887 N
2d Reservemutaties	-914	-775	139 V
Reserve Provisie garantstelling	-486	-362	124 V
Egalisatiereserve rente grondbanken	-428	-413	15 V
Totaal	13.007	12.135	872 N

Toelichting:**2a Dividend Nutsbedrijven**

De dividenden zijn in de ProRap al op de juiste hoogte geraamd.

2b Beleggingen / deelnemingen (€ 124.000 nadelig)

De gemeente staat garant voor door de ONW en OBWZ afgesloten kredietfaciliteiten en wij ontvangen daar een garantstellingsprovisie voor. De provisie wordt jaarlijks achteraf in rekening gebracht.

2c Renteresultaat (€ 887.000 nadelig)

Voor een toelichting op dit nadelige resultaat wordt verwezen naar de paragraaf financiering.

2d Reservemutaties

Er is sprake van lagere stortingen in de reserve provisie garantstelling en de egalisatiereserve rente grondbanken.

OVERHEAD**Wat is overhead?**

Onder de term overhead verstaan we alle ondersteunende activiteiten die nodig zijn om gemeentelijke producten en diensten te leveren (de verstrekking van een uitkering, aanleg van wegen et cetera). De term "ondersteunende activiteiten" geeft daarbij volgens ons beter weer wat bedoeld wordt dan de term "overhead". Vandaar dat wij in dit onderdeel verder deze term gebruiken.

Vernieuwing BBV*Situatie tot 2017*

Gelet op bovenstaande werden tot en met 2017 de kosten van ondersteunende activiteiten via een verdeelsleutel toegerekend aan alle geleverde producten en diensten. Daarmee maakten deze kosten onderdeel uit van de lasten op de begrotingsprogramma's waardoor daar een beeld van de integrale kostprijs was. Deze systematiek werd door het merendeel van de gemeenten gevolgd hoewel het BBV op dat vlak geen specifieke voorschriften kende.

Vanaf 2017

In het gewijzigde BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. Daarom is door de wetgever voor gekozen om de kosten van ondersteunende werkzaamheden op 1 taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. De nieuwe systematiek voorkomt dat gemeenten op een andere wijze met kostentoe rekening omgaan waardoor de vergelijking van kosten van producten / diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven.

De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen / kennen. In dat verband houden wij extra comptabel via de "oude" systematiek ook nog zicht op de integrale kostprijs zodat daarop zo nodig sturing kan plaatsvinden.

Ontwikkelingen in 2017

In de vraag- en antwoordrubriek (V&A) van de commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) (V&A) wordt een nadere uitleg van de uitwerking van de nieuwe voorschriften op het gebied van de overhead gegeven. De verhelderende antwoorden van de commissie leiden op onderdelen tot wijzigingen in de systematiek van kostenverdeling, zoals die in de begroting was verwerkt. De wijzigingen moesten ook al in de jaarrekening 2017 worden verwerkt om ook daarin aan de nieuwe BBV-voorschriften te voldoen. Voor wat betreft de ondersteunende activiteiten gaat het hierbij om de volgende wijzigingen ten opzichte van de begroting.

Doorverdeling kosten gemeentewerf

De kosten voor huisvesting behoren tot de overhead. In de nota overhead van de commissie BBV is geen specifieke melding gemaakt van gemeentewerven. Wij hebben de werven als huisvesting en dus als overhead gezien. De commissie BBV heeft verhelderd dat de werven niet tot de overhead behoren maar dat deze kosten direct moeten worden toegerekend.

Kosten software en bijbehorend applicatiebeheer.

In de begroting zijn ook de kosten voor ICT geraamd binnen de overhead. Het gaat dan om zowel materiële kosten (kapitaallasten, onderhoud, etc.) als personele lasten (systeembeheerders, applicatiebeheerders, etc.). Volgens de commissie BBV geldt dit echter niet voor kosten, die wel direct kunnen worden toegewezen aan één (of meer) specifiek(e) taakveld(en).

In de jaarrekening 2017 is in totaal afgerond ca. € 773.000 direct binnen de producten/programma's verantwoord in plaats van onder de overhead (waar ze wel zijn geraamd).

Evenals bij de gemeentewerven heeft deze aanpassing een effect op de zogenoemde gesloten circuits. Een en ander werkt in de praktijk budgettair neutraal uit.

Nacalculatie Overhead

In de jaarrekening dient de overhead volgens de voorschriften op basis van de werkelijke kosten te worden doorbelast. Dit is met name van belang voor de gesloten circuits: Investerings-, bouwgrondexploitaties, riolering en afval. Nacalculatie heeft hier een gevolg voor de bij de begroting berekende opslag overhead.

Overzicht lasten en baten ondersteunende activiteiten

In de navolgende tabel is een overzicht opgenomen van de lasten en baten van de ondersteunende activiteiten.

Overzicht lasten / baten ondersteunende activiteiten				
	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017	Vershil
Lasten				
Personele kosten (loon + inhuur)	20.223.145	* 20.875.724	20.597.490	278.234
Af: nog niet toegerekende taakstellingen	-159.959	-159.959	-159.959	0
Materiële kosten	13.062.842	17.332.998	11.251.510	6.081.488
Totaal lasten	33.126.028	38.048.763	31.689.041	6.359.722
Baten				
Dekking vanuit reserves	2.084.463	3.955.889	1.712.854	-/- 2.243.035
Bijdrage derden	1.662.790	4.727.125	2.268.276	-/- 2.458.849
Totaal baten	3.747.253	8.683.014	3.981.130	-/- 4.701.884
Netto ondersteunende activiteiten	29.378.775	29.365.749	27.707.911	1.657.838
Toe te rekenen aan:				
Investerings	1.582.579	1.582.579	1.416.003	-/- 166.576
Grondexploitaties en projecten	590.008	590.008	857.709	267.701
Totaal toe te rekenen	2.172.587	2.172.587	2.273.712	101.125
Totaal na verrekening	27.206.188	* 27.193.162	25.434.199	1.758.963

* De hier geraamde bedragen zijn inclusief het aandeel van overhead ad € 369.000 in de stelpost looncompensatie.

Toelichting op de tabel

De totale overheadkosten zijn in 2017 uiteindelijk ca. € 1,8 mln. lager uitgevallen dan geraamd. Dit heeft verschillende oorzaken.

Lonen en inhuur

Deze kosten maken deel uit van het zogenoemde P-budget van de organisatie, zoals dit ook aan de orde komt in de paragraaf bedrijfsvoering. De werkelijke uitgaven op het P-budget zijn in zijn totaliteit in 2017 binnen de raming gebleven. Voor een overzicht van het zogenoemde P-budget wordt u verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.

Materiele kosten

De materiele kosten zijn rekening houdend met lagere onttrekkingen aan verschillende reserves ca. € 3,8 mln. lager uitgevallen dan geraamd. Enerzijds ontstaat dat door de hiervoor beschreven aanpassingen in de BBV-regelgeving. Hierdoor is er een bedrag van ca. € 1,5 mln. rechtstreeks toegerekend aan de verschillende programma's in plaats van aan de overhead. Daarnaast is er o.a. een onderschrijding op de huisvestingskosten (€ 1,4 mln., door lagere lasten nieuwe huisvesting en doordat het gemeentehuis Wateringen nog niet is afgeboekt, zie ook baten) en hoefde het volledige ICT-budget niet ingezet te worden (€ 0,3 mln. voordeel).

Een aantal componenten van het P-budget (zoals werving en selectie, opleidingen c.a. en secundaire arbeidsvoorwaarden) is per saldo in totaal met ruim € 0,3 mln. onder de ramingen gebleven, o.a. als gevolg van de organisatiewijziging en de verhuizing.

Baten

De bijdragen van derden zijn ongeveer € 2,5 mln. lager uitgevallen dan geraamd. Grotendeels wordt dat verklaard doordat zowel de geraamde opbrengst van het gemeentehuis Wateringen als de gemeentewerf 's-Gravenzande niet in 2017 al als inkomst zijn gerealiseerd maar in 2018 volgen.

Doorbelasting overhead

Aan de investeringen en de grondexploitaties is op basis van tijdschrijven € 0,1 mln. meer aan overhead doorbelast.

De overige verschillen betreffen afwijkingen kleiner dan € 50.000.

Wat heeft het gekost in 2017?

Programma-totaal					
Omschrijving		Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Lasten					
H05	Concernstelposten	0	670	1.255	109
H10	Geldleningen en deelnemingen	0	3.626	-248	99
H15	Algemene uitkering	0	0	0	0
H20	Onroerende-zaakbelastingen	0	0	0	174
H25	Overige belastingen	0	0	0	0
H30	Overhead	0	30.979	35.657	29.888
Totaal lasten		0	35.275	36.664	30.053
Baten					
H05	Concernstelposten	0	0	0	10
H10	Geldleningen en deelnemingen	0	21.525	19.626	19.803
H15	Algemene uitkering	0	113.102	115.609	115.720
H20	Onroerende-zaakbelastingen	0	26.643	26.708	26.726
H25	Overige belastingen	0	398	356	362
H30	Overhead	0	1.687	4.877	2.739
Totaal baten		0	163.355	167.177	165.360
Saldo van baten en lasten		0	128.080	130.513	135.308

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	Realisatie 2016	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
Stortingen reserves	0	-11.738	40.978	40.381
Onttrekkingen reserves	0	12.944	42.831	40.376
Totaal mutaties reserves	0	1.206	1.853	5
Het resultaat Algemene dekkingsmiddelen	0	129.286	132.366	135.303
Stortingen voorzieningen	-1.749	-1.112	-64	-64
Onttrekkingen voorzieningen	0	0	335	392
Totaal mutaties voorzieningen	-1.749	-1.112	271	328

Voor een toelichting bij de cijfers wordt voor de producten H05, H10, H15 en H30 verwezen naar de toelichting hiervoor en voor de producten H20 en H25 naar de paragraaf lokale heffingen.

2.2. Investeringsen

Inleiding

In de investeringsrapportage bij de jaarrekening 2016 o.q. bij de 1e actualisatie 2017 en vervolgens bij de ProRap 2017 bent u onder meer geïnformeerd over de benodigde bijstellingen op de lopende investeringskredieten en het verwachte resultaat op de kapitaallasten. Deze investeringsrapportage geeft u inzicht in de (fysieke) investeringen die in de Westlandse maatschappij worden gedaan. Het investeringsprogramma kent ambitie en is gebaseerd op uitvoering van besluiten zoals door de raad genomen. In dit hoofdstuk geven we u op hoofdlijnen inzicht in de werkelijke cijfers en achtergronden in relatie tot de bijgestelde begroting 2017.

2.2.1 Kapitaallasten

De kapitaallasten ultimo 2017 geven het volgende resultaat voor bestemming en na bestemming:

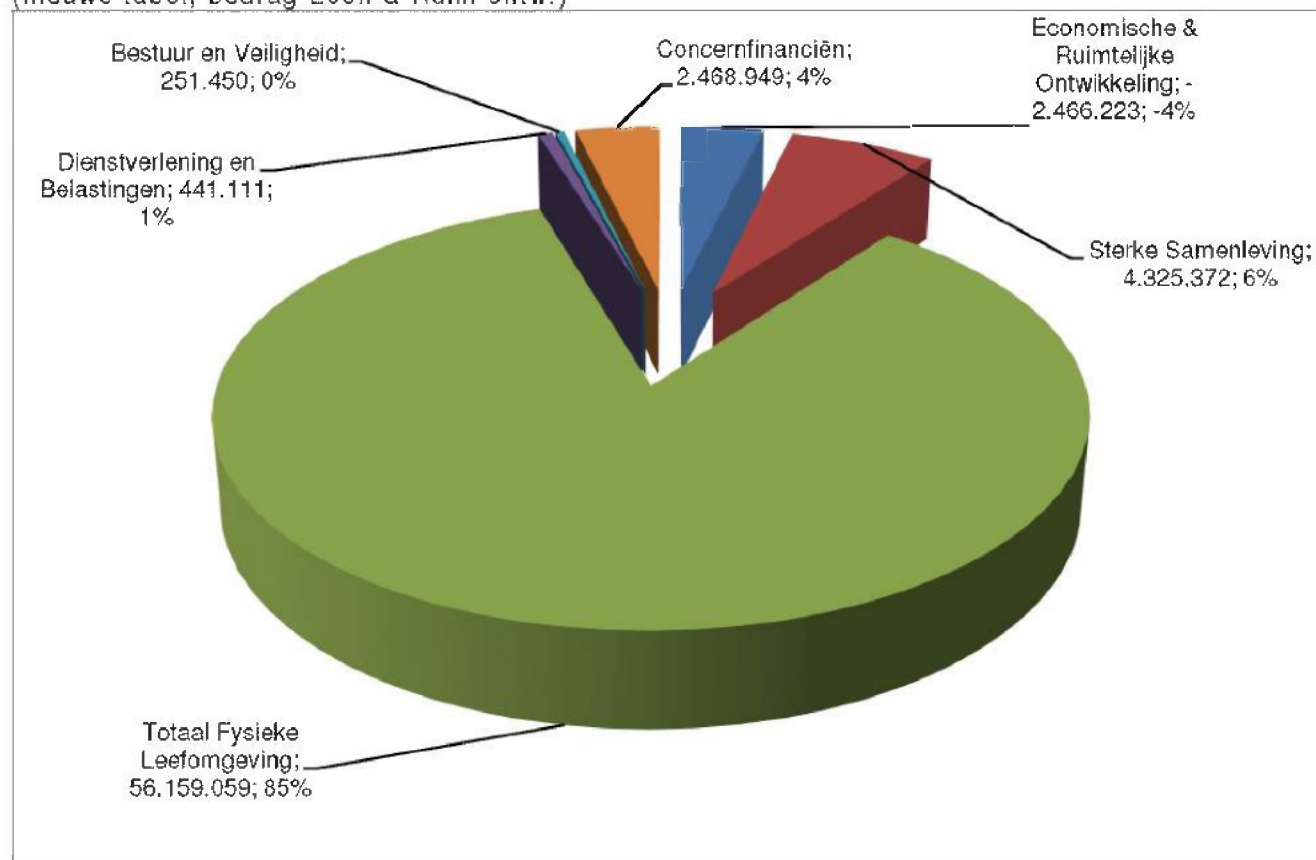
Begrote kapitaallasten 2017	€ 30,474 mln.	+
Bijstelling begrote kapitaallasten	€ 5,505 mln.	+
Bijgestelde begrote kapitaallasten 2017	€ 35,979 mln.	+
Definitieve werkelijke kapitaallasten 2017	€ 35,821 mln.	-
Resultaat kapitaallasten 2017	€ 0,158 mln.	+
Kapitaallasten MIP nieuw niet aangevraagd	€ 1,930 mln.	+
Kapitaallasten MIP vervanging niet aangevraagd	€ 0,000 mln.	+
Totaal kapitaallasten MIP niet aangevraagd	€ 1,930 mln.	+
Resultaat kapitaallasten 2017 voor bestemming	€ 2,088 mln.	+
Dekking via reserves kapitaallasten MIP niet aangevraagd	€ 0,000 mln.	-
Dekking uit reserves	€ 0,000 mln.	-
Resultaat kapitaallasten 2017 na bestemming	€ 2,088 mln.	+

In de tabel is sprake van een voordelig resultaat van € 2,088 mln. Voor het belangrijkste deel gaat het om nog niet gerealiseerde herbestemmingen van de gemeentehuislocaties in Wateringen en Monster. Hier wordt nader aandacht besteed in de toelichting bij programma A respectievelijk de Algemene dekkingsmiddelen. Hiertegenover staat de afboeking van de voormalige brandweer/politie locatie, die is ingebracht in een grondexploitatie. Tenslotte vindt er een afwaardering plaats van perceel Kreeklaan 10, voormalig schoolgebouw in verband met nog te maken kosten in 2018.

2.2.2 Omvang investeringsportefeuille

De omvang van de restkredieten van de lopende investeringsportefeuille (circa 180 investeringen) bedraagt ultimo 2017 per saldo € 61.100.333. Het saldo van de restantkredieten is als volgt over de programma's in te delen:

(nieuwe tabel, bedrag Econ & Ruim ontw.)

In 2017 zijn er de volgende lopende kredieten (investeringsen waarvoor het krediet is gevoteerd en onderhanden zijn):

Lopende investeringen per programma	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2017	Inkomsten t/m 2017	Saldo	Restant krediet
Renovatie vd.Kasteelenstr.75 (sGr) SKT	1.440.000	0	1.088.590	0	351.411	Afgesloten
Plaberum (stelpost)	150.000	0	0	0	150.000	150.000
Gebiedsontwikkeling Boomawatering BCF	23.766.787	16.382.988	23.548.620	9.421.428	-6.743.393	-6.743.393
Gebiedsontwikkeling Boomawatering rente	786.371	0	786.371	0	0	0
Gebiedsontwikkeling Boomawatering BTW	500.000	1.409.170	331.040	1.935.982	695.772	695.772
Plaberum 's-Gravensandseweg 38 Naaldwijk	146.282	0	175.617	11	-29.325	Afgesloten
Plaberum Kreeklaan 10 's-Gravensande	56.752	0	78.745	3	-21.991	Afgesloten
Erfpachtgronden Chrysantenstraat Naaldwijk	1.205.700	0	214.244	0	991.456	Afgesloten
Plaberum gemeentelocatie 's-Gravensande	146.160	0	200.710	10	-54.540	-54.540
Plaberum gemeentelocatie Wateringen	133.282	0	142.320	3	-9.036	-9.036
Plaberum Voorbereidingskosten Tuin v.d. Lely	49.400	0	31.740	3	17.663	17.663
Plaberum verplaatsing Lidl Monster	50.000	0	11.042	1	38.960	Afgesloten
Voorbereidingskosten (K) Driesprong	50.000	0	30.252	2	19.750	19.750
Voorbereidingskosten Centrumlocatie Monster	0	0	18.248	0	-18.248	-18.248
Vervangen toplaag tennisbanen 's-Gravensande	221.000	0	225.502	1	-4.501	Afgesloten
Aankoop gebouw Rozemarijn 1 Wateringen	425.634	317.000	413.284	0	-304.650	-304.650
Aankoop grond Rozemarijn 1 Wateringen	480.000	480.000	480.000	0	-480.000	-480.000
Vervanging half kunstgrasveld Westlandia	0	0	0	0	0	Afgesloten
Asbestsanering en herstel Leuningjes Poeldijk	416.000	0	408.323	0	7.677	7.677
Ingebruikgeving Leuningjes (P)	814.000	0	0	0	814.000	814.000
Bereikbaarheid parkeerterrein Julianasportpark	345.000	0	292.211	2	52.791	52.791
Bereikbaarheid Julianasportpark kunstgrasveld	500.000	0	498.173	1	1.828	1.828
Verbouwing NED3 De Lange Spruit (W)	300.000	0	306.224	0	-6.224	-6.224
Vervanging natuurgrasveld KMD	0	0	0	0	0	Afgesloten
Investering gebruiksklaar maken De Leuningjes	986.000	0	0	0	986.000	986.000
Strategisch, De Lier, gronden Molensloot	3.100.000	775.000	0	0	2.325.000	2.325.000
Totaal Econ. & Ruimtelijke ontwikkeling	36.068.368	19.364.158	29.281.255	11.357.447	-1.219.598	-2.545.609
W Pieter vd Plasschool	5.406.400	0	5.385.704	0	20.696	20.696
Brede school Wateringen ZuidWest	3.669.099	36.000	3.628.132	36.000	40.967	Afgesloten
Investeringsubsidie RKVV Westlandia 2011	165.000	0	118.672	0	46.328	46.328
Nieuwbouw Zeester Kloosterlaan 4, (Mo)	4.064.500	20.300	4.050.889	20.300	13.611	Afgesloten
G Eben Haezerschool voorbereiding	2.445.970	0	2.490.259	0	-44.289	Afgesloten
Bijdrage revitalisering Westlands Museum	1.019.365	0	939.365	0	80.000	80.000
Nieuwbouw Pius X (W)	4.509.740	0	4.453.203	3	56.540	56.540
M Nieuwbouw Ichtus/Immanuel	4.740.310	0	3.777.085	2	963.226	963.226
W Renovatie gymzaal Pius X	300.000	0	0	0	300.000	300.000
M Uitbreiding Montessorischool	573.600	0	550.617	0	22.983	22.983
Uitbr. Herman Broereschool terrein Westerhonn	528.000	0	529.698	0	-1.698	Afgesloten
Uitbreiding ISW Gasthuislaan (G)	2.750.000	0	1.400.000	0	1.350.000	1.350.000
G Uitbreiding Kameleon	900.000	0	0	0	900.000	900.000
N Uitbreiding Montessorischool	300.000	0	0	0	300.000	300.000
N Eerste inrichting Herman Broereschool	173.000	0	172.881	0	119	Afgesloten
Renovatie sportvelden 2016	148.044	0	148.188	0	-144	Afgesloten
Vervangen kunstgrasvelden 2016	1.850.000	0	1.807.827	2	42.175	Afgesloten
Vervanging kunstgrasvelden jaarschijf 2017	1.000.000	0	993.630	0	6.371	6.371
Vervroegde vervanging kunstgrasvelden 2018	1.800.000	0	1.770.039	0	29.962	29.962
Renovatie sportvelden 2017	143.500	0	91.980	0	51.520	51.520
Aanleg kunstgrasveld voetbalveld KMD (W)	650.000	0	452.253	0	197.747	197.747
Totaal Sterke Samenleving	37.136.528	56.300	32.760.422	56.308	4.376.114	4.325.372

Lopende investeringen per programma (vervolg)	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2017	Inkomsten t/m 2017	Saldo	Restant krediet
Nieuwe fietsinfrastructuur Het Dijkpad	264.000	58.543	221.131	58.544	42.870	Afgesloten
(lg) Maasdijk-Naaldwijkseweg grondvererving	3.735.815	4.652.114	3.737.509	4.380.280	-273.527	-273.527
IRG Reconstructiegebied Wateringveldse Polder	30.852.659	18.209.836	30.406.212	17.715.045	-48.344	-48.344
RG Rec. Wat. Polder verkoop gronden	268.000	268.000	268.000	0	-268.000	-268.000
IRG De Baak verkoop gronden	443.000	350.000	409.151	52.434	-263.717	-263.717
Aanleg Oostelijke Randweg De Lier	19.500.002	960.000	2.717.547	36	15.822.491	15.822.491
Aanleg oostelijke randweg (DL), bijdrage RBV	3.000.000	0	1.000.000	0	2.000.000	2.000.000
Waterkering De Lier centrum	1.880.754	530.570	1.703.278	530.570	177.476	177.476
Scope uitbreidingen 3-in-1 project	7.909.173	5.309.172	7.369.839	5.309.183	539.345	539.345
Scope uitbreidingen 3-in-1 project, dek. M-nut	550.302	0	0	0	550.302	550.302
Inrichting Openbaar gebied Kwintshuyl	470.093	1.093	491.656	1.094	-21.562	Afgesloten
Gebiedsontwikkeling Poelzone BCF	33.710.409	29.526.170	30.204.819	28.161.232	2.140.652	2.140.652
Gebiedsontwikkeling Poelzone (gem.deel) BCF	6.288.004	40.004	6.288.002	40.004	2	2
Gebiedsontwikkeling Poelzone BTW	1.032.460	5.216.699	1.007.402	5.476.307	284.666	284.666
aanleg rec./ecologisch zone "lange Watering"	2.993.684	2.704.000	2.977.060	2.704.585	17.209	Afgesloten
Ontsluiting Teylingen BCF	12.433.950	1.900.000	3.723.785	792.589	7.602.754	7.602.754
Ontsluiting Teylingen KvH	0	0	139	0	-139	-139
Dir.verbind.tussen Maasdijk (N220) en Honderdla	22.138.891	12.878.891	11.872.280	1.227.838	-1.384.442	-1.384.442
Aanleg rotonde Pijlentuinenweg/Middelbroekweg	976.372	860.620	939.445	860.620	36.927	Afgesloten
Verbreiding N213 incl. reconstruc. N213-Dijkweg	1.648.552	104.168	717.262	7	827.129	827.129
Verbreiding N213 bijdrage Elsenbosch	200.000	0	14.292	0	185.708	185.708
Reconstructie Middenzwet te Wateringen	1.500.000	1.010.000	1.466.680	1.011.674	35.014	Afgesloten
Aanleg rot.Patijnenburg/Secr.Verhoeffw (M-nut)	415.000	0	47.650	0	367.350	367.350
Aanleg rotonde Patijnenburg/Secr.Verhoeffweg	412.500	0	576	0	411.925	411.925
Herinrichting Graaf Florisplein e.o. 's Gravenz	1.087.500	1.087.500	796.026	796.026	0	0
Herinr. parkeerterrein Sand Ambachtstr (s-G)	0	0	34.731	0	-34.731	-34.731
Tijdelijke verkorte verbinding Maasdijk-Oranjesl	300.000	0	179.447	1	120.554	120.554
Poeldijk centrum (bijdrage herinrichting voorstr)	120.000	0	18.366	1	101.635	101.635
Scope 3 in 1: Aankoop/sloop won. JvdLaarweg	1.550.000	0	1.222.237	2	327.765	327.765
Bijdr.aanl.parkeerplaats/ontsluiting Sonnehoeck	115.000	0	0	0	115.000	115.000
Pfaberum hellingbaan strandopgang Molenslag	33.711	0	35.302	0	-1.591	-1.591
Bereikbaarheid Kon. Julianasportpark	0	0	-153	0	153	Afgesloten
T-kruising 2e ontsluiting Geestweg - Woerdblok	816.085	646.085	858.943	646.087	-42.857	Afgesloten
3 in 1 Pr.Aanp.Snelbinder, PietStr.w. en Leeweg	152.500	0	101.650	0	50.850	50.850
Verbreiding N211 Wippolderlaan	554.600	0	67.403	26	487.223	487.223
Fietsverbinding Tuinveld / De Groene Schakel	0	0	6.453	1	-6.452	-6.452
LOF Groene kernen Groenvoorziening	1.240.000	0	441.451	3	798.553	798.553
LOF Groene gebieden Grond Prinsenbos	600.000	0	559.363	1	40.638	40.638
LOF Groene entrees Westland Groenvoorziening	425.000	0	29.261	1	395.739	395.739
LOF Openbare ruimte speelvoorziening	850.000	0	100.436	2	749.566	749.566
LOF Levendige kernen Groenvoorziening	200.000	0	9.180	0	190.820	190.820
LOF Recreatie Groenvoorziening	435.000	0	5.112	1	429.889	429.889
Aanleg rotonde Coldenhovelaan	1.500.000	454.500	19.040	0	1.026.461	1.026.461
Verkeerssituatie Kerkstraat-Vorkotterstraat Kw.	450.000	0	868	0	449.132	449.132
Aanleg voetpad en bushalte Middelbroekweg (N)	222.000	0	0	0	222.000	222.000
2de oprit Tuinen (N)	86.953	0	0	0	86.953	86.953
Aanleg geluidscherm Vogelaer (H) M-nut 3030	130.000	0	0	0	130.000	130.000
Gebouw Prinsenbos Grote Achterweg 17a (N)	150.000	0	49.344	1	100.657	100.657
Verb.bereikbaarheid en veiligheid Hoge Bomen	657.517	67.517	717.834	67.519	-60.315	Afgesloten
WL: N223	1.404.534	8.269	1.220.800	22.070	197.535	197.535
L: Ophogen boezemkades totaal	510.306	0	345.382	0	164.924	164.924
Rioleringsplan bloemenbuurt (Mo)	831.704	0	621.914	10	209.800	209.800
Riolering Uiterlier	92.557	0	49.005	0	43.552	Afgesloten
Riolering Kortenaerstraat e.o., 1e fase	2.069.037	17.120	1.996.411	17.123	72.628	Afgesloten

Lopende investeringen per programma (vervolg)	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2017	Inkomsten t/m 2017	Saldo	Restant krediet
Frankenthaler / Guldenland	1.509.300	35.070	1.398.331	44.300	120.199	120.199
Vervanging Damwanden 2011	1.880.000	83.000	1.765.081	83.002	114.921	114.921
DL - Riolering Kerklaan/Rijnstraat	439.999	0	89.131	1	350.868	350.868
Wateroverlast van Rijnstraat DL (dekk.mnut)	600.000	0	141.645	3	458.359	458.359
Riolering Opstal west Naaldwijk	2.397.700	0	2.331.618	1	66.083	Afgesloten
Riolering Kruisbroek Oost	100.000	0	76.458	3	23.546	Afgesloten
Tractie - jaarplan 2010	182.000	0	131.570	0	50.430	50.430
Bruggen en kunstwerken, jaarplan 2012	1.476.732	617.295	1.393.177	617.297	83.557	83.557
Fietsvoorzieningen Lange Kruisweg	918.468	300.000	888.002	465.912	196.378	196.378
Reconstructie Kwakdaan	1.117.742	0	1.030.939	1	86.804	86.804
Rotonde Emmastraat Zwartendijk	132.252	0	67.744	2	64.510	64.510
Vervanging duikers 2013	98.849	0	41.191	0	57.658	Afgesloten
Vervanging damwanden 2012-2013	1.000.300	0	915.204	0	85.097	85.097
Bruggen en kunstwerken - jaarplan 2013	285.000	0	179.677	1	105.323	105.323
Bruggen (hout) en kunstwerken - jaarplan 2013	305.534	0	271.232	0	34.302	34.302
Vaar recreatieve voorzieningen	150.000	0	118.537	0	31.463	31.463
Vervanging duikers 2014	201.652	0	4.913	0	196.740	196.740
Vervangen VRI's - jaarschijf 2012	248.000	0	110.009	0	137.991	137.991
Vervangen VRI's - jaarschijf 2013	248.000	0	80.939	0	167.061	167.061
Bruggen en kunstwerken - jaarplan 2014	1.125.178	0	1.138.347	0	-13.169	Afgesloten
Herinrichting div wegen na rioolvervanging 2014	655.600	0	654.191	0	1.410	Afgesloten
Straatwerkzaamheden - jaarplan 2014	2.621.262	0	2.506.031	16.322	131.553	131.553
Vervanging damwanden 2014	500.643	0	362.427	0	138.216	138.216
Vervangen gemalen 2014 (GRP 2014 B)	250.000	0	244.424	0	5.576	Afgesloten
Riolering Sportlaan - De Lier (GRP.2014)	745.000	0	7.485	1	737.515	737.515
Operationeel programma waterplan 2014	491.800	0	414.703	0	77.097	77.097
Rioolvervanging Gantellaan Monster (2014 -A)	963.525	0	363.211	5	600.318	600.318
School-thuis routes, jaarschijf 2014	1.628.500	524.380	1.260.832	545.780	389.068	389.068
Aanbrengen beschoeiingen - jaarplan 2015	183.786	0	225.186	9.893	-31.506	Afgesloten
Riolering Kijckerweg / Hondert Margen	704.118	0	187.611	1	516.508	516.508
Riolering Emmaplein	175.000	0	90.651	3	84.352	84.352
Vervangen gemalen	250.000	0	185.372	1	64.629	64.629
Riolering buitengebied	300.000	0	254.618	2	45.384	45.384
Herinrichting diverse wegen rioolvervanging '15	655.600	0	582.403	1	73.198	73.198
Straatwerkzaamheden - jaarplan 2015	2.132.305	0	1.794.737	26	337.593	337.593
Rioolverbetering t-Perron (VGRP 2015 2e tran)	250.000	0	216.054	0	33.947	Afgesloten
Aanleg rotonde Haagweg - Molenweg	1.177.000	690.000	44.554	2	442.448	442.448
Aanpassing Noord Lierweg	100.000	0	20.510	325.000	404.490	404.490
Reconstructie Sportlaan	1.700.000	0	101.702	4	1.598.302	1.598.302
Vergroten rotonde Zwethlaan	100.000	0	14.373	1	85.628	85.628
Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2016	449.034	0	366.352	1	82.683	82.683
Verharding 2016	3.955.969	526.102	3.480.419	277.736	227.184	227.184
Vervanging Damwanden 2016	335.083	0	10.110	0	324.973	324.973
Bruggen en Kunstwerken 2016	698.241	0	32.816	1	665.426	665.426
Vervanging Openbare Verlichting 2016	873.500	0	102.173	4	771.331	771.331
Aansch/vervanging gladheidsbestr-Jaarschijf '16	56.050	0	52.406	0	3.644	3.644
Aansluiten persleiding LT/RT/Waalebok (Gz)	400.000	0	156.843	1	243.157	243.157
Aansluiten restant Dijkwaal (Gz) VGRP	86.000	0	2.163	0	83.837	83.837
Ombouwen vacuümriol.Bloemenln/v Berckln	300.000	0	5.729	0	294.271	294.271
Riolering Bomenbuurt (fase Eikenhof) (DL) VGRP	550.000	0	563.828	2	-13.826	-13.826
Riolering Edelstenenwijk (Gz) VGRP	50.000	0	476	0	49.524	Afgesloten
Riolering Kerklaan (Po) VGRP	125.000	0	19.583	2	105.419	105.419
Riolering Lierweg oost (DL) VGRP	275.000	0	23.896	0	251.104	251.104
Riolering Suydervelt noord (W) VGRP	75.000	0	8.606	0	66.395	66.395

Lopende investeringen per programma (vervolg)	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2017	Inkomsten t/m 2017	Saldo	Restant krediet
Riolering Suydervelt zuid (W) VGRP	50.000	0	497	0	49.503	Afgesloten
Riolering Tiendweg (Nw) VGRP	25.000	0	21.938	0	3.062	Afgesloten
Riolering Hofzicht eo. (DL) VGRP	75.000	0	2.211	0	72.789	Afgesloten
Spoelleiding de Lee / Kralingerpolder (DL) VGRP	50.000	0	6.100	1	43.901	43.901
Reline werkzaamheden 2016	383.289	0	390.928	1	-7.638	Afgesloten
Riolering buitengebied 2016	300.000	0	127.896	1	172.105	172.105
Vervangen gemalen 2016	750.000	0	140.657	1	609.344	609.344
Aanbrengen beschoeiingen 2016	851.760	0	272.657	2	579.105	579.105
Groenrehabilitatie 2016	860.339	0	521.543	5	338.801	338.801
Effectuering speelplaatsenplan 2016 (groot)	370.038	0	363.529	2	6.512	Afgesloten
Herinrichting Wilhelminaplein Naaldwijk	1.283.000	60.000	1.070.808	18.017	170.209	170.209
Herinrichting Wilhelminaplein Nw. M-nut 3032	200.000	0	200.000	0	0	0
Herinrichting Marktplaats 's-Gravenzande	1.245.000	45.000	650.167	25.012	574.844	574.844
Herinrichting Marktplaats 's-Grav. M-nut 3032	200.000	0	0	0	200.000	200.000
Verharding 2017	2.171.505	0	549.198	95.120	1.717.427	1.717.427
Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2017	671.103	0	650.688	83.508	103.923	103.923
Rotonde N223 Noordlaerweg/Oostbuurtseweg	600.000	0	4.629	1	595.372	595.372
Vervanging Damwanden 2017	374.955	0	365	0	374.590	374.590
Vervanging Openbare Verlichting 2017	470.774	0	174.305	2	296.470	296.470
Riolering Dijkweg (Nw)	206.000	0	186.105	0	19.895	19.895
Vrijverval riolering 2017	300.000	0	138.325	2	161.677	161.677
Drukriolering buitengebied 2017	1.450.000	0	8.129	1	1.441.872	1.441.872
Reline werkzaamheden 2017	200.000	0	144.183	1	55.818	55.818
Aanbrengen beschoeiing 2017	395.600	0	15.197	2	380.405	380.405
reconstructie groenvoorziening 2017	360.429	0	157.983	4	202.449	202.449
Bruggen en kunstwerken 2017, Hout	200.000	0	0	0	200.000	200.000
Effectuering speelplaatsenplan 2017	50.000	0	95.428	0	-45.428	Afgesloten
Fietsverbinding Kerkstraat-Heulweg	950.000	290.000	14.397	0	645.603	645.603
Herinrichting Boerenlaan	120.000	0	105.303	0	14.697	14.697
Herinrichting Havenplein Naaldwijk	597.000	0	0	0	597.000	597.000
Verbeteren verkeersveiligheid Opstalweg (N)	950.000	225.000	316.425	114.528	523.103	523.103
Hardware/Software WABO/APV	73.000	3.000	66.350	3.000	6.650	Afgesloten
Totaal Fysieke Leefomgeving	224.221.138	90.259.718	149.995.664	72.595.440	56.561.197	56.159.059
Vervangen inzamelmiddelen jaarplan 2015	85.000	18.995	125.498	18.995	-40.498	Afgesloten
Vervangen inzamelmiddelen 2016	142.500	0	138.750	1	3.751	Afgesloten
Begraafplaatsen 2016	115.000	0	57.539	0	57.461	57.461
Vervangen inzamelmiddelen 2017	404.400	0	58.027	6	346.379	346.379
Begraafplaatsen 2017	57.500	0	20.229	0	37.271	37.271
Totaal Dienstverlening en Belastingen	804.400	18.995	400.042	19.002	404.365	441.111
Brandweerkazerne Naaldwijk dekk. Eo.nut	119.900	0	6.480	0	113.420	113.420
Aankoop gronden Brandweerkazerne Naaldwijk	138.030	0	0	0	138.030	138.030
Totaal Bestuur en Veiligheid	257.930	0	6.480	0	251.450	251.450
Voorber.kred. huisvesting gem. organisatie	3.500.000	0	3.136.506	3	363.497	363.497
Nieuwbouw gemeentehuis	1.555.000	0	1.220.687	4	334.317	334.317
Nieuwbouw gemeentehuis grond	5.200.000	0	4.850.833	0	349.167	Afgesloten
Nieuwbouw Gemeentehuis piekbetaling	13.945.000	0	13.944.900	0	100	Afgesloten
Kapitaalstorting Greenport Horti Campus	2.000.000	0	2.000.001	0	-1	-1
Tractie - jaarplan 2011	125.000	0	386	0	124.614	124.614
Verv. grafische werkstations en laptops 2015	238.562	0	75.286	0	163.276	Afgesloten
Vervanging Printers 2015	89.578	0	73.665	0	15.913	Afgesloten
Vervanging administratieve werkstations 2015	1.113.666	0	1.298.920	0	-185.254	Afgesloten

Lopende investeringen per programma (vervolg)	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2017	Inkomsten t/m 2017	Saldo	Restant krediet
Verv. primaire softwarepakketten 2015/2016	909.566	0	599.073	0	310.493	310.493
Verv. generieke kant.autom.software 2014/2015	100.000	0	1.662	0	98.338	Afgesloten
Vervanging centrale infrastructuur 2016	1.026.291	0	701.739	0	324.552	324.552
Vervanging netwerkcomponenten 2015	650.812	0	252.550	0	398.262	398.262
Vervanging Printers 2016	77.976	0	1.787	0	76.189	Afgesloten
Vervanging Telefoon Centrale	265.000	0	260.601	0	4.399	Afgesloten
Mobiele Telefoon	380.000	0	379.705	0	296	Afgesloten
Vervanging primaire softwarepakketten	475.000	0	10.786	0	464.214	464.214
ICT 3D's	149.000	0	0	0	149.000	149.000
Total concernfinanciën	31.800.451	0	28.809.087	7	2.991.371	2.468.949
Totaal Generaal	330.288.815	109.699.171	241.252.949	84.028.204	63.364.899	61.100.333

Ten aanzien van de (restant)kredieten met een negatief saldo ultimo 2017 (> € 100.000) wordt het volgende vermeld:

Voor de volgende investeringen geldt dat het negatieve restantkrediet ermee verband houdt dat er op netto-basis (uitgaven -/- inkomsten) meer is uitgegeven dan het netto-krediet zou toestaan. Echter, in deze gevallen lopen de uitgaven op de geraamde inkomsten vooruit en dienen er nog inkomsten te worden gerealiseerd. Veelal betreft het hier (grond)verkoop binnen een project of gesubsidieerde projecten waarvoor de subsidie of bijdrage pas kan worden gedeclareerd bij afronding van het project. Bij deze investeringen is derhalve geen sprake van reële overschrijdingen:

Economische en ruimtelijke ontwikkelingen

- Gebiedsontwikkeling Boomawatering
- Aankoop gebouw Rozemarijn 1 Wateringen
- Aankoop grond Rozemarijn 1 Wateringen

Fysieke leefomgeving

- Maasdijk – Naaldwijkseweg grondverwerving
- Infrastructuur Regeling Glastuinbouw (IRG) Wateringveldse Polder verkoop gronden
- IRG De Baak verkoop gronden
- Directe verbinding tussen de Maasdijk (N220) en Honderdland

2.2.3 Afgesloten investeringen / in gebruik genomen investeringen

De ingebruikname van een investering is van belang, aangezien de ingebruikname bepalend is voor het starten van de afschrijving op de investering. In de meeste gevallen wordt met de ingebruikname ook de investering afgesloten.

In het onderdeel 2.2.2. is aangegeven welke lopende investeringen ultimo 2017 zijn afgesloten (zie kolom restant kredieten).

In de hierna volgende lijst is een overzicht opgenomen van investeringen die gedurende 2017 in gebruik zijn genomen, maar waarvan het krediet in een later jaar formeel wordt afgesloten aangezien de financiële afwikkeling van de investering op dat moment pas wordt afgerond.

In gebruik genomen investeringen per programma	Jaar 1e investering
<i>Economische & Ruimtelijke ontwikkeling</i>	
Bereikbaarheid Julianasportpark (sG) kunstgrasveld	2017
Verbouwing NED3 De Lange Spruit (W)	2017
<i>Sterke Samenleving</i>	
Nieuwbouw Pius X (W)	2015
M Nieuwbouw Ichtus/Immanuel	2015
Vervroegde vervanging kunstgrasvelden 2018	2017
Aanleg kunstgrasveld voetbalveld KMD (W)	2017
<i>Fysieke leefomgeving</i>	
Tijdelijke verkorte verbinding Maasdijk-Oranjest	2015
LOF Groene gebieden Grond Prinsenbos	2017
Rioleringsplan bloemenbuurt (Mo)	2009
Tractie - jaarplan 2010	2012
Fietsvoorzieningen Lange Kruisweg	2012
Riolering buitengebied	2015
Aansluiten persleiding LT/RT/Waalblok, geb GD11(GZ)	2016
Riolering Bomenbuurt (fase Eikenhof) (DL) VGRP	2016
Herinrichting Wilhelminaplein Naaldwijk	2016
Herinrichting Wilhelminaplein Nw. M-nut 3032	2017
Relinewerkzaamheden 2017	2016
<i>Algemene Dekkingsmiddelen</i>	
Voorbereidingkrediet nieuwbouw gemeentehuis	2012
Nieuwbouw gemeentehuis	2015
Vervanging netwerkcomponenten 2015	2016

2.2.4 Bijstelling lopende investeringen

Sinds 2011 maakt de eerste Investeringsrapportage deel uit van de jaarrekening. Deze informatie is opgenomen in deze paragraaf. Hiermee kunnen de meerjarige effecten van de kapitaallasten bij de jaarrekening tegelijk met de jaarrekening zelf aan uw raad worden voorgelegd en meegenomen worden in het Financieel Meerjaren Perspectief 2018-2022 (FMP). Tevens wordt uw raad op deze wijze in een vroeg stadium geïnformeerd over de noodzakelijke bijstelling van investeringen en de daarmee verband houdende liquiditeiten.

In dit onderdeel wordt ingegaan op:

- A. De bijstellingen van de raming van uitgaven en inkomsten van de kredieten en voorgenomen investeringen over de periode 2018-2022.
- B. Het effect van de onder 1 genoemde bijstelling, gecombineerd met een nieuwe liquiditeitenplanningen en/of de actualisatie van de afsluitdata op de voor 2018-2021 geraamde kapitaallasten. In dit effect is ook een actualisatie van het Meerjaren Investeringsplan (MIP) 2018-2021 meegenomen.

A. Afwijkingen (over- en onderschrijdingen) op lopende kredieten

In het kader van het budgetrecht van de raad (de begrotingsrechtmatigheid) moet bij (verwachte) overschrijdingen van beschikbaar gestelde kredieten een formele bijstelling van het krediet plaatsvinden. Deze bijstellingen van kredieten hebben wel consequenties voor de uit de investeringen voortvloeiende kapitaallasten vanaf 2019.

Bij deze jaarrekening is bij nadelige bijstellingen onderzocht of dekking mogelijk is door het aframen van beschikbaar gestelde kredieten als gevolg van gerealiseerde onderschrijdingen of door bijraming van de verwachte c.q. reeds gerealiseerde inkomsten.

De bijstelling op de uitgaven en inkomsten van de lopende investeringsportefeuille als gevolg van de aanpassingen door de hierboven genoemde componenten (over- en onderschrijding van het krediet, liquiditeitsplanningen en afsluitdata) geeft het volgende beeld:

Bedragen in € mln.						
Programma	Bijstelling uitgaven		Bijstelling inkomsten		Bijstelling per saldo	
Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen	0,071	N	0,775	V	0,704	V
Sterke Samenleving	0		0		0	
Ondersteuning, zorg en participatie	0		0		0	
Fysieke Leefomgeving	0,676	N	1,253	V	0,577	V
Dienstverlening en Belastingen	0		0		0	
Bestuur en Veiligheid	0		0		0	
Algemene Dekkingsmiddelen	0		0		0	
Totaal	0,747	N	2,028	V	1,281	V

Op basis van de bijgestelde liquiditeitsplanning vanaf 2018 worden voor enkele investeringen overschrijdingen verwacht ná 2017 (de overschrijdingen ultimo 2017 zijn reeds toegelicht bij 2.2.2). De substantiële afwijkingen (> € 50.000) op kredieten (zowel uitgaven als op inkomsten) worden hieronder toegelicht:

Programma Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen:

Plaberum gemeentelocatie 's Gravenzande

Zoals vermeld in het MPG worden de meerkosten ad € 75.000 gedekt uit verkoop opbrengst.

Strategische gronden Molensloot, De Lier

In de vergadering van 12 december 2017 heeft de raad, als gevolg van de SOK (Samenwerkingsovereenkomst) tussen de gemeente en BPD een krediet beschikbaar gesteld ad € 3,1 mln. voor de verwerving van gronden van BPD. Dekking vindt plaats vanuit de toekomstige terugverkoop van deze gronden aan BPD. In deze investeringsrapportage is jaarschijf 2022 toegevoegd met de voor dat jaar te ramen opbrengst.

Programma Fysieke Leefomgeving:

Ontsluiting Teylingen BCF

Van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH) is een subsidiebedrag van € 612.500 ontvangen. Vanwege onzekere factoren was dit bedrag nog niet geraamd. Daarnaast heeft een grondverkoop aan ONW plaatsgevonden van € 168.700 die niet was voorzien.

Poeldijk centrum (bijdrage herinrichting Voorstraat)

Naar aanleiding van nieuwe gesprekken met de direct belanghebbenden is er een aangepast ontwerp opgesteld. Dit aangepast ontwerp is door een meerderheid geaccepteerd en is nu doorgerekend. De meerkosten (geraamd op € 125.000) worden voornamelijk veroorzaakt doordat het plangebied momenteel groter is (circa 1.600 m²) ten opzichte van de eerste schetsen uit begin 2015 (circa 1.000 m²). Daarnaast is het ontwerp als gevolg van de wensen van de direct belanghebbenden op een groot aantal punten aangepast en zijn de eenheidsprijzen gestegen.

Plaberum hellingbaan strandopgang Molenslag Monster

De investering is gekoppeld aan het project Strandhuisjes en het opstellen van de kustvisie. Het beschikbaar gestelde krediet is onvoldoende om de geraamde voorbereidingskosten van het project te dekken. Het krediet dient met afgerond € 50.000 aangepast te worden.

Fietsvoorzieningen Lange Kruisweg

Vanwege de mogelijkheid tot stapeling is het te ontvangen subsidiebedrag groter (€ 165.907) dan begroot.

Vervanging duikers 2014

Ultimo 2017 is het krediet voor vervanging duikers 2013 afgesloten met een voordeel van afgerond € 58.000. Dit voordeel kan worden toegevoegd aan de Jaarschijf 2014 voor het vervangen van duikers.

Reconstructie Sportlaan

De in 2018 te realiseren reconstructie van de Sportlaan draagt bij aan het verbeteren van de verkeersveiligheid. Daarvoor wordt een subsidie van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag ad € 79.000 ontvangen.

Aansluiten persleiding LT/RT/Waalblok, geb GD11(GZ

De uitvoering van dit project is gepland voor 2018 en 2019. De samenhang met de ombouw van de vacuümleiding en de aanleg van een zuivering door derden maken dit project complexer en heeft daardoor een langere doorlooptijd. De extra kosten worden geraamd op € 75.000.

Riolering Bomenbuurt (fase Eikenhof) (DL) VGRP

Ook bij dit project Vertraging heeft een langere doorlooptijd en hogere kosten ten gevolge van de complexe problematiek van de verzakking in combinatie met de gebiedsgerichte aanpak; de extra kosten worden geraamd op € 75.000

Verharding 2017

In het kader van het Wegen Project Westland is het Duurzaam Veilig inrichten van de N223 tussen de Jogchem van der Houtweg en de aansluiting Zijdekadebrug in 2016 afgerond. Ten aanzien van een aantal restpunten op het Baron van Gentplein zijn provincie en gemeente overeengekomen dat de provincie deze afkoopt en dat de gemeente zelf zorg voor draagt. Derhalve worden de benodigde activiteiten budgettair neutraal uitgevoerd (verhoging lasten en baten ad € 95.120).

Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2017

Als gevolg van de vervroegde sluiting van de gemeentewerf 's-Gravenzande moeten de burgers uitwijken naar de werf Monster of Naaldwijk. In Naaldwijk is hierdoor de verkeersdrukte rondom de Hoogwerf toegenomen en daarvoor is een verkeersveiligere inrichting gerealiseerd (kosten € 126.000). Daarnaast wordt voor deze herinrichting subsidie verwacht van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag à € 80.000. Het nadelig verschil ad € 46.000 kan gedekt worden uit het voordeel op het ultimo 2017 afgesloten krediet Nieuwe fietsinfrastructuur Het Dijkpad.

2.2.5 Overzicht subsidies

In 2015 is in de commissie EFO toegezegd, dat met ingang van de jaarrekening 2014 bij deze investeringsrapportage een totaaloverzicht van subsidies wordt opgenomen. Het overzicht is qua opzet vergelijkbaar met het overzicht, zoals dit nu voor een deel van de subsidies reeds is opgenomen in het MPG.

Het overzicht is in 2 delen gesplitst:

Een overzicht van subsidies met betrekking tot de in dit hoofdstuk behandelde investeringen:

Projectnaam	Subsidieregeling	Datum Beschikking	Beschikking	Datum Vaststelling	Bedrag Vaststelling	Voorschotten v/m 2017
Fruitmuur Poeldijkseweg	Provincie Zuid-Holland	30-05-2017	€ 110.919			
2de ontsluitingsweg Teylingen	MRDH			29-12-2017	€ 612.500	
School- thuisroute 3e fase - Geestweg te Naaldwijk	MRDH	14-03-2017	€ 16.026	18-08-2017	€ 14.754	
School- thuisroute 4e fase - Sportlaan te De Lier	MRDH					
School- thuisroute 3e fase - Windmolen te Waleringen	MRDH					
School- thuisroute 3e fase - maatregelen op de Kloosterlaan te Monster	MRDH	14-03-2017	€ 9.160	10-08-2017	€ 8.434	
Projectsubsidie "Instandhouding 2013 - 2018 molen De Vier Winden te Monster"	Provincie Zuid Holland	19-03-2013	€ 24.450			€ 18.338
Beheer Zandmotor	Provincie Zuid Holland	17-02-2016	€ 26.500		€ 26.500	€ 21.200
Groene Schakel, woonrijpmaken fietspaden	MRDH	06-06-2017	€ 34.185			
Rotonde Goldenhovevian/ Herenlaan	MRDH					
Boomawatering - fase 3 Verbeteren aansluiting Molenweg	MRDH	11-10-2016	€ 162.040	05-04-2017	€ 162.040	
Verkeersaanpassingen Kerkstraat te Kwintshuil	MRDH	28-02-2017	€ 22.000			
Groene Schakel, fietsbruggen - composietbrug	MRDH	20-01-2017	€ 109.305	07-09-2017	€ 100.630	
Poelzone	Provincie Zuid-Holland	10-10-2014	€ 3.000.000		€ -	€ 2.400.000
Sneefietspad Naaldwijk - Rijswijk	MRDH	08-08-2017	€ 293.118			
Aanpassingen kruispunt Kruisbroekweg/ Kruisweg	MRDH					
Kruising Haagweg/ Molenlaan	MRDH					
School- thuisroute 3e fase - drempel Haagweg te Monster	MRDH	15-03-2017	€ 8.384	29-08-2017	€ 7.485	
Boomawatering - fase 4	MRDH	08-09-2017	€ 315.445			
Fietsvoorzieningen Lange Kruisweg	MRDH	20-09-2017	€ 465.908			
School- thuisroute 3e fase "Fietsvoorzieningen Hoogwerf te Naaldwijk"	MRDH	10-11-2017	€ 83.500			
School- thuisroute 4e fase - "Van Lennepstraat"	MRDH					
School- thuisroute 4e fase "Opstalweg"	MRDH					
School- thuisroute 3e fase "Kerklaan/ Rijssenburgerweg en de Bovendijk in Kwintshuil"	MRDH	10-02-2017	€ 26.347	21-08-2017	€ 5.336	
School- thuisroute Arkelweg	MRDH	29-08-2017	€ 223.083			
School- thuisroute 3e fase "Burg. Gramertaan/ Veilingweg"	MRDH	29-08-2017	€ 12.915	23-01-2018	€ 12.915	
School- thuisroute 3e fase - Mr. Schokkingstraat/ Prof. Van Arkelstraat	MRDH	18-10-2016	€ 7.804	26-06-2017	€ 7.804	
School thuis route 3e fase "Verburghlaan"	MRDH	08-11-2016	€ 4.471	06-02-2017	€ 4.471	
School- thuisroute 3e fase - Aankomst fietspad Hoogwerf - Plet Struikweg	MRDH	08-12-2016	€ 67.517	13-04-2017	€ 67.517	
School- thuisroute 3e fase - T-splitsing Groenepad- Poeldijkseweg	MRDH	28-02-2017	€ 16.321			
N223/ Noord Lierweg - bochtverbreding	MRDH	25-09-2017	€ 315.000			
Bochtverbreding en aanleg uitwijkstroken Noordlierweg	MRDH			29-12-2017	€ 325.000	

Een overzicht van subsidies met betrekking tot projecten, niet zijnde investeringen.

Projectnaam	Subsidieregeling	Datum Beschikking	Beschikking	Datum Vaststelling	Bedrag Vaststelling	Voorschotten v/m 2017
Technology Education Centre Hortitech	MRDH	08-12-2015	€ 145.000			€ 116.000
Opstart Field Lab Smart Food (Freshteq)	MRDH	08-12-2015	€ 375.000			€ 300.000
Nefertiti	Europa	23-06-2017	€ 43.210			
Warmte Koude Kaart Westland	MRDH	23-07-2015	€ 13.080	07-03-2017	€ 13.080	
Onderzoek optimalisatie verkeer en verkeersveiligheid	Provincie Zuid Holland	13-02-2017	€ 9.000	13-02-2017	€ 9.000	
Vraagbundeling glasvezel Teylingen	Provincie Zuid Holland	21-02-2017	€ 9.000	21-02-2017	€ 9.000	
BioBoost - PZH	Provincie Zuid Holland	05-11-2015	€ 127.298			€ 50.000
BioBoost - europa	Europa		€ 3.381.513			
Bio Base Westland	Provincie Zuid-Holland	23-09-2013	€ 300.000	14-04-2017	€ 300.000	
Energieadvies LED en zonnepanelen BWP	Provincie Zuid Holland	02-02-2017	€ 12.000	02-03-2017	€ 12.000	
Uitkoop woningen onder hoogspanningsmasten	Provincie Zuid Holland		€ -			
Uitplaatsen van woningen in glastuinbouwgebied	Provincie Zuid Holland	23-11-2017	€ 3.800.000			€ 3.800.000
Groengasvulpunt - Provincie	Provincie Zuid Holland	13-04-2016	€ 35.000	19-10-2017	€ 30.639	
Uitvoering gevelmaatregelen sanering woningen nabij rotondes en kruisingen	Ministerie van					
Sponge (kleinschalige adaptiemaatregelen)	Infrastructuur en Milieu	21-03-2016	€ 30.150			
Bewaking zandmotor 2016	Europa	27-07-2016	€ 247.968			
Bewaking zandmotor 2017	Provincie Zuid Holland	17-02-2016	€ 88.065	20-12-2017	€ 86.040	
	Provincie Zuid-Holland	24-02-2017	€ 238.616			€ 190.893
VRI	MRDH	31-03-2016	€ 69.299			€ 34.649

B. Bijstelling kapitaallasten 2018-2021

De bijstellingen van de lopende investeringskredieten door het aanpassen van afsluitdata, liquiditeitenplanning en bij- en aframingen zijn van invloed op de uit deze investeringen voortvloeiende meerjarige kapitaallasten. Dit geldt eveneens voor de actualisatie van het MIP.

Om een juist effect van de mutaties in de kapitaallasten weer te geven moeten de kapitaallasten wel gecorrigeerd worden voor de "gesloten circuits"; afvalverwerking, riolering of bouwgrondexploitatie. Mutaties bij deze onderdelen leiden namelijk niet tot een wijziging van het begrotingsresultaat, aangezien alle wijzigingen bij deze onderdelen worden gecorrigeerd door een mutatie in de reserve tariefegalisatie afvalstoffenheffing c.q. rioolrecht of door activering bij bouwgrondexploitaties. Eveneens geldt dat in de bijstelling van investeringen met een maatschappelijk nut met een (gedeeltelijke) dekking vanuit de reserve maatschappelijk nut de netto bedragen zijn opgenomen (dus dat deel wat niet via de reserve loopt).

In het CollegeWerkProgramma 2015-2019 is een stelpost sturen op kapitaallasten opgenomen. Achtergrond bij de stelpost is, dat sommige investeringen vanwege externe factoren uitlopen of achter blijven in de planning ondanks de sturing op de financiële planning.

Op basis van de actualisatie van het MIP en de doorrekening van de lopende investeringen bij deze jaarrekening kan nu de volgende meerjarige bijstelling van de stelpost over de periode 2018-2021 worden gemaakt:

Effect (bedragen in mln.)	2018	2019	2020	2021
Resterende stelpost (c.q. nog in te vullen)	0,52 N	1,69 N	1,60 N	0,38 N
Netto bijstelling kapitaallasten a.g.v. jaarrekening	0,52 V	1,09 V	0,50 V	0,33 V
Resterende stelpost na jaarrekening	0,00 V	0,60 N	1,10 N	0,05 N

Het vorenstaande resulteert uiteindelijk in het volgende voorstel zoals dat terugkomt in het bij deze jaarrekening behorende raadsvoorstel:

De lopende investeringen bij te stellen voor een bedrag van per saldo € 1,281 mln. (voordelig). Zie voor dit bedrag overigens de tabel onder 2.2.4 van dit hoofdstuk.

2.3. Paragrafen

2.3.1. Paragraaf Lokale Heffingen

1.1 Inleiding

De gemeentelijke heffingen zijn na de doeluitkeringen en de algemene uitkering uit het Gemeentefonds de belangrijkste bron van inkomsten. Bij gemeentelijke heffingen wordt onderscheid gemaakt tussen belastingen en rechten. Belastingen hebben een algemeen karakter. Een directe relatie tussen de belasting en de gemaakte kosten van de gemeente is in het algemeen niet aanwezig. Bij rechten is er wel sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. Bij rechten mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak. Na afloop van een jaar kunnen en mogen er wel afwijkingen zijn.

In deze paragraaf lokale heffingen gaat het om de gerealiseerde inkomsten en uitgaven.

1.2 Gemeentelijke belastingen

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Elk jaar wordt het onroerend goed gewaardeerd voor de Wet waardering onroerende zaken (WOZ). Hiermee volgt de WOZ-waarde jaarlijks de marktontwikkeling. De gemeente Westland voert deze waardering in eigen beheer uit. Voor het belastingjaar 2017 geldt voor de aanslag OZB de naar prijspeil van 1 januari 2016 vastgestelde waarde van het onroerend goed. Er is geen wettelijk maximum gesteld aan de jaarlijkse stijging van de OZB-tarieven. Het gemeentelijk beleid is dat stijging of daling van de gemiddelde WOZ-waarde wordt gecompenseerd in de tarieven.

Conform de op 10 november 2015 aangenomen motie is in 2017 uitvoering gegeven aan hetgeen in het bestuursakkoord is afgesproken. De tarieven van de OZB zijn met 1% verlaagd, waardoor de totale woonlasten (OZB, afvalstoffen- en rioolheffing) gemiddeld voor een meerpersoonshuishouden in een eigen woning in 2017 zijn afgenomen.

Realisatie OZB

In 2017 is de werkelijke opbrengst € 26,7 mln. De werkelijk opbrengst was vrijwel gelijk aan de aangepaste raming van de Prorap 2017. Ten opzichte van 2016 is de opbrengst in 2017 gelijk gebleven. Dit wordt verklaard doordat de meeropbrengst van de areaaluitbreiding een verlaging van de OZB-tarieven heeft gecompenseerd.

Toeristenbelasting

Dit betreft een belasting die wordt geheven voor het houden van verblijf met overnachting binnen de gemeente tegen vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene zijn opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP). Door het heffen van een toeristenbelasting dragen dus ook niet-inwoners bij in de kosten van de algemene voorzieningen.

Hoewel niet verplicht voorgeschreven, is de naam 'toeristenbelasting' ontleend aan artikel 224 Gemeentewet. Opgemerkt wordt dat de naam de lading van de belastingheffing op grond van deze verordening niet volledig dekt. In navolging van de Gemeentewet stelt de verordening toeristenbelasting aan de overnachting geen eisen van toeristische of recreatieve aard. Ook in de jurisprudentie is al meermalen bevestigd dat ook betaald verblijf met overnachting zonder toeristische of recreatieve aanleiding, tot belastingplicht leidt.

Met ingang van 2016 bestaat het tarief van de toeristenbelasting uit een percentage van 5% van de overnachtingsprijs met een minimum van € 1,25 per persoon per overnachting. In 2017 is dit tarief niet gewijzigd.

Realisatie Toeristenbelasting

In 2017 bedraagt de (nog te realiseren) opbrengst € 253.000. Dit is gelijk aan de geraamde opbrengst. Geconcludeerd kan worden dat de tariefwijziging van de toeristenbelasting vanaf 2016 heeft geleid tot een minderopbrengst van € 50.000.

Bij de toeristenbelasting wordt weinig of geen gebruik meer gemaakt van voorlopige aanslagen. In de praktijk bleek dat er altijd verschillen waren tussen de voorlopige aanslagen en de definitieve aanslagen. Dit betekende dubbel werk. Belastingplichtigen werden geconfronteerd met te hoge of te lage aanslagen en moesten hierop actie ondernemen. Met de lage rentestand is er ook nauwelijks sprake van rentederving. Nadeel van deze praktische werkwijze is dat eventuele meer- of minderopbrengsten pas laat bekend worden.

Forensenbelasting

Dit betreft een belasting die wordt geheven van degene die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen per jaar een gemeubileerde woning beschikbaar houdt. Het tarief is gestegen met het inflatiepercentage van 1,1%.

Realisatie Forensenbelasting

In 2017 bedroeg de werkelijke opbrengst € 108.000. Dit is nagenoeg gelijk aan de geraamde opbrengst.

1.3 Gemeentelijke rechten

Onder de naam 'rechten' worden tarieven geheven voor diverse typen gemeentelijke dienstverlening. Bij rechten is er in feite sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de taak. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend, is belastingplichtig. De rechten voor 2017 worden hieronder kort besproken.

Marktgelden

Onder de naam marktgelden wordt in de gemeente Westland een recht geheven voor het innemen van een standplaats op het marktterrein op de dagen en uren dat er markt wordt gehouden zoals dit in de 'Marktverordening Westland' is vastgesteld. In 2017 zijn de tarieven met 1,1% verhoogd.

Realisatie Marktgelden

Marktgelden	Baten	Lasten	Dekking in %
Kosten taakvelden(en) incl. (omslag)rente		€ 77.200	
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen		€ -2.100	
Netto kosten taakveld		€ 75.100	
Toe te rekenen kosten:			
Ondersteunende kosten incl. (omslag)rente		€ 42.200	
BTW		€ 0	
Totale kosten		€ 117.300	
Opbrengst heffingen	€ 94.600		
Totaal primair begroot	€ 92.500	€ 120.700	80,7 %
Totaal gerealiseerd	€ 94.000	€ 117.300	76,6 %

In 2017 is de werkelijke opbrengst € 95.000. De werkelijke kosten bedroegen in 2017 € 117.300. Dit is vrijwel gelijk aan de raming. De kostendeckendheid bedraagt 76,6 %. Vanaf 2017 worden de kosten van de marktmeester voor 70% toegerekend. In 2016 was dit nog 60%. De reden hiervoor is dat de eerste dagelijkse controle wel mag worden toegerekend. Eerder zijn we er vanuit gegaan dat dit niet was toegestaan. Hierdoor bedroeg de kostendeckendheid in 2016 eenmalig meer dan 100%.

Leges algemeen

De tarieven voor 2017 zijn aangepast aan de hand van het inflatiepercentage van 1,1%, tenzij nader begrensd door wettelijke tariefstellingen.

Kruissubsidiëring

Bij de parlementaire behandeling van de tarieven voor de fysieke leefomgeving (titel 2) heeft de minister gezegd dat kruissubsidiëring ongewenst is. Het in het "Kabinetsplan aanpak administratieve lasten" genoemde uitgangspunt ten aanzien van kruissubsidiëring heeft echter niet geleid tot wetgevende maatregelen. Evenmin is de bepaling in de Gemeentewet zelf gewijzigd. De Hoge Raad heeft op 13 februari 2015 beslist dat de beoordeling van de opbrengstlimiet moet plaatsvinden op het totaal van de geraamde baten en lasten. Dit betekent dat kruissubsidiëring nog steeds (deels) mogelijk is. Concreet betekent dit dat de kostendekkendheid van Titel 2 (omgevingsvergunning) meer dan 100% mag zijn, zolang de kostendekkendheid van de totale leges (Titel 1, 2 en 3) niet meer is dan 100%.

Conform het model van de VNG is de legestarteventabel onderverdeeld in drie titels:

1. titel 1 Algemene dienstverlening
2. titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning
3. titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn

Kruissubsidiëring met titel 3 is op grond van de Europese Dienstenrichtlijn verboden.

Elk hoofdstuk van titel 3 dient de gemeente te controleren op kostendekkendheid. Indien uit controle blijkt dat er op het betreffende vergunningstelsel of samenhangende vergunningstelsels winst wordt gemaakt, dienen de tarieven te worden aangepast tot of onder 100% kostendekkendheid.

Leges titel 1. Algemene dienstverlening

Ondersteunende kosten

De ondersteunende kosten worden volledig omgeslagen naar rato van de op de taakvelden geraamde toerekenbare uren. Vanaf 2017 wordt op deze wijze de werkelijk gerealiseerde ondersteunende kosten toegerekend door middel van een algemene opslag. Op basis van de begroting was rekening gehouden met een opslagtarief van € 46,28. Voor de buitendienst was een opslag tarief berekend van € 43,64 (Bij deze medewerkers worden de kosten voor de huisvesting en ICT voor respectievelijk 25% en 50% toegerekend. De reden hiervoor is dat de buitendienst medewerkers minder gebruik maken van deze faciliteiten). Op basis van de werkelijk gerealiseerde ondersteunende kosten bedraagt het opslagtarief € 44,21 en € 37,42 voor de buitendienst. De opslagtarieven komen derhalve lager uit dan begroot. Dit is grotendeels het gevolg een wijziging in de voorschriften in het BBV. Voor een verdere toelichting hierover wordt verwezen naar de toelichting daarop in de het onderdeel Algemene Dekkingsmiddelen.

Kostendekkendheid

Titel 1 Algemene dienstverlening

Voor 2017 zijn de (secretarie)leges met het inflatiepercentage van 1,1% gestegen.

De maximumtarieven voor paspoorten en identiteitskaarten worden elk jaar door het Rijk vastgesteld.

De verschillende tarieven zijn opgenomen in de tarieventabel. De totale inkomsten uit Titel 1 bedragen in 2017 € 2,40 mln. De kosten bedragen € 3,85 mln. Hiermee komt het dekkingspercentage op 62,3%.

Titel 1	Algemene dienstverlening	Baten	Lasten	Dekking in %
Hoofdstuk 1	Burgerlijke stand	€ 155.300	€ 334.800	46,4 %
	gerealiseerd	€ 207.100	€ 380.400	54,4 %
Hoofdstuk 2	Reisdocumenten	€ 1.078.800	€ 1.013.600	106,4 %
	gerealiseerd	€ 1.300.400	€ 1.266.200	102,7 %
Hoofdstuk 3	Rijbewijzen	€ 591.900	€ 836.700	70,7 %
	gerealiseerd	€ 541.800	€ 794.900	68,2 %
Hoofdstuk 4	Verstrekkings uit BRP	€ 29.900	€ 187.800	15,9 %
	gerealiseerd	€ 29.000	€ 211.500	13,7 %
Hoofdstuk 5	t/m 8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hoofdstuk 9	Overige publiekszaken	€ 70.100	€ 475.800	14,7 %
	gerealiseerd	€ 68.000	€ 520.700	13,1 %
Hoofdstuk 10	Gemeentearchief	€ 2.000	€ 327.600	0,6 %
	gerealiseerd	€ 1.100	€ 287.700	0,4 %
Hoofdstuk 11	Huisvestingswet	€ 40.000	€ 96.300	41,6 %
	gerealiseerd	€ 52.400	€ 86.300	60,7 %
Hoofdstuk 12	Leegstandwet	€ 500	€ 46.300	1,0 %
	gerealiseerd	€ 700	€ 30.200	2,3 %
Hoofdstuk 13	Gemeentegarantie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hoofdstuk 14	Marktstandplaatsen en standplaatsen	€ 1.700	€ 6.500	26,2 %
	gerealiseerd	€ 2.100	€ 5.900	36,1 %
Hoofdstuk 15	Winkeltijdenwet	€ 0	€ 0	0,0 %
	gerealiseerd	€ 0	€ 0	0,0 %
Hoofdstuk 16	Kansspelen	€ 1.500	€ 20.100	7,5 %
	gerealiseerd	€ 1.700	€ 11.900	14,3 %
Hoofdstuk 17	Telecommunicatie	€ 60.000	€ 136.200	44,1 %
	gerealiseerd	€ 149.200	€ 129.200	115,5 %
Hoofdstuk 18	Verkeer en vervoer	€ 37.900	€ 51.700	73,3 %
	gerealiseerd	€ 39.900	€ 45.000	88,8 %
Hoofdstuk 19	Diversen	€ 1.800	€ 23.600	7,6 %
	gerealiseerd	€ 3.700	€ 77.000	4,8 %
Totaal	primair begroot	€ 2.071.400	€ 3.557.000	58,2 %
Totaal	gerealiseerd	€ 2.397.100	€ 3.846.900	62,3 %

Toelichting

Algemeen

Vanaf 2017 zijn er nieuwe BBV voorschriften van toepassing. Dit leidt tot afwijkingen tussen de geraamde en werkelijke kostenverdeling. Er zijn kosten voor software en applicatie-ondersteuning rechtstreeks toegerekend aan deze producten.

Hoofdstuk 1

Er zijn meer huwelijksvoltrekkingen tegen het nieuwe lagere tarief. Hierdoor zijn ook meer externe medewerkers ingehuurd.

Hoofdstuk 2

Burgers vragen op jongere leeftijd een ID aan. De redenen hiervoor zijn een strengere identificatieplicht en het niet meer kunnen bijschrijven van kinderen in het paspoort. Hierdoor zijn er ook meer afdrachten aan rijksleges. Ook heeft er meer externe inhuur plaatsgevonden doordat er meer reisdocumenten zijn aangevraagd in 2017.

Hoofdstuk 10

Doordat er minder formatie nodig is geweest voor de werkzaamheden binnen het historisch archief zijn de niet benutte gelden voor deze formatie ingezet voor materieel budget. Materieel budget is niet toerekenbaar aan de leges waardoor de toerekenbare kosten in 2017 lager zijn.

Hoofdstuk 12

Lagere kosten doordat de werkelijke uurtarieven van de Clusters lager zijn.

Hoofdstuk 17

Sinds 2017 wordt gewerkt met een nieuw landelijke ICT-pakket voor het efficiënter beheren en monitoren van werkzaamheden kabels en leidingen. De registratie geeft een actueel beeld van de werkzaamheden met bijbehorende leges. Ten tijde van de ProRap was een actueel beeld van de inkomsten nog niet beschikbaar.

Hoofdstuk 19

Door hoger aantal aanvragen van "overige vergunningen" zijn er meer uren doorbelast aan dit hoofdstuk.

Leges Titel 2. Fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning

WABO-leges

In 2017 zijn de legesopbrengsten € 4,62 mln. Dit is ruim meer dan de prognose van € 3,26 mln. ten tijde van de begroting. De meeropbrengst is te verklaren door:

- een grotere stijging van activiteiten in de bouwsector (nieuwbouw/woningbouw) dan verwacht.
- meeropbrengsten voor buitenplanse afwijkingen.

In de ProRap is de raming reeds aangepast met ca. € 400.000.

In de maanden september, oktober en november waren de opbrengsten onverwacht zeer hoog (ruim € 2 mln.). Het toenemend aantal aanvragen leidt tot extra benodigde capaciteit/inzet. Dit is nog niet (volledig) gerealiseerd en daarmee aan de uitgavenkant ook niet zichtbaar. Dit geeft (gedeeltelijk) een verklaring voor het hoge dekkingspercentage dat daardoor ook vertekend is. Deze projecten/aanvragen die zorgen voor deze onverwacht hoge opbrengsten waren nog niet bekend ten tijde van de ProRap. Het gaat om extra plannen die ook niet in beeld waren en daarom ook niet in de prognose zijn meegenomen. Het gaat om zowel woningbouw-, industrie-, als glastuinbouwprojecten.

De opbrengst bestemmingswijzigingen (Hoofdstuk 8) is verdubbeld ten opzichte van de begroting. Dit betreft bijvoorbeeld bestemmingswijzigingen van agrarische woningen naar burgerwoningen of wijzigingen (verplaatsing) als gevolg van herstructurering glastuinbouw.

De kosten van de WABO in 2017 bedragen € 3,52 mln. De extra kosten laten zich verklaren door de extra aanvragen (noodzaak inhuur extra capaciteit). De WABO sluit in 2017 met een kostendekkendheid van 131%.

In 2018 wordt via continue monitoring gekeken hoe economische ontwikkelingen de vergunningverlening beïnvloeden en daarmee de kostendekkendheid. Hierop zal bijgestuurd worden via de 1e actualisatie en de ProRap.

Titel 2	Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	Baten	Lasten	Dekking in %
Hoofdstuk 1	Begripsomschrijvingen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hoofdstuk 2	Vooroverleg/beeoordelen conceptaanvraag	€ 32.300	€ 161.400	20,0 %
	gerealiseerd	€ 56.300	€ 380.500	14,8 %
Hoofdstuk 3	Omgevingsvergunning	€ 3.199.400	€ 2.880.400	111,1 %
	gerealiseerd	€ 4.505.500	€ 2.934.600	153,5 %
Hoofdstuk 4	Vermindering	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hoofdstuk 5	Teruggaaf	€ 0	€ 223.700	0 %
	gerealiseerd	€ -10.100	€ 147.800	-6,8 %
Hoofdstuk 6	Intrekking omgevingsvergunning	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hoofdstuk 7	Wijziging omgevingsvergunning o.g.v. wijziging project	€ 1.700	€ 19.300	8,8 %
	gerealiseerd	€ 3.000	€ 21.700	13,7 %
Hoofdstuk 8	Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	€ 31.000	€ 38.700	80,2 %
	gerealiseerd	€ 62.100	€ 37.100	167,4 %
Hoofdstuk 9	Bouwvergunning 1e of 2e fase o.g.v. oude wetgeving	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hoofdstuk 10	Diversen	€ 300	€ 16.700	1,5 %
	gerealiseerd	€ 100	€ 2.000	6,5 %
Totaal	primair begroot	€ 3.264.700	€ 3.340.200	97,7 %
Totaal	gerealiseerd	€ 4.616.900	€ 3.523.700	131,0 %

Leges Titel 3. Europese Dienstenrichtlijn

Ter bevordering van de vrijheid van vestiging en de vrije verrichting van grensoverschrijdende diensten streeft de Europese Dienstenrichtlijn (EDR) naar:

- vereenvoudiging van administratieve procedures
- de opheffing van belemmeringen voor dienstenactiviteiten en
- vergroting van het wederzijdse vertrouwen tussen lidstaten onderling en van dienstverrichters en consumenten in de interne markt.

Een vergunningstelsel valt alleen onder de EDR als het vergunningstelsel specifiek is gericht op dienstverrichters of dienstverleners. Een algemeen vergunningstelsel (bijv. de omgevingsvergunning voor bouw- of aanlegactiviteiten) valt niet onder de EDR omdat dit zich niet uitsluitend richt op dienstverrichters/dienstverleners, maar ook op particuliere burgers.

In de EDR is bepaald dat eventuele kosten voor de aanvragers in verband met hun vergunningaanvraag redelijk zijn en evenredig met de kosten van de vergunningsprocedures in kwestie en de kosten van de procedures niet mogen overschrijden.

Elk hoofdstuk van titel 3 dient de gemeente te controleren op kostendekkendheid. Indien uit controle blijkt dat er op het betreffende vergunningstelsel of samenhangende vergunningstelsels winst wordt gemaakt, dienen de tarieven te worden aangepast tot of onder 100% kostendekkendheid.

Realisatie Europese Dienstenrichtlijn

De producten of diensten uit Titel 3 mogen onderling niet worden verrekend (kruissubsidiëring), tenzij er sprake is van een onderling verband. Hiervan is in de huidige legestabel echter geen sprake. Per product of dienst mag geen winst worden gemaakt.

Titel 3	Europese dienstenrichtlijn	Baten	Lasten	Dekking in %
Hoofdstuk 1	Horeca	€ 5.000	€ 15.900	31,5 %
	gerealiseerd	€ 12.800	€ 46.500	27,6 %
Hoofdstuk 2	Organiseren evenementen of markten	€ 7.000	€ 90.700	7,7 %
	gerealiseerd	€ 13.500	€ 159.500	8,5 %
Hoofdstuk 3	t/m 6	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Lijkbezorgingsrechten

Lijkbezorgingsrechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaatsen en door de gemeente te verlenen diensten betreffende de begraafplaatsen. De tarieven zijn in 2017 met een inflatiecorrectie van 1,1% gestegen. De tarieven zijn opgenomen in een afzonderlijke tarieventabel.

Realisatie Lijkbezorgingsrechten

Lijkbezorgingsrechten	Baten	Lasten	Dekking in %
Kosten taakvelden incl. (omslag)rente begraafplaatsen en crematoria		€ 2.087.700	
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen begraafplaatsen en crematoria		€ 0	
Netto kosten taakveld		€ 2.087.700	
Toe te rekenen kosten:			
Ondersteunende kosten incl. (omslag)rente		€ 757.500	
BTW		€ 40.500	
Totale kosten		€ 2.885.700	
Opbrengst heffingen:			
Begraafplaatsen en crematoria	€ 1.082.500		
Dotering en onttrekking voorziening grafrechten en onderhoud	€ -5.044.400		
Totale opbrengst	€ -3.961.900		
Totaal primair begroot	€ 1.418.000	€ 2.505.600	56,6 %
Totaal gerealiseerd	€ -3.961.900	€ 2.885.700	37,5 %*

* Omdat de dotatie als negatieve inkomsten worden weergegeven, is de kostendekkendheid -137% (negatief.)

Zonder deze correctieboeking bedraagt de kostendekkendheid 37,5%.

De werkelijke kosten bedragen € 2,9 mln. Het afgelopen najaar is door zacht weer en najaarsstormen meer inzet op de begraafplaatsen nodig geweest dan vooraf ingeschat. De inzet bestond uit extra inhuur om bladval en stormschades op te ruimen, extra maai- en schoffelwerkzaamheden. De meerkosten bedragen € 110.000.

Uit de Vraag en Antwoordenrubriek van de commissie BBV blijkt dat zowel voor de afkoopsommen voor het onderhoud als voor de opbrengst van de verkoop van grafrechten in een voorziening moeten worden gestort. Voor onderhoud moet een voorziening worden gevormd aangezien er een bestedingsverplichting bestaat. De afkoopsommen hebben betrekking op meerdere jaren en moeten daarom worden toegerekend aan de betreffende jaren. In het verlengde hiervan is dit met

terugwerkende kracht verwerkt. Hierdoor wordt een bedrag van € 5.275.950 gedoteerd en valt voor het lopende jaar 2017 een bedrag van € 212.175 vrij. De onttrekking voor onderhoud ontvangen in 2016 voor 2017 bedraagt € 19.600. Het restant € 5.044.400 is gedoteerd.

Afvalstoffenheffing

Onder de naam afvalstoffenheffing wordt in de gemeente Westland een belasting geheven van degene die gebruik maakt van een perceel waarvoor de gemeente op grond van de Wet milieubeheer een verplichting heeft tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen.

Bij het bepalen van de hoogte van de tarieven van de afvalstoffenheffing houden we er rekening mee dat de baten niet hoger mogen zijn dan de lasten. Het uitgangspunt is 100% kostendekkendheid. Eventuele tekorten worden onttrokken aan de "Bestemmingsreserve Afval".

De tarieven van de afvalstoffenheffing zijn in 2017 ten opzichte van 2015 en 2016 ongewijzigd.

Realisatie Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing	Baten	Lasten	Dekking in %
7.30 Afval Kosten taakvelden incl. (omslag)rente		€ 7.392.400	
2.10 Verkeer en Vervoer Kosten taakveld incl. (omslag)rente		€ 152.900	
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen		€ -725.000	
Netto kosten taakveld		€ 6.820.300	
Toe te rekenen kosten:			
Ondersteunende kosten incl. (omslag)rente		€ 756.800	
BTW		€ 1.411.300	
Totale kosten		€ 8.988.400	
Opbrengst heffingen:			
7.30 Afval heffingen huishoudelijk afval	€ 8.165.300		
7.30 Afval grofvuil	€ 18.400		
6.30 Inkomstenregeling (kwijschelding)	€ -245.800		
Totale opbrengst	€ 7.937.900		
Dekkingspercentage voor reservemutatie		88 %	
Onttrekking reserve afval	€ 1.050.500		
Totaal primair begroot	€ 7.852.100	€ 8.364.300	100 %
Totaal gerealiseerd	€ 7.937.900	€ 8.988.400	100 %

In 2017 bedroeg de werkelijke opbrengst € 8,2 mln. Dit is inclusief de opbrengsten grofvuil. Dit is nagenoeg gelijk aan de geraamde opbrengst.

De werkelijke kosten bedragen € 8,99 mln. Dit is € 223.000 meer dan in de ProRap is vermeld. De stijging van de kosten met € 152.000 is te verklaren door areaaluitbreiding, stijgen van de prijzen voor de verwerking van grondstofstromen (c-hout, b-hout en bomen en takken) en een stijging van het aangeboden afval per huishouden ten opzichte van voorgaande jaren. Dit heeft invloed op de verbrandingskosten. De resterende afwijking van € 71.000 laat zich verklaren door diverse kleine afwijkingen.

Het verschil tussen kosten en baten van € 1,05 mln. wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Afval. Dit is € 152.000 meer dan in de ProRap was vermeld. De kostendekkendheid bedraagt 88% voor onttrekking reserve.

Bestemmingsreserve Afval

Het doel van de reserve is het bestemmen van efficiency- en aanbestedingsvoordelen van afvalinzameling en -verwerking ter dekking van projecten die in relatie staan met afvalinzameling en -verwerking. De reserve kan ook ter dekking worden ingezet van saldotekorten tussen kosten en baten van de afvalstoffenheffing zoals voorzien in de meerjarenraming. In 2017 is een bedrag onttrokken aan de reserve van € 1.050.000. Ter dekking van het Masterplan Digitalisering is een bedrag van € 808.000 onttrokken. Het saldo van deze Reserve bedraagt op 31 december 2017 € 2,28 mln. Hiervan is nog € 1,3 mln. gereserveerd voor Masterplan Digitalisering. In 2015 is door de raad het besluit genomen om een deel dat in de reserve is opgebouwd uit efficiëntie voordelen (en daarmee algemene middelen zijn) in te zetten voor de digitaliseringsopgave van de gemeente. In totaal betreft het een bedrag van € 2,7 mln. dat in tranches vrijvalt.

Rioolheffing

Rioolheffing wordt geheven van de eigenaar van een perceel (op basis van de WOZ-waarde) dat direct of indirect is aangesloten op de gemeentelijke riolering en van de gebruiker van een perceel waaruit afvalwater direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd.

De opbrengst van de rioolheffing mag alleen worden gebruikt ter dekking van de kosten van:

- het inzamelen en transporteren van huishoudelijk en bedrijfsafvalwater en het zuiveren van huishoudelijk afvalwater;
- het inzamelen van afvloeiend hemelwater en het verwerken hiervan alsmede maatregelen om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of te beperken.

Om waardeontwikkelingen niet van invloed te laten zijn op de opbrengst van de rioolheffing, zijn de tarieven aangepast aan de waardeontwikkeling. De tarieven rioolheffing zijn – behoudens een correctie voor de waardeontwikkeling - in 2017 ten opzichte van 2016 gelijk gebleven.

Realisatie Rioolheffing

In 2017 is de werkelijke opbrengst € 11,7 mln. Dit is nagenoeg gelijk aan de geraamde opbrengst. De werkelijke kosten bedragen € 11,2 mln. en dit is € 0,3 mln. lager dan verwacht. Dit komt door de intensivering van de regionale samenwerking, het afronden van het beheerkader afvalwater, hemelwater en grondwater en de verhuizing van de werf. Dit heeft voor stagnatie in de planning gezorgd. Hierdoor is niet de volle capaciteit ingezet op de reguliere en optimalisatiewerkzaamheden voor de riolering. Dit zal verder opgepakt worden in 2018.

Rioolheffing	Baten	Lasten	Dekking in %
7.20 Kosten taakveld Riolering incl. (omslag)rente		€ 9.101.200	
7.20 Dotatie vervangingsinvestering artikel 44 lid 1		€ 450.000	
7.20 Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen		€ -4.000	
Netto kosten taakveld		€ 9.547.200	
Toe te rekenen kosten:			
0.4 Ondersteunende kosten incl. (omslag)rente		€ 719.200	
BTW		€ 895.700	
Totale kosten		€ 11.162.100	
Opbrengst heffingen:			
7.20 Riolering	€ 11.660.300		
6.30 Inkomstenregeling (kwijschelding)	€ -198.300		
Totale opbrengst	€ 11.462.000		
Dekkingspercentage voor reservemutatie		103 %	
Storting Voorziening artikel 44 lid 2	€ 299.900		
Totaal primair begroot	€ 11.338.800	€ 11.467.800	100 %
Totaal gerealiseerd	€ 11.462.000	€ 11.162.100	100 %

Voorziening toekomstige rioolvervangingsinvesteringen (voorziening artikel 44 lid 1d BBV)

In het tarief mogen spaarbedragen voor toekomstige vervangingsinvesteringen worden meegenomen. Deze worden als last genomen in de exploitatie en toegevoegd aan de voorziening. Met ingang van 1 januari 2017 is deze voorziening gevormd. De eerste storting bedroeg € 450.000.

Voorziening rioolheffing artikel 44 lid 2

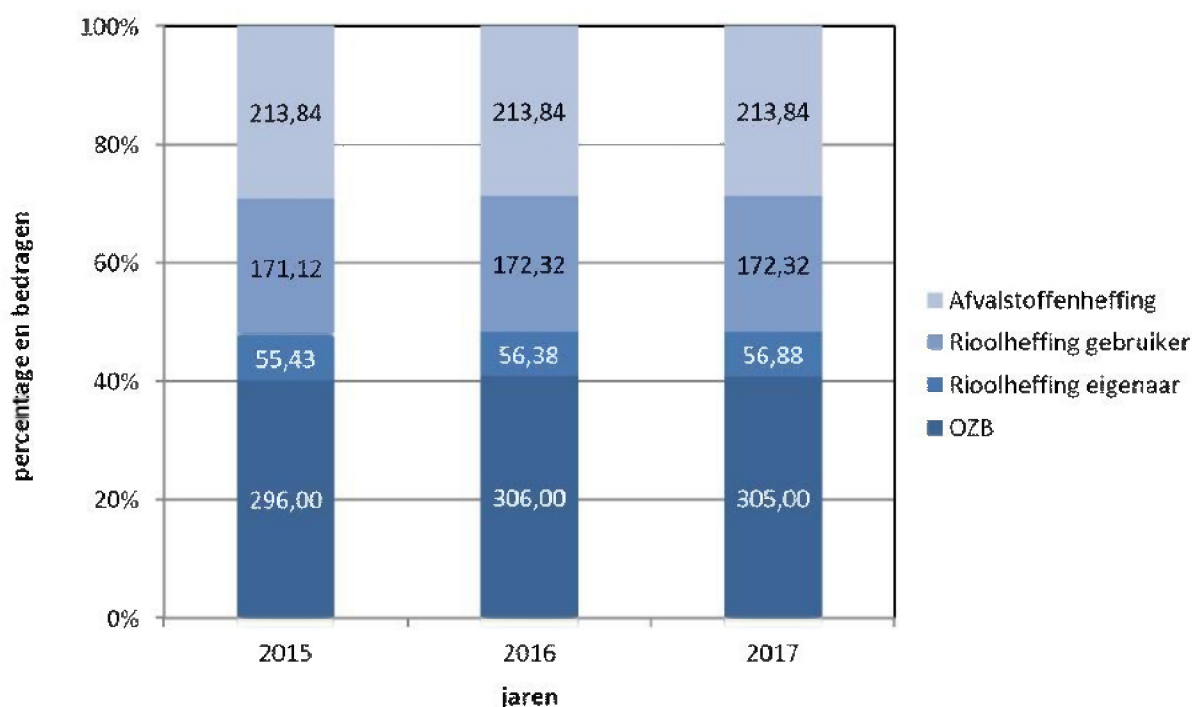
Het verschil tussen de kosten en de opbrengsten van € 0,3 mln. wordt gestort in de voorziening. Op 31 december 2017 bedroeg de voorziening € 9,96 mln.

Bestemmingsreserve riolering

De reserve bedroeg op 31 december 2017 € 1,2 mln. Hieruit zijn de kosten van de handhaving op de riolering bekostigd.

1.4 Lokale lastendruk

Bij de bepaling van de lokale lastendruk kijken we naar de ontwikkeling van de zogenaamde woning gebonden belastingen. Dit zijn de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In de navolgende tabel geven we inzicht in de opbouw van de lokale lastendruk in de gemeente Westland in 2015, 2016 en 2017. Bij de berekening zijn we uitgegaan van een gemiddelde waarde van een koopwoning in de gemeente Westland van € 230.000 in 2015, € 232.000 in 2016 en € 238.000 in 2017, die wordt bewoond door de eigenaar met een meerpersoonshuishouden.

Tabel 1.1: Lastendruk gemiddelde woning

De lokale lastendruk voor een meerpersoonshuishouden in een eigen woning met een gemiddelde waarde was in 2015 € 736,39, in 2016 € 748,54 en in 2017 € 748,04. De tarieven OZB zijn ondanks de macronorm van 2,7%, in 2017 verlaagd met 1%. De tarieven rioolheffing en afvalstoffenheffing zijn gelijk gebleven. De woonlasten zijn hierdoor gemiddeld gedaald. Dit geldt voor eigenaren/gebruikers van woningen met een meerpersoonshuishouden. De woonlasten voor gebruikers (huurders) bleven gelijk.

Omdat de ontwikkeling van de lokale lasten is gebaseerd op een gemiddelde, kan de feitelijke lastenontwikkeling voor een individuele burger hiervan afwijken.

1.5 Kwijtscheldingsbeleid

Op grond van de Invorderingswet 1990 en het gemeentelijke kwijtscheldingsbeleid kan een belastingsschuldige die niet in staat is anders dan met buitengewoon bezwaar een belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Bij Ministeriële regeling worden inkomensnormen vastgesteld, welke van toepassing zijn voor de eventuele toekenning van kwijtscheldingsaanvragen. De gemeente Westland hanteert ten aanzien van de normbedragen een kwijtscheldingspercentage van 100%.

De gemeente Westland verleent kwijtschelding voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing voor het gebruik van een perceel door een particulier huishouden. De gemeente maakt sinds een aantal jaren naar tevredenheid gebruik van de diensten van Stichting Inlichtingenbureau. Waar mogelijk wordt dit uitgebreid. Voor een deel van de kwijtscheldingsverzoeken zal altijd een schriftelijke aanvraag moeten worden ingediend. De gemeente blijft zoeken naar mogelijkheden om de efficiency te vergroten en de administratieve lasten te verminderen.

Omschrijving	2015	2016	2017
Aantal aanvragen	1.602	1.759	1.604
Waarvan: -toegewezen	1.319	1.195	1.332
-gedeeltelijk toegewezen	43	44	42
-afgewezen	185	343	136
-buiten behandeling gesteld	55	177	94

Tabel 1.2: Overzicht behandelde kwijtscheldingen over 2017 (stand begin 2018)

1.6 Overzicht belangrijkste tarieven

De tarieven zijn opgenomen in de verordeningen die door de raad zijn vastgesteld. In het onderstaande overzicht zijn de ontwikkelingen van de tarieven weergegeven.

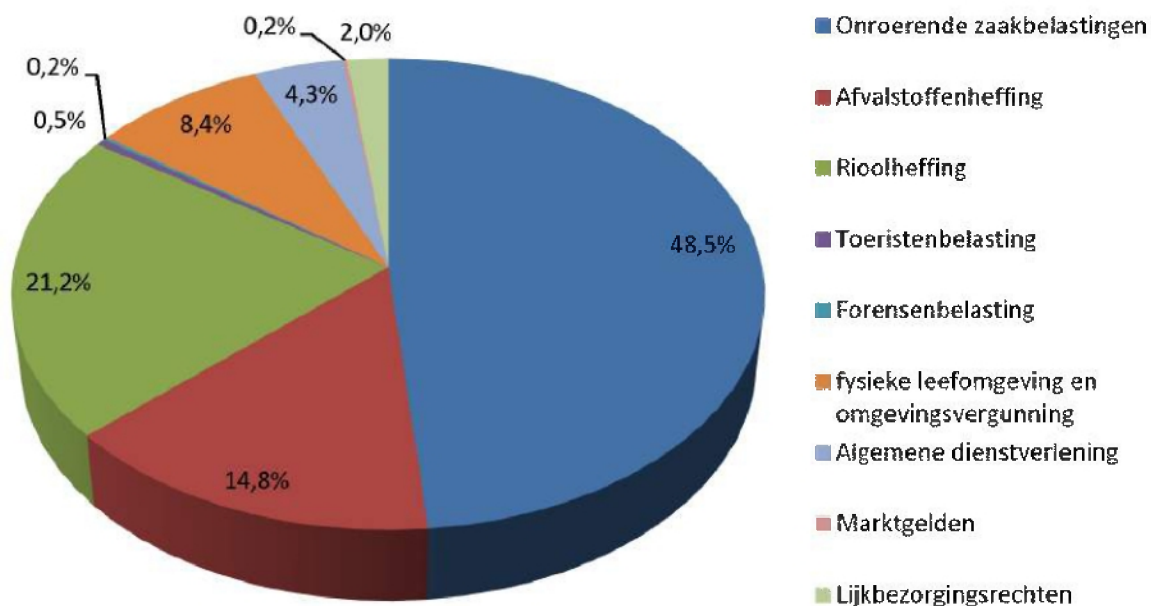
Overzicht belangrijkste tarieven			
	2015	2016	2017
OZB (% waarde)			
- eigenaar woning	0,1291%	0,1321%	0,1284%
- eigenaar niet-woning	0,2029%	0,2111%	0,2102%
- gebruiker niet-woning	0,1512%	0,1571%	0,1564%
Rioolheffing			
- eigendom (% waarde)			
- woning	0,0241%	0,0243%	0,0239%
- niet-woning	0,0372%	0,0389%	0,0395%
- gebruik (per aansluiting)			
- éénpersoonshuishouden	€ 135,96	€ 136,92	€ 136,92
- tweepersoonshuishouden	€ 153,48	€ 154,56	€ 154,56
- meerpersoonshuishouden	€ 171,12	€ 172,32	€ 172,32
- bedrijven	€ 175,44	€ 177,48	€ 177,48
Afvalstoffenheffing			
- éénpersoonshuishouden	€ 169,44	€ 169,44	€ 169,44
- tweepersoonshuishouden	€ 191,52	€ 191,52	€ 191,52
- meerpersoonshuishouden	€ 213,84	€ 213,84	€ 213,84

Tabel 1.3: Overzicht belangrijkste tarieven

	Geraamde Inkomsten 2017*	Werkelijke Inkomsten 2017
Onroerende-zaakbelastingen	26.708*	26.725
Afvalstoffenheffing	8.180*	8.184
Rioolheffing	11.663*	11.660
Toeristenbelasting	253*	253
Forensenbelasting	102*	108
Leges		
- Titel 1: Algemene Dienstverlening	2.071	2.397
- Titel 2: Fysieke leefomgeving (Wabo-leges)	3.265	4.617
- Titel 3: Europese Dienstenrichtlijn	12	26
Marktgeden	93	95
Lijkbezorgingsrechten	1.353*	1.083
Totaal:	53.700	55.148

Tabel 1.4: Opbrengst van de lokale belastingen en heffingen (bedragen * € 1.000)

* Betreft de geraamde inkomsten na ProRap 2017.

Tabel 1.5: Opbouw lokale belastingen en heffingen

Prestatie-indicatoren	nulmeting	2017 begroot	2017 gerealiseerd
Aanvragen kwijtschelding binnen 12 weken afhandelen	(2011) 100%	100%	100%
Tijdig opleggen gecombineerde aanslagen met WOZ-beschikking	(2011)		
1 maart: > 95%	96,20%	98%	96,30%
1 juni: 100%	98,30%	100%	99,40%
Bezwaren afhandelen voor:	(2010)		
1 oktober: > 80%	65%	98%	71%
31 december: 100%	86%	100%	90%
Reacties burgers binnen 1 werkdag beantwoorden: > 95%	(2010) 93%	96%	94%
Automatische incasso uitbreiden tot: > 40 %	(2010) 40,15%	46%	44%
Saldo openstaande debiteuren over de laatste 6 jaar terugbrengen tot ≤ 0,50%	(2010) 1,09%	0,49%	0,44%

Tabel 1.6: Indicatoren

2.3.2. Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

2.1 Inleiding

Aan het realiseren van de doelstellingen van de gemeente zijn onvermijdelijk risico's verbonden. Hiertegen zijn diverse maatregelen te treffen zoals verzekeren (overdragen van risico's) en voorzien in interne beheersingsmaatregelen (voorkomen en beheersen van het risico). Voor resterende risico's is het nodig middelen vrij te houden om eventuele schade op te vangen.

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat deze paragraaf weerstandsvermogen de volgende informatie:

1. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
2. een inventarisatie van de risico's;
3. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en risico's.
4. een kengetal voor de:
 - 1a°. netto schuldquote;
 - 1b°. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
 - 2°. solvabiliteitsratio;
 - 3°. grondexploitatie;
 - 4°. structurele exploitatieruimte; en
 - 5°. belastingcapaciteit.
5. een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

2.2 Definities

De volgende begrippen staan in deze paragraaf centraal:

Weerstandsvermogen: het vermogen van de gemeente Westland om financiële risico's op te kunnen vangen zodat taken voortgezet kunnen worden en doelen bereikbaar blijven.

Dit weerstandsvermogen wordt bepaald door de relatie te leggen tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (middelen die beschikbaar zijn om niet begrote kosten te dekken) en de benodigde weerstandscapaciteit (de risico's die de gemeente loopt waarvoor geen voorzieningen getroffen zijn).

Risico: Een risico is de kans van het optreden van een gebeurtenis met een negatief gevolg voor de gemeente.

Weerstandscapaciteit: middelen die nodig zijn om risico's op te vangen. Voor de gemeente Westland gelden op begrotingsbasis de volgende posten als beschikbare weerstandscapaciteit:

- Algemene reserve
- Reserve Versterking financiële soliditeit
- Post onvoorzien

In de vaktheorie wordt als onderdeel van de weerstandscapaciteit vaak ook de zogenoemde onbenutte belastingcapaciteit meegeteld. Deze wordt berekend door de maximale tarieven van belastingen en leges te vergelijken met de tarieven van de gemeente Westland. Met name voor wat betreft de OZB is inzet van deze ruimte echter zo beperkt door de macronorm, dat het meetellen hiervan als weerstandscapaciteit als weinig realistisch wordt ingeschat. Daarom wordt deze niet meegeteld in Westland.

2.3 Risicomanagement

Risicomanagement is een middel om op een gestructureerde manier risico's in beeld te brengen, te evalueren en door er proactief mee om te gaan, ze beter te beheersen. Risico's worden geïnventariseerd, voor zover mogelijk worden de financiële gevolgen bepaald en, als dat mogelijk is, worden beheersmaatregelen getroffen.

Door al in een vroeg stadium na te denken over de mogelijke risico's van bepaald beleid, zijn deze nog te voorkomen, of eventueel ernstige gevolgen ervan te beperken.

De belangrijkste risico's worden periodiek in beeld gebracht. Jaarlijks leidt dat bij de begroting en jaarrekening tot een actualisatie van het risicoregister en daarmee het risicoprofiel van de gemeente. Hiermee wordt een belangrijk aspect van risicomanagement uitgevoerd, namelijk de inventarisatie van risico's.

Een ander belangrijk onderdeel van risicomanagement is de beheersing van risico's en het vergroten van het risicobewustzijn. Periodiek worden hiervoor diverse activiteiten uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld interne controles. Om een en ander meer gestructureerd aan te pakken, is het project Integraal risicomanagement in uitvoering genomen. In 2016 heeft de raad het beleidskader Risicomanagement vastgesteld.

2.4 Grondbedrijf

Het grondbedrijf rapporteert jaarlijks haar risicoprofiel in het "Meerjarenperspectief Grondbedrijf" (MPG). In dit MPG zijn de risico's gedetailleerd terug te vinden. De risico's van het grondbedrijf maken integraal onderdeel uit van de benodigde weerstandscapaciteit.

2.5 Benodigde weerstandscapaciteit

Methodiek van kwantificeren strategische risico's

In het beleidskader risicomanagement is vastgelegd dat de benodigde weerstandscapaciteit voor strategische risico's zal worden bepaald door de zgn. digitale methode. Hierbij worden de risico's, waarvan het waarschijnlijk wordt geacht dat deze zich voordoen (kans van optreden > 50%), in volle omvang meegenomen.

Deze werkwijze wordt eveneens gehanteerd voor de zogenoemde operationele financiële risico's.

De logische focus voor het beheersen van financiële risico's ligt op de risico's met de grootste invloed op de weerstandscapaciteit. De belangrijkste risico's hebben betrekking op grondexploitatie, projecten, waarbij de gemeente afhankelijk is van derden, en deelnemingen. De achtergrond van de risico's kunt u lezen in het MPG.

Top 10 risico's

De relatief grote impact van deze risico's op het gehele risicoprofiel van de gemeente blijkt ook uit de top 10 aan risico's. Mede gelet op wensen vanuit de raad wordt deze top 10 explicieter dan voorheen weer in de begroting en jaarrekening opgenomen.

Nr.	Omschrijving	Risico (x € 1.000)
2 t/m 6	Vijf risico's ten aanzien van de gebiedsontwikkelingen uit de top 10 zijn samengevoegd vanwege marktgevoelige informatie.	13.397
1	Ontsluiting Maasdijk/Honderdland (onzekerheid opbrengst van de niet voor de weg benodigde percelen)	6.250
7	Asbestbranden: kosten betreffen het opruimen van restanten e.d. Ondanks verhaalsmogelijkheden is er een kans dat de gemeente kosten maakt.	1.000
8	Vergroting rotonde Zwethlaan: nieuwe afweging subsidieaanvraag	1.000
9	Tijdelijke ingebruikname Leuningjes	960
10	Huurgarantie Greenport Horticultuur	900
	Totaal (90% van benodigde weerstandscapaciteit ad € 26,2 mln.)	23.507

2.6 Beschikbare weerstandscapaciteit

Op grond van de nu bekende gegevens kan het volgende overzicht worden gegeven:

WEERSTANDSCAPACITEIT	
<i>Reservecapaciteit</i>	
- Algemene reserve *	25,4
- Rekeningresultaat 2017	5,6
- Geoordeeld deel Reserve Versterking financiële soliditeit	4,9
Totaal weerstandscapaciteit	35,9

Beschikbare weerstandscapaciteit: bedragen per 1-1-2018 (x € 1 mln.)

- * De stand van de algemene reserve bedraagt ultimo 2017 € 31,7 mln., waarvan € 6,3 mln. beklemd is (o.a. voor de saldi VGR CWP 2017-2021, centrumontwikkeling Naaldwijk, de verkeersveiligheid Kasteelweg, de investeringsagenda MKB en bodemverontreiniging Zuidweg).
- * Rekening houdend met het raadsvoorstel tot vaststelling van de jaarstukken en de bestemming van het resultaat 2017 ad € 8,5 mln. kan een bedrag van € 6,4 mln. worden toegevoegd aan de algemene reserve.

2.7 Weerstandsvermogen

Op basis van een recente actualisatie van het gemeentelijk risicoprofiel ontstaat ten aanzien van de weerstandsratio het volgende beeld:

Omschrijving	Bedrag	Totaal
Risico's	26,2	
Benodigde weerstandscapaciteit		26,2
<i>Thans aangemerkt als beschikbare capaciteit:</i>		
Algemene reserve + post onvoorzien	25,4	
Rekeningresultaat 2017	5,6	
Geoordeeld deel soliditeitsreserve (na vrijval bij jaarrekening 2016)	4,9	
Beschikbare weerstandscapaciteit		35,9
Minder te oormerken in soliditeitsreserve (dat daarmee nu wordt)	4,9	
Beschikbare weerstandscapaciteit		31,0
Ratio		1,18

De algemeen geaccepteerde norm voor het weerstandsvermogen is als volgt:

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$2,0 < x$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$x < 0,6$	Ruim onvoldoende

Als we de ratio van de gemeente Westland voor 2017 afzetten tegen de norm, dan is er sprake van een voldoende weerstandsvermogen.

Conclusie

Als gevolg van de verdere verbetering van de financiële positie van de gemeente, ook door het voordelig rekeningresultaat over 2017, is ultimo 2017 de beschikbare weerstandscapaciteit van € 35,9 mln. ruim hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit ad € 26,2 mln. Het gaat hierbij om een bedrag van € 9,5 mln.

Hierbij wordt opgemerkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit (in overeenstemming met het beleid terzake) nog een geoormerkt deel van de soliditeitsreserve bevat ter grootte van € 4,9 mln.

Een weerstandsratio van 1,0 wordt voldoende geacht. De huidige ratio (exclusief geoormerkt deel) van 1,18 is boven die norm. Dit betekent dat conform de systematiek de weerstandscapaciteit kan worden verlaagd en het daarvoor geoormerkte deel in de reserve Financiële Soliditeit (€ 4,9 mln.) kan vrijvallen. De technische verwerking daarvan vindt zoals gebruikelijk plaats bij de Eerste Actualisatie 2018.

De algemene reserve is met inachtneming van het rekeningresultaat over 2017 toereikend als weerstandscapaciteit.

2.8 Financiële kengetallen

Met ingang van 2016 schrijft het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen een basisset van financiële kengetallen wordt opgenomen. Naast de kengetallen dient een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie te worden opgenomen. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk op eenvoudige wijze inzicht aan raadsleden over de financiële positie van hun gemeente. Het gaat om:

I-a Netto schuldquote

I-b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (correctie door de uitleenquote)

II Solvabiliteitsratio

III Grondexploitatie c.q. voorraadquote

IV Structurele exploitatieruimte

V Belastingcapaciteit; woonlasten meerpersoonshuishouden

I-a. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Onder de eigen middelen worden in deze context de gemeentelijke exploitatiebaten exclusief reservemutaties verstaan. De fluctuatie in baten wordt vooral veroorzaakt door de jaarlijkse verschillen in de baten met betrekking tot de bouwgrondexploitatie.

(bedragen x € 1.000)		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting ultimo 2017	Rekening 2017
A	Vaste schulden	373.228	337.041	374.581	336.815
B	Netto vlottende schuld	31.515	28.354	28.354	40.152
C	Overlopende passiva	27.819	16.026	16.026	38.125
D	Uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0
E	Uitzettingen < 1 jaar	37.840	31.471	31.471	32.934
F	Liquide middelen	22	455	455	348
G	Overlopende activa	12.691	7.825	7.825	10.877
H	Totale baten (excl. reserves)	266.345	270.879	259.950	247.400
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H		143,4%	126,1%	145,9%	149,9%

Hoewel de vaste schuld ten opzichte van 2016 verder is gedaald, is er toch sprake van een gestegen netto-schuldquote. Verklaring hiervoor is enerzijds een lagere grondslag (in 2016 hogere baten door incidentele inkomsten) waarop die quote wordt gebaseerd, anderzijds een hoger bedrag aan overlopende passiva dat (technisch) meetelt als schuld. Dit werkt door in alle andere ratio's met betrekking tot de schuldpositie.

I-b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De verstrekte leningen worden uitgedrukt in de zogenaamde uitleenquote.

(bedragen x € 1.000)		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting ultimo 2017	Rekening 2017
A	Verstrekte leningen	37.521	25.263	22.838	22.433
B	Totale baten (excl. reserves)	266.345	270.879	259.950	247.400
Uitleenquote (A/B)		14,1%	9,3%	8,8%	9,1%

De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen wordt berekend door de uitleenquote af te trekken van de netto schuldquote.

(bedragen x € 1.000)		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting ultimo 2017	Rekening 2017
A	Netto schuldquote	143,4%	126,1%	145,9%	149,9%
B	Uitleenquote	14,1%	9,3%	8,8%	9,1%
Netto gecorrigeerde schuldquote (A-B)		129,3%	116,8%	137,1%	140,8%

II. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten). Landelijk geldt als norm dat de solvabiliteitsratio boven de 20% ligt.

(bedragen x € 1.000)		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting ultimo 2017	Rekening 2017
A	Eigen vermogen	234.811	259.343	234.684	259.788
B	Balanstotaal	720.861	695.171	706.271	732.741
Solvabiliteit (A/B)		32,6%	37,3%	33,2%	35,5%

III. Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.

De voorraden kunnen als aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert de voorraad-quote als kengetal op.

(bedragen x € 1.000)		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting ultimo 2017	Rekening 2017
A	Vorraden	229.323	217.802	222.473	219.208
B	Totale baten (exclusief reserve)	266.345	270.879	259.950	247.400
Voorraadquote (A/B)		86,1%	80,4%	85,6%	88,6%

De gemeente beschikt over grote voorraden bouwgrond. Bij verkoop van die gronden worden er middelen gegenereerd die gebruikt zullen worden om schulden af te lossen.

De totale schuld dient mede te worden afgezet tegen de grondpositie van de gemeente. Dit kan plaatsvinden door bovenstaande voorraadquote van de schuldquote af te trekken, zodat er een goede indruk ontstaat van de schuld die op de exploitatie drukt.

(bedragen x € 1.000)		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting ultimo 2017	Rekening 2017
A	Netto schuldquote	143,4%	126,1%	145,9%	149,9%
B	Voorraadquote	86,1%	80,4%	85,6%	88,6%
Effectieve schuldquote (A-B)		57,3%	45,7%	60,3%	61,3%

IV. Structurele exploitatieruimte:

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten (exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage. Om dit kengetal te relateren aan het overzicht van baten en lasten is het noodzakelijk om de volgende cijfers te presenteren:

(bedragen x € 1.000)		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
A	Structurele lasten	240.661	236.486	240.258	233.552
B	Structurele baten	262.370	267.347	244.302	244.664
C	Structurele toevoegingen reserves	229	272	1.331	284
D	Structurele onttrekkingen reserves	888	653	1.294	706
E	Totale baten (excl. reserves)	266.345	270.879	259.950	247.400
Structurele exploitatie- ruimte (B-A)+(D-C) / E		8,4%	11,5%	1,5%	4,7%

V. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1, uitgedrukt in een percentage.

		Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 296	€ 306	€ 302	€ 305
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 226	€ 228	€ 228	€ 229
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 214	€ 214	€ 214	€ 214
D	Eventuele heffingskorting				
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A + B + C – D)	€ 736	€ 748	€ 744	€ 748
F	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin t-1	€ 698	€ 716	€ 716	€ 723
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E / F) x 100%		105,4%	104,5%	103,9%	103,5%

Beoordeling onderlinge verhouding kengetallen

Vooraf

Het is niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van gemeente Westland.

In absolute zin laat de financiële positie van de gemeente een lichte verbetering zien. De vaste schulden zijn iets verder gedaald en de eigen vermogenspositie is t.o.v. 2016 versterkt. Door de gehanteerde systematiek voor de berekening van de ratio's geven die een iets ander beeld. Door een toename van de overlopende passiva/vlottende schulden is ten opzichte van eind 2016 er niettemin een stijging zichtbaar van de verschillende schuldquotes.

De schuldpositie wordt in bovenstaande kengetallen vooral afgezet tegen het totaal van de baten. In de jaarrekening 2016 hebben wij in dat verband aangegeven dat in dat jaar er sprake was van een duidelijke daling van de netto (gecorrigeerde) schuldquote, mede als gevolg van de relatief omvangrijke incidentele baten in 2016. In 2017 zijn de baten duidelijk lager waardoor alle ratio's in deze zin hoger uitvallen. Het is in die zin ook de vraag of een relatie met jaarlijks fluctuerende baten goede en betrouwbare onderling vergelijkbare ratio's oplevert omdat incidentele componenten hierin dus een grote rol kunnen spelen.

Eerder hebben wij gemeld dat de gemeentelijke schuld voor een aanzienlijk deel voortvloeit uit de grondpositie van de gemeente. Ondanks een naar verwachting incidentele toename in 2017 van de voorraadquote vertoont het relatieve aandeel hiervan in de komende jaren geleidelijk een dalende lijn als gevolg van de verwachte grondverkoop. De schuldpositie en de ontwikkeling daarvan zijn daarom ook niet los te zien gezien van de investeringsambitie in de Westlandse samenleving van raad en college.

Binnen de gemeentelijke exploitatie is er nog enige ruimte over om tegenvallers te kunnen opvangen (zie kengetal Structurele exploitatieruimte), zonder daarbij de woonlasten voor de Westlandse inwoners meer dan gemiddeld stijgen. Het beeld blijft dat de woonlasten in Westland langzaam toegroeien naar het landelijke gemiddelde. De belastingdruk daalt derhalve licht. De conclusie kan zijn dat de financiële positie van de gemeente solide is.

2.3.3. Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

3.1. Inleiding

De gemeente heeft aanzienlijk geïnvesteerd in de openbare ruimte in de vorm van wegen, groen, water, riolering en gebouwen. Het onderwerp gebouwen wordt beschreven in paragraaf 7 Vastgoed en Grondbeleid. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen is van belang voor de zorg voor een veilige en aantrekkelijke leefomgeving voor onze inwoners.

De lasten van onderhoud en vervanging van kapitaalgoederen zijn voornamelijk binnen het programma Fysieke Leefomgeving opgenomen. Daar waar de begrotingsprogramma's de speerpunten van het beleid weergeven, geeft deze paragraaf inzicht in de jaarlijkse inspanningen van het reguliere beheer. De wijze waarop Westland het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen verricht, is vastgelegd in de beheerplannen Openbare Ruimte. Voor 2016-2018 zijn de volgende beheerplannen vastgesteld:

- Wijken en dorpscentra
- Recreatiegebieden en begraafplaatsen
- Bedrijventerreinen
- Wegen
- Waterhuishouding

De wettelijke basis voor het opstellen van de beheerplannen wordt gevormd door het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Beheerplannen openbare ruimte

Met de vaststelling van de beheerplannen in 2015 is er voor gekozen om de beheerplannen synchroon te laten lopen met een bestuursperiode.

Gelet op het voorgaande en met inachtneming van de wettelijke taak om de kapitaalgoederen als goed huisvader te beheren en onderhouden, wordt gestuurd op basis van programma's voor het inrichten en beheren van de openbare ruimte. Bij programmasturing wordt door middel van het inzetten van maatregelen gestuurd op doelen en samenhang. Uiteindelijk willen we van elke maatregel weten hoeveel het aan welk doel bijdraagt, zodat scherpe keuzes gemaakt kunnen worden. Bij deze keuzes wordt de raad nadrukkelijk betrokken. Programmamanagement wordt vormgegeven aan de hand van de volgende programma's: Wegen, Waterhuishouding, Wijken, Bedrijventerreinen, Recreatiegebieden (inclusief strand) en Begraafplaatsen. De uitvoering van maatregelen vindt vervolgens zowel planmatig (beheer en onderhoud) als projectmatig (grootschalige en veelal complexe werkzaamheden) plaats. Hiertoe worden jaarlijks uitvoeringsprogramma's opgesteld, waarover aan de raad wordt gerapporteerd. Voor de integrale afhandeling van meldingen en klein onderhoud is één centraal servicecluster ingericht.

Beheerstrategie openbare ruimte

De inrichting en het beheer van de openbare ruimte leveren een bijdrage aan een aantrekkelijke leefomgeving waarin met plezier kan worden gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Deze aantrekkelijke leefomgeving draagt bij aan het realiseren van een toekomstbestendige Greenport-economie (de belangrijkste economische pijler van de gemeente Westland).

Bestaande bedrijven blijven en nieuwe bedrijven worden aangetrokken. De centra zijn aantrekkelijk, de bereikbaarheid is vergroot en de verkeersveiligheid is verbeterd. Met het beheer van de openbare ruimte, worden deze ontwikkelingen gefaciliteerd.

Bij het beheren en onderhouden van de openbare ruimte, hebben wij oog voor ontwikkelingen, innovatie en het zo efficiënt mogelijk beheren en onderhouden van de fysieke leefomgeving die naast schoon, heel en veilig ook duurzaam, leefbaar en vitaal is. Door participatie van en samenwerking met burgers, bedrijven en overheden zorgen wij voor het behoud en verstevigen van de kernwaarden **veiligheid, bereikbaarheid en omgevingskwaliteit**. Dit doen we door een integrale, gebiedsgerichte aanpak bij het beheren en onderhouden van de openbare ruimte.

Sturen op kernwaarden

De basiskwaliteit van de openbare ruimte in Westland heeft betrekking op de technische kwaliteit, de beeldkwaliteit en het in dat kader doorvoeren van functionele aanpassingen. Dit alles tegen minimale (maatschappelijke) kosten. Hierbij wordt voldaan aan regels die zijn vastgesteld in beleidstukken en wet- en regelgeving. De basiskwaliteit voldoet tenminste aan het minimaal vereiste niveau (niveau C) op het gebied van (verkeers)veiligheid, volksgezondheid en bereikbaarheid.

Binnen de verschillende beheerplannen zijn kernwaarden gespecificeerd naar onderwerp. Op deze waarden baseren we ons handelen en de afwegingen die dagelijks worden gemaakt wanneer maatregelen genomen moeten worden, groot onderhoud gepleegd moet worden of investeringen gedaan worden.

Woonwijken en Dorpscentra

Wij streven naar leefbare, aantrekkelijke en bereikbare wijken en dorpscentra, waarbij een schone, groene en veilige omgeving centraal staat. Daarbij zetten we in op het versterken van samenwerking en betrokkenheid van en met bewoners en bedrijven en ondersteunen wij, waar mogelijk, evenementen en andere initiatieven die bijdragen aan het voor Westland typerende sociale karakter.

- Leefbaarheid
- Aantrekkelijkheid
- Bereikbaarheid

Bedrijventerreinen

Wij onderhouden op een doelmatige en efficiënte manier onze bedrijventerreinen, gericht op een representatieve, functionele en herkenbare uitstraling. Veiligheid en bereikbaarheid staan hierbij voorop en daarnaast hebben wij aandacht voor de omgevingskwaliteit op de verschillende bedrijventerreinen.

- Bereikbaarheid
- Veiligheid
- Omgevingskwaliteit (zie verder plan bedrijventerreinen)

Wegen

Wij werken aan het in stand houden van een goed onderhouden wegennet, waarbij verkeersveiligheid hoog in het vaandel staat en de bereikbaarheid is gewaarborgd. Bij onderhoud en vervanging hebben wij aandacht voor duurzaamheid en innovatie. Daarnaast houden we rekening met de omgevingskwaliteit rondom het wegennet.

- Veiligheid
- Bereikbaarheid
- Omgevingskwaliteit

Recreatiegebieden en Begraafplaatsen

Wij streven naar aantrekkelijke recreatiegebieden waarbij het vergroten van de natuurwaarde voorop staat. Daarnaast streven wij naar verzorgde en representatieve begraafplaatsen.

- Bereikbaarheid
- Omgevingskwaliteit
- Veiligheid

Waterhuishouding

Met onze waterketenpartners werken wij aan een 'Waterproof Westland', gericht op een toekomstbestendige watercyclus. Dit met als doel de volksgezondheid en de veiligheid te blijven garanderen. In het watersysteem verkleinen we, door innovatieve en duurzame maatregelen, de kans op wateroverlast en garanderen we voldoende schoon water tegen zo laag mogelijke kosten.

- Veiligheid
- Aantrekkelijkheid

Kwaliteit openbare ruimte

De hiervoor genoemde kernwaarden zijn ingedeeld in verschillende kwaliteitsniveaus, te weten: goed, voldoende en matig. Het referentiekader voor de kwaliteitsniveaus is opgenomen in onderstaande figuur.

KWALITEITSNIVEAUS			
	BURGERSCHOUW (cijfer 2-10)	BEELDKWALITEIT (CROW richtlijn)	TECHNISCHE KWALITEIT (CROW richtlijn)
GOED	Waarderingscijfer 7 > 8	A	R+
VOLDOENDE	Waarderingscijfer 6 > 7	B	R
MATIG	Waarderingscijfer 5 > 6	C	R-

Het monitoren van de kwaliteit van de openbare ruimte is een continu proces van inventariseren, inspecteren en schouwen. Bij de burgerschouw wordt de kwaliteit van de openbare ruimte gemeten met de burger op basis van waarderingscijfers. De beeldkwaliteit en de technische kwaliteit worden objectief gemeten met behulp van schaalbalken met referentiebeelden zoals weergegeven in de landelijke Kwaliteitscatalogus openbare ruimte.

3.2. Rapportage op kapitaalgoederen

In lijn met de ontwikkeling van de beheerplannen 2015 wordt aan de hand van de vijf programma's gerapporteerd. Daarbij beschrijven we hoe met de bij het programma horende kapitaalgoederen zijn omgegaan, welke grote ingrepen gedaan zijn om het in de beheerplannen vastgestelde kwaliteitsniveau te realiseren en hoe het achterstallig onderhoud wordt ingelopen. Westland hanteert bij de zorg voor de kapitaalgoederen een minimum-kwaliteitsniveau dat voldoet aan de CROW norm 'C'. In de beheerplannen is de relatie tussen de kwaliteitsniveaus die gehanteerd worden binnen gemeente Westland en die van de CROW aangegeven. Middels de tabel (bij de inleiding) is aangegeven dat onze ondergrens 'matig' gelijk is aan het kwaliteitsniveau 'C' volgens de CROW.

3.2.1 Beheerplan wegen

Verhardingen

Wegen dragen bij aan een bereikbare woon-, werk- en recreëeromgeving. De te realiseren kwaliteitsniveaus van de wegen worden systematisch gemonitord. Op basis van de monitoringsgegevens blijkt dat de wegen in 2017 voor een groot deel voldoen aan de streefkwaliteit. De streefkwaliteiten zijn gedifferentieerd per functiegebied. Daar waar niet voldaan is aan de streefkwaliteit zijn de benodigde activiteiten middels meerjarenplanningen in het uitvoeringsprogramma opgenomen. Daarnaast is gelet op de toenemende verkeersintensiteit onverminderd aandacht besteed aan optimalisatie van de verkeersveiligheid (met name van fietsers en voetgangers). Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen voor het optimaliseren van de verkeersveiligheid in de uitvoeringsprogramma's opgenomen.

Civiele kunstwerken

De Westlandse civiele kunstwerken (bruggen, damwanden, geluidschermen) voldoen aan de gestelde eisen van veiligheid zoals opgenomen in het beheerplan. Dit wordt vastgesteld op basis van (technische) inspecties en daarnaast ook op belevingsgegevens gebaseerd die via het meldpunt leefomgeving verzameld worden. Daar waar niet voldaan is aan de streefkwaliteit zijn de benodigde activiteiten middels meerjarenplanningen in het uitvoeringsprogramma opgenomen.

Openbare verlichting

In 2017 zijn de vervangingsplannen voor de openbare verlichting verder gebiedsgericht afgestemd op het behalen van de doelstellingen uit het Energieakkoord in 2020. Conventionele lichtbronnen die vervangen moesten worden zijn zoveel mogelijk geclusterd per gebied en worden van LED-verlichting

voorzien. Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen opgenomen in de uitvoeringsprogramma's. Daarnaast is gewerkt aan slim energiemanagement, dat zich vertaalt in het dimmen van verlichting op momenten waarbij een lager verlichtingsniveau nauwelijks merkbaar is en daardoor geen effect heeft op de (verkeers)veiligheid.

3.2.2. Waterhuishouding

Afval-, hemel-, en grondwater (riolering)

Het Westlandse rioolstelsel (leidingen en gemalen) voldoet aan de in het beheerplan vastgestelde eisen van veiligheid: "kwaliteitsniveau voldoende in alle functiegebieden". Dit wordt vastgesteld op basis van inspecties (technische gegevens) en belevingsgegevens gebaseerd op het Meldpunt Leefomgeving.

Daarnaast bereiden wij ons stelsel voor op toekomstige ontwikkelingen door beperkte systeemoptimalisaties. Het huidige systeem is sober en doelmatig. Gelet op de klimaatontwikkelingen bestaat vooral behoefte aan extra berging. Deze wordt gezocht met initiatiefnemers bij onder andere ruimtelijke ontwikkelingen. Deze aanpassingen worden zoveel mogelijk gecombineerd met andere werkzaamheden.

In het afgelopen jaar is gewerkt aan het opstellen van het Beheerkader afval-, hemel- en grondwater, waarin onder andere de beheermaatregelen en omvang van de investeringen zijn opgenomen.

Water

Waterkanten en beschoeiingen voldoen nog niet overal aan de gestelde aantrekkelijkheidseisen. Vanwege de staat van sommige beschoeiingen fungeren deze niet overal voldoende als grondkering (technisch). Hierdoor wordt de doorvaart op die locaties beperkt (beleving).

Dit geldt ook voor het maaibeheer van onder andere ecologische oevers. Daarbij brengen we de particuliere en publieke verantwoordelijkheden scherper in beeld. Voor wat betreft de veiligheid door goede afvoer, wordt voldaan aan de kwaliteitseis "voldoende" (op basis van de schouw van het Hoogheemraadschap).

Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen voor de komende tijd in de uitvoeringsprogramma's opgenomen.

3.2.3. Woonwijken en dorpscentra, Bedrijventerreinen en Recreatiegebieden & Begraafplaatsen

Afvalinzamelingsvoorzieningen

Volgens de Wet milieubeheer (Wm) is de gemeente verplicht tot het inzamelen van afvalstoffen. De gemeente werkt met inzamelvoorzieningen die passen bij de eigenschappen van de wijk (bijvoorbeeld hoog- en laagbouw) en bijdragen aan een schone en prettige leefomgeving. De kwaliteit van de afvalinzamelingsvoorzieningen wordt systematisch gemonitord. Op basis van de monitoringsgegevens blijkt dat de afvalinzamelingsvoorzieningen in 2016 voldoen aan de streefkwaliteit "voldoende". Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen voor de komende tijd in de uitvoeringsprogramma's opgenomen.

Straatreiniging

De samenwerking met Patijnenburg is geïntensiveerd en heeft geresulteerd in een samenwerkingsovereenkomst met oog voor participatie (maatschappelijk verantwoord ondernemen). Ook is op het gebied van burgerparticipatie inspanning gepleegd, denk daarbij aan het opruimen van zwerfafval rondom bedrijven, het opruimen van snoeproutes met scholen en het ophalen van kerstbomen. De kwaliteitsniveaus van de straatreiniging worden systematisch gemonitord, in dorpscentra behalen we het niveau "goed", in woonwijken is het niveau "voldoende", in bedrijventerreinen is het "matig".

Groenonderhoud

Groenvoorzieningen dragen bij aan een leefbare woon-, werk- en recreëeromgeving. De te realiseren kwaliteitsniveaus van het groen worden systematisch gemonitord. Op basis van de monitoringsgegevens blijkt dat het openbaar groen in 2017 voldoet aan de streefkwaliteit. In woonwijken is het niveau "voldoende", in dorpscentra is het "goed". Om aan de kwaliteitsniveaus voor groen te voldoen is voor onderhoud bomen gestart met een tijdelijke intensivering. Hier wordt in 2017 en de jaren die volgen invulling aan gegeven. Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen voor de komende tijd in de uitvoeringsprogramma's opgenomen.

De bijzondere functie van de begraafplaatsen wordt benadrukt en gerealiseerd door de bijzondere inrichting en het beheer hiervan. Begraafplaatsen kennen een rustige uitstraling en het begraven en herdenken staat hier centraal. Hieraan wordt bijgedragen door het groen in te richten op basis van deze omgevingskwaliteit. Dit is systematisch gecontroleerd, het kwaliteitsniveau is "goed".

Speelvoorzieningen

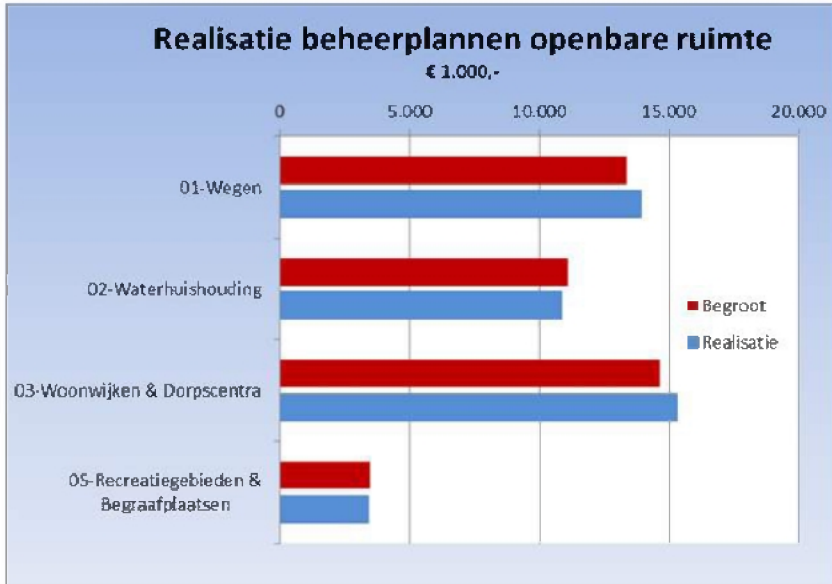
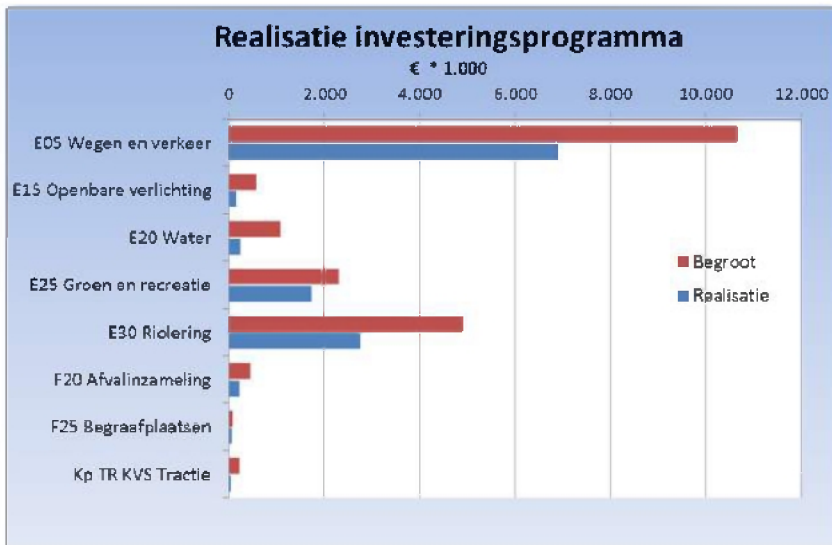
Functionele en goed onderhouden speelvoorzieningen dragen bij aan een kindvriendelijke en aantrekkelijke woonomgeving. Op basis van monitoring blijkt dat de speelvoorzieningen in 2017 voldoen aan de streefkwaliteit "goed". Daarnaast wordt met het oog op veiligheid specifiek geïnspecteerd volgens de Europese normen en procedures. Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen voor de komende tijd in de uitvoeringsprogramma's opgenomen. Het calamiteitenfonds openbare speelplaatsen is in 2017 aangewend voor een kwaliteitsimpuls van de speelvoorzieningen aan De Vliet in Naaldwijk. Dit is het laatste project dat uit het calamiteitenfonds is gefinancierd. Het fonds is nu leeg en afgesloten.

3.2.4. Gerealiseerde projecten > 100k

Projectomschrijving	Kern	Realisatie 2017 (€ *1.000)
Centrum Herinrichting Marktplaats	's-Gravenzande	431
Herinrichting Boerenlaan	's-Gravenzande	106
Leefomgevingsfonds Groene kernen: Middenberm Albert Schweitzerlaan	's-Gravenzande	158
Grootschalig onderhoud Bomenbuurt	De Lier	544
Fietsvoorziening en damwanden Lange kruisweg	Maasdijk	716
Herstraten na riolering Waldeck Pyrmontstraat e.o. (vervolg 2016)	Maasdijk	318
Herstraten na riolering Kortenaerstraat e.o. (vervolg 2016)	Maasdijk	532
Havenstraat Gantellaan vervangen riolering (vervolg 2016)	Monster	274
Riolering Bloemenbuurt zuid (Seringenstraat e.o.)	Monster	539
Riolering Tiendweg	Naaldwijk	100
Herinrichting Hoogwerf	Naaldwijk	1.057
Reconstructie Opstalweg en aansluiting Geestweg	Naaldwijk	312
Herinrichting Wilhelminaplein Naaldwijk	Naaldwijk	1.118
Leefomgevingsfonds Groene kernen: Middenberm Dijkweg e.a.	Naaldwijk	107
Arckelweg herinrichting.	Poeldijk	350
Zwetkade Noord, ophoging Boezemkade, integraal met Waterschap (vervolg 2016)	Wateringen	296
Riolering Tolland, Guldenland (vervolg 2016)	Wateringen	204

3.3. Financiële verantwoording

Inherent aan de programmatische en gebiedsgerichte aanpak is de benodigde afstemming met betrokken (externe) partijen. Dit vraagt in veel gevallen een langere doorlooptijd van projecten. Het behalen van de kernwaarden en kwaliteitsniveaus blijft gewaarborgd door het uitvoeren van dagelijks beheer en onderhoud aan de kapitaalgoederen. In kader van het borgen van de veiligheid worden noodzakelijke beheersmaatregelen uitgevoerd. In juni 2017 en februari 2018 is aan de raadwerkgroep de stand van zaken van de beheerplannen en bijbehorende aanbevelingen gepresenteerd. De aandachtspunten en aanbevelingen worden meegenomen in het opstellen van de nieuwe gebiedsgerichte plannen.

2.3.4. Paragraaf Financiering

4.1. Inleiding

Kaders

In de Wet Financiering Decentrale Overheden, afgekort de Wet FIDO, zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde, prudente en professionele inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie van decentrale overheden. De treasuryfunctie heeft als belangrijkste doel het beschermen van gemeentelijke vermogens- en (rente-)resultaten tegen ongewenste financiële risico's, zoals renterisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's.

De gemeente heeft drie kader- en verantwoordingsinstrumenten op het gebied van treasury, te weten een treasurystatuut, waarin de verantwoordelijkheden en spelregels zijn opgenomen, een treasuryparagraaf die jaarlijks wordt aangeboden bij de begroting en het jaarverslag en de door de Raad vastgestelde financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet.

Ontwikkeling schuldpositie

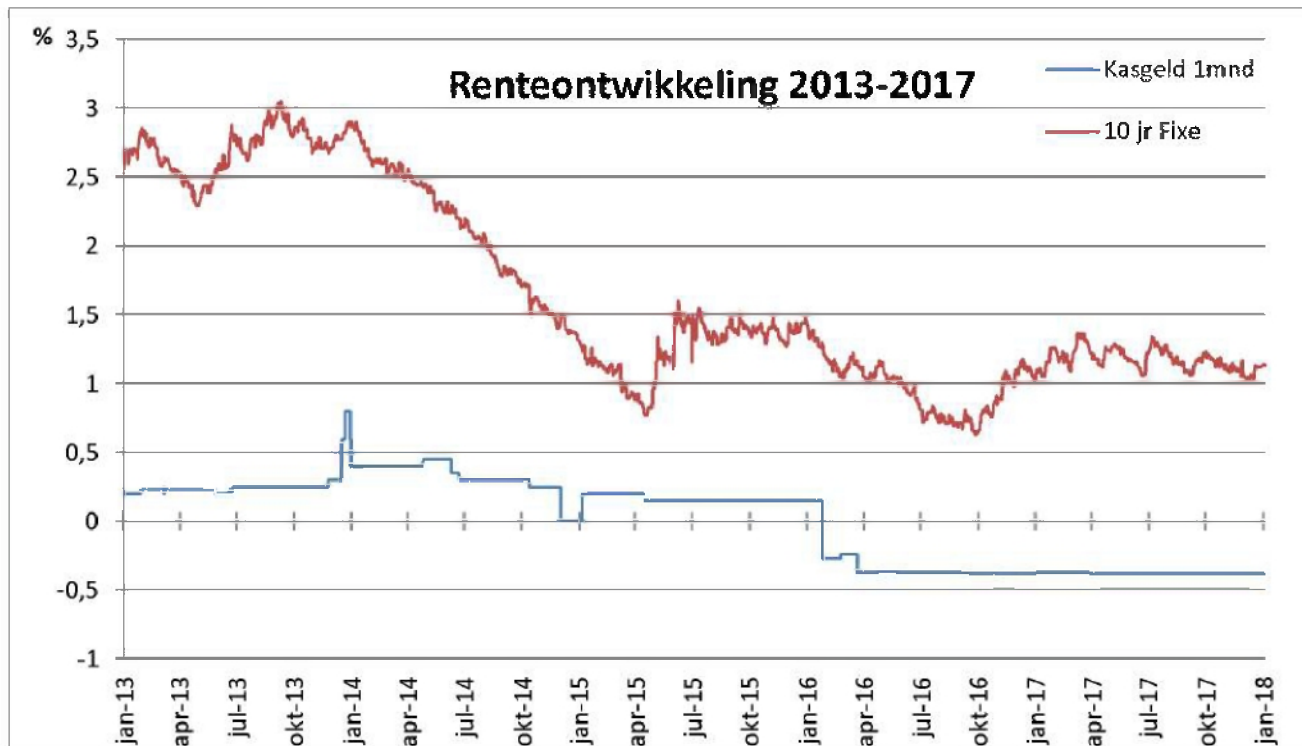
De schuldpositie is in 2017 gedaald met € 0,3 mln. terwijl een stijging was verwacht van € 38 mln. De totale omvang van de schuldportefeuille bedroeg op 31-12-2017 € 336 mln. Dit is het derde opeenvolgende jaar dat de schuldpositie is afgenomen. Onder 4.3.1. Portefeuille opgenomen langlopende leningen wordt dit verschil toegelicht.

In deze paragraaf komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- 4.2 Renteontwikkelingen
- 4.3.1 Portefeuille opgenomen langlopende geldleningen
- 4.3.2 Portefeuille opgenomen kortlopende geldleningen
- 4.3.3 Portefeuille uitgezette langlopende geldleningen
- 4.4.1 Renterisicobeheer
- 4.4.2 Kredietrisico en garantstellingen
- 4.4.3 Liquiditeitsrisico
- 4.5. Relatiebeheer
- 4.6 Rente-omslag

4.2. Renteontwikkelingen

De renteontwikkeling 2013 – 2017 is in onderstaande grafiek weergegeven. Voor de kortlopende financiering is gekozen voor een 3-maands kasgeld en voor de langlopende financiering voor een 10 jaar fixe lening.

De grafiek 2013 – 2017 laat zien dat de rente voor kortlopende financiering de laatste periode op het zelfde negatieve niveau is gebleven (rond -0,38%). Naar verwachting blijven de negatieve rentetarieven nog wel even van kracht. Dit betekent dat de gemeente geld ontvangt op kortlopende leningen en op debetsaldo in de rekening courant. De rente voor langlopende financiering (fixe lening, 10 jaar) is sinds begin 2017 beweeglijk, maar beweegt zich binnen dezelfde bandbreedte.

Er bestaat een tegengestelde relatie tussen de koers van schuldpapier en de rente hiervan. De ECB heeft zich laatste jaren opgeworpen als grote opkoper van schulden. Door het opkopen van schuldpapier stijgt de koers, maar daalt de rente van schuldpapier. Doordat de ECB schulden opkoopt komt er meer liquiditeit vrij in de economie. De doelstelling die de ECB hiermee beoogt te bereiken is dat dit opkopen een stimulerend effect heeft op investeringen en daarmee op de inflatie (de kerndoelstelling van de ECB). De ECB had eind december 2017 circa € 2.300 mld. aan obligaties opgekocht. Voor de periode januari 2018 tot september 2018 heeft de ECB het opkoopprogramma al gehalveerd naar € 30 mld. per maand (voorheen € 60 mld. per maand). In september 2018 zal de ECB bijna € 2.600 mld. aan obligaties op de balans hebben. Na deze periode is nog onduidelijk welke beleidskeuzes de ECB zal nemen. De wereldwijde sterke en aanhoudende economische groei (en de mogelijk hierop aantrekkende inflatie) geeft echter meer ruimte en beweegredenen tot het versneld stopzetten van het opkopen van obligaties en eventuele monetaire verkrapping (door de obligaties weer terug te verkopen aan de markt). Dit heeft dan weer een rente-verhogend effect. Om die reden is de verwachting dat de rentetarieven in en na 2018 verder zullen toenemen.

4.3. Gemeentefinanciering

Dit hoofdstuk geeft inzicht in opgenomen en uitgezette geldleningen.

4.3.1. Portefeuille opgenomen langlopende leningen

In het onderstaande overzicht staan de mutaties 2017 in deze leningenportefeuille weergegeven.

Mutaties in leningenportefeuille o/g (x € 1 mln.)	Jaarrekening	Jaarschijf 2017 conform meerjaren- begroting (2018-2021)
Stand per 1 januari 2017	336,7	336,7
Nieuwe leningen	35,9	73,9
Aflossingen	-36,3	-36,3
Stand per 31 december 2017	336,4	374,3

De stand van de leningen per 31 december 2017 komt ca. € 37,9 mln. lager uit dan begroot.
De belangrijkste oorzaken zijn:

- Vanuit de grondbanken zijn twee aanzienlijke vooruitbetalingen ontvangen, met een kasstroom ter grootte van € 24,2 mln. (incl. BTW).
- Conform beleid is er zo veel mogelijk gebruik gemaakt van korte financiering. De toename van de vlottende schuld in 2017 van € 8,7 mln. heeft een dempend effect gehad op de uiteindelijke schuldpositie. Dit past binnen de beleidsdoelstelling om zoveel als mogelijk gebruik te maken van kortlopende financiering.
- De rest van het verschil heeft diverse kleinere oorzaken.

4.3.2. Portefeuille opgenomen kortlopende gelden

De gemeente streeft ernaar zo veel mogelijk gebruik te maken van kortlopende financiering. Dit omdat kortlopende financiering doorgaans goedkoper is dan langlopende financiering. Om die reden wordt er gebruik gemaakt van de rekening courant faciliteit bij de BNG en worden er kasgeldleningen aangetrokken. Over heel 2017 is er sprake geweest van een negatief percentage op beide financieringsinstrumenten. Dit heeft de gemeente uiteindelijk € 43.000 aan rente over de opgenomen kasgeldleningen opgeleverd.

4.3.3. Portefeuille uitgezette langlopende gelden

De gemeente kan in het kader van de publieke taak ook langlopende leningen verstrekken.
In het onderstaande overzicht staan de mutaties in 2017 weergegeven.

Mutaties in uitgezette gelden portefeuille (x € 1 mln.)	Jaarrekening
Stand per 1 januari 2017	25,2
Nieuwe leningen	1,0
Aflossingen	3,9
Stand per 31 december 2017	22,4
Rente over de uitgezette gelden 2017	0,6

Onderstaand een specificatie van de uitgezette gelden per 31 december 2017.

Specificatie saldo per 31 dec 2017 (x € 1 mln.)	Jaarrekening
Hypotheek personeel	4,5
Leningen woningcorporaties	0,3
Overige leningen	17,6
Totaal	22,4

Sinds 1 januari 2009 geldt op grond van de gewijzigde wet FIDO een verbod op het verstrekken van hypothecaire leningen en garanties ten behoeve van het eigen personeel. Op de personeels-hypotheken is in 2017 voor een bedrag van € 3,8 mln. afgelost. Ultimo 2017 staat er nog voor een bedrag van € 4,5 mln. aan personeelshypotheken open. De nieuwe lening ad € 1 mln. betreft startersleningen, die met een totaal van € 15,7 mln. ultimo 2017 het gros van de uitgezette geldleningen vormen.

4.4. Risicobeheer

Onder het financiële risicoprofiel van de gemeente Westland verstaan wij de volgende risico's:

- het renterisico
- het kredietrisico en garantstellingen
- het intern liquiditeitsrisico

4.4.1. Renterisicobeheer

Voor de beheersing van de renterisico's gelden twee concrete richtlijnen, namelijk de kasgeldlimiet (renterisico kortlopende financiering) en de renterisiconorm (renterisico langlopende financiering).

Kasgeldlimiet (renterisico kortlopende financiering)

Volgens wet FIDO mogen decentrale overheden voor maximaal 8,5% van hun begrotingstotaal (voor wijzigingen) kort financieren (<1 jaar). Deze beperking wordt de kasgeldlimiet genoemd en is ingesteld om te voorkomen dat overheden renterisico's lopen door eenzijdig (kort) te financieren. De wetgever legde daarbij vast dat overschrijding van de kasgeldlimiet is toegestaan maar dat bij overschrijding van drie achtereenvolgende kwartalen de gemeente een plan aan de toezichthouder voorlegt om weer binnen de limiet te komen. In de financiële verordening 2017 is vastgelegd dat wij de raad vooruitlopend daarop informeren indien er één kwartaal sprake is van een overschrijding. In 2017 heeft zich geen overschrijding voorgedaan. In onderstaande tabel is het verloop in 2017 van de kortlopende financiering op einddatum van de kwartalen van 2017 weergegeven.

Gegevens kasgeldlimiet (x € 1 mln.)	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw
Gemiddeld netto vlottende schuld	-21,1	-17,6	-16,2	-7,4
Kasgeldlimiet	-22,9	-22,9	-22,9	-22,9
Ruimte t.o.v. kasgeldlimiet	1,8	5,3	6,7	15,5

Renterisiconorm (renterisico langlopende financiering)

Om renterisico's van herfinanciering te beperken schrijft de wet Fido voor dat aflossingen of renteherzieningen in een jaar niet meer dan 20% van het begrotingstotaal mogen bedragen. Het idee hierachter is dat decentrale overheden op deze wijze de aflossingen van hun leningenportefeuille moeten spreiden, zodat renterisico's gelijkmatig over de jaren worden verspreid.

Voor gemeente Westland komt de renterisiconorm voor 2017 uit op € 56 mln. De aflossing op de langlopende financiering bedraagt € 36 mln., waardoor we ruimschoots binnen de renterisiconorm zijn gebleven. Omdat de gemeente een voornamelijk lineaire leningportefeuille heeft en aflossingen dus gelijkmatig verdeeld zijn over de jaren is de renterisiconorm een richtlijn die de financiering van de gemeente nauwelijks beïnvloedt.

4.4.2. Kredietrisico en garantstellingen

Onder kredietrisico wordt het risico verstaan dat door de gemeente uitgezette gelden niet worden terugbetaald of dat de gemeente wordt aangesproken voor de restschuld en rente van een gegarandeerde geldlening. Het kredietrisico hangt samen met de kredietwaardigheid van de debiteur en bedongen zekerheden (zoals een recht van hypotheek).

De gemeente Westland zal leningen of garanties uit hoofde van de publieke taak uitsluitend verstrekken aan door het college van B&W goedgekeurde partijen. Voor garantstellingen zijn hiervoor de "Beleidsregels garanties gemeente Westland 2013" vastgesteld. Hierin staat onder andere dat partijen zich eerst moeten wenden tot bestaande waarborgfondsen en dat er indien mogelijk zekerheden worden bedongen. Verder staat in de financiële verordening 2017 beschreven dat het college niet besluit over garantstellingen groter dan € 1.000.000 en leningen groter dan € 100.000

dan nadat de raad is geïnformeerd over het voornemen en hiertoe in de gelegenheid is gesteld zijn wensen en bedenkingen ter kennis van het college te brengen.

In het onderstaande overzicht staan de wijzigingen 2017 van de garantstellingen weergegeven.

Mutaties garantstellingen (x € 1 mln.) gemeentelijk deel.	Jaarrekening
Garantstellingen per 1 januari 2017 (incl. onbenutte kredietfaciliteiten)	345,24
Onbenutte kredietfaciliteiten per 1 januari 2017	12,34
Garantstellingen per 1 januari 2017 (excl. onbenutte kredietfaciliteiten)	332,90
Nieuwe garanties	29,35
Verlaging garanties	-/- 27,27
Garantstellingen per 31 december 2017 (incl. onbenutte kredietfaciliteiten)	347,16
Onbenutte kredietfaciliteiten per 31 december 2017	22,25
Garantstellingen per 31 december 2017 (excl. onbenutte kredietfaciliteiten)	324,91

Ten opzichte van de jaarrekening 2016 is een correctie doorgevoerd op de garantstellingen. Tevens is er voor gekozen om helderder te maken in hoeverre de totale positie aan garantstellingen wordt beïnvloed door garanties op kredietfaciliteiten. Zie voor toelichting en verdere detaillering van de garantstellingen de niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen (Waarborgen en garanties).

4.4.3. Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico's worden beperkt door treasury activiteiten te baseren op een korte termijn liquiditeitsplanning (looptijd tot één jaar), alsmede een liquiditeitsplanning met een looptijd van vier jaar of langer. Een liquiditeitsplanning verschaft inzicht in de toekomstige ontvangsten en betalingen van de gemeente. Gezien het grillige verloop van kasstromen is het onvermijdelijk dat er zo nu en dan kortstondig gebruik wordt gemaakt van schatkistbankieren. Meer informatie hierover is opgenomen bij de toelichting op de balans.

4.5. Relatiebeheer

Op het gebied van relatiebeheer wordt het realiseren van zo gunstig mogelijke condities voor de af te nemen diensten beoogd. De bankrelaties en hun bancaire condities worden regelmatig beoordeeld. De gemeente heeft de meeste bankzaken ondergebracht bij de BNG. Met de BNG-bank worden regelmatig klantgesprekken gevoerd. Daarnaast zijn er ook relaties met de Rabobank en de Nederlandse Waterschap Bank.

4.6. Renteomslag

Tot 2016 bestond voor de wijze waarop een gemeente de totale rentekosten toerekent aan de verschillende componenten in de begroting (rentelasten van vaste activa op de taakvelden, bespaarde rente over het vermogen) een grote mate van vrijheid.

Door de wijziging in de begrotingsvoorschriften vanaf 2017 is een verplichte berekeningswijze geïntroduceerd, welke moet worden opgenomen in de paragraaf Financiering. Formeel gaat de verplichting tot het volgen van deze nieuwe methodiek pas gelden vanaf 2018, maar door de commissie BBV is geadviseerd om alvast in 2017 hier mee te werken. Wij hebben dit advies opgevolgd. In dit onderdeel is derhalve het (vanaf 2018 verplichte) renteschema weergegeven en toegelicht. Dit heeft echter wel als gevolg dat dit onderdeel onvermijdelijk zeer financieel-technisch van aard is.

Renteschema:

	Balanswaarde 1 januari 2017	Rente 2017	%
A Externe rentelasten over korte en lange financiering	€ 331.668.994	€ 7.511.156	2,20
B Externe rentebaten		-/- € 569.857	
Totaal door te rekenen externe rente		€ 6.941.299	
C1 Rente die aan grondexploitaties wordt doorberekend	€ 227.413.393	-/- € 3.138.305	1,38
C2 Rente voorzieningen grondbedrijf	€ -/-13.109.519	€ 262.190	2,00
- Vreemd vermogen per 1 januari	€ 435.828.191		
- Totaal vermogen per 1 januari	€ 695.170.864		
C3 Rente van projectfinanciering	€ 0	€ 0	1,63
Saldo door te rekenen externe rente		€ 4.065.184	
D1 Rente over eigen vermogen	€ 259.342.673	€ 5.705.539	2,20
D2 Rente over voorzieningen (o.b.v. contante waarde)	€ 6.280.456	€ 54.263	0,86
D2 Rente over voorzieningen (o.b.v. contante waarde)	€ 371.706	€ 9.293	2,50
Aan taakvelden toe te rekenen omslagrente	€ 430.795.808	€ 9.834.279	2,28
E Werkelijk aan taakvelden (incl. Overhead) toegerekende omslagrente		€ 9.046.712	2,10
F. Renteresultaat op het taakveld treasury		-/- € 787.567	

Ad A Externe rentelasten over korte en lange financiering

De betaalde rentelasten over de korte en lange financiering wordt uitgedrukt in een percentage van de balanswaarde per 1 januari (saldo van langlopende en vlottende schuld minus de vlottende bezittingen). In de begroting was rekening gehouden met een gemiddelde rentelast van 2,05%. In de geprognosticeerde balans voor 2017 waren de vlottende activa en passiva gebaseerd op de stand ultimo 2015 (aangezien er geen actuele cijfers bij het opmaken van de begroting beschikbaar zijn). De daadwerkelijke standen van de vlottende activa en passiva per 2017 zijn echter lager (bij de activa) respectievelijk hoger (bij de passiva) dan begroot, hetgeen een nadelig effect heeft op de totale financiering.

Ad C Rente over (Bouw)grondexploitaties

Bij het toerekenen van rente aan (bouw)grondexploitaties is voorgeschreven dat rekening gehouden moet worden met het eigen vermogen van de gemeente. Dit werkt in de praktijk uit in een verlaging van de toe te rekenen rente ten opzichte van het tot 2016 gehanteerde algemene omslagpercentage. Bij getroffen (verlies)voorzieningen binnen (bouw)grondexploitaties moet een disconteringsvoet worden gehanteerd van 2%.

Ad D1 Rente over eigen vermogen (bespaarde rente)

Naarmate een gemeente over meer eigen reserves beschikt, hoeft ze minder externe financieringsmiddelen in de vorm van geldleningen aan te trekken. Bij interne financiering wordt ook rente in rekening gebracht, maar deze betaalt de gemeente als het ware aan zichzelf. Deze rente wordt bespaarde rente genoemd.

De rentevergoeding over het eigen vermogen is in de nieuwe berekeningswijze gelijk aan het rentepercentage dat is gebaseerd op het gewogen samenstel van de externe rentelasten over de korte en lange financieringsmiddelen. In 2017 was dit derhalve 2,20%. In de begroting was rekening gehouden met 2,05% (zie ook onder ad A).

Ad D2 Rente over voorzieningen

Onderdeel van de berekening van het omslagrente binnen de begroting is de jaarlijkse rentetoevoeging aan voorzieningen, die gewaardeerd zijn op de methode van contante waarde. Bij de gemeente Westland gaat het dan om de pensioenvoorziening en wachtgeld voor (oud)wethouders.

Ad E Berekening omslagrente

Na alle specifieke berekende rentebestanddelen (rente aan grondexploitaties en bespaarde rente) wordt over de boekwaarde per 1 januari van activa de resterende rentelasten omgeslagen. Dit is de zogenoemde omslagrente. Op basis van alle werkelijke rentelasten en –baten bedraagt dit omslagpercentage 2,28%.

In de begroting is rekening gehouden met een omslagpercentage van 2,1%. Dit is derhalve lager dan de nacalculatie, hetgeen resulteert in een nadelig renteresultaat.

Volgens de nieuwe voorschriften moet een renteresultaat dat meer dan 25% afwijkt van de werkelijk toegerekende omslagrente in de administratie worden na gecalculeerd.

Dit is echter niet het geval, zodat in de jaarrekening 2017 een omslagpercentage gehanteerd blijft van 2,1%

5.1. Inleiding

Westland Economisch sterk, Sociaal krachtig en Aantrekkelijk maken waarbij we een Eigentijdse Dienstverlening bieden waren belangrijk ambities voor ons in 2017. Het laatste volledige jaar van de huidige bestuursperiode. Om die ambities te realiseren is een organisatie nodig van mensen en middelen. Daarbij willen wij een organisatie zijn die met haar tijd meegaat, flexibel anticipeert op veranderingen en samenwerkt met haar omgeving. Een slagvaardige organisatie die belemmeringen wegneemt.

Om dit te bereiken streven we naar een solide en duurzame bedrijfsvoering. Een bedrijfsvoering die de realisatie van de doelstellingen en maatschappelijke effecten die de gemeente in haar beleid nastreeft ondersteunt. Hoe we dat in 2017 gedaan hebben, staat in deze paragraaf beschreven.

5.2. Personeel en organisatie

5.2.1. Organisatieontwikkeling

Wij opereren in een dynamische omgeving en willen blijven aansluiten op ontwikkelingen in de samenleving, dit alles ten dienste van de Westlanders. Dit vraagt wat van het type organisatie dat we moeten zijn en betekent een proces van continu ontwikkelen en investeren. Een proces dat bestaat uit drie samenhangende sporen: cultuur, inrichting van werkprocessen en een bijpassende structuur. Een structuur die de gewenste cultuur ondersteunt en medewerkers ruimte biedt voor eigenaar- en vakmanschap. In 2017 is deze structuurwijziging doorgevoerd waarbij de organisatie van 7 afdelingen naar 4 clusters is teruggebracht. Ook is er een start gemaakt met een aanpassing van de processen, die passen bij deze nieuwe structuur. Daarnaast is in september 2017 de nieuwe huisvesting in gebruik genomen. Deze nieuwe huisvesting faciliteert en stimuleert het Eigentijds Werken en vormt daarmee ook een belangrijke schakel in de organisatieontwikkeling.

Verder is gestart met de voorbereidingen voor het ontwikkeltraject Lef loont. In dit traject stimuleren we mensen naar een nieuwe manier van (samen-)werken. Investeren in deze ontwikkeling vraagt tijd welke wij zien als een duurzame investering.

5.2.2. Generatiepact

Met ingang van 1 januari 2017 is de regeling Generatiepact Westland geïntroduceerd. Medewerkers kunnen vanaf 7 jaar voor de AOW-gerechtigde leeftijd minder uren gaan werken. Hiermee ontstaat formatieruimte voor het aantrekken van jongere medewerkers.

In totaal zijn in 2017 35 medewerkers aan het generatiepact gaan deelnemen. Voor het geheel aan medewerkers per 1 januari 2017 in de leeftijdsgroep 58-65 jaar komt deze deelname neer op 23%. Deelname is onomkeerbaar en duurt totdat de medewerker uit dienst treedt. In 2017 zijn van de 65 nieuwe medewerkers er 20 jonger dan 30 jaar.

Beeld is dat de toepassing van het instrument en daarmee de (positieve) effecten op de organisatie én de privé-situatie van een medewerker nog verder in kracht winnen. Voor juni 2018 is er afgesproken flink te investeren in de strategie en de bewustwording van dit instrument. Verwacht wordt dat als gevolg hiervan een stijging zal ontstaan van deelname aan het Generatiepact.

5.2.3. Garantiebanen

Als één van de grootste werkgevers in Westland nemen wij onze maatschappelijke verantwoordelijkheid door in 2017 versterkt in te zetten op de creatie van garantiebanen. Dit vindt plaats in navolging van het Sociaal akkoord waarin kabinet en sociale partners (werkgevers en werknemers) afgesproken hebben dat ze extra banen gaan creëren voor mensen vanuit de doelgroep (bekend als garantiebanen of banenafpraak). Onze ambitie is om in 2026 33 garantiebanen gerealiseerd te hebben en daarmee ook een voorbeeldfunctie te vervullen.

Die lijn vanaf 2016 lineair doortrekkend zouden we t/m 2025 ieder jaar 3 extra garantiebanen moeten creëren. Concreet betekende dit in 2017 13 garantiebanen. In 2017 heeft Gemeente Westland te

maken gehad met een nieuwe inrichting van de organisatie per 1 januari 2017 en een verhuizing in augustus. Hierdoor was het onmogelijk om binnen de organisatie nieuwe garantiebanen te creëren. Daarnaast liepen veel tijdelijke contracten af waar leidinggevendenden geen structurele werkzaamheden voor hadden. 2017 is gebruikt om deze MVO'ers (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen) binnen Gemeente Westland te behouden en ze op een duurzame plek in de organisatie te plaatsen. Dit is gelukkig gelukt waardoor we het aantal garantiebanen in ieder geval konden continueren met een kleine verhoging van het aantal van 5 naar 10 garantiebanen.

In maart 2018 hebben we 14,3 duurzame banen gecreëerd binnen en buiten Gemeente Westland.

Momenteel loopt een aantal projecten, onder andere om een bewaakte fietsenstalling te bemensen met vijf MVO'ers. Tevens zijn er ook een aantal proefplaatsingen. Indien al deze proefplaatsingen definitief worden, betekent dit dat medio 2018 totaal 22,2 MVO-banen gerealiseerd zijn. Hierdoor lopen we ruim 2 kalenderjaren voor op schema.

In de Quotumwet is een boeteregeling opgenomen indien werkgevers niet aan de taakstelling voldoen. Als peildatum daarvoor wordt 1 oktober aangehouden ingaande per 1 oktober 2018.

5.2.4. Trainees

In 2017 zijn we gestart met het inrichten van het traineeship binnen gemeente Westland met als doelstelling; een frisse kijk en duurzame verjonging.

In maart 2017 zijn vijf WO-trainees gestart. Zij zijn tot maart 2018 twee keer zes maanden werkzaam geweest binnen één van de clusters of bij het bureau Gemeentesecretaris. Zij hebben in die periode 10 opdrachten uitgevoerd. Het traineeship duurt 2 jaar. Daarna zal er een evaluatie plaatsvinden. Begin 2018 is de nieuwe lichting trainees gestart.

Voor de dekking van de kosten van de trainees is geen apart budget beschikbaar gesteld. De organisatie spant zich in om deze kosten binnen het reguliere P-budget op te vangen maar kan daarvoor geen garantie geven. In 2017 is het gelukt om de kosten binnen P-budget op te vangen.

5.2.5. Formatie en bezetting

Het aantal formatieplaatsen van de organisatie (inclusief Griffie, exclusief College en Raad) bedroeg per 31 december 2017 734 fte. Het aantal formatieplaatsen is in 2017 met 5 fte afgenomen.

In onderstaande tabel is deze afname verder gespecificeerd.

Omschrijving	Toename	Afname	
Budgetbeheer schuldhulpverlening in eigen beheer	6		
Centralisatie inkoopfunctie (1)	5		
MVO en garantiebanen	1		
Nieuwe regelgeving <i>Governance Verbonden Partijen</i>	1		
Tijdelijke formatie		1	
Invulling taakstelling op organisatie		19	
Overig (diverse kleine "snippers" van formatie)	2		
Totaal	15	20	-5

(1): dit betreft activiteiten die deels door externen en/of versnipperd in andere functies werden uitgevoerd en nu centraal zijn gepositioneerd.

De bezetting is in 2017 met 7 fte gedaald van 716 fte naar 709 fte.

5.2.6. Externe inhuur

Vanaf 2010 is met de raad een meerjarige normering over het percentage externen afgesproken. De normering van de kosten van externen is in dit kader ook in 2017 gemonitord. De vastgestelde norm voor 2017 is maximaal 15,0% van de begrote loonsom. In onderstaande tabel is de realisatie in de jaren 2014-2017 afgezet tegen de norm.

In 2017 zijn de uitgaven voor inhuur externen binnen de 15%-norm gebleven.

Grafiek externe inhuur als percentage van het P-budget

Categorie 1:

Externen ten laste van het P-budget

Categorie 2:

Externen ten laste van projectgelden en investeringen

Externen 2017	P-budget 2017	Categorie 1		Categorie 2		Totaal Externen	% P-budget
		Externe inhuur	% P-budget	Externe inhuur	% P-budget		
Totaal	51.027.713	2.603.128	5,1%	4.337.162	8,5%	6.940.290	13,6%

Naast deze norm op het volume van de externe inhuur stelde de raad ook normen vast voor de duur van de externe inhuur (maximaal 18 maanden) en de hoogte van inhuurtarieven.

Duur van de inhuur

In 2017 zijn de volgende verzoeken om goedkeuring van overschrijding van de 18 maanden termijn bij B&W ingediend en akkoord bevonden:

- Projectleider KCC (Klant Contact Centrum)
- WMO-toetser (Wet Maatschappelijke Ondersteuning)
- Zorgconsulent
- Projectleider gebiedsontwikkeling
- Senior jurist vastgoed
- Watertrainee

Maximumtarieven

In 2017 heeft B&W ingestemd met overschrijding van het maximumtarief voor de inhuur op de functie applicatiebeheerder GWS (pakket voor het Sociaal Domein).

Bij de inhuur op de functie VSV-consulent (schaal 9) (VSV = Voortijdig Schoolverlaten) betreft het een beperkte overschrijding van het tarief met € 0,18 per uur. Voor deze zeer geringe overschrijding < 0,5% is geen goedkeuring aangevraagd.

Naast de kaders van de raad gelden de kaders van de Wet Normering Topinkomens voor inhuur op de functies griffier en gemeentesecretaris. Van inhuur op deze functies was in 2017 geen sprake.

Nu de markt weer aantrekt, blijken de door de raad gestelde maximumtarieven steeds vaker een belemmering te vormen voor het aantrekken van kwalitatief hoogwaardig personeel. Dit wringt des te meer omdat bij de adaptieve, flexibele organisatie die de gemeente Westland wenst te zijn ook een bepaalde mate van flexibele capaciteit (inhuur) past. Samen met de nieuwe raad is het wenselijk om te bezien in hoeverre deze kaders nog passend zijn.

5.2.7. Analyse P-budget

De direct aan de programma's toe te rekenen loonkosten zijn in de begroting 2017 op basis van een urenraming aan de programma's toegedeeld. Alle in de loop van het jaar optredende afwijkingen (blijv. naar aanleiding van het afsluiten van een nieuwe CAO) zijn vervolgens geraamd op één centraal budget onder de algemene dekkingsmiddelen. In dit geval gaat het om een bedrag van ca. € 1,3 mln. Voorheen werden daar ook alle werkelijke afwijkingen in de jaarrekening verantwoord. Daarmee bleef tot nu toe in de jaarrekening bij de andere programma's de verantwoorde doorbelasting van loonkosten gelijk aan de begrote doorbelasting (voorcalculatie = nacalculatie). Deze werkwijze is een aantal jaren geleden ingevoerd, dit naar aanleiding van raadvragen over ontstane verschillen in de jaarrekening ten opzichte van de begroting.

Uit de zogenoemde Vraag & Antwoordrubriek van de commissie BBV blijkt dat deze werkwijze niet meer is geoorloofd. De commissie heeft bepaald dat de werkelijke directe (loon)kosten op basis van de geraamde urenverdeling over de verschillende programma's moeten worden verdeeld. Het vorenstaande houdt in dat op dit onderdeel in de jaarrekening afwijkingen zijn ontstaan tussen de geraamde doorbelasting en de werkelijke doorbelasting.

Voor een goed inzicht in het verloop van het zogenoemde P-budget treft u onderstaand een tabel aan waarin de werkelijke lasten tegenover de raming worden gezet.

P-budgetten clusters	Begroot 2017	Werkelijk 2017	Begroot dekking 2017	Werkelijk dekking 2017	Saldo realisatie 2017
Personele lasten direct	30.931.850	31.588.598	5.071.855	5.186.891	-541.712
Personele lasten overhead	21.026.534	19.745.817	1.092.196	511.595	700.116
Herplaatsingskandidaten	787.647	664.158	787.647	0	-664.158
CAO-stijging	967.758	0	0	0	967.758
Taakstelling organisatie	-362.422	0	0	0	-362.422
Totaal	53.351.367	51.998.573	6.951.698	5.698.486	99.582

Overige P-budgetten	Begroot 2017	Werkelijk 2017	Saldo realisatie 2017
Garantiebanen	287.000	140.807	146.193
Flankerend beleid	641.350	709.954	-68.604
Generatiepact	16.965	0	16.965
Totaal	945.315	850.761	94.554

De dekking betreft dekking vanuit de grondexploitatie, investeringen, gesloten circuits, reserves (inclusief overgehevelde budgetten) en subsidie-ontvangsten.

5.3. Bezuinigingen

5.3.1. Taakstelling op de organisatie

De taakstelling op de ambtelijke organisatie loopt in meerjarig perspectief op naar € 9,3 mln. structureel.

In hoofdlijn bestaat dit bedrag uit twee tranches. Een eerste tranche van € 6,8 mln. en een 2e tranche die oploopt naar € 2,5 mln. Dit laatste bedrag is in aanvulling op de 1e tranche in het dekkingsplan van de begroting 2015 – 2018 opgenomen. Voor dit laatst genoemde bedrag is de organisatie een inspanningsverplichting aangegaan maar is/kon geen garantie worden afgegeven over realisatie van dat bedrag.

De 1e tranche van € 6,8 mln. is inmiddels via de aanpak van "innovatief bezuinigen" volledig gerealiseerd. De realisatie van dit bedrag vergde op onderdelen een stevige wijziging/herinrichting van werkprocessen. Dit is ook in eerdere P&C-rapportages gemeld. Daarom wordt nu alleen nog gerapporteerd over het verloop van de 2e tranche van de taakstelling op de organisatie, de € 2,5 mln.

5.3.2. Verloop taakstelling

Voor de in de begroting 2015-2018 opgenomen extra taakstelling oplopend van € 0,5 mln. (2015) tot € 2,5 mln. (2018) bestaat steeds meer zicht op concrete structurele invulling. Inmiddels is daarvan zo'n 50% (€ 1,1 mln. gerealiseerd) o.a. door herinrichting van het beleidsproces. Bij het efficiënter en effectiever inrichten van het beleidsproces is het uitgangspunt van het innovatief bezuinigen wederom goed zichtbaar. Deze herinrichting maakt onderdeel uit van de nieuwe inrichting van de organisatie zoals die per 1 januari 2017 is doorgevoerd.

Jaar	Verloop taakstelling			
	Taakstelling		Realisatie	Nog in te vullen
		2e tranche		
2016		500.000	500.000	0
2017		1.500.000	1.137.578	362.422
2018		1.750.000	1.137.578	612.422
2019		1.750.000	1.137.578	612.422
2020 e.v.		2.500.000	1.137.578	1.362.422

Het nog niet structureel ingevulde deel van de taakstelling is in 2017 incidenteel binnen het reguliere P-budget opgevangen. In 2018 worden aanvullende inspanningen verricht om structurele invulling te vinden. Daarbij wordt o.a. gekeken naar efficiëntievoordelen als gevolg van de nieuwe huisvesting.

5.3.3. Bezuiniging leidt tot formatiereductie

Gecombineerd hebben de bovengenoemde ontwikkelingen geleid tot een reductie van formatie op diverse onderdelen. Deze reductie is in onderstaande tabel opgenomen. In deze reductie zijn ook de effecten van de vraaguitval meegenomen: de organisatie heeft deze vraaguitval (en daarmee bijvoorbeeld ook lagere legesopbrengsten) opgevangen door bijbehorende formatie en daarmee kosten te reduceren

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017
Totaal	83	100	117	136

5.3.4. Verzilveren van formatiereductie

Vanuit goed werkgeverschap is een stevig proces ingericht om medewerkers die dit betreft via interne en externe mobiliteit naar een andere baan te begeleiden. Voor de kandidaten waarvoor verplichte mobiliteit geldt (de herplaatsingskandidaten, de zogenoemde HPK-ers) is een aparte pool ingesteld. De activiteiten binnen deze pool zijn succesvol en een deel van de HPK-ers is inmiddels begeleid naar een andere functie. Op 31 december 2017 waren er 10 HPK-ers. De bijbehorende frictiekosten konden binnen het reguliere P-budget worden opgevangen.

5.3.5. Conclusie

De bezuiniging op de organisatie is inmiddels voor het grootste deel structureel ingevuld, o.a. door het inrichten van andere werkwijzen. Dit heeft geleid tot een forse formatiereductie van 136 fte. De invulling van de taakstelling is hand in hand gegaan met de ontwikkeling van de organisatie en heeft geleid tot een nieuwe structuur en sturingsfilosofie sinds 1 januari 2017.

De forse reductie van formatie, gecombineerd met toenemende vraag en hogere kwaliteitseisen op diverse onderdelen, zorgt voor een oplopende spanning op de organisatie. Daarbij is de beschikbare capaciteit voor innovatie en ontwikkeling beperkt. Wettelijke en overige golving concern taken worden op een minimum/basisniveau uitgevoerd.

5.4. Dienstverlening

De dienstverlening aan onze inwoners, bedrijven en instellingen staat centraal in ons handelen. Deze dienstverlening realiseren wij zo effectief en efficiënt mogelijk, op een eigentijdse manier. Een vergaande digitalisering is daarvoor een belangrijke voorwaarde. In 2017 hebben wij daarvoor een groot aantal projecten uitgevoerd met de volgende doelstellingen:

- Digitaliseren van de informatievoorziening
- Digitaal ontsluiten van de gemeentelijke informatie
- Digitaal zaken doen
- Inrichten basisinfrastructuur voor de e-overheid

- Digitaliseren van de informatievoorziening

Na de verhuizing eind augustus 2017 naar de nieuwe gemeente kantoren werkt de ambtelijke organisatie papierarm. Dit is o.a. bereikt door het project papierarm werken Spoor 1 waarin 180 meter papier uit afdelingsarchieven is opgenomen in het centrale gemeente archief en 2.500 meter papier is vernietigd. Door het project papierarm werken Spoor 2 (Digitaal inrichten van met name papier intensieve werkprocessen) hebben we in 2017 ruim 60 met name papier intensieve werkprocessen gedigitaliseerd met een geborgde opslag. Daarbij zijn de processen WMO meldingen en de Gehandicaptenparkeerkaarten volgens de zaakgericht werken methode ingericht.

- Digitaal ontsluiten van de gemeentelijke informatie

Via de gemeentelijke website is de gemeentelijke informatie toegankelijk gemaakt. Hierbij is (volgens het toptakenprincipe) de 80/20 regel gehanteerd. De taken waar de meeste vraag naar is zijn naar voren geschoven, zodat het grootste deel van de klanten zo snel mogelijk geholpen kan worden.

Het project Sociaal Plein Westland bevindt zich in de afrondende fase. Hiermee is een portal voor het sociaal domein in het Westland ontwikkeld. Inwoners kunnen hier terecht voor informatie over het sociaal domein en worden doorverwezen naar zorgverleners, andere ondersteunende instanties en gemeentelijke diensten. Ook is als nieuw dienstverleningskanaal de 'WhatsApp' geïmplementeerd.

- Digitaal zaken doen

In 2017 is het aantal digitale aanvragen toegenomen. Er staan 96 formulieren online. Dit is o.a. gerealiseerd door het genoemde project Sociaal Plein Westland (afrondende fase). Daarnaast is gewerkt aan het mogelijk maken van het volledig digitaal zaken kunnen doen door inwoners en bedrijven. Via een eigen persoonlijke pagina op overheid.nl wordt steeds meer informatie ontsloten. Dit is nu in ontwikkeling voor de gemeentelijke PIP (Persoonlijke Internet Pagina). Sinds oktober 2016 zijn de WOZ-waardes openbaar en in november 2016 is de gemeente aangesloten op de landelijke voorziening WOZ. Verder zijn in 2017 de WOZ waardes ontsloten voor de inwoners, dit betreft alleen woningen.

Ook is de gemeente Westland aangesloten op het Handelsregister. De bedoeling is dat voor een e-formulier / dienst e-Herkenning gebruikt wordt de bij het Handelsregister bekende gegevens automatisch ingevuld worden.

- Inrichten basisinfrastructuur voor de e-overheid

Alle onderdelen uit het NUP (Nationaal Uitvoeringsprogramma e-Overheid) zijn gerealiseerd. Het gaat hierbij om realisatie van de NUP-bouwstenen. Met betrekking tot de opvolging van NUP zijn we momenteel bezig met de prioriteitstelling over het oppakken van daaraan gerelateerde onderwerpen uit de Digitale Agenda 2020.

5.5. ICT

De inrichting van en de verhuizing naar de nieuwe huisvesting is succesvol uitgevoerd. Hierbij is een nieuwe telefonieomgeving geïmplementeerd. Ook het glasvezelnetwerk voor de onderlinge verbinding tussen de gemeentelijke panden is aangepast en de aanbesteding en implementatie van nieuwe Multifunctionals vond in 2017 naar tevredenheid plaats.

Daarnaast vonden verhuizingen van diensten en apparaten plaats waarbij een minimale verstoring van de dienstverlening zichtbaar was. Denk hierbij aan de apparatuur voor de uitzending van Raad- en commissievergaderingen; de Gemnet omgeving; de Registratie Niet-Ingezetenen (RNI)-loketten; het RAAS (Reisdocumenten Aanvraag en Archief Station)-systeem; de Nationale Noodnet aansluitingen; de plot- en vouwstraat vanuit Wateringen en dergelijke.

Om de ICT-organisatie toekomstbestendig te houden, is in 2017 een onderzoek uitgevoerd naar wat nodig is voor een wendbare en adaptieve ICT-organisatie. De uitkomsten daarvan zijn begin 2018 gepresenteerd en leiden tot een plan van aanpak voor het vervolgproces.

5.5.1. Samenwerking ICT binnen de Regio

In 2017 is de samenwerking met zowel Leidschendam-Voorburg als Midden-Delfland gecontinueerd. . De eerste 5 jaar samenwerking met Leidschendam-Voorburg zal midden 2018 zijn bereikt en dat betekent dat de huidige samenwerkingsovereenkomst op dat moment contractueel wordt herzien. Concrete uitbreidingen van de bestaande samenwerkingen of nieuwe samenwerkingsverbanden heeft in 2017 niet plaatsgevonden. De alertheid op uitbreiding van de samenwerking blijft bestaan.

5.6. Informatieveiligheid

Het domein informatieveiligheid kenmerkt zich als een dynamisch geheel wat zeker blijkt uit de ontwikkelingen van het jaar 2017, een jaar waarin veel zaken zijn opgepakt.

Het primaire aandachtveld in 2017 was vooral het betrekken van de nieuwe huisvesting. Op ICT technisch gebied zijn er meerdere maatregelen getroffen om tot een informatieveilige werkomgeving te komen die past binnen het eigentijds werken. Ook op het gebied van fysieke beveiliging zijn er maatregelen tot uitvoering gebracht.

Op het gebied van verantwoording is in 2017 de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) van kracht geworden. ENSIA heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren door het toezicht te bundelen en aan te sluiten op de gemeentelijke Planning & Control-cyclus. Hierdoor ontstaat meer overzicht over de stand van zaken van de informatieveiligheid en kan hier ook beter op worden gestuurd. Volgens planning zijn de verplichte zelfevaluaties in 2017 uitgevoerd en ingediend.

In 2017 is ook geïnvesteerd in het vergroten van het bewustzijn van medewerkers. Voorafgaand aan de verhuizing vond in het voorjaar een nulmeting plaats aan de hand van een enquête. De uitkomsten daarvan gebruiken wij om bij groepen medewerkers op onderdelen de kennis te verdiepen. In vervolg daarop is het najaar gebruikt om aan de hand van artikelen en blogs nader in te gaan op verschillende onderwerpen van informatieveiligheid. Ook vond er een onderzoek plaats naar het gebruik van de schermbeveiliging bij het verlaten van de werkplek.

Hoewel er zich gelukkig geen concrete bedreigingen voor onze gemeente aandienden, blijft het onderdeel cybercrime doorlopend aandacht vragen. Het aantal meldingen van mogelijk bedreigingen vanuit IBD (Informatie Beveiligingsdienst) en forums is fors in aantal en vraagt een beoordeling. Cybercrime en terrorisme vormen steeds grotere bedreigingen voor computergebruikers en ICT systemen, terwijl onze omgeving steeds meer privacy wenst naast betrouwbare en beschikbare systemen.

Door het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) is het dreigingsbeeld voor Nederland over 2017 opgesteld waaruit de volgende vier opvallende ontwikkelingen naar voren komen:

1. Beroepscriminelen voeren langdurige, hoogwaardige en geavanceerde operaties uit;
2. Digitale economische spionage door buitenlandse inlichtingendiensten zet de concurrentiepositie van Nederland onder druk;
3. Ransomware is gemeengoed en is nog geavanceerder geworden;
4. Advertentienetwerken zijn nog niet in staat gebleken malvertising het hoofd te bieden.

Verder zien we een forse toename van kwetsbaarheden in onze systemen waarvoor patches en updates moeten worden bedacht en uitgebracht. De conclusie van NCSC daarop is: "De digitale weerbaarheid van Nederland blijft achter op de groeiende dreiging". Voor Westland geldt dat, de beschikbare capaciteit voor beoordelingen van bedreigingen en monitoring van onze systemen groeit (nog) niet mee met het aantal meldingen.

Wat het plan van aanpak betreft hebben wij vorderingen gemaakt maar door alle hiervoor genoemde zaken minder dan gepland. Oorzaak ligt met name in de hiervoor aangegeven onderwerpen. Daarnaast hebben we vastgesteld dat met het betrekken van de nieuwbouw het zeer gewenst is een nieuwe GAP-analyse en risico inventarisatie uit te voeren. Inmiddels zijn wij daarmee gestart en medio 2018 komt dit ter beschikking. Dat moment wordt ook aangegrepen om op basis van de bevindingen het informatieveiligheid beleid te herzien wat volgens de Baseline Informatieveiligheid minimaal eenmaal per drie jaar moet plaatsvinden.

5.7. Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Met ingang van 25 mei 2018 geldt de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en geldt dezelfde privacywetgeving in de hele EU. De Wet bescherming persoonsgegevens vervalt dan in Nederland en wordt vervangen voor de AVG en de Uitvoeringswet AVG. Het doel van de AVG is om de inwoners beter inzicht te geven in de verwerking van hun persoonsgegevens. Daarnaast hebben inwoners meer rechten met betrekking tot hun persoonsgegevens.

Belangrijke onderdelen om te voldoen aan de eisen van de AVG betreffen:

- een overzicht van de verwerkingen
- vaststellen van privacy beleid
- maken van risico-inschattingen m.b.t. verwerking van persoonsgegevens
- opstellen van verwerkersovereenkomsten
- instellen van een Functionaris Gegevensbescherming (FG).

Naar verwachting is de gemeente Westland op 25 mei 2018 voor de belangrijkste onderdelen compliant voor de AVG. Uitvoering van gedragsregels en procedures met betrekking tot privacy(rechten) en de inbedding hiervan in de organisatie zullen na 25 mei nog steeds aandacht en tijd vragen. Datzelfde geldt voor verwerkingsovereenkomsten met derden en de inbedding van de AVG binnen de (gemeentelijke) uitvoeringsorganisaties 2017 is al gestart met diverse onderdelen zoals het overzicht van verwerkingen en de opzet van beleid en is het privacy statement op de website reeds geactualiseerd en zijn er al diverse verwerkersovereenkomsten afgesloten.

Daarnaast zijn er onderwerpen die relatie hebben met de AVG, maar deze zijn al langer actueel. Hierbij moet gedacht worden aan het zorgdragen voor informatiebeveiliging en het melden van datalekken. In 2017 zijn er in het kader van (vermoedelijke) inbreuken 10 meldingen gedaan, waarvan er 6 meldingen van datalekken bij de Autoriteit Persoonsgegevens zijn gedaan. De overige 4 meldingen zijn onderzocht. Echter voor deze meldingen was het niet noodzakelijk om een melding te doen. Na een onderzoek zijn eventuele maatregelen intern wel opgepakt.

5.8. Business Intelligence

In 2017 is een Openbare Europees Aanbesteding uitgevoerd ter ondersteuning van de ontwikkeling van een Business Intelligence Competence Center (BICC). Doelstelling van het BICC is het ontsluiten/combineren van gegevens waarna deze verrijkt worden tot sturings- en verantwoordingsinformatie. In de aanbesteding zijn de volgende onderdelen opgenomen:

1. Ondersteuning bij de implementatie van het BI-proces binnen gemeente Westland, inclusief de vaststelling van een BI-visie Westland
2. Opleidingsplan voor de medewerkers van het BICC Westland
3. Levering van ondersteuning voor het gezamenlijk uitvoeren van BI projecten voor de gemeente Westland.
4. Levering van Software tooling ten behoeve van t.b.v. het genereren en onderhoud van onze Data Warehouse

Begin december 2017 is aanbesteding afgerond.

5.9. Interne beheersing en rechtmatigheid

Het college draagt conform artikel 212/213 van de Gemeentewet zorg voor de interne toetsing van de getrouwheid van de informatieverstrekking en de rechtmatigheid van beheershandelingen. Om hier invulling aan te geven stellen is over 2017 een intern controleplan opgesteld. Het uitvoeren van deze controles vindt plaats door het team Verbijzonderde Interne Controle.

Een goed opgezette interne beheersing (IB) is een belangrijke pijler waarop de gemeente Westland in het kader van planning en control moet kunnen steunen. Niet alleen voor wat betreft het controleren en signaleren van tekortkomingen in de uitvoering, maar zeker ook voor het bijsturen en het afleggen van verantwoording.

Het afgelopen jaar zijn de controles verder geoptimaliseerd door meer dan voorheen gebruik te maken van vaste formats en vindt een interne review op het controle memorandum plaats. Hierbij wordt naast de rechtmatigheid ook getoetst op getrouwheidsaspecten. De controles zijn risico gericht ingestoken waarbij meer dan voorheen een uitspraak gegeven wordt over de opzet, het bestaan en de werking van het proces.

5.10. Inkoop en aanbesteding

In 2016 is besloten om de inkooptaken vanaf meervoudig onderhandse aanbestedingen te centraliseren. Alle inkoophandelingen worden verzorgd door een inkoopteam bij het cluster Bedrijfsvoering. Deze keuze is gemaakt vanwege de steeds toenemende complexiteit van wet- en regelgeving en beleid op het gebied van inkoop en aanbesteding. De rechtmatigheid kan op deze manier tevens beter worden geborgd.

Na een zorgvuldige capaciteitsraming is sinds november 2017 het inkoopteam compleet. Naast het aanbesteden van 'leveringen' en 'diensten' worden nu ook 'werken' aanbesteed door het inkoopteam. Door deze centralisatie ontstaat er meer zicht en grip op onze inkoopstromen.

In de praktijk vindt inmiddels structureel bij de start van iedere aanbesteding een intake plaats tussen de interne klant en een inkoopadviseur. Middels een checklist worden alle stappen doorlopen, waarvan milieucriteria, circulair inkopen en SROI (Social Return On Investment) onderdeel uitmaken. De centrale contractenregistratie is en wordt verder geprofessionaliseerd.

Eveneens is verder invulling gegeven aan het in 2016 ondertekende Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI). Concreet gaat het hierbij om het toepassen van drie MVI-thema's, namelijk het toepassen van milieucriteria, circulair inkopen en het realiseren van SROI. Bij inkopen vanaf meervoudig onderhands worden van bepaalde productgroepen de (strengere) milieueisen en gunningscriteria van Pianoo (het Expertisecentrum Aanbesteden van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat) toegepast waardoor voor 100% wordt voldaan aan de voor de overheid vastgestelde duurzaamheidseisen.

Bij circulair inkopen borgt de inkopende partij dat de producten of materialen aan het einde van de levens- of gebruiksduur weer optimaal in een nieuwe cyclus worden ingezet. In ons Actieplan MVI is de ambitie vastgelegd om in 5% van de nationale en Europese aanbestedingen circulaire gunningscriteria toe te passen die meewegen voor minimaal 15%. Met betrekking tot SROI, dat volgens ons inkoop- en aanbestedingsbeleid een zwaarwegend gunningscriterium is, zijn heldere en stringente afspraken gemaakt tussen de gemeente, de opdrachtnemer en het werkgeversservicepunt (WGSP). Het WGSP vervult hierbij een actieve functie door het tijdig melden wanneer een opdrachtnemer niet voldoet of heeft kunnen voldoen aan het invullen van SROI. Het centrale inkoopteam heeft hierbij een controlerende functie. Van alle aanbestedingen voor diensten met een waarde groter dan € 100.000,00 en van alle aanbestedingen voor werken met een waarde groter dan € 500.000,00 wordt 5% van de inkoopsum als SROI gerealiseerd.

Conform het inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt aanbesteed op basis van de Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI). Niet alleen het prijsaspect wordt meegewogen bij het gunnen van een opdracht, maar ook kwaliteitscriteria zijn belangrijk, zo niet belangrijker. Slechts zeer incidenteel, wanneer de producten een hoge mate van standaardisatie kennen, wordt gegund tegen de laagste prijs.

5.11. Nieuw gemeentehuis

Na de politieke besluitvorming, aanbesteding en nadere uitwerking met vergunningaanvragen is consortium De Groene Schakel in mei 2016 gestart met de bouw van de twee nieuwe gemeentehuizen. In juli 2017 zijn beide gebouwen opgeleverd. We zijn er trots op te kunnen melden dat de bouw van beide gemeentehuizen binnen de budgettaire kaders heeft plaatsgevonden. Op 27 september 2017 heeft de officiële opening plaatsgevonden waarna de gemeentelijke organisatie op 28 augustus 2017 is verhuisd naar de twee nieuwe gebouwen.

2.3.6. Paragraaf Verbonden Partijen

6.1. Inleiding

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtspersoon waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft, uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld en dat niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

BBV

Het definitieve Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV met de wijzigingen voortvloeiende uit het traject Vernieuwing BBV en uit de invoering van de Vennootschapsbelasting is in het voorjaar van 2016 van kracht geworden.

De wetgever vindt het voor de informatie over verbonden partijen van belang dat deze op een zodanige manier wordt opgenomen in de begroting (en de jaarstukken) dat de raad zich bij de besluitvorming over de begroting een goed oordeel kan vormen over de bijdrage van de verbonden partijen aan de te realiseren beleidsdoelstellingen en de financiële risico's van de verbonden partijen.

Om het inzicht in de concrete beleidsprestaties die via de inzet van verbonden partijen worden gerealiseerd te bevorderen, is het van belang om die informatie niet in de paragraaf over verbonden partijen op te nemen. Vanaf 2017 worden deze opgenomen in de respectievelijke programma's voor de realisatie waarvan ze worden ingezet.

Om het inzicht in de verbonden partijen te vergroten, schrijft het BBV voor, dat de lijst van verbonden partij wordt uitgesplitst naar verschillende typen verbonden partijen:

- gemeenschappelijke regelingen;
- vennootschappen en coöperaties;
- stichtingen en verenigingen;
- overige verbonden partijen.

Voorts is bepaald dat, naast de financiële informatie over de verbonden partijen en de veranderingen in het belang van de gemeente daarin, per verbonden partij wordt vermeld op welke wijze de gemeente financieel en bestuurlijk is verbonden. En dat per verbonden partij wordt opgenomen of er sprake is van risico's voor de provincie of gemeente waarvoor geen maatregelen zijn getroffen maar die wel van materiële betekenis zijn voor de financiële positie.

6.2. Beleid verbonden partijen

Verbonden partijen voeren vaak (wettelijke) taken uit die de gemeente in principe ook zelf kan (blijven) doen. De gemeente mandateert als het ware de verbonden partij. De gemeente blijft de uiteindelijke verantwoordelijkheid houden voor het realiseren van de beoogde doelstellingen. Van belang is te controleren of de doelstellingen van de verbonden partijen nog steeds corresponderen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partijen gerealiseerd worden. Beleid en kaders vormen hierbij een belangrijk toetsingsinstrument.

Het financiële belang betreft het budgettaire beslag en de financiële risico's die de gemeente met verbonden partijen kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen.

Ten aanzien van besturen van private rechtspersonen waarmee een subsidierelatie bestaat is als beleid vastgesteld dat deelname hierin namens de gemeente Westland in beginsel niet zal plaatsvinden.

In de paragraaf zijn de financiële gegevens opgenomen op basis van het laatst vastgestelde document dat inzicht geeft in deze gegevens. In de meeste gevallen is dit de jaarrekening 2017 of de begroting 2018.

In mei 2017 heeft de raad de kadernota governance verbonden partijen vastgesteld. Het implementatieproces is gaande en wordt medio 2018 afgerond. Hierbij wordt onder meer

instrumentarium ontwikkeld en ingebed voor sturen en toezichthouden. Doel is deze zodanig in te richten, dat de gemeente kansen en bedreigingen (of breder geformuleerd: belangrijke veranderingen en ontwikkelingen) bij de verbonden partijen tijdig weet te signaleren en erop te reageren. Dit instrumentarium bestaat uit de volgende vier elementen:

1. De risicoanalyse
2. Het toezichtarrangement op maat
3. De paragraaf verbonden partijen
4. De lijst verbonden partijen (register)

6.3. Overzicht verbonden partijen

In 2017 participeert de gemeente Westland in de onderstaande 20 verbonden partijen:

Besloten vennootschappen

- Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom B.V.
- Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' B.V.
- Innovation Quarter
- B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides
- GHC Onroerende Goed B.V. (Greenport Horti Campus)
- Sociaal Kernteam B.V.
- Patijnenburg B.V.

Naamloze vennootschappen

- N.V. Huisvuilcentrale Noord-Holland
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten
- N.V. Juva (holding Westland Infra)

Andere rechtsvorm

- V.O.F. Juliahof

Stichtingen

- Stichting Westland Marketing
- Stichting Greenport West-Holland (GPWH) voorheen stichting Greenport Westland Oostland

Gemeenschappelijke Regelingen

- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Haaglanden
- Stadsgewest Haaglanden
- Metropoolregio Rotterdam – Den Haag
- Recreatieschap Midden-Delfland
- Veiligheidsregio Haaglanden
- Omgevingsdienst Haaglanden
- Regionaal Inkoopbureau H10

Kanttekeningen:

- Sociaal Kernteam B.V. is opgericht in januari 2017 en daarmee een nieuwe overheid B.V.
- Patijnenburg B.V. is in januari 2017 omgezet van stichting naar overheid B.V.
- Stichting Westland Marketing is formeel vanaf 1 oktober 2017 geen verbonden partij, omdat vanaf die datum de gemeente geen bestuurlijk belang heeft in deze organisatie.
- Stadsgewest Haaglanden is in liquidatie.
- Recreatieschap Midden-Delfland is in liquidatie. Opvolgend in de plaats is per 1 januari 2018 Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland.

Naam	Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom BV
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
Rechtsvorm	Commanditaire -/ Besloten Vennootschap
Doelstelling	De ontwikkeling en realisatie van woningen en eventuele commerciële en niet-commerciële ruimten in het gebied van de Westlandse Zoom en Monster-Noord.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Gemeente Westland bezit 50% van de aandelen in het Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom BV. De overige 50% is in handen van BPD Ontwikkeling BV. Gemeente Westland bezit 100% van de aandelen in de Participatiemaatschappij De Westlandse Zoom BV. De gemeente Westland en Bouwfonds Ontwikkeling BV hebben beide een aandeel van 50% in de Beheer BV. De participatiemaatschappij De Westlandse Zoom BV is middels een 49% aandelenbelang commanditair vennoot van het ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom CV Commandiet Bouwfonds bezit eveneens 49% van deze aandelen. Het restant van 2% is in handen van de Beheer BV. Voor de gemeente is het risico contractueel ingeperkt tot het ingebrachte vermogen, zijnde € 11,7 mln.. (volledig. geplaatst startkapitaal in de participatiemaatschappij). De Westlandse Zoom heeft externe financiering aan kunnen trekken, waarvoor de aandeelhouders gemeente en BPD garant staan.. In de raadsvergadering van 13 september 2016 is besloten een garantie te verstrekken van € 46,6 mln. onder voorwaarde van 50% contragarantie door BPD. Deze garantie kan worden verhoogd met € 10 mln. tot € 56,6 mln. onder voorwaarde van 50% contragarantie door BPD.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Bijdragen aan het realiseren van de woningbouwopgave en eventuele andere functies van Westland.
Overzicht activiteiten en prestaties	Het Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom is een samenwerkingsverband dat voortvloeit uit het Convenant Westlandse Zoom en de op 7 juli 2006 getekende Samenwerkingsovereenkomst (SOK) De Westlandse Zoom en Monster-Noord. De samenwerking is in oorsprong aangegaan tussen enerzijds de gemeente Westland en anderzijds de marktpartijen Bouwfonds MAB Ontwikkeling BV en Grondvest Westland BV (een samenwerking tussen Van Mierlo Planontwikkeling en Weboma Vastgoed). Op 10 maart 2014 is de herziene SOK Westlandse Zoom door gemeente en Bouwfonds Ontwikkeling BV ondertekend. Daarin wordt onder meer invulling gegeven aan de overname door Bouwfonds van de positie van Grondvest. Verder wordt in de SOK invulling gegeven aan een vraaggestuurde en consumentgerichte ontwikkeling van het woningbouwprogramma. In het kader van de governance is inmiddels, overeenkomstig de bepalingen van de samenwerkingsovereenkomst, een Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemd en een statutaire directie aangesteld. De aangegane samenwerking tussen de gemeente Westland en Bouwfonds Ontwikkeling BV is t/m 2030 gericht op ontwikkeling en realisatie van woningen (circa 3.000). Daarnaast worden in beperkte mate maatschappelijke en commerciële functies gerealiseerd. De taak van de vennootschap is o.a. het leveren van marktconforme bouwrijpe grond geschikt voor woningbouw en andere vastgoedobjecten en het voeren van een grondexploitatie dienaangaande.

Naam	Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom BV
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
	De samenwerkingsstructuur richt zich op projecten die passen binnen het beleid van de Structuurvisie Westland 2025, te weten: - De Gouw - De Kreken - Poeldijk Dorp - De Duinen - Diverse ecologische verbindingzones. De voortgang in de gronduitgifte is mede door de recessie ernstig gestagneerd. Het is één van de redenen geweest om de kaders van het project te herzien en opnieuw vast te leggen in de SOK 2014.
Bestuurlijk belang	Het college van B&W is direct betrokken als: - aandeelhouder in de Beheer BV - aandeelhouder van de Participatiemaatschappij De Westlandse Zoom - aandeelhouder bij benoeming van de directeur/ procuratiehouder van OBWZ BV
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Het maatschappelijk kapitaal van de BV bestaat uit 45.000 aandelen A (gemeente Westland) á € 1 nominaal en 45.000 aandelen B (BPD Ontwikkeling BV) á € 1 nominaal. Er zijn 9.000 aandelen A en 9.000 aandelen B volgestort. BV: € 9.000 jaarrekening 2017 BV: € 9.000 jaarrekening 2017
begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Het aandelenkapitaal van de CV bedraagt per 31 december 2017 € 23.400.000, waarvan € 468.000 gestort door de OBWZ BV, € 11.466.000 door de PMWZ en € 11.466.000 door Ontwikkelingsmaatschappij BWB-ZW BV CV: € 11,7 mln. jaarrekening 2017 CV: € 11,7 mln. jaarrekening 2017 Garantstelling van een door OBWZ aangetrokken lening van € 46,6 mln. met 50% contragarantie door BPD. Garantie kan worden verhoogd met € 10 mln. tot € 56,6 onder voorwaarde van 50% contragarantie BPD.
Verwachte omvang eigen vermogen: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	CV: € 23,4 mln. jaarrekening 2017 BV: € 0,5 mln. jaarrekening 2017 CV: € 23,4 mln. jaarrekening 2017 BV: € 0,5 mln. jaarrekening 2017
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	CV: € 37,8 mln. jaarrekening 2017 BV: € 1 jaarrekening 2017 CV: € 33,4 mln. jaarrekening 2017 BV: € 1 jaarrekening 2017
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio van de CV bedraagt 38% per 31-12-2016 en 41% per 31-12-2017
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	CV: € 0 jaarrekening 2017 BV: € 1 jaarrekening 2017
Toekomstperspectief	Gelet op de marktomstandigheden bestaat het risico dat planning en programmering van de plannen bijgesteld moeten worden, met mogelijke consequenties voor de grondexploitatie.
De eventuele risico's van de deelneming	Voorziening € 27,2 mln.; afwaardering aandelen Participatiemaatschappij De Westlandse Zoom BV € 11,7 mln. Totale voorziening € 38,9 mln.

Naam	Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom BV
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
voor de financiële positie van de gemeente	Risicoreservering € 6,2 mln.
Overige informatie	Bij de deelneming is sprake is van een groundbank-constructie. Bij de SOK 2014 is overeengekomen met OBWZ BV dat alle gronden onvoorwaardelijk worden overgenomen. OBWZ BV heeft de verplichting tot een jaarlijkse afname uit de groundbank ter waarde van minimaal € 5 mln. Uitgangspunt is dat de bijgestelde grondexploitatie sluitend is. Wij onderkennen bij de uitvoering diverse risico's. De bijgestelde grondexploitatie kan beter inspelen op risico's, omdat de indeling en programmering veel flexibeler van opzet is. De SOK 2014 is op 10 maart 2014 ondertekend door de partijen. In de SOK is ook de governance geherdefinieerd. Buiten de CV/BV-constructie is een statutaire directie gevormd bestaande uit een gelijkwaardige vertegenwoordiging van de gemeente Westland en Bouwfonds, waar belangrijke en wijzigingsbesluiten moeten worden goedgekeurd. De dagelijkse leiding van OBWZ is in handen van een projectdirecteur. Het mandaat van de projectdirecteur/procuratiehouder is vastgelegd bij de samenwerkingsovereenkomst.
Primaathouder	Ruimte

Naam	Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V./BV
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
Rechtsvorm	Commanditaire -/ Besloten Vennootschap
Doelstelling	Gezamenlijke ontwikkeling van de projecten: - Tuinveld - Gantel de Baak - Duingeest - Waelpark die passen binnen de structuurvisie Westland 2025.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Binnen de CV/BV participeert de gemeente Westland voor 38,62% en BNG GO BV voor 50%. De provincie neemt deel in de CV voor 6,83% en het hoogheemraadschap voor 4,55%. Het gestort gemeentelijk aandeel in de financiering is 38,37%, totaal € 7,6 mln. Bij raadsbesluit van 18 februari 2015 is besloten ten behoeve van de ONW CV een garantie te verstrekken van € 37,5 mln. in de financieringsbehoefte voor de ontwikkeling van het gebied. De garantstelling geldt tot 31 december 2027. Als zekerheid geldt het recht van eerste hypotheek en het recht van pand.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Bijdragen aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland.
Overzicht activiteiten en prestaties	De samenwerkingsstructuur richt zich op projecten die passen binnen de structuurvisie Westland 2025 De uitvoeringsorganisatie is ondergebracht in een CV/BV-constructie, geheten Ontwikkelingsmaatschappij "Het Nieuwe Westland" BV en Ontwikkelingsmaatschappij "Het Nieuwe Westland" CV.
Bestuurlijk belang	Het college van B&W is op diverse niveaus in de ontwikkelingsmaatschappij actief: - aandeelhoudersvergadering

Naam	Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V./BV
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
	- bestuur in de Ontwikkelingsmaatschappij "Het Nieuwe Westland" BV via de Algemene vergadering van aandeelhouders - Raad van commissarissen - Ontwikkelingsmaatschappij "Het Nieuwe Westland" CV via de Raad van Vennoten
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Het gestort gemeentelijke aandeel in de CV bedraagt 50%, totaal € 50.000 BV: € 50.000 jaarrekening 2017 BV: € 50.000 jaarrekening 2017
begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Het gestort gemeentelijk aandeel in de CV bedraagt 38,37%, totaal € 7,6 mln. Garantstelling € 37,5 mln. CV: € 7,608 mln. jaarrekening 2017 CV: € 7,608 mln. jaarrekening 2017 Garantstelling € 37,5 mln.
Verwachte omvang eigen vermogen: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	CV: € 18,599 mln. jaarrekening 2017 BV: € 76.000 jaarrekening 2017 CV: € 14,407 mln. jaarrekening 2017 BV: € 83.000 jaarrekening 2017
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	CV: € 31,681 mln. jaarrekening 2017 BV: € 97.000 jaarrekening 2017 CV: € 27,516 mln. jaarrekening 2017 BV: € 335.000 jaarrekening 2017
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio van de CV bedraagt 37% per 31-12-2016 en 34% per 31-12-2017
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	CV: € 4,192 N mln. jaarrekening 2017 BV: € 41.000 V jaarrekening 2017
Toekomstperspectief	Gelet op de marktomstandigheden bestaat het risico dat planning en programmering van de plannen bijgesteld moeten worden, met mogelijke consequenties voor de grondexploitatie.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de Gemeente	Getroffen voorziening € 3,2 mln.; afwaardering aandelenkapitaal € 7,6 mln. Totale voorziening € 10,8 mln. Risicoreservering € 1,1 mln.
Overige informatie	Bij de deelneming is sprake is van een groundbank-constructie. In de SOK is overeengekomen met ONW dat alle gronden onvoorwaardelijk worden overgenomen. Uitgangspunt is dat de grondexploitatie sluitend is. Wij onderkennen bij de uitvoering diverse risico's. Met het vastgestelde masterplan in 2015 kan beter ingespeeld worden op risico's, omdat de indeling en programmering flexibeler van opzet is. De dagelijkse leiding van ONW is in handen van twee directeuren, één van de marktpartij en één van de gemeente. Het mandaat van de directeuren/procuratiehouders is vastgelegd bij de samenwerkingsovereenkomst en de statuten.
Primaathouder	Ruimte

Naam	InnovationQuarter
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doelstelling	IQ is opgericht in 2014 en financiert en assisteert vernieuwende en snelgroeiende bedrijven bij het vestigen in Zuid-Holland. IQ werkt samen met kennisinstellingen en innovatieve bedrijven binnen sterke regionale clusters, voor het aantrekken van buitenlandse bedrijven en het investeren in innovatieve bedrijven. Doel: is het ontwikkelen van Zuid-Holland tot één van de meest innovatieve regio's van Europa. Alle activiteiten richten zich op drie pijlers: innovatie, investeringen en vestigen met name op Life Sciences & Health, Safety & Security, Cleantech en Horticulture.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Aandeelhouder met stemrecht in de AVA naar rato van het aandelenkapitaal. De gemeente Westland bezit 500.000 aandelen van nominaal 1 euro, zijnde (ultimo 2017) 0,816% van de aandelen van InnovationQuarter.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Verbetering van de economische positie van de regio Zuid-Holland.
Overzicht activiteiten en prestaties	De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland, door: - het positioneren en profileren van de regio Zuid-Holland en het uitvoeren van marktstrategieën; - het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio Zuid-Holland door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, adviseren en het begeleiden van ondernemingen; - het stimuleren en faciliteren van innovatie en het verbinden van partijen voor economische structuurversterking; - het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie; - het indirect middels haar dochtermaatschappij(en) verstrekken van kapitaal aan de hiervoor in lid d. genoemde ondernemingen in de vorm van aandelenkapitaal en/of (converteerbare, achtergestelde) leningen; - het verkrijgen, beheren, exploiteren en vervreemden van registergoederen en van vermogenswaarden in het algemeen; - het verstrekken van garanties, het verbinden van de vennootschap en het bezwaren van activa van de vennootschap ten behoeve van ondernemingen en vennootschappen waarmee de vennootschap in een groep is verbonden en ten behoeve van derden, en al hetgeen met vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord, rekening houdende met de economische agenda van de Zuidvleugel.
Bestuurlijk belang	Het college van B&W, vertegenwoordigd door de wethouder Economische Zaken en Greenport, is direct betrokken als aandeelhouder met stemrecht in de AVA naar rato van het aandelenkapitaal.
Omvang belang: begin begrotingsjaar	500.000 aandelen van nominaal 1 euro, zijnde 1,655% van de aandelen (€ 0,2 mln.).
einde begrotingsjaar	500.000 aandelen van nominaal 1 euro, zijnde 0.816% van de aandelen (€ 61,25 mln.).

Naam	InnovationQuarter
Vestigingsplaats	Den Haag
Omvang eigen vermogen begin dienstjaar einde begrotingsjaar	€ 26,781 mln. (Concept jaarrekening 2017) € 56,059 mln. (Concept jaarrekening 2017)
Omvang vreemd vermogen begin dienstjaar einde dienstjaar	€ 1,526 mln. (Concept jaarrekening 2017) € 5,815 mln. (Concept jaarrekening 2017)
Vermogensverhouding	Solvabiliteitsratio per 31 december 2017 is 90,6 % (Concept jaarrekening 2017)
Omvang financiële resultaat in het dienstjaar	€ -1,208 mln. (Concept jaarrekening 2017)
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Innovation Quarter is vanaf 2014 risicodragend aan het participeren. Het rendement op deze participatie is afhankelijk van het succes van de innovatieve ondernemingen waarin wordt geparticipeerd. Innovation Quarter maakt gebruik van een risicoregister om de ondernemingsrisico's te identificeren, te analyseren en te beheersen. Voor de risicowaardering wordt onderscheid gemaakt tussen kans en impact. InnovationQuarter maakt geen gebruik van financiële instrumenten ter afdekking van risico's ten aanzien van activa, passiva, financiële toestand en resultaat en schat de prijs-, krediet-, liquiditeits- en kasstroomrisico's als zeer gering.
Overige informatie	
Primaathouder	Beleid

Naam	BV Gemeenschappelijk Bezit EVIDES
Vestigingsplaats	Rotterdam
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doelstelling BV	Het houden van 50% van de aandelen in Evides NV. De gemeente Westland ziet het houden van aandelen in Evides als onderdeel van haar maatschappelijke taak. Het doel van Evides NV is het altijd kunnen leveren van schoon en hoogwaardig drinkwater en het continu beschikbaar hebben van industriewater dat aan strenge normen voldoet.
Openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt	Voor burgers en bedrijven in Zuid-Holland Zuid en Zeeland en op de Brabantse Wal is het van groot belang dat zij altijd kunnen rekenen op de levering van kwalitatief hoogwaardig water.
Overzicht activiteiten en prestaties	Evides richt zich op het continu verbeteren van technieken om water te zuiveren, te leveren en - daar waar mogelijk - te hergebruiken. Voor grote industriële bedrijven levert Evides water op maat. Dit kan in de vorm van tijdelijke ondersteuning voor de complete realisatie en bediening van waterzuiveringsinstallaties. Evides is ook actief in het zuiveren van afvalwater en het hergebruik van gezuiverd afvalwater voor onder andere industriële toepassingen. Het is het één na grootste drinkwaterbedrijf en de grootste industriewaterleverancier van Nederland.
Bestuurlijk belang	De aandeelhouders hebben zeggenschap in BV GBE via stemrecht op de aandelen. Het stemrecht is naar rato van het aandelenkapitaal. De gemeente Westland houdt 6,43% van de aandelen. GB Evides NV heeft een 50% belang in Evides NV.
Veranderingen in het belang van de gemeente	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van de aandeelhouders in BV GBE

Naam	BV Gemeenschappelijk Bezit EVIDES
Vestigingsplaats	Rotterdam
Eigen vermogen begin dienstjaar 2017	€ 248,6 mln. jaarrekening 2017
einde dienstjaar 2017	€ 251,7 mln. jaarrekening 2017
Vreemd vermogen begin dienstjaar 2017	€ 0 jaarrekening 2017
einde dienstjaar 2017	€ 0 jaarrekening 2017
Financieel belang gemeente 2016	118.904 aandelen (6,43% van het totaal)
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio (eigen vermogen / totaal vermogen) bedroeg 100%
Resultaat in het dienstjaar 2017	Het nettoresultaat bedroeg € 23,6 mln. in 2017 (22,7 mln. in 2016)
Overzicht beleggings- resultaat 2017	De dividendontvangsten in 2017 bedroegen € 1.318.000
Toekomstperspectief	Evides verwacht in 2018 circa € 114 mln. te investeren. Verder wil Evides op lange termijn verder groeien als leverancier van industriewater, hetgeen een commerciële activiteit betreft.
Samenhangende risico's en weerstandspositie	Westland heeft aan risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) € 5,4 mln. op de balans staan.
Primaathouder	Bedrijfsvoering

Naam	GHC Onroerende Goed BV
Vestigingsplaats	Vlaardingen
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doelstelling	Realisatie van een onderwijsinstelling en een expositieruimte op de Greenport Horti Campus Westland
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Storting van aandelenkapitaal van € 2,0 mln. in GHC Onroerende Goed Expo BV ten behoeve van een expositieruimte
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Versterken van de economische activiteiten en positie van Westland
Overzicht activiteiten en prestaties	Greenport Horti Campus bundelt de krachten van bedrijven, onderwijs, kennisinstellingen en overheden om de innovatiekracht en concurrentiepositie blijvend te versterken. Daartoe wordt een kennis- en informatiecentrum ontwikkeld dat nieuwe bedrijvigheid stimuleert. De vennootschap is opgericht op 14 oktober 2015 en heeft als doel het ontwikkelen van een toonaangevend internationaal expositiecentrum waar bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en overheden elkaar ontmoeten, elkaar kunnen inspireren en van elkaar kunnen leren. Initiatiefnemer voor het expositiecentrum zijn Lentiz Onderwijsgroep, Demokwakerij Westland B.V., Gemeente Westland en Stichting Food & Flower Xperience.
Bestuurlijk belang	In de statuten gedefinieerde besluiten (verwerven, vervreemden en bezwaren van registergoederen alsmede het verstrekken van leningen alsmede het vaststellen van begrotingen en strategische plannen) behoeven de unanieme goedkeuring van de houders van de prioriteltsaandeelhouders, waaronder de gemeente Westland.

Naam	GHC Onroerende Goed BV
Vestigingsplaats	Vlaardingen
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van de aandeelhouders.
Verwachte omvang eigen vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 4.058.641 (Concept jaarrekening 2017) € 4.037.250 (Concept jaarrekening 2017)
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 308.828 (Concept jaarrekening 2017) € 3.826.704 (Concept jaarrekening 2017)
Ontwikkeling vermogensverhouding	Aandelenkapitaal, aandelen B, van € 2,0 mln. en een prioriteitsaandeel van € 1.
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ -21.931 (Concept jaarrekening 2017)
Overzicht Beleggingsresultaat	--
Toekomstperspectief	Greenport Hort Campus is het centrum in de wereld voor kennis- en innovatieontwikkeling op het gebied van duurzame tuinbouw. Een toonaangevende campus waar ondernemers, onderzoekers en studenten samen innoveren, verbinden, creëren en inspireren op thema's als efficiënt telen met minimale inzet van water, energie en grondstoffen.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Het risico is beperkt tot het bedrag van de storting van het aandelenkapitaal (€ 2 mln.)
Overige informatie	Gemeente Westland heeft zich verplicht tot het aanbieden van haar B aandelen aan de vennootschap tegen nominale waarde (5 jaar na oplevering van het expositiecentrum)
Primaathouder	Ruimte

Naam	Sociaal Kernteam
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
Rechtsvorm	B.V.
Doelstelling	Het SKT is opgericht met het doel het waarborgen van toegang tot en faciliteren van de jeugdhulp, in het kader van de Jeugdwet, en het faciliteren van de toegang tot maatschappelijke ondersteuning in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 voor inwoners van de Gemeente Westland die niet in staat zijn de benodigde ondersteuning (met of zonder hulp van de basisvoorzieningen) in hun eigen sociale netwerk te organiseren of wier behoefte aan ondersteuning te complex is.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	De gemeente is enig aandeelhouder.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Zie doelstelling. Het SKT voert haar taken uit binnen het sociaal beleidskader van de gemeente Westland en draagt in het bijzonder bij aan de volgende

Naam	Sociaal Kernteam
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
	operationele doelen uit het sociaal beleidskader en de daarbij behorende prestaties: • G: Mentaal gezond • K: Psychosociale ontwikkeling Jeugd • M: Goede opvoeding en zorg thuis
Overzicht activiteiten en prestaties	Het SKT analyseert en onderzoekt de individuele situatie van cliënten zodat duidelijk wordt wat de vraag en behoefte is naar en faciliteert de ondersteuning en/of jeugdhulp. SKT werkt integraal en neemt alle levensdomeinen - wonen, werken, financiën, gezinssituatie, gezondheid, dagbesteding - in beschouwing. De dienstverlening van het SKT richting de cliënt bestaat uit: • Het geven van informatie en advies • Het verhelderen van de vraag zodat de cliënt inzicht krijgt in zijn probleem en (waar nodig) gemotiveerd raakt om hieraan te gaan werken • Het samen met de cliënt het doel verkennen: wat wil de cliënt bereiken? Wanneer is voor de cliënt het probleem opgelost? • Samen met cliënt verkennen wat daarvoor nodig is en samen bepalen hoe dit te plannen, organiseren en uitvoeren en het hiertoe opstellen van een ondersteuningsplan (waar nodig) • Waar nodig het zelf geven van lichte hulp/ondersteuning; en/of toe leiden naar zwaardere ondersteuning of het inzetten van (specialistische) jeugdhulp • Het voeren van regie daar waar de burger hier zelf niet toe in staat is • Escaleren wanneer de veiligheid in het geding is of als sprake is van dwang en drang naar jeugdbeschermingstafel, CIT (Crisis Interventie team van de crisisdienst Jeugd Haaglanden), Veilig thuis, crisisdienst GGZ en/of huisarts. • Hulp inzetten voor burgers die ondersteuning mijden.
Bestuurlijk belang	De gemeente is enig aandeelhouder en daarmee eigenaar van de BV. De aandeelhouder ziet toe op het reilen en zeilen van de BV en dit toezicht wordt verlengd met een onafhankelijke Raad van Commissarissen. Hiernaast is de gemeente ook opdrachtgever voor de BV.
Omvang belang: begin dienstjaar einde dienstjaar	€ 5,8 mln.
Omvang eigen vermogen begin dienstjaar einde dienstjaar	N.v.t.
Omvang vreemd vermogen begin dienstjaar einde dienstjaar	N.v.t.
Ontwikkeling vermogensverhouding	N.v.t.
Omvang financiële resultaat in het dienstjaar	€ 369.113
Toekomstperspectief	Met het SKT is een overeenkomst van opdracht voor de periode 2017-2020 aangegaan. Om de opdracht te monitoren zijn in deze opdracht, in lijn met het sociaal beleidskader, prestaties geformuleerd waarover het SKT verantwoording aflegt en is een (bestuurlijke) overlegstructuur ingericht.

Naam	Sociaal Kernteam
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
	De opdracht kan tussentijds (bestuurlijk) worden bijgesteld, indien dit vanuit opdrachtgever of opdrachtnemer wenselijk wordt geacht.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	In de overeenkomst van opdracht stelt de gemeente haar financiële kader, gebaseerd op de verwachte caseload van het SKT, en de wijze waarop zij hierop stuurt en financiële risico's minimaliseert, namelijk: • Het SKT zorgt voor zorgvuldige monitoring van de ontwikkeling van de uitgangspunten en bekijkt op basis daarvan wat dit betekent voor de werklast. • Als de caseload binnen de marge van 10% groei of krimp op de vastgestelde caseload valt, wordt dit binnen het SKT zelf opgevangen. Het SKT is afhankelijk van de vraag die zich aandient, dus het is denkbaar dat de caseload door exogeen onontkoombare ontwikkelingen op enig moment >10% groeit. Ook blijkt in de praktijk dat bepaalde kosten die voor de start van het SKT geraamd zijn, (zoals beveiligings- en opleidingskosten), niet aansluiten bij de werkelijkheid en dat er behoefte is aan een financiële buffer voor inhuur van tijdelijk personeel, voor als de wachtlijsten oplopen Tenslotte zal als gevolg van nieuw beleid, ten behoeve van de transformatie, extra menskracht nodig zijn voor de implementatie van nieuwe werkwijzen en opleiding.
Overige informatie	
Primaathouder	Beleid

Naam	Patijnenburg BV
Vestigingsplaats	Naaldwijk
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Doelstelling	Het, al dan niet middellijk, oprichten, exploiteren en in stand houden van een of meer sociale werkplaatsen en het uitvoeren van wettelijke taken in het Sociaal Domein in het kader van toeleiding naar de arbeidsmarkt en re-integratie. De vennootschap kan ook voor anderen dan sociale werkvoorziening geïndiceerde in opdracht van de gemeente Westland en/of andere gemeenten in de regio waar de gemeente Westland is gelegen, uitvoering geven aan taken die voortvloeien uit de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en/of de Jeugdwet. Het al dan niet tezamen met anderen deelnemen in andere vennootschappen met eenzelfde of soortgelijke doelstelling; Het verrichten van alle handelingen, welke in de ruimste zin verband kunnen houden met of bevorderlijk kunnen zijn voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening en of de taken voortvloeiend uit de Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning en de Jeugdwet.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Sinds 17 januari 2017 is Patijnenburg een besloten vennootschap en is de gemeente 100% aandeelhouder. Het bij de start aanwezige vermogen van € 5,4 mln. kan door de BV niet anders besteed worden dan binnen het doel van de rechtsvoorganger Stichting Patijnenburg. De rijksbijdrage voor de uitvoering van de WsW is in 2017 € 7.046.359. En daarbij heeft de gemeente € 300.000 toegekend voor een mogelijk exploitatie tekort. Voor de uitvoering van de re-integratieopdracht wordt jaarlijks een opdracht geformuleerd en een daarbij behorend budget aan Patijnenburg verstrekt. Voor 2017 bedraagt dat budget € 1.230.000.

Naam	Patijnenburg BV
Vestigingsplaats	Naaldwijk
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	De BV is op grond van artikel 2, derde lid, van de Wet sociale werkvoorziening, bij besluit van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Westland aangewezen om voornoemde wet uit te voeren.
Overzicht activiteiten en prestaties	Uitvoering WSW
Bestuurlijk belang	Bestuurlijk verantwoordelijk. Met ingang van 17 januari 2017 is de gemeente Westland 100% aandeelhouder van Patijnenburg met de daarbij behorende rechten en plichten.
Omvang belang: begin dienstjaar einde dienstjaar	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in het belang van de gemeente.
Omvang eigen vermogen begin dienstjaar einde dienstjaar	€ 5.429.000 jaarrekening 2017
Omvang vreemd vermogen begin dienstjaar einde dienstjaar	€ 4.788.300 jaarrekening 2017
Ontwikkeling vermogensverhouding	
Omvang financiële resultaat in het dienstjaar	€ 816.800 jaarrekening 2017
Toekomstperspectief	Op grond van een scenarioverkenning is besloten Patijnenburg door te laten ontwikkelen naar een breed mens-ontwikkelbedrijf waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van beschikbare instrumenten om zo veel mogelijk mensen aan het werk te helpen bij reguliere werkgevers. Hiervoor is het noodzakelijk de rechtsvorm te heroverwegen.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Er wordt door het Rijk een korting toegepast op de rijksbijdrage voor de uitvoering van de Wsw. Hierdoor neemt het risico op tekorten toe. Daarnaast is met de invoering van de Participatiewet in 2015, de instroom in de WSW gestopt waarmee de afbouw van de Wsw in gang is gezet. Indien de afbouw in Westland niet in de pas loopt met de afbouw van het rijksbudget wordt het risico op tekorten vergroot. Tekorten zouden in eerste instantie gedekt kunnen worden uit bestemmingsreserves van Patijnenburg zelf (weerstandvermogen).
Overige informatie	Per 1 januari 2008 is de nieuwe Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) in werking getreden. De uitvoering van de SW werd door de gemeente aan Patijnenburg opgedragen en de gemeente stelt hiervoor het Rijksbudget beschikbaar. De verantwoordingscyclus is vastgelegd in de statuten van de oprichten van de overheids BV Patijnenburg: - o Jaarlijkse begroting en jaarrekening - o staat van baten en lasten Patijnenburg stelt daarnaast maandelijks een sociaal- en financieel verslag, en jaarlijks een jaarverslag en beleidsnota op. Per oktober 2010 is het Werkplein Westland operationeel. De kantoren van Patijnenburg werden hiertoe verbouwd. Hiervoor heeft Patijnenburg een lening op het huidige pand afgesloten, met garantstelling door de

Naam	Patijnenburg BV
Vestigingsplaats	Naaldwijk
	gemeente. De lening zal worden afgelost door de huuropbrengsten van de deelnemende partijen. Met ingang van 1 januari 2015 is de Participatiewet ingevoerd. Met ingang van 2015 is de instroom in de WSW gestopt en het volume van het aantal SE binnen de WSW wordt afgebouwd.
Primaathouder	Beleid

Naam	NV HVC
Vestigingsplaats	Alkmaar
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doelstelling	De gemeente Westland vindt het zeer belangrijk om vanuit haar publieke verantwoordelijkheid controle te houden op de integrale keten van afvalbeheer. Op die manier kunnen de maatschappelijke belangen het beste worden gediend door bijvoorbeeld minimalisering van milieurisico's, verduurzaming van het afvalbeheer en daarnaast een hoge kwaliteit van dienstverlening en tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Het optimaal en actief bevorderen van deze maatschappelijke belangen kan in beginsel het beste plaatsvinden door een op deze belangen georiënteerd nutsbedrijf zoals HVC.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	De gemeente neemt deel met 130 aandelen A ad € 45,45. De gemeente stelt zich eveneens naar rato van haar aandelen garant voor leningen van de NV HVC en de daaruit voortvloeiende hoofdelijke aansprakelijkheid. Dit betekent een garantstelling voor de kernactiviteit (afvalverwerkingsinstallatie) van circa € 26 mln. De gemeente ontvangt voor haar garantstelling een provisie. Het tarief voor de verwerking van huishoudelijk restafval wordt jaarlijks geïndexeerd. Westland heeft HVC gevraagd zorg te dragen voor het beheer van een participatie in Trias Westland BV. Trias Westland BV is opgericht met als doel het mede ontwikkelen en tot uitvoering brengen van een eerste Trias-geothermieproject. De gemeente laat storting van eigen vermogen plaatsvinden door het vreemd vermogen van een dochter van HVC te garanderen.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	In opdracht van de deelnemende overheden (aandeelhouders) werkt HVC aan het realiseren van de doelstellingen op het gebied van grondstoffen, afvalbeheer en duurzame energie. HVC werkt eraan om grondstoffen uit het afval terug te winnen en te hergebruiken. Het restafval waaruit geen grondstoffen terug te winnen zijn, wordt omgezet door middel van verbranding in (duurzame) energie.
Overzicht activiteiten en prestaties	Afvalverwerking ten dienste van de gemeente. Het uitvoeren van het aandelenbelang in Trias BV.
Bestuurlijk belang	Stemrecht in de AVA naar rato van het aandelenkapitaal (3,9%)
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Er heeft geen verandering plaatsgevonden in het belang van de gemeente in HVC
Verwachte omvang eigen vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 89,6 mln. jaarrekening 2017 € 103,2 mln. jaarrekening 2017
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 860,5 mln. jaarrekening 2017 € 849,0 mln. jaarrekening 2017

Naam	NV HVC
Vestigingsplaats	Aikmaar
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio ultimo 2017 is 10,8%. Dit is een verbetering ten opzichte van 2014 (9,4%). HVC streeft naar een zodanige solvabiliteit dat HVC in 2024 de keuzemogelijkheid ontstaat om zonder garantstelling te financieren.
omvang financiële resultaat	Het nettoresultaat bedroeg € 23,6 mln. in 2017 (€ 7,6 mln. in 2016)
Toekomstperspectief	Het beleid van HVC is op de volgende uitgangspunten gericht: • HVC opereert conform de opdracht van haar overheidsaandeelhouders als nutsbedrijf. • Er is voldoende afval voor de afvalenergiecentrales beschikbaar. Dit afval bestaat uit restafval van deelnemende gemeenten, contracten voor bedrijfsafval en import (bijv. Engeland). • Bij een toenemende mate van recycling hoeven, ondanks een stijging van de verbrandingskosten, de kosten voor de burger niet te stijgen. Door het werken met scenario's kan HVC meebewegen met het aangescherpte landelijke afvalstoffenbeleid. • HVC heeft als kerntaak de aandeelhouders te ondersteunen in de energietransitie. De focus ligt daarbij op elektriciteit en warmte uit reststromen en biomassa.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	De risico's van HVC zijn van operationele, strategische en financiële aard. Zo leidt het toenemende hergebruik tot een verdere daling van de hoeveelheid brandbaar restafval. De invoering van de belasting op het verbranden van restafval leidt tot hogere verwerkingstarieven. Strategische risico's worden gevormd door bedrijfskritische processen en veiligheidsrisico's. Door de lage solvabiliteit loopt de gemeente risico's door de gedeeltelijke garantstelling voor het vreemde vermogen van HVC. Deze solvabiliteit ontwikkeld zich echter goed. Hiernaast heeft de gemeente ook risico's door de deelneming in Trias middels een garantstelling, met een hoogte van maximaal € 6,5 mln.
Overige informatie	Door het college van B&W is aan NV HVC een exclusief recht verleend voor de verwerking van het huishoudelijk GFT- en restafval binnen de gemeente.
Primaathouder	Ruimte

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten NV
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Doelstelling	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Het dienen van maatschappelijk belang bindt de bank met de gemeente Westland. Vandaar dat de gemeente Westland een zeer gering aantal aandelen houdt in de BNG bank.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	De gemeente Westland bezit 301.860 aandelen (0,542% van het totaal).
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Overzicht activiteiten en prestaties	BNG Bank biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, advies, betalingsverkeer, elektronisch bankieren en vermogensbeheer. Ook participeert de bank in publiek-private samenwerking.
Bestuurlijk belang	De aandeelhouders hebben zeggenschap in BNG Bank via stemrecht op de aandelen. Het stemrecht is naar rato van het aandelenkapitaal.

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten NV
Vestigingsplaats	Den Haag
Verwachte omvang belang:	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van de aandeelhouders in BNG Bank.
Verwachte omvang eigen vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 4.486 mln. jaarrekening 2017 € 4.953 mln. jaarrekening 2017
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 149.483 mln. jaarrekening 2017 € 135.041 mln. jaarrekening 2017
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio (leverage-ratio) 2017 bedroeg 3,5%, wat een verbetering is ten opzichte van 2016.
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ 393 mln. jaarrekening 2017
Overzicht beleggingsresultaat	Het dividend over het boekjaar 2016 bedroeg € 91 mln. Voor Westland betekent dit een dividenduitkering van € 0,50 mln. Deze is in 2017 ontvangen. BNG geeft aan vanaf boekjaar 2017 over te willen gaan tot een hogere pay-out ratio: van 25% naar 37,5%.
Toekomstperspectief	
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Westland heeft aan risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) € 0,7 mln. op de balans staan. BNG Bank behoort tot de meest kredietwaardige banken ter wereld.
Overige informatie	Het aantal vaste medewerkers (in Fte's) ultimo 2017 bedroeg 303. (Ultimo 2016 was dat 292)
Primaathouder	Bedrijfsvoering

Naam	N.V. JUVA (voorheen Holding Westland Infra NV)
Vestigingsplaats	Poeldijk
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Doelstelling	De gemeente Westland ziet het houden van aandelen in NV Juva als belangrijk onderdeel van haar maatschappelijke taak. Transporteren van energie en daaraan gerelateerde producten en diensten binnen met name de regio's Westland en Midden-Delftland.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	1.728 aandelen (86,4% van het totaal)
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Als regionaal netbeheerder zorgt Westland Infra voor betrouwbare energie-infrastructuur. Hierbij staan de veiligheid voor de omgeving en de persoonlijke veiligheid hoog in het vaandel.
Overzicht activiteiten en prestaties	NV Juva houdt zich bezig met gericht onderhoud en uitgekiende vervangingsstrategieën met als resultaat een hoge mate van efficiëntie, veiligheid en beschikbaarheid van de distributienetwerken. Westland Infra is betrokken bij ontwikkelingen op het gebied van duurzaam gebruik van energie en de transitie naar een duurzame energievoorziening.
Bestuurlijk belang	De aandeelhouders hebben zeggenschap in NV Juva via stemrecht op de aandelen. Het stemrecht is naar rato van het aandelenkapitaal.

Naam	N.V. JUVA (voorheen Holding Westland Infra NV)
Vestigingsplaats	Poeldijk
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van de aandeelhouders in NV Juva.
Verwachte omvang eigen vermogen: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 124,9 mln. jaarrekening 2016 € 132,5 mln. jaarrekening 2016
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 109,5 mln. jaarrekening 2016 € 109,9 mln. jaarrekening 2016
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio bedroeg 54,7% ultimo 2016. Deze ratio is verbeterd ten opzichte van 2015 (53,3%).
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ 20,5 mln. jaarrekening 2016
Overzicht beleggingsresultaat	N.V. JUVA streeft ernaar om een stabiel dividend uit te keren. In de afgelopen jaren is er een dividend uitgekeerd van € 11,2 mln. In de begroting wordt hier ook rekening mee gehouden
Toekomstperspectief	De komende jaren zal er worden ingespeeld op decentrale ontwikkelingen, het verkrijgen van een positie in de lokale aan geothermiebronnen verbonden warmtenetten en het benutten van kansen in private netten.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Westland heeft aan risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) € 0,8 mln. op de balans staan.
Overige informatie	Het aantal vaste medewerkers (in Fte's) ultimo 2016 bedroeg 195 (ultimo 2015 was dat 189).
Primaathouder	Bedrijfsvoering

Naam	Juliahof VOF
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
Rechtsvorm	Vennootschap onder firma
Doelstelling	De gezamenlijke ontwikkeling en realisatie van ca. 475 woningen ten noordoosten van de kern Wieringen.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Voor de planrealisatie wordt gewerkt met een externe projectfinanciering, waarvoor bij de BNG een totale faciliteit van ca. € 20 mln. is aangegaan. Binnen het samenwerkingsverband zullen de vennoten op basis van de stemverhouding 3/6 deel (Gemeente), 2/6 deel (BPD) en 1/6 deel (Volker Wessels) actief zijn in de vennootschap. Deze stemverdeling is gebaseerd op het aandeel na uitreding van een van de partners in 2014.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Bijdragen aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland.
Overzicht activiteiten en prestaties	De Vennootschap onder firma Juliahof is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Westland en de marktpartijen BPD en Volker Wessels Vastgoed BV. Deze samenwerking is gericht op de ontwikkeling en realisatie van ca. 475 woningen ten noordoosten van de kern Wieringen en omvat een gebied van ca. 14 ha. groot. Met deze VOF-constructie is een Vergadering van Vennoten (VvV) actief geworden, die periodiek bijeenkomt. Daarnaast blijft de stuurgroep Juliahof

Naam	Juliahof VOF
Vestigingsplaats	Gemeente Westland
	bijeenkomen, bestaande uit een gelijkwaardige vertegenwoordiging van de gemeente Westland en de gezamenlijke marktpartijen waar goedkeuring plaatsvindt van belangrijke besluiten. De taak van de gemeentelijke grondbankfunctie is het (fiscaal) bouwrijp maken van de grond en deze in kavels leveren aan het genoemde samenwerkingsverband. Alle gronden zijn inmiddels geleverd. De gezamenlijke grondexploitatie wordt gevoerd door VOF Juliahof. Daarnaast vindt in dit verband periodiek afstemming plaats met het adviesbureau (PT Partners - Tilburg) dat voor de VOF de administratie voert. De jaarrekening van de VOF wordt jaarlijks gecontroleerd door een extern accountantsbureau. De laatste jaren is dat BDO-accountants.
Bestuurlijk belang	Het college van B&W is direct betrokken via het: - lidmaatschap in de Vergadering van Vennoten (VvV) - lidmaatschap van de Stuurgroep Juliahof
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Door partijen wordt jaarlijks € 600.000 gestort voor een sluitende grondexploitatie. Aandeel gemeente is € 300.000, looptijd tot medio 2020. € 1.110.000 per 1 januari 2017 gemeentelijke aandeel in het tekort € 810.000 per 31 december 2017 gemeentelijke aandeel in het tekort
Verwachte omvang eigen vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Er is geen sprake van gestort kapitaal € 0 jaarrekening 2017 € 0 jaarrekening 2017
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 25,478 mln. jaarrekening 2017 € 16,421 mln. jaarrekening 2017
Ontwikkeling vermogensverhouding	Niet van toepassing. Het vermogen bestaat alleen uit vreemd vermogen.
Verwachte omvang Financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ 0 jaarrekening 2017
Toekomstperspectief	Onzekerheid of de gehanteerde grondprijzen gelet op de marktomstandigheden gerealiseerd kunnen worden
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Voorziening € 0,81 mln. Het risico opgenomen in het risicoregister is € 0,45 mln. De grondexploitatie is met prijspeil 1-1-2018 geactualiseerd. Het is een sluitende grondexploitatie als de vennoten jaarlijks € 600.000 (waarvan de gemeente 50%) bijdragen in het resultaat. Deze bijdrage is met ingang van 2014 vastgesteld. Voor deze afspraak is binnen de gemeente een voorziening getroffen.
Overige informatie	
Primaathouder	Ruimte

Naam	Stichting Westland Marketing
Vestigingsplaats	Honselersdijk
Rechtsvorm	Stichting
Doelstelling	SWM heeft als hoofddoelstelling om de regionale B2B en B2G marketing van Greenport Westland te verzorgen en hiermee een bijdrage te leveren aan een sterke Greenport Westland en daarmee aan een sterke Westlandse economie.
De wijze waarop de gemeente een	De gemeente heeft in het Collegewerkprogramma voor de bestuursperiode 2015-2018 een bedrag van € 200.000 (per jaar) gereserveerd voor

Naam	Stichting Westland Marketing	
Vestigingsplaats	Honselersdijk	
financieel belang heeft in de verbonden partij	gebiedsmarketing. Via participatie in concrete projecten, wordt additionele funding uit het bedrijfsleven verkregen.	
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Zie Doelstelling	
Overzicht activiteiten	De hoofdactiviteit van SWM is de ontwikkeling van strategische B2B en B2G activiteiten binnen en buiten Westland, die beeldbepalend en imagoversterkend zijn voor de profilering van het Westland als hét glastuinbouwcluster van de wereld en het Westland als vestigings- en investeringsplaats in het bijzonder. Leidend thema's in de branding van Greenport Westland zijn 'Where nature meets innovation' en 'The gateway to Europe'. De B2B en B2G marketing en branding van Greenport Westland wordt goed afgestemd met de branding strategie van MRDH, IQ en EPZ. Daarnaast werkt de Stichting Westland Marketing aan: • Hoe krijgt Westland een aantrekkelijker imago voor hoger opgeleiden? • Hoe zorgen we ervoor dat Westland op het netvlies komt van politiek, overheid en belangen- en koepelorganisaties? • Hoe zorgen we ervoor dat Westlandse ondernemers trots zijn en blijven op Westland en dit ook op een effectieve manier als ambassadeurs uitdragen?	
Bestuurlijk belang	Het College van B&W is bestuurlijk vertegenwoordigd in de Stichting en levert de bestuursvoorzitter. Via een Prestatie-overeenkomst / meer jarencontract worden tussen gemeente en stichting afspraken gemaakt over taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, doelstellingen, prestatie-indicatoren en rapportages. De aangewezen wethouder stuurt via het bestuur, daarnaast is binnen de organisatie een ambtenaar aangewezen die als accountmanager het reguliere contact onderhoudt tussen Westland Marketing en de gemeentelijke organisatie en waar nodig terugkoppelt met het College van B&W.	
Verwachte omvang belang:	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in het belang van de gemeente.	
Omvang eigen vermogen		
begin dienstjaar	€ 117.039	jaarrekening 2017 (concept)
einde dienstjaar	€ 107.617	jaarrekening 2017 (concept)
Omvang vreemd vermogen		
begin dienstjaar	€ 15.777	jaarrekening 2017 (concept)
einde dienstjaar	€ 30.244	jaarrekening 2017 (concept)
Ontwikkeling vermogensverhouding	Solvabiliteitsratio per 31 december 2017 is 78,1 % (Concept jaarrekening 2017)	
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ -9.422	jaarrekening 2017 (concept)
Toekomstperspectief	N.v.t.	
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële	Het rendement op deze participaties is afhankelijk van het succes van de acquisitie- en positioneringsprojecten, waarin wordt geparticipeerd en bijgedragen.	

Naam	Stichting Westland Marketing
Vestigingsplaats	Honselersdijk
positie van de gemeente	
Overige informatie	-
Primaathouder	Beleid

Naam	Stichting Greenport West-Holland (GPWH)
Vestigingsplaats	Zoetermeer
Rechtsvorm	Stichting
Doelstelling	Het organiseren van het glastuinbouwcluster in de regio
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Gemeente Westland draagt bij aan financiering van projectmanagement, secretariaat, communicatie en huisvesting. Daarenboven betaalt gemeente mee aan de diverse projecten die in gezamenlijk verband worden opgepakt
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Zorg dragen voor continuïteit en verdere groei van het glastuinbouwcluster
Overzicht activiteiten en prestaties	- Netwerken - Verbinden - Lobby naar hogere overheden (Provincie, Ministeries, EU) - Gezamenlijk oppakken van projecten
Bestuurlijk belang	Gemeente Westland neemt deel aan Dagelijks Bestuur, Greenboard (~platform van alle deelnemende partijen; soort Algemeen Bestuur). Daarenboven is er ook ambtelijke inzet t.b.v. voorbereiding nota's, rapporten, samenwerkingsverbanden, etc.
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Gemeente Westland draagt naar rato bij aan het benodigde budget van ca. € 250.000 voor programma-management, secretariaat, communicatie, huisvesting, PR. Jaarlijks wordt € 60.000 hiervoor afgedragen. Daarenboven wordt separaat nog eens ca. € 100.000 - 150.000 bijgedragen voor specifieke projecten, o.a. op gebied van Energie, Innovatie, Biobase, Gezondheid & Geluk, Logistiek, Internationalisering, Water
Verwachte omvang eigen vermogen: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Afhankelijk van bijdragen partners
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Nihil
Ontwikkeling vermogensverhouding	Geen vermogensopbouw
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	Nihil
Overzicht beleggingsresultaat	Nihil
Toekomstperspectief	De partners vanuit overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen hebben begin 2018 hun vertrouwen in de organisatie uitgesproken en in principe ("behoudens formele bevestiging") toegezegd om ook voor de komende 5 jaar (2019-2023) hun bijdrage (financieel en "handjes") te leveren. Een evaluatie van de eerste periode (2014-2018) zal eind 2018 opgeleverd worden; en zal als basis moeten gelden voor voortzetting van inbreng. Er is breed geconstateerd dat Greenport West-Holland een duidelijke

Naam	Stichting Greenport West-Holland (GPWH)
Vestigingsplaats	Zoetermeer
	meerwaarde heeft
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	M.i. géén. Gemeente Westland neemt binnenkort niet langer deel aan het Stichtingsbestuur (en draagt m.i. dan ook geen financiële eindverantwoordelijkheid)
Overige informatie	Zie Jaarverslag 2017; en reeds opgevraagde/ontvangen financiële stukken
Primaathouder	

Naam	Gemeentelijke Gezondheidsdienst en Veilig Thuis Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	Op grond van de Wet publieke gezondheid moet de gemeente deelnemen in een gemeenschappelijke regeling (congruent aan de indeling veiligheidsregio) voor het bewaken, bevorderen en beschermen van de gezondheid van de inwoners van de regio Haaglanden. Op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning draagt het college zorg voor de organisatie van een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling, zodat wordt bijgedragen aan het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Er is sprake van een dienstverleningsmodel. De bijdrage van de de gemeente Westland bedraagt 17,9 % van de totale begroting.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	De gezondheid van de inwoners van en het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling in de regio Haaglanden.
Overzicht activiteiten en prestaties	De GGD voert, conform haar bevoegdheid, taken uit die vermeld staan in de Wet publieke gezondheid, alsmede de taken die bij of krachtens andere wetten aan de GGD worden opgedragen. Bij deze taken wordt er een onderscheid gemaakt in de uitvoering van het regionale en het lokale pakket. De uitvoering door de GGD Haaglanden bestaat uit: • Actief bewaken en monitoren van de publieke gezondheid in de regio Haaglanden; op basis hiervan het lokale bestuur adviseren over het te voeren gezondheidsbeleid. • Bevorderen van de gezondheid. Als proactief adviseur van het lokale bestuur en de maatschappelijke organisaties in de publieke gezondheidszorg en als uitvoerder bijdragen aan de verbetering van de gezondheid en aan het terugdringen van de verschillen in gezondheid en levensverwachting van verschillende bevolkingsgroepen. • Beschermen tegen natuurlijke en/of opzettelijke bedreigingen van de volksgezondheid, door toezicht, maar ook door een actief ingrijpen bij gezondheidsbedreigingen van individuen of groepen van personen. Hiervoor vervult de GGD verschillende, elkaar aanvullende rollen: onderzoek, advisering en actief optreden. Veilig Thuis draagt bij aan het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling; het oefent de volgende taken uit: a. het fungeren als meldpunt voor gevallen of vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling;

Naam	Gemeentelijke Gezondheidsdienst en Veilig Thuis Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
	b. het naar aanleiding van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, onderzoeken of daarvan daadwerkelijk sprake is; c. het beoordelen van de vraag of en zo ja tot welke stappen de melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan aanleiding geeft ; d. het in kennis stellen van een instantie die passende professionele hulp kan verlenen bij huiselijk geweld of kindermishandeling, van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, indien het belang van de betrokkenen dan wel de ernst van de situatie waarop de melding betrekking heeft daartoe aanleiding geeft; e. het in kennis stellen van de politie of de raad voor de kinderbescherming van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, indien het belang van de betrokkene dan wel de ernst van de situatie waarop de melding betrekking heeft daartoe aanleiding geeft; f. indien Veilig Thuis een verzoek tot onderzoek bij de raad voor de kinderbescherming doet, het in kennis stellen daarvan van het college, en het op de hoogte stellen van degene die een melding heeft gedaan, van de stappen die naar aanleiding van de melding zijn ondernomen.
Bestuurlijk belang	In het algemeen bestuur wordt één afgevaardigde van het college van B&W, zijnde de wethouder Zorg óf de wethouder Jeugd óf de wethouder die de eigenaarsrol vervult, van iedere deelnemende gemeente benoemd.
Omvang belang: begin dienstjaar einde dienstjaar	De lasten en baten van de GGD en Veilig Thuis zijn strikt gescheiden en dus ook de gemeentelijke bijdrage voor de betreffende onderdelen. De Westlandse bijdrage is 6,16% van de totale begroting van de GGD. De Westlandse bijdrage is 4,00% van de totale begroting van Veilig Thuis. Dit percentage is hoger dan in 2017, omdat er meer meldingen zijn binnengekomen, het Westlandse aandeel in de meldingen is toegenomen en omdat de verdeelsleutel deels is gebaseerd op inwoneraantal.
Omvang eigen vermogen: begin dienstjaar eigen dienstjaar	N.v.t., het betreft een dienstverleningsmodel.
Omvang vreemd vermogen: begin dienstjaar einde dienstjaar	N.v.t., het betreft een dienstverleningsmodel.
Ontwikkeling vermogensverhouding	N.v.t., het betreft een dienstverleningsmodel.
Omvang financiële resultaat in het dienstjaar	N.v.t., het betreft een dienstverleningsmodel.
Overzicht beleggingsresultaat / kosten	N.v.t., het betreft een dienstverleningsmodel.
Toekomstperspectief	Volgens art. 14 lid 1 van de Wet publieke gezondheid 'dragen de colleges van burgemeester en wethouders van gemeenten die behoren tot een regio als bedoeld in de Wet veiligheidsregio's, via het treffen van een gemeenschappelijke regeling zorg voor de instelling en instandhouding van een regionale gezondheidsdienst in die regio'. Kortom, het hebben van een GR GGD is verplicht en zal dus worden gecontinueerd.

Naam	Gemeentelijke Gezondheidsdienst en Veilig Thuis Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
	Volgens art. 4.1.1. van de Wet maatschappelijke ondersteuning draagt het college zorg voor de organisatie van een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling. Met de onderbrenging van Veilig Thuis in de GR en de organisatorische inhuizing van Veilig Thuis bij de gemeente Den Haag per 1 januari 2018 is dit geëffectueerd.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Er zijn slechts beperkt risico's op de bedrijfsvoering, omdat er sprake is van een dienstverleningsmodel. De jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling is gelijk aan de begroting. Dit tenzij er sprake is geweest van extra taken (zoals grootschalige vaccinatie ter afweiding van een infectieziekte-epidemie) of dat er meer of minder is afgenomen van producten die per prestatie worden afgerekend (zoals kinderopvanginspecties of forensische zorg). Het bestuur toetst jaarlijks de geleverde prestaties in relatie tot het afgesproken volume en kwaliteitsniveau. Tijdig en transparant inzicht in de voortgang van de uitvoering van het afgesproken takenpakket is hiervoor een noodzaak. Hierover zijn dan ook afspraken vastgelegd in het reglement.
Overige informatie	De Gemeenschappelijke Regeling GGD Haaglanden is per 1 januari 2018 gewijzigd in de GR GGD en Veilig Thuis Haaglanden.
Primaathouder	Cluster Beleid

Naam	Stadsgewest Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Regionaal Openbaar Lichaam
Doelstelling	Per 1 januari 2015 in liquidatie dus geen doelstellingen meer.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	De verbonden partij is in liquidatie. De gemeente heeft een belang bij de uitkering uit de liquidatie.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	n.v.t.
Overzicht activiteiten en prestaties	n.v.t.
Bestuurlijk belang	Er is een verkleind Algemeen Bestuur verantwoordelijk voor de liquidatie.
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Het Stadsgewest Haaglanden is per 1 januari 2015 in liquidatie. Het stadsgewest in liquidatie heeft geen beleidstaken meer, maar er waren nog wel verplichtingen die afgewikkeld moesten worden door een liquidatie-organisatie. De liquidatie wordt definitief als de laatste verplichting volledig is afgerond en de laatste jaarrekening door het AB van het stadsgewest in liquidatie is vastgesteld. Begin 2018 resteert nog een zakelijke verplichting met betrekking tot huurpand waar het stadsgewest kantoor hield. De huurovereenkomst loopt op 1 oktober 2019 af. Daarnaast speelt nog een procedure rond een BTW-claim van de voormalig verhuurder op het stadsgewest in liquidatie.
Verwachte omvang eigen vermogen begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 9.826.000 jaarrekening 2015 € 4.394.000 jaarrekening 2015

Naam	Stadsgewest Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar	€ 251.560.000 jaarrekening 2015
Verwachte omvang vreemd vermogen einde begrotingsjaar	€ 10.233.000 jaarrekening 2015
Ontwikkeling Vermogensverhouding	Niet van toepassing in verband met de verwachte liquidatie.
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ 0 conceptbegroting 2018
Toekomstperspectief	Stadsgewest Haaglanden is per 1 januari 2015 in liquidatie.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Er wordt vanuit gegaan dat de afwikkeling van de liquidatie binnen de begroting en reserve(s) wordt opgevangen.
Overige informatie	De begroting die het Stadsgewest heeft gepresenteerd dient als begroting in 2017 indien de liquidatie niet volledig in 2016 kan worden afgerond. Tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur van 28 juni 2017 is besloten om een deel van het verwachte liquidatiesaldo uit te keren. Besloten is om niet het hele saldo uit te keren in verband met nog lopende verplichtingen. In totaal is een bedrag van € 2.500.000 uitgekeerd. Op basis van de inwoneraantallen per 1-1-2017 heeft gemeente Westland een bedrag van € 244.510,82 ontvangen.
Primaathouder	Strategie

Naam	MRDH – Metropoolregio Rotterdam Den Haag
Vestigingsplaats	Rotterdam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	Centrale doelstelling van de MRDH is het versterken van de regionale economie. De MRDH werkt aan een aantrekkelijke regio voor inwoners om te werken, te wonen en te recreëren, waar (internationale) bedrijven zich vestigen en waar bezoekers zich welkom voelen. De MRDH werkt met de 23 gemeenten aan het versterken van de bereikbaarheid en het economisch vestigingsklimaat van de regio Rotterdam Den Haag. De deelnemende gemeenten zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	De MRDH heeft twee permanente inkomstenbronnen. Voor de taken op het gebied van economisch vestigingsklimaat is dat de inwonersbijdrage. Voor de taken op het terrein van verkeer en openbaar vervoer ontvangt het rechtstreeks vanuit het Rijk budget, genaamd BDU (brede doeluitering) verkeer en vervoer. Daarnaast dragen de gemeenten uit het voormalige Stadsgewest Haaglanden in ieder geval tot en met 2017 nog een bedrag van € 9,148 per inwoner bij aan het Mobiliteitsfonds Haaglanden/MRDH (Totaal € 960.604). De inwonersbijdrage 2017 was € 2,49 (Totaal € 261.467).
Openbaar belang	Het verbeteren van de bereikbaarheid en het versterken van de concurrentiepositie ten behoeve van de huidige en toekomstige werkgelegenheid. De Metropoolregio Rotterdam Den Haag wil een Europese topregio worden.

Naam	MRDH – Metropoolregio Rotterdam Den Haag				
Vestigingsplaats	Rotterdam				
Overzicht activiteiten en prestaties	De strategische agenda's voor verkeer en vervoer en voor economisch vestigingsklimaat worden geoperationaliseerd. De kernopgaven die moeten leiden tot economische structuurversterking van ons gebied zijn: • Verbetering van de interne- en internationale (metropolitane) verbindingen • Economische vernieuwing • Transitie naar toonaangevende duurzaamheid • Het verhogen van de aantrekkingskracht voor talent en investeerders Vervoersautoriteit Een groot deel van de activiteiten van de Vervoersautoriteit betreft structurele activiteiten die worden gekenmerkt door een wettelijke basis. Het betreft onder andere het verlenen en beheren van openbaar vervoer concessies, assetmanagement, het opstellen van een Investeringsprogramma, bijdragen aan (grote) wegverkeersprojecten, Beter Benutten, mobiliteitsmanagement, fiets en verkeersveiligheid. Ook worden subsidies voor verkeer- en vervoerprojecten verstrekt.				
Bestuurlijk belang	De burgemeester is benoemd tot lid van het algemeen en het dagelijks bestuur van de MRDH. De wethouder Economische Zaken en Greenport is lid van de bestuurscommissie Economisch Vestigingsklimaat en de wethouder Verkeer en Vervoer is lid van de bestuurscommissie Vervoersautoriteit. Daarnaast hebben raadsleden zitting in de adviescommissie Economisch Vestigingsklimaat; de adviescommissie Vervoersautoriteit en de Rekeningencommissie.				
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	De totale inwonerbijdrage van de 23 deelnemende gemeenten bedroeg € 5.754.740. Het aandeel van de gemeente Westland hierin was € 261.467. De totale bijdrage in het kader van het Mobiliteitsfonds van de gemeenten die voorheen deelnamen aan de gemeenschappelijke regeling Stadsgewest Haaglanden bedroeg € 9.786.549. Het aandeel van de gemeente Westland hierin bedraagt € 960.604.				
Verwachte omvang eigen vermogen: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	<table> <tr> <td>€ 3.668.337</td><td>(cijfers jaarrekening 2016)</td></tr> <tr> <td>€ 4.360.332</td><td>(cijfers begroting 2018)</td></tr> </table>	€ 3.668.337	(cijfers jaarrekening 2016)	€ 4.360.332	(cijfers begroting 2018)
€ 3.668.337	(cijfers jaarrekening 2016)				
€ 4.360.332	(cijfers begroting 2018)				
Verwachte omvang vreemd vermogen: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	<table> <tr> <td>€ 564.910.369</td><td>(cijfers jaarrekening 2016)</td></tr> <tr> <td>€ 806.618.668</td><td>(cijfers begroting 2018)</td></tr> </table>	€ 564.910.369	(cijfers jaarrekening 2016)	€ 806.618.668	(cijfers begroting 2018)
€ 564.910.369	(cijfers jaarrekening 2016)				
€ 806.618.668	(cijfers begroting 2018)				
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio bedraagt 0,1% begroting 2017				
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ 0 (resultaat voor reservemutaties € 4.260.332) begroting 2017				
Overzicht beleggingsresultaat / kosten	De MRDH ontvangt rente over de in de financiële markt uitgezette middelen. Dat gebeurt binnen de wettelijke kaders (FIDO, RUDDO) en die van het vigerende treasurystatuut MRDH 2015. Op basis van periodiek te actualiseren liquiditeitsplanningen worden deze middelen in een mix van kort- en langlopende beleggingen uitgezet. De financieringsstructuur van de MRDH wordt in belangrijke mate bepaald door het verstrekken van middelen in de vorm van subsidies en (project)-bijdragen aan gemeenten, bedrijven en instellingen, die (soms al veel) eerder van vooral het Rijk zijn ontvangen. Mede gezien de omvang daarvan				

Naam	MRDH – Metropoolregio Rotterdam Den Haag
Vestigingsplaats	Rotterdam
	Is er normaal gesproken sprake van een goede liquiditeitspositie. Het uitzetten van deze middelen draagt bij aan structurele en - ondanks de steeds lagere rentetarieven in de afgelopen jaren - relatief belangrijke rentebaten.
Toekomstperspectief	De missie van de MRDH is het werken aan een duurzame internationale Metropoolregio waarin bewoners en bedrijven zich optimaal kunnen ontplooiën, internationale bezoekers zich welkom voelen en belangrijke bestemmingen eenvoudig en prima bereikbaar zijn. De ambitie van de MRDH is om in 2025 internationaal marktleider te zijn in het ontwerpen, ontwikkelen, maken en vermarkten van oplossingen op het gebied van duurzaam leven in een sterk verstedelijkte deltaregio. In de regio worden samenhangende oplossingen bedacht, getest en geproduceerd voor mondiale logistieke, energie-, voedsel- en veiligheidsvraagstukken. De regio is beter bereikbaar en het daily urban system is versterkt. Tot en met het boekjaar 2019 raamt de MRDH jaarlijks een neutraal financieel resultaat
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Het weerstandsvermogen is 1,0 (voldoende). Begroting 2017
Overige informatie	
Primaathouder	Beleid

Naam	Recreatieschap Midden-Delfland
Vestigingsplaats	Schiedam
Rechtsvorm	Openbaar lichaam
Doelstelling	Het behartigen van de belangen van de openluchtrecreatie, mede in het kader van de Reconstructiewet Midden-Delfland. Voor zover mogelijk gebeurt dit onder handhaving van het landelijk karakter van het gebied. Hieronder wordt verstaan het bewaren en bevorderen van de natuur- en landschappelijke waarden, het in stand houden van Flora en Fauna en het verlenen van medewerking aan en het bevorderen van de totstandkoming en de handhaving van een natuurlijk biologisch evenwichtig milieu in het gebied.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	De gemeente is lid van de gemeenschappelijke regeling en neemt deel voor een jaarlijks bedrag van € 10.488.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Beheer van recreatiegebieden in Midden-Delfland. Voor de Gemeente Westland gaat het om een gebied bij het Kraaijenest.
Overzicht activiteiten en prestaties	Beheer groengebieden in het gebied van het recreatieschap Midden-Delfland
Bestuurlijk belang	Het college heeft uit zijn midden een lid en een plv. lid aangewezen om de gemeente te vertegenwoordigen in de Midden-Delflandraad.
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	De jaarlijkse bijdrage van de gemeente Westland is € 10.488. Vanaf 2018 wordt deze bijdrage betaald aan de coöperatieve vereniging.

Naam	Recreatieschap Midden-Delfland	
Vestigingsplaats	Schiedam	
Verwachte omvang eigen vermogen		
begin begrotingsjaar	€ 13.779.217	jaarrekening 2016
einde begrotingsjaar	€ 9.503.845	jaarrekening 2016
Verwachte omvang vreemd vermogen		
begin begrotingsjaar	€ 9.805.090	jaarrekening 2016
einde begrotingsjaar	€ 8.766.060	jaarrekening 2016
Ontwikkeling vermogensverhouding	n.v.t.	
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ 4.173.620 negatief (jaarrekening 2016)	
Toekomstperspectief	Het schap is inmiddels in liquidatie en de beheersactiviteiten zijn overgenomen door de per 1-1-2018 opgerichte coöperatieve vereniging Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland. De (provinciale) uitvoeringsorganisatie Groenservice Zuid-Holland is inmiddels ook opgeheven en de werkzaamheden daarvan worden de eerstkomende jaren overgenomen door Staatsbosbeheer.	
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de Gemeente	De reserves van het schap zijn voldoende om eventuele nadelige gevolgen van het opheffen van het schap op te kunnen vangen.	
Overige informatie		
Primaathouder	Ruimte	

Naam	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Regionaal Openbaar Lichaam	
Doelstelling	De Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) is ontstaan op basis van de Wet veiligheidsregio's die gemeenten verplicht een gemeenschappelijke regeling aan te gaan. De doelstelling is verwoord in artikel 2, lid 4 van de GR. Daarin staat het volgende: 1. De Veiligheidsregio behartigt de belangen van de gemeenten ten aanzien van de door hen overgedragen taken op de volgende terreinen: a. brandweezorg; b. geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen; c. rampenbestrijding en crisisbeheersing; d. het beheer van de gemeenschappelijke meldkamer.	
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	De Veiligheidsregio stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de gemeenteraad haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. Per 2015 wordt de bezuinigingstaakstelling van 10% door de VRH gerealiseerd zoals beschreven in het visiedocument "Op Koers". Het doel is een brandweerorganisatie met een hoger maatschappelijk rendement. In dit kader worden ook in de gemeente Westland activiteiten ontplooid om de repressieve taak van de brandweer te vernieuwen en meer te investeren in het voorkomen van incidenten (brandveilig leven) De gemeentelijke bijdrage voor de gemeente Westland bedroeg in 2017 € 6.171.412.	

Naam	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	De VRH staat 24 uur per dag, 7 dagen in de week klaar voor veiligheid en zorg in de regio. Zij bundelt hiervoor de krachten van verschillende partners om samen goed voorbereid te zijn op dagelijkse, maar ook op grootschalige incidenten en deze slagvaardig te bestrijden. Daarbij treedt de VRH op als regisseur bij het organiseren en uitvoeren van de hulpverlening.	
Overzicht activiteiten en prestaties	1. De Veiligheidsregio behartigt de belangen van de gemeenten ten aanzien van de door hen overgedragen taken op de volgende terreinen: - brandweezorg; - geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen; - rampenbestrijding en crisisbeheersing; - het beheer van de gemeenschappelijke meldkamer. De taken van de VRH staan benoemd in artikel 3 van de GR. Aan het Algemeen Bestuur worden de taken overgedragen genoemd in artikel 10 van de Wet veiligheidsregio's. In aanvulling op de taken die de Veiligheidsregio op het basisniveau voor gemeenten verricht op grond van artikel 10 van de Wet veiligheidsregio's en het Besluit veiligheidsregio's (basispakket), kan per gemeente worden overeengekomen dat de Veiligheidsregio ten aanzien van deze taken een hoger voorzieningenniveau levert (pluspakket). In artikel 10 van de Wet veiligheidsregio's staan de volgende taken: - het inventariseren van risico's van branden, rampen en crises; - het adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen alsmede in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald; - het adviseren van het college van burgemeester en wethouders over de taak, bedoeld in artikel 3, eerste lid; - het voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing; - het instellen en in stand houden van een brandweer; - het instellen en in stand houden van een GHOR; - het voorzien in de meldkamerfunctie; - het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel; - het inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties die betrokken zijn bij de onder d, e, f, en g genoemde taken.	
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur van de VRH bestaat uit de 9 burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Uit de leden van het Algemeen Bestuur wordt een Dagelijks Bestuur gevormd. De burgemeester van Den Haag is voorzitter van het Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur VRH.	
Verwachte omvang belang: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van de deelnemers in de GR Veiligheidsregio Haaglanden. De gemeentelijke bijdrage in 2017 voor Westland bedroeg € 6.171.412.	
Verwachte omvang eigen vermogen: begin begrotingsjaar einde begrotingsjaar	€ 6.286.000	jaarrekening 2017
	€ 6.302.000	jaarrekening 2017

Naam	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)
Vestigingsplaats	Den Haag
Verwachte omvang vreemd vermogen begin begrotingsjaar	€ 115.002.000 definitieve cijfers jaarrekening 2017
einde begrotingsjaar	€ 111.933.000 definitieve cijfers jaarrekening 2017
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio bedraagt 5,33%; Jaarrekening 2017
Verwachte omvang financiële resultaat in het begrotingsjaar	€ 1.470.000(V) Jaarrekening 2017
Toekomstperspectief	• <u>Brandweer Haaglanden</u> blijft inzetten op het vinden en binden van vrijwilligers. Ook is het plan om door de toegenomen (landelijke) kwaliteitseisen waar mogelijk opleidingen in eigen beheer te nemen of in samenwerking met buurregio's, te organiseren. Verder wordt op basis van het Regionaal Uitvoeringsprogramma Risicobeheersing 2017-2020 gewerkt aan de doorontwikkeling van het thema risicobeheersing om de beleidsdoelen van '2020' te realiseren. • <u>De GHOR</u> spant zich in om de verbinding tussen de eigen werkzaamheden en die van de veiligheidspartners vorm te geven. Belangrijk onderdeel van de begroting is het in stand houden van een operationele organisatie die goed opgeleid en geoefend is. Daarnaast blijft de GHOR, net als de voorgaande periode, inzetten op de consequenties die het langer thuis blijven wonen van ouderen en zieken met zich meebrengt en het aan de voorkant betrokken worden bij evenementenveiligheid. De samenwerking met gemeenten wordt hierbij opgezocht. • <u>De Meldkamers</u> Brandweer van de regio Haaglanden en de regio Hollands Midden fungeren als één meldkamer, maar de begrotingen zijn gescheiden. In de aanloop naar de Landelijke Meldkamerorganisatie en de overdracht van de meldkamer aan het Ministerie van Veiligheid & Justitie, zetten de VRH, Veiligheidsregio Hollands Midden en de politie Eenheid Den Haag zich in om de gezamenlijke meldkamer door te ontwikkelen. • <u>De Bevolkingszorg (Oranje Kolom)</u> werkt op basis van de nieuwe visie (2016) aan een nieuwe organisatiestructuur die in 2017 is geïmplementeerd. Gemeenten hebben nu de mogelijkheid om met één structuur meerdere typen incidenten af te handelen en de eigen organisatie daarbij naar behoefte op te schalen. Deze structuur voorziet ook in aansluiting op de hulpdiensten en hun wijze van opschalen. De komende periode staat in het teken van het verder implementeren van deze structuur. • <u>In de crisisbeheersing</u> wil de VRH vroegtijdig betrokken worden bij complexe ruimtelijke en infrastructurele ontwikkelingen. Zo kunnen de veiligheidsmaatregelen worden verankerd in het ontwerp en worden de risico's voor burgers, bedrijven en hulpverleners verkleind. Dit wil de VRH doen door deel uit te gaan maken van de procedures rondom advisering bij nieuwe complexe ruimtelijke en infrastructurele ontwikkelingen.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	De ratio van het weerstandsvermogen bedraagt 1,00. De ratio is hiermee voldoende. (Definitieve cijfers jaarrekening 2017)

Naam	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)
Vestigingsplaats	Den Haag
Overige informatie	Door middel van het jaarverslag en het financieel jaarbericht wordt de raad elk jaar geïnformeerd over de prestaties van de VRH.
Primaathouder	Beleid

Naam	Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling	Het doel van de ODH is het uitvoeren van de wettelijke milieutaken. Hierbij wordt voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria, wordt gezorgd voor specialismevorming op inhoud en een bijdrage geleverd aan een constante en eenduidige taakuitvoering in de regio.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Gemeente Westland is één van de 10 deelnemers aan deze gemeenschappelijke regeling. De overige deelnemers zijn de gemeenten Den Haag, Delft, Zoetermeer, Midden-Delfland, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Wassenaar en Pijnacker-Nootdorp en de provincie Zuid-Holland. De ODH stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de raad haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. Vaststelling van de begroting gebeurt uiterlijk op 1 juli in het jaar voorafgaande aan het begrotingsjaar. De deelnemersbijdrage 2017 is voor de gemeente Westland € 3.342.674 (Bron: Concept Jaarstukken 2017 13-03-2017)
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	De kwaliteit van milieu-vergunningverlening en milieuhandhaving ten behoeve van de veiligheid en gezondheid in de leefomgeving.
Overzicht activiteiten en prestaties	Uitvoering en advisering ten aanzien van de vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het milieu- en omgevingsdomein
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit 13 leden, waarvan twee uit het college van Westland. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 5 leden aangewezen door en uit het AB. Het Dagelijks Bestuur bestaat in ieder geval uit één lid van de provincie, één lid van Den Haag en één lid van Westland.
Omvang belang: begin dienstjaar einde dienstjaar	Er hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van de deelnemers in de GR Omgevingsdienst Haaglanden. De omvang van het belang van de Gemeente Westland is € 3.342.674. (Bron: Concept Jaarstukken 2017 13-03-2017).
Omvang eigen vermogen begin dienstjaar einde dienstjaar	€ 2,917 mln. (Bron: concept jaarstukken 2017 13-03-2017) € 1,609 mln. (Bron: concept jaarstukken 2017 13-03-2017)
Omvang vreemd vermogen begin dienstjaar einde dienstjaar	€ 88.178 (Bron: concept jaarstukken 2017 13-03-2017) € 75.066 (Bron: concept jaarstukken 2017 13-03-2017)
Ontwikkeling vermogensverhouding	De solvabiliteitsratio per 31 december 2017 is 10.2%. (eigen vermogen/ totaal alle passiva) (Bron: Concept Jaarstukken 2017 13-03-2017)
Omvang financiële resultaat in het dienstjaar	€ 1.176 mln. Nadeel (Bron: concept jaarstukken 2017 13-03-2017) (voor reservemutaties) € 0,131 mln. Voordeel (Bron: concept jaarstukken 2017 13-03-2017) (na reservemutaties)

Naam	Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
Vestigingsplaats	Den Haag
Toekomstperspectief	In 2016 is de lumpsumperiode afgesloten. Hiermee is een belangrijke stap gezet in het traject naar prestatiegericht financieren met ingaan van 2017. Als gevolg hiervan vindt financiering van de taakuitvoering door de ODH in 2017 plaats op basis van output, dat wil zeggen aan de hand van de per opdrachtgever te leveren producten en diensten. De deelnemersbijdrage is op basis van voorcalculatie vastgesteld. Verantwoording vindt conform de bestuurlijke afspraak nog niet plaats op basis van nacalculatie. Het Algemeen Bestuur heeft recent ook het Koersplan ODH 2018-2021 vastgesteld als opvolger van het Bedrijfsplan uit 2012. Tevens zijn in het koersplan meerjarige financiële afspraken gemaakt waarbij een evenwicht tussen werkelijke lasten en baten wordt bereikt door lastenstijgingen op te vangen door een verhoging van de deelnemersbijdrage tenzij er structurele financiële ruimte in de exploitatie aanwezig is.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Gezien de omvang van het weerstandsvermogen (weerstandsratio van 1,0) van de ODH is op dit moment geen sprake van een financieel risico voor de gemeente. (Bron: Concept Jaarstukken 2017 13-03-2017)
Overige informatie	De Omgevingsdienst Haaglanden is op 1 april 2013 van start gegaan, heeft ca. 200 medewerkers en voert milieutaken uit voor de gemeenten Westland, Den Haag, Delft, Zoetermeer, Midden-Delfland, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Wassenaar en Pijnacker-Nootdorp en de provincie Zuid-Holland.
Primaathouder	Beleid

Naam	Regionaal Inkoopbureau H10
Vestigingsplaats	Zoetermeer
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringorganisatie met één bestuur
Doelstelling	Door een gezamenlijke inkoop, contractmanagement en afhandeling van de facturering efficiency voordelen te behalen zowel op afhandelingskosten als op de inkoop zelf.
De wijze waarop de gemeente een financieel belang heeft in de verbonden partij	Er is sprake van een dienstverleningsovereenkomst (DVO). De bijdrage van Gemeente Westland bedraagt € 272.992 in 2017.
Het openbaar belang dat ermee gediend wordt	Beschikbaarheid van voldoende jeugdhulp, voor jongeren die zorg of ondersteuning nodig hebben. Het Inkoopbureau H-10 voert daarvoor een van tevoren afgesproken takenpakket voor de 10 deelnemende gemeenten uit. Het gaat hierbij om de inkoop van jeugdhulp, het contractmanagement en de afhandeling van facturering. Onder Jeugdhulp wordt in dit verband verstaan: Jeugdhulp, Jeugdbescherming en Jeugdreclassering (gecertificeerde instellingen). De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de beleidsvorming. Zij doen dat aan de hand van landelijke kaders, landelijke regelgeving en door invulling te geven aan de eigen (gezamenlijke) beleidsruimte. Tussen gemeenten en het Inkoopbureau H-10 is een DVO afgesloten waarin de spelregels tussen opdrachtgever en opdrachtnemer zijn

Naam	Regionaal Inkoopbureau H10
Vestigingsplaats	Zoetermeer
	opgenomen.
Overzicht activiteiten en prestaties	De voornaamste taken zijn: • de inkoop van Jeugdhulp (waaronder het voeren van benodigde aanbestedingsprocedures) en het bijbehorende contractmanagement; • het ontvangen en beoordelen van de facturen van de aanbieders; • het controleren op het woonplaatsbeginsel en op basis hiervan doorzetten van de desbetreffende facturen naar de verantwoordelijke gemeente; • het analyseren van de gegevens en het signaleren van mogelijke onder- en overschrijdingen.
Bestuurlijk belang	Het inkoopbureau H10 heeft één algemeen bestuur. Het bestuur bestaat uit drie leden inclusief de voorzitter. Burgemeester en wethouders: a. van de gemeente Den Haag wijzen uit hun midden één lid en één plaatsvervangend lid van het bestuur aan. b. van de gemeenten Delft, Midden-Delfland, Rijswijk en Westland wijzen tezamen uit hun midden één lid en één plaatsvervangend lid van het bestuur aan. c. van de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Pijnacker -Nootdorp, Voorschoten, Wassenaar en Zoetermeer wijzen tezamen uit hun midden één lid en één plaatsvervangend lid van het bestuur aan. Besluiten worden genomen op basis van een gewogen stemverhouding. Het aantal stemmen dat een lid in de vergadering kan uitbrengen, wordt bepaald door het aantal inwoners van de gemeente(n) door wiens col lege(s) van burgemeester en wethouders hij is aangewezen.
Omvang belang: begin dienstjaar einde dienstjaar	De Westlandse bijdrage is in 2017 t/m 2020 9,6 % van de begroting van het inkoopbureau. Voor 2017 is dat € 272.992.
Omvang eigen vermogen begin dienstjaar	€ 41.756 negatief
einde dienstjaar	Nog niet bekend
Omvang vreemd vermogen begin dienstjaar	n.v.t.
einde dienstjaar	n.v.t.
Ontwikkeling vermogensverhouding	Nog niet bekend
Omvang financiële resultaat in het dienstjaar	Nog niet bekend
Overzicht Beleggingsresultaat	n.v.t.
Toekomstperspectief	In het voorjaar van 2017 heeft het College van B&W, na goedkeuring van de Raad, besloten tot verlenging met een jaar van de gemeenschappelijke regeling. Uit de gehouden evaluatie en het doorlopen visietraject blijkt dat de 10 gemeenten de samenwerking voor de inkoop jeugdhulp voort willen zetten.
De eventuele risico's van de deelneming voor de financiële positie van de gemeente	Uit het geheel van bedrijfs- en bestuursrisico's worden in de begroting van het inkoopbureau de hiernavolgende specifiek benoemd. Dit zijn dus niet uitputtend alle risico's, maar wel die risico's die de afgelopen jaren specifieke aandacht hebben gevraagd bij vergelijkbare organisaties als het Inkoopbureau H-10 en die zouden kunnen leiden tot (financiële) gevolgen:

Naam	Regionaal Inkoopbureau H10
Vestigingsplaats	Zoetermeer
	1. Te grote variëteit in wensen van deelnemers waardoor niet de gewenste noodzakelijke efficiency kan worden bereikt 2. Terugtrekkende deelnemers en/of het niet doorzetten van de GR per 1 januari 2019 hebben een risico voor de continuïteit van het Inkoopbureau H-10 3. Risico's die voortvloeien uit rechtsgedingen als gevolg van handelen van het Inkoopbureau H-10 (reguliere taakuitvoering). 4. Technische incidenten zoals gebouwen, ICT, administratieve organisatie, archief e.d. 5. Gedragsrisico's: integriteit, fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik van bevoegdheden rechtmatigheid. 6. Externe onvoorziene ontwikkelingen: benodigde investeringen vanwege wettelijke ontwikkelingen. 7. Onvoorziene omstandigheden als gevolg van de opbouwfase van het Inkoopbureau H-10 zoals archiefvorming en ICT die niet in beginsel was voorzien. 8. Het risico van extra dan wel hogere kosten i.v.m. noodzakelijke aanpassing hard- en software die in de opstartfase niet is voorzien. 9. Het risico dat de werkzaamheden meer personele capaciteit vragen dan vooraf ingeschat. 10. Implementatie nieuwe (ICT) software pakketten. 11. Uitvoering nieuwe cao voor de gemeenten en hun gemeenschappelijke regelingen. De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Tot de aanwezige weerstandscapaciteit van het Inkoopbureau H-10 kunnen twee posten worden gerekend: • Reserves • Post onvoorzien Na uitnutting van deze capaciteit is het Inkoopbureau H-10 op de bijdrage van de deelnemers aangewezen.
Overige informatie	
Primaathouder	Beleid

2.3.7. Paragraaf Grondbeleid en Vastgoed

7.1. De gemeentelijke doelen van het grondbeleid

In de vigerende nota grondbeleid van 2013 worden als doelstellingen van het gemeentelijk grondbeleid genoemd:

- Het faciliteren en sturing geven aan bestuurlijk en maatschappelijk gewenste ruimtelijke ontwikkelingen;
- Het streven naar een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten voor gemeente en grondeigenaren via de afdeling Grondexploitatie (Grex) van de Wet ruimtelijke ordening (Wro);
- Het beheersbaar en inzichtelijk maken van de risico's van ruimtelijke ontwikkelingen en aparte (bouw)projecten.

De gemeente Westland heeft ervoor gekozen om zeer selectief (uitsluitend om belangrijke gemeentelijke doelen te realiseren) actief grondbeleid te voeren. Actief grondbeleid wordt niet geheel uitgesloten aangezien de gemeente Westland nog veel grond in bezit heeft. In de overgangsfase naar een meer regisserend en faciliterend grondbeleid zal het actieve grondbeleid (inclusief deelnemingen) nog een rol blijven spelen.

De gemeente Westland faciliteert private initiatieven wanneer de gemeente geen juridische aanpassingen hoeft te doen ten behoeve van deze initiatieven en zal terughoudend omgaan met initiatieven waarvoor wel een juridische aanpassing benodigd is. Bij facilitair grondbeleid hoort een actief kostenverhaal. In beginsel zal de gemeente Westland geen medewerking verlenen aan een planologische maatregel waarbij het tekort bij de gemeente blijft, omdat de maatregel (bijvoorbeeld wijzigen van een bestemmingsplan) dan voor de gemeente niet economisch uitvoerbaar is. Dit is alleen anders als de raad uitdrukkelijk van mening is dat een gemeentelijke bijdrage in een tekort is gerechtvaardigd.

De gemeente Westland kent in aanvulling op de begroting en de jaarrekening het Meerjarenperspectief Gebiedsontwikkeling (MPG). Het MPG is een rapportage met informatie over de voortgang van grondexploitaties, deelnemingen, facilitaire projecten en investeringsprojecten. Hierin kijken we terug op het afgelopen jaar en kijken we vooruit naar de komende jaren.

In mei 2016 is het grondbeleid geëvalueerd. Daarin is geconcludeerd dat het ingezette grondbeleid zijn vruchten afwerpt. Dat viel af te leiden uit de volgende zaken:

- De boekwaarde van de grondposities is afgenomen;
- Het niveau van de getroffen voorzieningen (genomen verliezen) is gestabiliseerd;
- De risicobeheersing raakt steeds beter verankerd in de processen.

De evaluatie gaf geen aanleiding het grondbeleid aan te passen. Wel is besloten het grondbeleid te actualiseren na inwerkingtreding van de Omgevingswet.

7.2. Ontwikkelingen

7.2.1. Ontwikkelingen woningbouw

Het ingezette economische herstel lijkt zich door te zetten. De ontwikkeling van de woningmarkt en het consumentenvertrouwen zijn belangrijke graadmeters voor dat herstel. Recente publicaties zijn positief over de ontwikkelingen in de (woning)bouwsector. De groeiende vraag naar woningen en de daarmee ontstane krapte op de woningmarkt is de belangrijkste ontwikkeling in 2017 volgens Metafoor³. Metafoor verwacht dat grondwaarden in 2018 over bijna heel de linie bovengemiddeld zullen stijgen. Na 2018 is de verwachting dat de stijgingen enigszins gaan afvlakken. Ook de NVM⁴ stelt dat er sprake is van een krimpend woningaanbod dat niet aan de grote vraag kan voldoen. In een aantal regio's is op zowel de markt voor bestaande woningen als op de nieuwbouwmarkt de vraag groter dan het aanbod. In Westland zijn ten opzichte van het 4e kwartaal 2016 2,5% minder woningen

³ Metafoor Ruimtelijke Ontwikkeling – Outlook Grondexploitaties 2018.

⁴ Transactiecijfers NVM-Regio Westland, 4e kwartaal 2017, NVM Data & Research, 11-1-2018.

in de bestaande bouw verkocht dan in datzelfde kwartaal van 2017, namelijk 351 (2016, 4e kwartaal: 360 woningen). Westland laat een stijging van de transactieprijs zien van 6,5% ten opzichte van een jaar eerder. De gemiddelde transactieprijs bedraagt € 280.000 in het 4e kwartaal van 2017, blijkt uit cijfers van de NVM.

7.2.2. Ontwikkelingen bedrijventerreinen

De landelijke bedrijfsruimtemarkt kent ten aanzien van het investerings- en opnamevolume een zeer sterk jaar, stelt Metafoor. De belangrijkste drijvende kracht achter het hoge opnamevolume, betreft de logistieke sector. Door de aanhoudende groei van de e-commerce sector is de vraag naar logistiek vastgoed in het afgelopen jaar verder toegenomen. Van het totale nieuwbouwvolume nam het logistieke vastgoedsegment een overgroot deel voor haar rekening, maar ook in de markt voor reguliere bedrijfsruimten is een toename van nieuwbouw zichtbaar. Westland heeft van oudsher een hoge uitgifte van bedrijfskavels. In de periode van 1990 tot 2010 was de gemiddelde uitgifte ruim 10 hectare per jaar. Van 2010 tot en met 2016 nam dit af tot 2 hectare per jaar. In 2017 herstelde de markt. De laatste vrije kavels op bedrijventerrein Wateringse Veld zijn verkocht. Op de Bovendijk (Kwintsheul), Honderdland fase II (Maasdijk) en Teylingen ('s-Gravenzande) zijn kavels verkocht en ook op Trade Parc Westland en ABC Westland zijn weer kavels opgenomen door de markt.

7.2.3. Ontwikkelingen in wet- en regelgeving

Per 1 januari 2016 zijn er twee belangrijke ontwikkelingen in de wet en regelgeving van kracht geworden, die van invloed zijn op de administratieve organisatie en de financiële resultaten van de grondbedrijfsactiviteiten. Dat zijn de wijzigingen in de voorschriften van de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) en de invoering van de vennootschapsbelastingplicht (Vpb) voor overheidsondernemingen. In eerdere rapportages (MPG, tussenevaluatie grondbeleid en jaarrekening 2016) is al ingegaan op de (mogelijke) consequenties van de ontwikkelingen. De ontwikkelingen worden daarom hier kort aangestipt en aangevuld voor zover er nieuwe inzichten zijn.

Herziening BBV

De Commissie BBV (BBV = Besluit Begroting en Verantwoording) heeft in maart 2016 de Notitie Grondexploitaties 2016 uitgebracht. Daarin is een aantal stellige uitspraken opgenomen die met ingang van 1 januari 2016 van kracht zijn geworden. In het MPG 2016 is daar reeds over gerapporteerd. De stellige uitspraken zijn verwerkt in de administratieve en/of financiële werkwijze binnen Westland. Zo is de richttermijn voor de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar. De toe te rekenen rente aan grondexploitaties wordt gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen. De disconteringsvoet (om de contante waarde van projecten te berekenen) is gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone.

Voor strategische gronden is de categorie NIEGG (niet in exploitatie genomen gronden) afgeschaft. Er is een overgangsregeling van 4 jaar voor de relatie tussen boekwaarde, marktwaarde en de geldende bestemming. Door het afschaffen van de NIEGG is het activeren van onderzoekskosten en plankosten vanaf 2016 niet langer mogelijk. De panden en percelen die in deze categorie vielen, zijn per 1 januari 2016 onder gebracht bij het product Materiële Vaste Activa (MVA).

Invoering Vpb voor overheidslichamen

Met ingang van 1 januari 2016 is de „Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen" in werking getreden. Met de inwerkingtreding van deze wet worden overheden in beginsel vennootschapsbelastingplichtig, voor zover zij een onderneming drijven. De belastingplicht is van toepassing voor boekjaren vanaf 1 januari 2016. Voor zowel de portefeuille van het taakveld Grondbedrijf als de portefeuille Vastgoed is onderzocht of er sprake is van een onderneming die vennootschapsbelastingplichtig is. In beginsel geldt voor de materiële vaste activa (MVA) die in de vastgoedportefeuille zitten, dat deze gronden in een beheer situatie zitten (vermogensbeheer) en in beginsel buiten de belaste sfeer zullen blijven. De grondbedrijfsactiviteiten zijn echter wel vennootschapsbelastingplichtig. De gemeente Westland dient over het jaar 2017 een aangifte vennootschapsbelasting in, echter de omvang van de Vpb-last en de jaarschijf waarover voor het eerst daadwerkelijk vennootschapsbelasting betaald moet worden, is nog onduidelijk. Westland is nog

in gesprek met de Belastingdienst over de situatie bij Westland. Westland wordt hierin bijgestaan door PWC.

7.3. Actieagenda

In de nota grondbeleid is een actieagenda opgenomen met acties om enerzijds tot een realistisch planaanbod voor woningbouw te komen en anderzijds de risico's op de grondexploitaties te beheersen en verliezen zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. De acties uit de actieagenda zijn geïntegreerd in de werkprocessen of worden via het MPG gemonitord.

7.4. Financiële informatie

7.4.1. Algemeen

Voor de budgetten die beschikbaar zijn gesteld voor de uitvoering van een grondexploitatie worden de afwijkingen gemeld bij de reguliere Planning & Control-rapportages indien de afwijkingen niet passen binnen het totaal vastgestelde krediet van de grondexploitatie. De resultaten van de grondexploitatie worden afgewikkeld via het rekening resultaat. De risico's binnen de grondexploitaties zijn per project in beeld gebracht. Deze worden in de tabel 1 cijfermatig tot uitdrukking gebracht in de kolom risico. Deze risico's maken integraal deel uit van de benodigde weerstandscapaciteit binnen de gemeente met het hieraan geoormerkte deel van de algemene reserve en Reserve versterking financiële soliditeit.

7.4.2. Voorziening onderhanden werken

Wanneer uit de haalbaarheidsberekeningen van ruimtelijke plannen blijkt dat de contante waarde een negatief saldo oplevert, moet voor die plannen (conform de BBV) een voorziening worden getroffen voor het nadelige resultaat. Per 31 december 2017 is deze voorziening geraamd op € 11,9 mln.

7.4.3. Cijfers grondexploitaties

De gemeente Westland hanteert het "Ruimtelijke aanpak projecten" (RAP) bij de uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen. Hierbij wordt het gehele proces - van het eerste initiatief tot aan de afsluiting - in 4 fasen verdeeld: definitiefase, ontwerpfase, voorbereidingsfase en realisatiefase.

Projecten in de voorbereidings- en uitvoeringsfase

De boekwaarde voor de projecten in de voorbereidings- en uitvoeringsfase bedraagt per 31 december 2017 € 228,6 mln. Daarvan zit € 222 mln. in de grondbankfuncties.

Per 31 december 2017 is ten behoeve van projecten met een negatief saldo € 11,9 mln. aan voorzieningen gevormd. Het totale financiële risico van de projecten wordt geraamd op € 0,6 mln. Zie onderstaande tabel.

	Boekwaarde 31.12.2016	Mutaties 2017	Winstneming / Resultaat 2017	boekwaarde 31.12.2017	Voorziening ohw	Balanswaarde 31.12.2017	Risico's 31.12.2017	Eindwaarde MPG 2018
Grondexploitaties	9.422.675	-4.003.396	1.282.737	6.702.016	10.898.705	-4.196.689	600.644	10.449.298
Publiek-Private Samenwerking PPS	217.990.718	3.864.953	63.220	221.918.891	1.043.423	220.875.468	0	1.086.524
Totaal	227.413.393	-138.443	1.345.957	228.620.907	11.942.128	216.678.779	600.644	11.535.822

Tabel 1: Projecten en voorbereidingsfase / uitvoeringsfase

Volgens de BBV voorschriften is het verplicht om jaarlijks op basis van de voorzichtigheids- en realisatiebeginsel tussentijds winst te nemen. Voor een drietal projecten (Noordland, Chrysantenstraat en bibliotheeklocatie Kwintshoul) heeft dit in 2017 plaatsgevonden voor een totaal bedrag van € 1,3 mln. Deze projecten worden in 2018 afgesloten.

Met de Westlandse Zoom is afgesproken dat jaarlijks minimaal € 5 mln. aan grond wordt afgenomen. In 2017. In 2017 is voor € 3,3 mln. grond geleverd. Daarnaast is door de Westlandse Zoom een bedrag van € 20 mln. betaald als vooruitbetaling op nog af te nemen gronden. Deze gronden worden in 2018 geleverd. Dit bedrag is in bovengenoemd overzicht niet verwerkt.

7.4.4. Deelnemingen

De gemeente Westland participeert bij drie gebiedsontwikkelingen in een samenwerkingsverband waarvoor een aparte rechtspersoon is ingesteld. Het betreft:

- Juliahof (VOF)
- Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (BV/CV)
- Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom (BV/CV)

De grondexploitaties voor deze ontwikkelingen zijn bij de zelfstandige rechtspersonen ondergebracht en vallen dus niet onder de gemeentelijke grondexploitatie. In een apart hoofdstuk van het MPG wordt over deze deelnemingen gerapporteerd. De meest recente informatie is in een bijbehorende memo toegevoegd.

De gemeente vervult onafhankelijk van de ingestelde rechtspersonen voor de VOF Juliahof, Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (BV/CV) en het Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom BV/CV de grondbankfunctie. Dat betekent dat de gemeente de gronden aankoopt en bouwrijp levert aan de ontwikkelende partijen. De partijen zullen de op dat moment geldende boekwaarde aan de gemeente Westland vergoeden.

Voor de deelnemingen is in totaal per 31 december 2017 een voorziening getroffen van € 50,7 mln.

Juliahof

De grondexploitatie van Juliahof is per 1 januari 2018 herzien en in maart 2018 vastgesteld. Het is een sluitende grondexploitatie doordat de vennoten jaarlijks € 0,6 mln. (gemeente 50%= € 0,3 mln.) bijdragen aan het resultaat. Gemeentelijk is hiervoor een voorziening getroffen van € 0,81 mln. De risico's in de grondexploitatie zijn verder benoemd en gekwantificeerd op basis van de grondexploitatie-parameters, zoals gehanteerd en vergelijkbaar met de actieve grondexploitaties van de gemeente. Deze zijn voor de gemeente berekend op € 0,45 mln.

ONW

De grondexploitatie van ONW is per 1 juli 2017 geactualiseerd en in december 2017 vastgesteld. De risico's in de grondexploitatie zijn verder benoemd en gekwantificeerd op basis van de grondexploitatie-parameters, zoals gehanteerd en vergelijkbaar met de actieve grondexploitaties van de gemeente. Dit resulteert in een te treffen voorziening van € 10,8 mln., waarbij het aandelenkapitaal geheel is afgewaardeerd. De risicoreservering is berekend op ad € 1,1 mln.

Westlandse Zoom

De grondexploitatie van de Westlandse Zoom is per 1 januari 2018 geactualiseerd en in maart 2018 vastgesteld. Het betreft een actualisatie van de vorig jaar volledig herziene grondexploitatie 2017. Voor het opvangen van de mogelijke negatieve resultaten voor de Westlandse Zoom is, inclusief de afwaardering van het aandelenkapitaal, een voorziening getroffen van € 38,9 mln. De risicoreservering is berekend op € 6,2 mln.

Financieel resumé

In totaal is er binnen de grondexploitatie per 31 december 2017 € 62,6 mln. aan voorzieningen getroffen. Dit kan als volgt worden weergegeven:

Gecalculeerde tekorten	stand per 01.01.2017 incl. rente	mutaties in 2017	aanwending 2017	stand per 31.12.2017	Vershil	
Projecten:						
- gemeentelijke grexen	14.871.709	-2.929.581		11.942.128	-2.929.581	
1e actualisatie 2017:						
- Hoogeland		-1.140.000			-1.140.000	
Molensloot rbs 12 dec. 2017		455.654			455.654	
Totaal	14.871.709	-3.613.927	0	11.942.128	-3.613.927	voordeel 2017

Getroffen voorziening	stand per 01.01.2017 incl. storting	mutaties in 2017		stand per 31.12.2017	Vershil	
Juliahof	1.175.500	300.000		810.000	-65.500	
ONW	3.571.527	0		3.279.140	-292.387	
Westlandse zoom	29.017.690	102.441		27.238.809	-1.676.440	
PMWZ	80.000			80.000	0	
Totaal	33.844.717	402.441	0	31.407.949	-2.034.327	voordeel 2017

Aandelenkapitaal	Totaal	waarvan gestort per 31.12.2017	reeds afgewaardeerd t/m 2016	afgewaardeerd in 2017	totaal afgewaardeerd	
ONW	7.607.966	7.607.966	7.607.966	0	7.607.966	
Participatiemaatschappij	11.700.000	11.700.000	11.700.000		11.700.000	
			0		0	
Totaal	19.307.966	19.307.966	19.307.966	0	19.307.966	0 voordeel 2017

Risicoreservering	stand 1.1.2017	stand 31.12.2017	Vershil
gemeentelijke grexen	4.254.015	600.644	-3.653.371
Risico scenario	434.767	653.101	218.334
Totaal projecten	4.688.782	1.253.745	-3.435.037
Juliahof	850.000	450.000	-400.000
ONW	2.490.857	1.111.853	-1.379.004
Westlandse zoom	7.864.877	6.233.932	-1.630.945
Totaal deelnemingen	11.205.734	7.795.785	-3.409.949
Totaal	15.894.516	9.049.530	-6.844.986 afname 2017

Bij de 1^e actualisatie 2017 heeft de raad een bedrag beschikbaar gesteld van € 1,14 mln. voor de afwaardering van de gronden binnen het project Hoogeland als gevolg van tijdelijke innovatieve huisvesting. In de aangepaste grondexploitatieberekening (met een positief resultaat) is deze afwaardering nu verwerkt. Dit betekent dat de bij de 1^e actualisatie 2017 beschikbaar gesteld bedrag van € 1,14 mln. niet meer nodig is. Dit bedrag komt nu ten gunste van het rekeningsaldo 2017 en maakt deel uit van het in bovengenoemde tabel genoemde bedrag van € 3.613.927.

7.5. Vastgoed

Beleidskader

Op 19 december 2009 is door de raad de nota "Uitgangspuntennota vastgoedbeleid gemeente Westland" vastgesteld. In deze nota is onder uitgangspunt 8 verwoord:

"Voor het maatschappelijk vastgoed, het overig bezit en de huisvesting van de eigen organisatie is de onderhoudsnorm sober en doelmatig. Dit kwaliteitsniveau is vastgelegd in meerjaren onderhoudsplannen. Strategisch bezit wordt tegen minimale kosten in stand gehouden ". De maatregelen die in het kader van het onderhoud worden uitgevoerd kunnen worden ingedeeld in de volgende categorieën:

- Dagelijks onderhoud
- Klachtenonderhoud
- Planmatig onderhoud

7.5.1. Exploitatie vaste voorraad

De vaste voorraad bestaat uit het maatschappelijke vastgoed, sportvelden, cultuurhistorisch erfgoed, overige vastgoed en het vastgoed voor huisvesting van de eigen organisatie. De gemeentelijke vastgoedorganisatie treedt op als eigenaar en is verantwoordelijk voor het beheer & onderhoud en de exploitatie. Voor een aantal objecten, zoals de zwembaden, is het beheer en onderhoud contractueel geregeld met de hoofdgebruiker, de exploitant. Het in portefeuille houden van vastgoed dient altijd een doel: maatschappelijk, huisvestelijk, monumentaal of ruimtelijk. Een vastgoedobject dat zijn doel en functie verliest wordt in principe afgestoten.

Inspelen op ontwikkelingen en politiek

Het afgelopen jaar is er op het dossier 'De Leuningjes' eindelijk duidelijkheid gekomen over de toekomst van dit sociaal-cultureel centrum. De zalen die door asbest besmet waren geraakt en moesten worden gesaneerd, worden opnieuw ingericht volgens het decorbouwprincipe. Voor de toekomst van het centrum van Poeldijk wordt een stedenbouwkundig plan uitgewerkt.

De jongerensociëteit Oikos uit Wateringen is ingetrokken bij Nederland 3 in het gedeelte van De Vang. De officiële opening vond eind oktober 2017 plaats. De gemeentewerf in 's-Gravenzande is verkocht aan het naastgelegen bedrijf BOAL dat zodoende haar bedrijfsuitbreiding in 's-Gravenzande kan gaan realiseren. Voor deze verkoop is de gehele bedrijfsvoering van de gemeentewerf in 's-Gravenzande verhuisd naar de locaties Monster en Naaldwijk. De verhuizing is binnen het afgesproken tijdpad gerealiseerd. Aanvullend is de toegang tot en verkeersveiligheid rondom de gemeentewerf in Naaldwijk aangepakt. Het parkeerterrein bij sportpark De Hoge Bomen is heringericht. In 2017 zijn als voorzorgsmaatregel en om onrust bij spelers en ouders van de jeugd weg te nemen versneld de twee kunstgrasvelden vervangen waarbij nog gebruik werd gemaakt van de rubberen infill korrels. Tot slot is de exploitatie van de drie gemeentelijke zwembaden en de sporthal opnieuw voor drie jaar aanbesteed aan Optisport met op financieel vlak een behoorlijke verlaging van de exploitatiebijdrage.

7.5.2. Exploitatie tijdelijke voorraad

De tijdelijke voorraad bestaat uit het strategische vastgoed, de verkoopportefeuille en het vastgoed in grondexploitaties, dat tijdelijk beheerd wordt in afwachting van de start van bouwactiviteiten.

Ontwikkelingen in de verkoopportefeuille

In 2017 zijn acht objecten juridisch geleverd. Daarmee is in totaal een opbrengst gegenereerd van ruim € 1,91 mln. Daartegenover hebben uitgaven en afschrijvingen geleid tot € 1,93 mln. aan kosten. In 2017 is in dat kader conform de Prorap € 445.000 gestort in de egalisatiereserve vastgoed. Hiermee is de taakstelling gerealiseerd die in 2011 was opgevoerd.

Verkoopstaakstelling								
bedragen x € 1 mln.	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Totaal
Taakstelling verkoop	0,8	1	0,75	1,25	1	0	0	4,8
Realisatie	1,38	1,25	-1,9	2,3	0,3	1,36	0,45	5,14

7.5.3. Verloopoverzicht voorzieningen

Voor het exploiteren en beheren van het gemeentelijk vastgoed worden twee voorzieningen gebruikt.

Het betreft de voorziening onderhoud gebouwen en de voorziening zwembaden

Het voornemen bestaat om in 2021 het beheer en de exploitatie van de accommodaties.

De Hoge Bomen, Vreeloo, Maesemunde en de Westlandhal aan te besteden. Eind 2020 eindigt de verplichting tot het groot onderhoud voor de gemeente. In verband hiermee is bij de Prorap besloten de onderhoudsvoorziening zwembaden ultimo 2017 om te zetten naar een bestemmingsreserve zwembaden.

De dotaties en onttrekkingen in 2017 zijn in onderstaande tabel weergegeven.

bedragen x € 1.000

Voorziening	Stand per 31.12.2016	Dotatie	Onttrekking	naar reserve	Stand per 31-12.2017
Groot onderhoud zwembaden	1.218	284	301	1.201	0
Groot onderhoud gebouwen	1.904	631	159		2.376
Totaal	3.122	915	460	1.201	2.376

Hoofdstuk 3 Jaarrekening

3.1. Balans per 31 december 2017

(bedragen x € 1.000)	Ultimo 2017	Ultimo 2016
ACTIVA		
Vaste activa		
<i>Immateriële vaste activa</i>	34.435	36.219
- Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	30.756	32.374
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	335	273
- Bijdragen aan activa van derden	3.344	3.572
<i>Materiële vaste activa</i>	403.559	367.539
- Investerings met een economisch nut	209.963	184.128
- Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	89.028	89.428
- Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut (waarvan uitgegeven in erfpacht)	104.568 (0)	94.033 (0)
<i>Financiële vaste activa</i>	31.380	33.810
- Kapitaalverstrekkingen aan:		
- deelnemingen	8.947	8.547
- Leningen aan:		
- woningbouwcorporaties	150	160
- Overige langlopende leningen	22.283	25.103
Totaal vaste activa	469.374	437.618
Vlottende activa		
<i>Vorraden</i>	219.208	217.802
- Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	216.679	214.304
- Gereed product en handelsgoederen	2.529	3.498
<i>Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar</i>	32.934	31.471
- Vorderingen op openbare lichamen	19.461	15.467
- Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	60	60
- Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier met een rente typische looptijd korter dan één jaar		
- Overige vorderingen	13.413	15.944
<i>Liquide middelen</i>	348	455
- Kassaldi	16	17
- Banksaldi	332	438
<i>Overlopende activa</i>	10.877	7.825
- De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel uitgesplitst naar de nog te ontvangen bedragen van:		
- Het Rijk	967	472
- Overige Nederlandse overheidslichamen	1.102	1.059
- Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	8.808	6.294
Totaal vlottende activa	263.367	257.553
Totaal-generaal	732.741	695.171

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	Ultimo 2017	Ultimo 2016
PASSIVA		
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>	259.788	259.343
- Algemene reserve	31.728	18.378
- Bestemmingsreserves	219.500	218.700
- Gerealiseerde resultaat	8.560	22.265
<i>Voorzieningen</i>	57.861	54.407
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	39.118	40.917
- Egalisatievoorzieningen	2.376	3.121
- Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	16.367	10.369
<i>Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer</i>	336.815	337.041
- Obligatieleningen		
- Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	336.359	336.728
- Waarborgsommen	456	313
Totaal vaste passiva	654.464	650.791
Vlottende passiva		
<i>Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>	40.152	28.354
- Banksaldi	13.146	4.536
- Overige schulden	27.006	23.818
<i>Overlopende passiva</i>	38.125	16.026
- Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.	9.680	9.562
- De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van:		
- Het rijk	78	80
- Overige Nederlandse overheidslichamen	7.659	4.946
- Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	20.708	1.438
Totaal vlottende passiva	78.277	44.380
Totaal-generaal	732.741	695.171
Gewaarborgde geldleningen	583.493	533.212
Garantstellingen	347.159	314.232

3.2. Toelichtingen

3.2.1. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de gemeenteraad op d.d. 18 april 2017 de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling, die doorgaans is opgenomen in de september circulaire van het boekjaar.

Met betrekking tot de eigen bijdragen die het CAK int en aan de gemeenten overdraagt geldt op basis van de Kadernota rechtmatigheid 2017 van de commissie BBV het volgende. Gemeenten kunnen op basis van de overzichten van het CAK wel de aantallen personen, soort en omvang van de zorgverlening beoordelen met de eigen WMO-administratie. Probleempunt is dat door het ontbreken van inkomensgegevens op deze overzichten de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende verlofaanspraken.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld door reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden.

Vaste activa

Algemeen

De activa met relatief geringe betekenis c.q. waarde (minder dan € 50.000) worden rechtstreeks ten laste van de exploitatie gebracht. Kosten voor onderhoud of renovatie worden niet langer geactiveerd, tenzij de investering bijdraagt aan de verlenging van de economische en/of technische levensduur van activa. Uitzondering vormen de kosten van gronden en terreinen, deze kosten worden altijd geactiveerd.

Op vaste activa met een beperkte gebruiksduur (materieel en immaterieel) wordt jaarlijks lineair afgeschreven op basis van de verwachte toekomstige gebruiksduur.

Aanvang van de afschrijvingen vindt normaal gesproken plaats vanaf de datum van ingebruikname van het actief. Omdat ingebruikname op willekeurige tijdstippen in het jaar kan plaatsvinden, wordt met afschrijven gestart (conform de begroting) in het jaar volgend op het jaar van de ingebruikname.

De afschrijvingstermijnen voor de immateriële en materiële vaste activa zijn vastgelegd in de afschrijvingstabellen behorende bij de Financiële verordening gemeente Westland 2015.

Immateriële vaste activa

Algemeen

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen worden in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag (artikel 62 lid 2 BBV). Hierbij dient de verkregen bijdrage als bate te worden verantwoord.

Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio

Afsluitkosten van opgenomen geldleningen worden afgeschreven gedurende de restant looptijd van de betrokken geldlening.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief

De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikneming van het gerelateerde materiële vast actief.

Bijdrage aan activa in eigendom van derden

Bijdragen aan activa van derden zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Materiële vaste activa

Algemeen

Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak die aan de vervaardiging van het actief worden toegerekend; in dat geval vermeldt de toelichting dat deze kosten worden geactiveerd.

Investerings met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Strategische gronden, voorheen Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) onder Materiële vaste activa (opnemen als gebruik wordt gemaakt van de overgangsbepaling):

Conform de notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV zijn NIEGG en bouwgronden in exploitatie (BIE) die per 1 januari 2016 uit exploitatie zijn genomen, op basis van een overgangsbepaling tegen de boekwaarde per 1 januari 2016 (ingangsdatum Wijzigingsbesluit) geherrubriceerd naar de materiële vaste activa. Deze overgangsbepaling heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk 31 december 2019 zal een toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets. Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan zal dat uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden.

Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Wanneer investeringen grotendeels of meer worden gedaan voor riolering, het inzamelen van huishoudelijk afval of andere alsook voor rechten die op grond van art. 229 lid 1 a en b Gemeentewet worden geheven, dan worden deze investeringen op de balans opgenomen in een aparte categorie: de investeringen met economisch nut, *waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven*.

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven. Slijtende investeringen worden vanaf het eerste jaar na ingebruikneming lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. In het begrotingsjaar heeft een dergelijke vermindering overigens niet plaatsgevonden.

Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Investerings met een maatschappelijk nut worden, evenals investeringen met een economisch nut, geactiveerd en over de verwachte toekomstige gebruiksduur afgeschreven. De verplichting om alle investeringen te activeren volgens de nieuwe methode geldt alleen voor investeringen die vanaf het begrotingsjaar 2017 worden gedaan. In de gemeente Westland was het al langer gebruikelijk om alle investeringen, dus ook die met een maatschappelijk nut, te activeren. In het verleden kon bij investeringen met een maatschappelijk nut in voorkomende gevallen reserves direct in mindering worden gebracht op het betreffende actief. Met ingang van dit jaar mag dat dus niet meer.

In erfpacht uitgegeven gronden

Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde. Eventuele afkoopsommen voor voortdurende contracten zijn verwerkt onder de langlopende schulden en vervallen naar rato van afkoopperiode vrij ten gunste van het resultaat.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen zijn – tenzij hierna anders is vermeld - opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden.

Van een deelneming is krachtens artikel 1 lid d BBV sprake als de gemeente participeert in het aandelenkapitaal van een NV of BV.

Vlottende activa

Vorraden

Onderhanden werk, gronden in exploitatie

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijpmaken) alsmede de rentekosten berekend zoals voorgeschreven in het BBV en de administratie- en beheerskosten.

Bij het stelsel van baten en lasten zoals geformuleerd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn het toerekeningbeginsel, het voorzichtigheidsbeginsel en het realisatiebeginsel essentiële uitgangspunten. Baten en lasten – en het daaruit vloeiende resultaat – moeten worden toegerekend aan de periode waarin deze zijn gerealiseerd. Bij meerjarige projecten betekent dit dat (de verwachte) winst niet pas aan het eind van het project als gerealiseerd moet worden beschouwd, maar gedurende de looptijd van het project tot stand komt en ook als zodanig moet worden verantwoord. Het verantwoorden van tussentijdse winst is daarmee geen keuze maar een verplichting die voortvloeit uit het realisatiebeginsel. Bij het bepalen van de tussentijdse winst is het wel noodzakelijk de nodige voorzichtigheid te betrachten.

Voor het bepalen van de tussentijdse winst is aansluiting gezocht bij een algemeen aanvaardbare methodiek (bedrijfsleven, fiscaal), waarbij rekening is gehouden met de bijzondere kenmerken van gemeentelijke grondexploitaties. De Poc-methode (percentage of completion) houdt rekening met de fase waarin de grondexploitatie, zowel wat betreft de opbrengsten als de kosten, verkeert.

Gereed product

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich vooral voor indien voorraden incourant worden. De kostprijs bestaat uit de verrekenprijzen van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid zijn er een drietal voorzieningen in mindering gebracht (algemene debiteuren, debiteuren belastingen en sociale zaken). De voorzieningen worden statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het gerealiseerde resultaat na bestemming volgens het overzicht van baten en lasten. Het resultaat wordt afzonderlijk opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen. Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de raad een bepaalde bestemming heeft gegeven.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van de wethouders is echter tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid ter zake nader uiteengezet.

In de raad van 13 december 2016 is de geactualiseerde nota reserves en voorzieningen goedgekeurd. Deze nota heeft tot doel een betere onderbouwing van de reserves en voorzieningen, bovendien zijn de spelregels aangegeven voor de vorming en het gebruik van de reserves en voorzieningen.

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en Garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten telling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

In de toelichting op de balans worden belangrijke niet in de balans opgenomen financiële verplichtingen vermeld waaraan de gemeente voor toekomstige jaren is verbonden (bijvoorbeeld langlopende huurcontracten en leasecontracten).

Het overzicht van baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten geeft de omvang weer van alle baten en lasten en het saldo daarvan. Het saldo van de baten en lasten (resultaat) wordt afzonderlijk opgenomen in de balans, maar wordt automatisch onderdeel van de Algemene Reserve.

3.3. Toelichting op de balans per 31 december 2017 (bedragen X € 1.000)

ACTIVA

3.3.1. Vaste activa

Immateriële vaste activa

De post immateriële vaste activa wordt onderscheiden in:

	31.12.2017	31.12.2016
Kosten verbonden aan sluiten geldlening	30.756	32.374
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	335	273
Bijdragen aan activa van derden	3.344	3.572
Totaal	34.435	36.219

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar 2017:

	Boek- waarde 31.12.2016	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdrage n van derden	Afwaar- der- ringen	Boek- waarde 31.12.2017
Kosten ver- bonden aan sluiten geldlen.	32.374	0	0	1.618	0	0	30.756
Kosten van onderzoek en ontwikkeling	273	341	0	278	0	0	335
Bijdragen aan activa van derden	3.572	0	0	228	0	0	3.344
Totaal	36.219	341	0	2.125	0	0	34.435

De afschrijving betreft met name de in 2012 geactiveerde verschuldigde boeterente van € 38,8 mln. af te schrijven in 24 jaar voor het vervroegd aflossen van BNG lening L.40.101826 met een restschuld van € 156,7 mln.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

	31-12-2017	31-12-2016	01-01-2017 Correctie ⁺	01-01-2017
- Investerings met een economisch nut	209.963	184.128	8	184.136
- Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	89.028	89.428	0	89.428
- Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	104.568	94.033	0	94.033
(waarvan in erfpacht uitgegeven)	(0)	(0)	(0)	(0)
Totaal	403.559	367.589	14	358.545

* Vanwege her rubricering van een tweetal investeringen waarvan één naar en één van maatschappelijk nut wordt een bedrag van € 8.149 gecorrigeerd. In het boekjaar 2017 is er geen boekwaarde betreffende erfpachtgronden.

De investeringen met economisch nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	Boekwaarde per 31-12-2017	Boekwaarde per 31-12- 2016	Correctie 01-01-2017	Boekwaarde per 01-01-2017
Gronden en terreinen	33.371	31.468	0	31.468
Woonruimten	194	200	0	200
Bedrijfsgebouwen	154.911	134.147	0	134.147
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.572	1.593	8	1.601
Vervoermiddelen	952	1.145	0	1.145
Machines, apparaten en installaties	3.714	2.775	0	2.775
Overige materiële vaste activa	15.249	12.800	0	12.800
Totaal	209.963	184.128	8	184.136

Het onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut weer:

	Boek- waarde 31-12- 2016	Investe- ringen	Desin- veste- ringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- dering	Correctie 01-01-2017	Boek- waarde 31-12- 2017
Gronden en terreinen	31.468	2.377	0	474	0	0	0	33.371
Woonruimten	200	0	0	6	0	0	0	194
Bedrijfsgebouwen	134.147	26.003	0	5.239	0	0	0	154.911
Grond-, weg- en water- bouwkundige werken	1.593	73	0	102	0	0	8	1.572
Vervoermiddelen	1.145	77	0	270	0	0	0	952
Machines, apparaten en installaties	2.775	2.939	0	2.000	0	0	0	3.714
Overige materiële vaste activa	12.800	4.011	0	1.562	0	0	0	15.249
Totaal	184.128	35.480	0	9.653	0	0	8	209.963

Vanaf 2016 worden de strategische gronden opgenomen onder de materiële vaste activa als gevolg van een aanpassing van de BBV voorschriften. Eerder werden deze verantwoord onder de nog niet in exploitatie genomen bouwgronden.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen vanaf € 0,75 mln. (zowel positief als negatief) staan in onderstaand overzicht vermeld.

Omschrijving	Investerings- (vermeerderingen)	Desinvesteringen/Bijdragen van derden (verminderingen)
Nieuwbouw Gemeentehuis	16.758	0
Nieuwbouw Pius X	3.786	0
Nieuwbouw Ichtus/Immanuel (Mo)	3.517	0
Uitbreiding ISW Gasthuislaan ('s-G)	1.400	0
Vervangen administratieve werkstations	1.185	0
Vervroegde vervanging kunstgrasvelden	1.770	0
Diverse investeringen onder € 0,75 mln.	7.064	0
Totaal	35.480	0

De investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	Boekwaarde per 31-12-2017	Boekwaarde per 31-12- 2016	Correctie 01-01-2017	Boekwaarde per 01-01-2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	86.637	86.962	0	86.962
Machines, apparaten en installaties	1.429	1.323	0	1.323
Overige materiële vaste activa	962	1.143	0	1.143
Totaal	89.028	89.428	0	89.428

Het onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven weer:

	Boek- waarde 31-12- 2016	Investe- ringen	Desin- veste- Ringe n	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- dering	Correctie 01-01-2017	Boek- waarde 31-12- 2017
Grond-, weg- en water- bouwkundige werken	86.962	2.782	0	3.063	44	0	0	86.637
Machines, apparaten en installaties	1.323	218	0	112	0	0	0	1.429
Overige materiële vaste activa	1.143	0	0	181	0	0	0	962
Totaal	89.428	3.000	0	3.356	44	0	0	89.028

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen die direct gerelateerd zijn aan de investering.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen vanaf € 0,75 mln. (zowel positief als negatief) staan in onderstaand overzicht vermeld.

Omschrijving	Investeringen (vermeerderingen)	Desinvesteringen/Bijdragen van derden (verminderingen)
Diverse investeringen onder € 0,75 mln.	3.000	44
Totaal	3.000	44

De investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	Boekwaarde per 31-12-2017	Boekwaarde per 31-12- 2016	Correctie 01-01-2017	Boekwaarde per 01-01-2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	101.903	91.285	-8	91.277
Machines, apparaten en installaties	522	622	0	622
Overige materiële vaste activa	2.143	2.126	0	2.126
Totaal	104.568	94.033	-8	94.025

Het onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut weer:

	Boek- waarde 31.12.2016	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- dering	Correctie 01.01.2017	Boek- waarde 31.12.2017
Grond-, weg- en water- bouwkundige werken	91.285	20.502	3.381	3.717	2.786	0	8	101.903
Machines, apparaten en installaties	622	5	0	105	0	0	0	522
Overige materiële vaste activa	2.126	328	0	311	0	0	0	2.143
Totaal	94.033	20.835	3.381	4.133	2.786	0	8	104.568

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen die direct gerelateerd zijn aan de het betrokken actief.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen vanaf € 0,75 mln. (zowel positief als negatief) staan in onderstaand overzicht vermeld.

Omschrijving	Investerings- (vermeerderingen)	Desinvesteringen/Bijdragen van derden (verminderingen)
IRG Reconstructiegebied Wateringveldse Polder	761	180
Gebiedsontwikkeling Boomawatering	554	1.164
Aanleg Oostelijke randweg De Lier	3.080	0
Gebiedsontwikkeling Poelzone	2.049	1.847
Ontsluiting Teylingen	918	782
Directe verbinding Maasdijk en Honderdland	912	0
Flitsvoorziening Lange Kruisweg	779	466
Scope 3 in 1: Aankoop en sloop woningen J. vd Laar	922	0
Verharding 2016	1.835	0
Wilhelminaplein	1.119	18
Diverse investeringen onder € 0,75 mln.	7.906	1.710
Totaal	20.835	6.167

Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2017 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	Boek- waarde 31-12-2016	Investe- ringen	Desin- veste- ringen	Afschrij- vingen / aflossin- gen	Afwaar- deringen	Correcti- e 01-01- 2017	Boek- waarde 31-12- 2017
Kapitaalverstrekkingen aan:							
- deelnemingen	8.547	400	0	0	0	0	8.947
Leningen aan:							
- woningbouwcorporaties	160	0	0	10	0	0	150
Overige langlopende leningen	25.103	2.761	0	5.581	0	0	22.283
Totaal	33.810	3.161	0	5.591	0	0	31.380

Kapitaalvertrekking aan deelnemingen:

De investering van € 400.001 betreft een kapitaalvertrekking aan Greenport Horti Campus.

Leningen aan woningcorporaties:

Een bedrag van € 10.056 is in 2017 afgelost op diverse leningen aan woningcorporaties.

Overige langlopende leningen

De investering betreft met name de uitbetaling van bijdragen aan het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVn) met betrekking tot Startersleningen en Blijversleningen voor een bedrag van respectievelijk € 2.781.374 en € 60.000. De aflossing betreft de hypothecaire geldleningen ambtenaren voor een bedrag van € 3.799.082 en de aflossing op startersleningen voor een bedrag van € 1.781.674.

Vlottende activa

3.3.2. Voorraden

De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

Vorraden	31.12.2017	31.12.2016	01.01.2017	01.01.2017
			Correctie	
* Voorraad Grond	216.679	214.304	0	214.304
* Gereed product en handelsgoederen	2.529	3.498	0	3.498
Totaal	219.208	217.802	0	217.802

	Boek- waarde 31.12.2016	Overboe- king gronden	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Resultaat- Neming / Voorziening	Correctie 01.01.2017	Boek- waarde 31.12.2017
* Onderhanden werk (bouwgrond- exploitatie)	214.304	0	15.814	15.952	2.513	0	216.679
Totaal	214.304	0	15.814	15.952	2.513	0	216.679

De post "Gereed product en handelsgoederen" bestaat uit gronden en panden welke voor verkoop gereed zijn. Van de voorraad Grond wordt het volgende overzicht weergegeven:

	Boek- waarde 31.12.2016	Overboe- king gronden	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Resultaat- Neming / Voorziening	Afschrij- vingen	Boek- waarde 31.12.2017
* Gereed product en handelsgoederen	3.498	0	1	15	0	955	2.529
Totaal	3.498	0	1	15	0	955	2.529

Door verkoop van gemeentelijke panden is in 2017 € 804.000 aan boekwaarde afgeschreven. Gelet op een verwachte verkoopopbrengst in 2018 van het perceel Kreeklaan 10 is, voor een juiste balanswaardering per 31.12.2017, in 2017 hierop € 151.000 afgeschreven.

Ten opzichte van 31.12.2016 is de voorziening onderhanden werk is met € 1,2 mln. afgenomen tot € 11,9 mln. In 2017 heeft een tussentijdse winstneming plaatsgevonden van € 1,3 mln. Volgens de BBV voorschriften is het verplicht om jaarlijks op basis van de voorzichtigheids- en realisatiebeginsel tussentijds winst te nemen. Voor een drietal projecten (Noordland, Chrysantenstraat en bibliotheeklocatie Kwintshul) heeft dit in 2017 plaatsgevonden. Deze projecten worden in 2018 afgesloten.

Een globale prognose voor projecten met exploitatieopzet ziet er als volgt uit:

Projecten met exploitatieopzet	216.679
Nog te maken kosten	131.587
Nog te verwachten opbrengsten	-347.898
Verwacht exploitatie resultaat	N 368

Waardering gronden bouwgrondexploitatie

De waardering van de gronden vindt plaats tegen de verkrijging – of vervaardigingsprijs. Bij de waardering is ook rekening gehouden met de afwaardering van de gronden indien de marktwaarde op de balansdatum lager is.

De waardering van de gronden in exploitatie per 31 december 2017 is gebaseerd op de geactualiseerde grondexploitaties volgens het MPG 2018. De exploitatierekeningen zijn gebaseerd op de huidige inzichten. Op basis hiervan zijn voorzieningen gevormd en worden risico reserveringen getroffen. Jaarlijks worden de exploitaties geactualiseerd om te anticiperen op ontwikkelingen. Deze actualisaties leiden tot aangepaste waarderingen van de gronden in exploitatie en hiermee samenhangende voorzieningen en risico's

Bij projecten waarvoor de gemeente een groundbankfunctie vervult zijn afspraken gemaakt, met als uitgangspunt dat de afname van gronden gegarandeerd wordt, waardoor de rentelasten niet blijven oplopen.

Binnen de grondexploitatie staat een dubieuze vordering open van € 1,2 mln. Hiervoor is in 2017 een voorziening getroffen ten laste van de grondexploitatie.

Grondexploitaties deelnemingen

De grondexploitaties van de deelnemingen zijn sluitend. Desondanks is in de jaarrekening rekening gehouden met verliezen op de grondexploitaties die samen met marktpartijen in een deelneming zijn ondergebracht. Deze verliezen komen tot uitdrukking in de waardering van het aandelenkapitaal van de deelnemingen en in de voorziening grondexploitaties. De berekening van deze verliezen is gebaseerd op de grondexploitaties die door de deelnemingen zijn opgesteld aangevuld met een eigen risicoanalyse van de gemeente. De waardering van de deelnemingen en het bepalen van de hoogte van de voorzieningen is daarmee gebaseerd op inschattingen die de gemeente op dit moment maakt. Jaarlijks worden de grondexploitaties geactualiseerd om tijdig op de ontwikkelingen te kunnen anticiperen.

Zowel voor Westlandse Zoom als ONW geldt dat gewerkt wordt aan optimalisering van de plannen en flexibilisering van bestemmingsplannen. Doelstelling van de deelnemingen is en blijft een minimaal kostendekkende grondexploitatie.

Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie wordt verwezen naar de toelichting op het programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling en de paragraaf Grondbeleid en vastgoed.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Soort vordering	Boekwaarde 31-12-2017	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde 31-12-2017	Balanswaarde 31-12-2016
Vorderingen op openbare lichamen	19.461	0	19.461	15.467
Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	60	0	60	60
Overige vorderingen	17.993	4.580	13.413	15.944
Totaal	37.514	4.580	32.934	31.471

Voor verwachte oninbaarheid van vorderingen is per ultimo 2017 een drietal voorzieningen opgenomen van in totaal € 4.580.293. Deze drie voorzieningen zijn: een voorziening voor algemene vorderingen (1), een voorziening voor vorderingen in relatie met belastingen (2) en een voorziening voor vorderingen in relatie tot sociale zaken (3). Deze voorzieningen zijn ingesteld om mogelijk oninbare vorderingen op te kunnen vangen. In 2017 is de hoogte van deze voorzieningen opnieuw bepaald en aangepast op basis van dezelfde berekeningsmethode als voorgaande jaren en op basis van juridisch advies. De vier grootste mogelijk oninbare vorderingen (algemene vorderingen (1)) betreft een totaalbedrag van € 4.511.214. Voor deze vorderingen is een bedrag in de voorziening opgenomen ter hoogte van € 3.011.383. Het resterende deel van de voorzieningen bestaat grotendeels uit de voorziening voor Sociale zaken en enkele kleinere openstaande vorderingen. Wij achten dit volwaardige vorderingen, die mogelijk niet in zijn geheel ontvangen zullen worden. Een van de openstaande vorderingen betreft de vordering asbestbrand Wateringen. Ook deze vordering zien wij als een volwaardige vordering die naar verwachting niet in zijn geheel ontvangen zal worden. De vordering is gewaardeerd in overeenstemming met de uitspraak/het oordeel van de Raad van State van 10 mei 2017 en eventuele latere correspondentie.

Verplicht Schatkistbankieren

Verplicht Schatkistbankieren (SKB) houdt in dat overtollige middelen boven een bepaalde drempel moeten worden aangehouden in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Dit is ingesteld omdat dit een verlagend effect heeft op het EMU-saldo van de gehele collectieve sector. De regeling SKB schrijft voor dat het gemiddelde per kwartaal dat buiten de schatkist wordt aangehouden niet hoger mag zijn dan een drempelwaarde. Dit betekent dat gedurende het kwartaal de gemiddelde creditstand op de rekeningcourant op dag basis moet worden gemonitord. Roodstanden worden niet meegerekend bij de berekening van dit gemiddelde, die worden voor die dag opgenomen met een waarde gelijk aan nul. Dreigt de drempel overschreden te worden dan moet een gedeelte naar de schatkist worden overgeboekt. Wij hebben gekozen voor een automatische afroaming van de rekening courant naar de schatkistrekening als het creditsaldo op dag basis boven deze drempel uitkomt. Zo wordt automatisch voorkomen dat wij te veel geld buiten de schatkist aanhouden op kwartaalbasis.

Het drempelbedrag is gelijk aan 0,75% van de begroting voor het betreffende jaar als deze lager is dan € 500 mln. Voor de gemeente Westland is de drempel voor 2017 gelijk aan € 2.019.000.

Berekening Drempel SKB 2016	Begroting Westland 2017	Drempel
0,75%	€ 269.248.190	€ 2.019.000

Saldo SKB per kwartaal				
Kwartaal	1	2	3	4
Saldo SKB (€)	€ 31.495	-	€ 223.633	€ 367.780

De saldi in rekeningcourant hebben in 2017 een aantal keer een positieve stand gekend. Dit is onvermijdelijk gezien het grillige verloop van kasstromen (zoals de BCF uitkering, of een dividendontvangst).

Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

	31-12-2017	31-12-2016
Kassaldi	16	17
Banksaldi	332	438
Totaal	348	455

De kas-, en banksaldi zijn in de jaarrekening als volgt verwerkt:

Onder de liquide middelen is verantwoord	€ 0,35 mln.
Onder de vlottende passiva is verantwoord	€ 13,15 mln.
Per saldo een negatief saldo van	€ 12,80 mln.

Overlopende activa:

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

	31-12-2017	31-12-2016
De van Het Rijk en overige Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel:		
- Het Rijk	967	472
- Overige Nederlandse overheidslichamen	1.102	1.059
Subtotaal	2.069	1.531
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	8.808	6.294
Totaal	10.877	7.825

De in de balans opgenomen van Het Rijk en overige Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die zijn ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel kunnen als volgt worden gespecificeerd (vanaf € 0,1 mln.):

Specifieke uitkering	Saldo 31-12-2016	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2016
Gebiedsontwikkeling Boomawatering	162	0	162	0
Fietsvoorzieningen Lange Kruisweg	0	466	0	466
School-thuisroute Arkelweg	0	180	0	180
School-thuisroute 4 ^e fase Opstalweg	0	114	0	114
Diverse nog te ontvangen Rijk	310	207	310	207
Subtotaal Rijk	472	967	472	967
Vangnetregeling	1.059	0	0	1.059
Diversen nog te ontvangen overige Nederlandse overheidslichamen	0	43	0	43
Subtotaal overige Nederlandse overheidslichamen	1.059	43	0	1.102
Totaal	1.531	1.010	472	2.069

PASSIVA

3.3.3. Eigen vermogen

Het in de balans opgenomen Eigen Vermogen bestaat uit de volgende posten:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2016
Algemene reserve	31.728	18.378
Bestemmingsreserves	219.500	218.700
Gerealiseerde resultaat	8.560	22.265
Totaal	259.788	259.343

Het verloop in 2017 wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven:

	Boek- waarde 31-12-2016	Toevoeging	Onttrekking	Bestem- ming resultaat vorig boekjaar	Vermin- dering ter dekking van afschrij- vingen	Boek- waarde 31-12-2017
Algemene reserve	18.378	24.145	3.954	6.841	0	31.728
Algemene reserve – gerealiseerde resultaat	22.265	8.560	22.265	0	0	8.560
Greenport	1.288	0	873	0	0	415
Bovenwijkse voorzieningen	2.071	1.215	1.500	0	0	1.786
Volkshuisvesting	2.706	0	118	0	0	2.588
Vastgoed PO	490	0	140	0	0	350
Egalisatie rente opslag grondbanken	2.603	413	0	0	0	3.016
Garantieloon (fusie)	299	0	34	0	0	265
Flankerende personele middelen	5.447	1.102	0	0	0	6.549
Sociaal domein	27.154	2.892	12.497	0	0	17.549
Kosten Startersleningen	602	285	383	0	0	504
Kosten Blijversleningen	0	113	0	0	0	113
Nieuwbouw gemeentehuis	36.198	832	407	0	0	36.623
FES projecten	76	0	0	0	0	76
Centrumplannen	2.497	0	102	0	0	2.395
Sociaal maatschappelijke visie	1.611	0	1.109	0	0	502
Sportaccommodaties	72	0	0	0	0	72
De Waterman	26	0	11	0	0	15
Zwembaden	0	1.201	0	0	0	1.201
Versterking financiële soliditeit	107.027	2.500	0	0	0	109.527
Werk en inkomen	6.451	61	1.384	0	0	5.128
Economische ontwikkelingen	27	0	27	0	0	0
Actualiseren bestemmingsplannen	149	0	149	0	0	0
Omgevingswet	0	1.039	44	0	0	995
Afval	4.138	0	1.859	0	0	2.279

	Boek- waarde 31-12-2016	Toevoeging	Onttrekking	Bestem- ming resultaat vorig boekjaar	Vermin- dering ter dekking van afschrij- vingen	Boek- waarde 31-12-2017
Bruggen van Hoogheemraadschap Delfland	73	0	0	0	0	73
Fonds Centrum voor de Kunsten	13	0	8	0	0	5
Garantieregeling en risico cluster-financiering aardwarmte	700	0	0	0	0	700
Waterproblematiek	955	305	158	0	0	1.102
Egalisatie	253	0	23	0	0	230
beheerplannen						
Egalisatie vastgoed	2.711	845	1.500	0	0	2.056
Overdracht eigendom provinciale wegen	1.063	0	0	0	0	1.063
Stimuleringsregeling	263	0	60	0	0	203
Duurzame energie						
Riolering	1.336	0	132	0	0	1.204
Wegen	1.454	21	620	0	0	855
Faciliterende ontwikkelingen	1.682	51	203	0	0	1.530
Provisie garantstelling	0	568	0	0	0	568
Kwaliteitsimpulsen projecten	0	1.633	58	0	0	1.575
Fonds Leefomgeving	0	3.750	0	0	0	3.750
Duurzaamheidsfonds	0	3.750	0	0	0	3.750
Noodfonds huisvesting primair onderwijs	0	500	0	0	0	500
Dekking investeringen maatschappelijk nut	2.569	1.624	0	0	982	3.211
Dekking investeringen economisch nut	4.696	814	0	0	324	5.186
Totaal	259.343	58.221	49.629	6.841	1.306	259.788

Onderstaand een toelichting op de omvang en mutaties van de reserves.

Verloopoverzicht **algemene reserve** in het boekjaar 2017:

Omschrijving	Mutaties	Stand
* Stand 31 december 2016 voor resultaatbestemming		18.378
* Voordelig saldo jaarrekening 2016	22.265	
* Verlagen rente-afhankelijkheid	199	
* Project Noordland	707	
* Vrijval dekking investeringen	842	
* Grondexploitatie Liermolen en Molensloot De Lier	132	
Totaal stortingen 2017		24.145
* Resultaatbestemming 2017	6.841	
* Centrumontwikkeling Honselersdijk	1.500	
* Tijdelijke innovatieve huisvesting Hoogeland	1.140	
* Overheveling naar reserve Financiële soliditeit	1.000	
* Centrumontwikkeling Naaldwijk – herontw. Gem.huislocatie	314	
Totaal onttrekkingen 2017		10.795
Eindbalans 31 december 2017		31.728

Het voordelige resultaat 2017 van € 8.560.576 (2016 voordelig € 22.264.905) is in afwachting van besluitvorming van de raad afzonderlijk opgenomen. Na verwerking resteert een algemene reserve van circa € 41,0 mln.

Reserve Greenport

De reserve is bestemd voor het dekken van investeringen in het kader van het integraal ontwikkelingsplan Westland.

In totaal is in 2017 € 873.509 aan de reserve onttrokken;

* Onttrekkingen:

- Regionale samenwerking ROM-Zuidvleugel	€	100.000
- Internationalisering	€	100.000
- Gebiedsmarketing	€	400.000
- Prof. Holwerdalaan 62, Greenport Hort campus	€	72.000
- Extra middelen GPWO en MRDH	€	100.000
- Duurzame ontwikkelingen	€	34.083
- Voorbereiding en Advies inzake een vitaal en duurzaam productiegebied (Westland agenda 2.0)	€	65.604
- Representatie internationaal	€	1.822
	€	873.509

Reserve Bovenwijkse voorzieningen

Dit is een doorlopend vereveningsfonds met het doel Bovenwijkse voorzieningen gestructureerd in beeld te brengen en te houden en door te berekenen naar zowel actieve als passieve grondexploitaties. In 2017 hebben er stortingen plaatsgevonden vanuit de grondexploitaties en anterieure overeenkomsten voor een bedrag van € 684.217. In verband met afwikkeling van de zuidelijke randweg is € 207.463 in de reserve teruggestort. Vanuit de vrijval voorziening grondexploitatie Liermolen/Molensloot is conform het raadsbesluit van 12 december 2017 een bedrag ad € 323.700 in de reserve gestort voor de toekomstige reconstructie/sanering van de Vreeburchlaan. Onttrekking in 2017 heeft plaatsgevonden voor het de Oostelijke randweg € 1.000.000 en incentive bedrijven € 500.000.

Reserve Volkshuisvesting

Doel van de reserve is ondersteuning starters en senioren op de woningmarkt en bevordering doorstroming op de woningmarkt. Aan de reserve is € 112.500 onttrokken voor de storting in de bestemmingsreserve Blijversleningen en is er € 5.639 onttrokken ten behoeve van communicatiemaatregelen betreffende de woningmarkt.

Reserve Vastgoed PO

Het dekken van kosten voor het op poten zetten van de werkeenheden Vastgoedbeheer is het doel van deze reserve. De extra opbrengsten uit de verkoop van gemeentelijk vastgoed kan voor bovenstaand doel aangewend worden en gestort worden in deze reserve. Op termijn dient deze reserve ook de functie te krijgen om o.m. de financiële risico's binnen het vastgoed op te vangen. In 2017 is voor de uitvoering van het vastgoedbeleid een bedrag van € 139.568 onttrokken aan de reserve.

Reserve egalisatie rente opslag grondbanken

Het doel van de reserve is het egaliseren van de rente bij de grondbanken. Indien de omvang van de boekwaarde van de grondbanken in de loop van de jaren van onvoldoende grootte is om de benodigde rente-opslag te genereren, dan kan dit worden gerealiseerd door het aanspreken van de egalisatiereserve. In 2017 is door middel van de rente-opslag ruim € 413.263 meer middelen dan nodig gegenereerd. Dit bedrag is aan de egalisatiereserve toegevoegd.

Reserve Garantieloon (fusie)

Het doel van de reserve is het dekken van kosten van garanties op het inkomensnadeel van het personeel als gevolg van de fusie. In 2017 is een bedrag van € 34.506 aan garantieloon aan de reserve onttrokken.

Reserve Flankerende personele middelen

Deze reserve is gevormd ter dekking van de kosten die voortvloeien uit de verdere professionalisering van de organisatie. In aanloop naar de nieuwe huisvesting en nieuwe organisatiestructuur/filosofie is in de afgelopen jaren terughoudend omgegaan met de besteding van een aantal budgetten. Deze niet bestede middelen zijn vervolgens in de reserve Flankerende personele middelen gestort ter besteding op het moment dat de ontwikkelrichting voor de organisatie helder is, de nieuwe huisvesting is betrokken en daarop ook concrete acties kunnen worden gezet. Voor 2017 was daarbij sprake van een overgangsjaar. Bij de Prorap is de onderbesteding van een tweetal bedrijfsvoeringsbudgetten ter hoogte van € 400.794 in deze reserve gestort. Deze middelen blijven op deze manier behouden voor de professionalisering van de organisatie. Tevens is conform eerdere besluitvorming een deel van het batig saldo 2016 ter hoogte van € 701.444 in deze reserve gestort. Het saldo van deze reserve komt ultimo 2017 uit op € 6.549.277 en zal de komende jaren worden ingezet voor investeringen in de organisatie.

Reserve Sociaal Domein

De reserve is bestemd voor het egaliseren van de voor- en nadelen van de taakvelden Jeugdzorg, WMO en Participatie uit het sociale domein. In 2017 zijn de voordelige saldi van de producten B10, C05 en C10 van € 2.273.395 en het voordelige saldo op de integratie-uitkering sociaal domein volgens meicirculaire 2016 van € 618.499 toegevoegd aan de reserve.

Aan de reserve is in 2017 is € 7.500.000 onttrokken voor de vorming van de reserves Duurzaamheidsfonds en Fonds Leefomgeving. Daarnaast is een bedrag van € 3.868.562 voor de nadelige saldi op de producten B05 en C10, een bedrag van € 695.133 voor de kosten van het Uitvoeringsprogramma SBK en een bedrag van € 433.381 voor de overige kosten binnen het sociaal domein (o.a. invoering van de decentralisaties) aan de reserve onttrokken.

Reserve Kosten Startersleningen

De reserve is gevormd ter dekking van kosten startersleningen. In 2017 is een bedrag van € 382.773 onttrokken aan de reserve zijnde de rente- en beheerskosten van startersleningen. Een bedrag van € 284.366 aan ontvangen rente is toegevoegd aan de reserve.

Reserve Kosten Blijversleningen

De reserve is gevormd ter dekking van kosten Blijversleningen zodat inwoners langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. In 2017 is een bedrag van € 112.500 gestort afkomstig uit de reserve Volkshuisvesting. In 2017 zijn er nog geen kosten geweest.

Reserve Nieuwbouw gemeentehuis

De reserve is gevormd voor de dekking van de kosten van het project nieuwbouw gemeentehuis. In 2017 is er een bedrag van € 832.542 aan rente toegevoegd en is er een bedrag van € 122.458 onttrokken ten behoeve van de rentelasten van de geactiveerde voorbereidingskosten van het nieuwe gemeentehuis. Daarnaast is een bedrag van € 284.664 onttrokken ter dekking van de beschikbaarheidsvergoeding van de nieuwe huisvesting.

Reserve FES-projecten

De reserve is gevormd voor de dekking van het extra investeringsbedrag voor de economische ontwikkeling van de gemeente. In 2017 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Centrumplannen

De reserve is gevormd voor het realiseren van centrumplannen. Hiertoe is in 2017 in totaal een bedrag van € 102.239 onttrokken.

Reserve Sociaal-maatschappelijke visie

De reserve is gevormd voor het uitwerken van de sociaal-maatschappelijke visie (inclusief het realiseren van een centrum jeugd en gezin). In 2017 is een bedrag van € 1.108.970 onttrokken waarvan € 1.015.000 voor scenario's gemeentelijke accommodatie Poeldijk, € 60.000 voor de Leuningjes, € 31.750 voor afwerking CJG Woerdblokeiland en € 2.220 voor de Kadernota kunst en cultuur.

Reserve Sportaccommodaties

De reserve is gevormd voor investeringen in sportaccommodaties. In 2017 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve De Waterman

De reserve is gevormd ter dekking van de exploitatie- en onderhoudslasten van zwembad De Waterman. Alleen het noodzakelijke onderhoud voor de instandhouding wordt uitgevoerd en is niet te voorspellen. In 2017 is een bedrag van € 11.133 aan de reserve onttrokken.

Reserve Zwembaden

De reserve is gevormd ter dekking van de exploitatie- en onderhoudslasten van de zwembaden. In 2017 is een bedrag van € 1.200.991 gestort in de reserve.

Reserve Versterking financiële soliditeit

De reserve is gevormd voor het versterken van de financiële soliditeit. In 2017 hebben er stortingen plaatsgevonden van € 1.000.000 en € 1.500.000 uit respectievelijk de algemene reserve en de bestemmingsreserve Egalisatie vastgoed.

Reserve Werk en Inkomen

De reserve is gevormd om de schommelingen in de begroting waar het de open einde regelingen WWB/BBZ/IOAW/IOAZ betreft, te voorkomen (door het storten van incidentele overschotten en uitnemen bij incidentele overschrijdingen). Eventuele incidentele overschotten kunnen ingezet worden voor maatregelen om de uitgaven in het kader van deze open einde regelingen structureel binnen de financiële kaders te houden, alsmede het treffen van maatregelen ter voorkoming van instroom. Onttrokken aan de reserve in 2017 is een bedrag van € 202.966 voor de kosten van de invoering van de decentralisatie, een bedrag van € 349.000 voor de tijdelijke uitbreiding van het budget bij schuldhelpverlening, een bedrag van € 226.727 in verband met het nadelig saldo Wet BUIG en een bedrag van € 229.835 voor de kosten van extra ingehuurd personeel capaciteit bij team Inkomen.

Gedoteerd in de reserve is een bedrag van € 60.691 in verband met voordelig saldo Uitvoeringslasten.

Reserve Economische ontwikkelingen

De reserve is gevormd om een impuls te geven aan de innovatieve ontwikkelingen in de tuinbouwcluster. In 2017 is € 20.200 voor de kosten pilot verduurzaming glastuinbouw als onttrekking in de boeken opgenomen en € 6.832 voor kosten Bedrijventerreinen Economisch beleid.

Reserve Actualiseren bestemmingsplannen

De reserve is gevormd voor het dekken van de kosten voor de actualisering van bestemmingsplannen. In 2017 is € 149.113 voor de kosten plaanpassingen naar aanleiding van beroep als onttrekking in de boeken opgenomen. Voorgesteld wordt deze reserve op te heffen.

Reserve Omgevingswet

De reserve is gevormd voor het egaliseren van de invoeringskosten van de Omgevingswet. In 2017 is hiervoor een bedrag gestort van € 1.039.000. Ter dekking van de implementatiekosten is in 2017 een bedrag van € 44.189 onttrokken.

Reserve Afval

Het doel van de reserve is het bestemmen van efficiency- en aanbestedingsvoordelen van afvalinzameling en -verwerking ter dekking van projecten die in relatie staan met afvalinzameling en -verwerking. De reserve kan ook voorzien bij saldotekorten tussen kosten en baten van de afvalstoffenheffing zoals voorzien in de meerjarenraming.

Het verschil tussen de kosten en baten van € 1.050.488 wordt onttrokken aan de reserve. Naast de geraamde onttrekking bij het opstellen van de begroting van € 512.200 werd bij de 1^e actualisatie al aangegeven dat de kosten voor afvalinzameling- en verwerking stijgen en de opbrengsten voor de deelstromen lager uit zouden vallen. Hierdoor zou de onttrekking stijgen naar € 922.000. In werkelijkheid zijn de kosten nog iets hoger door stijging van de prijzen voor de verwerking van grondstofstromen (c-hout, b-hout en bomen en takken) en daarbij is door areaaluitbreiding, maar ook het afval per huishouden gestegen ten opzichte van voorgaande jaren en dit heeft invloed op de verbrandingskosten. Ter dekking van het Masterplan digitalisering is een bedrag van € 808.241 onttrokken.

Reserve Bruggen van Hoogheemraadschap Delfland

De reserve is gevormd om het achterstallig onderhoud te dekken van de overgedragen bruggen van en door het Hoogheemraadschap. De reserve is gevormd vanuit het door het Hoogheemraadschap hiervoor betaalde bedrag. In 2017 hebben er geen mutaties plaatsgevonden op deze reserve.

Reserve Fonds Centrum voor de Kunsten

De reserve is gevormd om de totstandkoming van een Westlands Centrum voor de Kunsten in de aanlooperperiode te vergemakkelijken, alsmede de beoogde partners en deelnemers in het Centrum voor de Kunsten te helpen de stap naar deelname te maken. In 2017 is een bedrag van € 8.680 onttrokken ter dekking van de kosten.

Reserve Garantierегeling en risico clusterfinanciering aardwarmte

De reserve is gevormd voor het mogelijk maken van aardwarmteboringen in het Westland. In 2017 hebben er geen mutaties plaatsgevonden op deze reserve. Per 31 december 2017 is het saldo van deze reserve € 700.000. De gemeente stond per 31 december 2017 voor een bedrag van € 450.000 bedrag garant voor lopende aardwarmte initiatieven.

Reserve Waterproblematiek

De reserve is gevormd voor het oplossen van waterproblemen in het Westland. Hiertoe is in 2017 een bedrag van € 200.000 gestort in de reserve. Daarnaast is er een bedrag van € 105.000 retour gestort met betrekking tot de investeringssubsidie Aanleg ecozone Lange Wating. Voor de aanpak van waterproblematiek in 2017 is een bedrag van € 158.439 onttrokken.

Reserve Egalisatie Beheerplannen

De reserve is gevormd ter egalisatie van de met de beheerplannen samenhangende activiteiten. In 2017 is er een bedrag van € 23.000 voor beheerplannen UP ten behoeve van de duurzaamheidsambities Openbare Verlichting.

Reserve Egalisatie vastgoed

De reserve is gevormd ter egalisatie van de opbrengsten van verkoop van vastgoed. In 2017 is een bedrag van € 845.000 toegevoegd aan de reserve. In 2017 is er € 1.500.000 onttrokken en overgeheveld naar de bestemmingsreserve Versterking financiële soliditeit.

Reserve Overdracht eigendom provinciale wegen

De reserve is gevuld met gelden die door de Provincie zijn overgedragen bij de overdracht van voormalige Provinciale wegen. Tot op heden beperkt deze reserve zich tot de overgedragen N465, de Zwartendijk. In 2017 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Stimuleringsregeling Duurzame energie

De reserve is gevormd voor de kosten van uitvoering van de Stimuleringsregeling Duurzame energie. In 2017 is voor de kosten een bedrag onttrokken aan de reserve van € 60.727.

Reserve Riolering

Het doel van de reserve is het bestemmen van efficiency- en aanbestedingsvoordelen van riolering ter dekking van projecten die niet direct onder de rioolheffing gebracht kunnen worden, maar wel in relatie staan met riolering. Deze reserve is in 2015 gevormd op basis van de notitie Riolering van de commissie BBV. In 2017 is € 131.840 onttrokken voor de projecten aansluitstrategie en handhaving.

Reserve Wegen

De reserve is gevormd voor de kosten van de uitvoering van het beheerplan Wegenonderhoud. In 2017 is de bespaarde rente ad € 21.392 van deze voormalige voorziening gestort in de reserve. In 2017 is een bedrag van € 620.000 onttrokken aan de reserve in verband met de in 2017 gemaakte kosten van het wegenonderhoud.

Reserve Faciliterende ontwikkelingen

De reserve is gevormd om de jaarlijkse kosten en opbrengsten van de faciliterende projecten neutraal te laten verlopen. De werkelijke mutaties van deze reserve is afhankelijk van de werkelijke boekingen binnen de faciliterende ontwikkelingen. In 2017 is hierdoor een bedrag van € 51.210 gestort en € 202.840 onttrokken aan de reserve.

Reserve Provisie garantstelling

De reserve is gevormd ter afdekking van risico's in de financiering aan OBWZ en ONW. Het is denkbaar dat op termijn (over enkele jaren, als de risico's van de financiering eventueel lager worden ingeschat), de wens is de reserve ook voor andere beleidsdoeleinden binnen de deelneming in te zetten. Bijvoorbeeld ter verhoging van de kwaliteit van de inrichting van het openbaar groen en speelplekken of ter versnelling en verhoging van het aantal sociale huurwoningen. In 2017 is een bedrag van € 206.096 gestort vanuit het batig saldo van de jaarrekening 2016 en heeft er een storting Safe harbour premies van garantstellingen plaatsgevonden ad € 362.344.

Reserve Kwaliteitsimpulsen projecten

De reserve is gevormd voor specifieke gemeentelijke werkzaamheden die na evaluatie van de convenant afspraken en vervolgens met de beëindiging van de convenant afspraken Westlandse Zoom eind 2014 zijn overeengekomen. Deze bestaan onder andere uit begeleidingskosten, interne en externe gemeentelijke kosten, kosten voor kwalitatieve impulsen en kosten voor het realiseren van groen/blauwe verbindingen tussen de deelprojecten. Met ingang van 1 januari 2017 is de reserve gevormd en is de restant bijdrage van € 1,6 mln. in de reserve gestort. In 2017 is € 58.235 aan genoemde kosten uit de reserve onttrokken.

Reserve Fonds Leefomgeving

Het Leefomgevingsfonds heeft tot doel een extra en blijvende impuls te geven aan de kwaliteit van de leefomgeving in het Westland. Het creëren van een groene omgeving en levendige dorpskernen zijn hierbij de primaire aandachtspunten. Het Leefomgevingsfonds is bedoeld voor het versterken van en het vernieuwen van de bestaande openbare ruimte en niet voor regulier beheer en onderhoud. In 2017 heeft er een storting in deze reserve plaatsgevonden van € 3.750.000 vanuit de reserve Sociaal Domein.

Reserve Duurzaamheidsfonds

Het duurzaamheidsfonds heeft tot doel een bijdrage te leveren aan reconstructie van glastuinbouw (€ 3,25 mln.) en sociale duurzaamheid (€ 0,5 mln.) In 2017 heeft er een storting in deze reserve plaatsgevonden van € 3.750.000 vanuit de reserve Sociaal Domein.

Reserve Noodfonds huisvesting primair onderwijs

De reserve is gevormd om schrijnende gevallen op te kunnen vangen bij tekorten middelen onderhoud huisvesting scholen primair onderwijs. Vanuit het batige saldo van de jaarrekening 2016 is hiertoe een bedrag van € 500.000 in deze reserve gestort. In 2017 hebben zich nog geen schrijnende gevallen voorgedaan.

Reserve Dekking investeringen maatschappelijk nut

De reserve is noodzakelijk voor het administratief verwerken van dekkingen uit diverse reserves ten behoeve van investeringen met een maatschappelijk nut. De inzichtelijkheid in de werkelijke beschikbaarheid van de diverse reserves wordt hiermede bevorderd. Voor de administratieve verwerking is een bedrag van in totaal € 1.624.671 toegevoegd aan de reserve. Onttrokken is in totaal € 981.633. De mutaties volgen op de volgende pagina.

Reserve Dekking investeringen economisch nut

De reserve is noodzakelijk voor het administratief verwerken van dekkingen uit diverse reserves ten behoeve van investeringen met een economisch nut. De inzichtelijkheid in de werkelijke beschikbaarheid van de diverse reserves wordt hiermede bevorderd. Voor de administratieve verwerking is een bedrag van in totaal € 814.000 toegevoegd aan de reserve. Onttrokken is in totaal € 323.420. De mutaties volgen op de volgende pagina.

Mutaties Dekking investeringen maatschappelijk nut	Bedrag	Totaal
<u>* Storting uit Algemene reserve:</u>		
- Horecapleinen 's-Gravenzande en Naaldwijk	400.000	
<u>* Storting uit reserve Bovenwijkse voorzieningen:</u>		
- Oostelijke Randweg	1.000.000	
<u>* Storting uit reserve Centrumplannen:</u>		
- Aanleg rotonde Patijnenburg-Secr.Verhoeffweg	94.671	
<u>* Storting uit investeringsfonds MKB:</u>		
- Aanbrengen geluidscherm Vogelaer	130.000	
Totaal stortingen		1.624.671
<u>* Onttrekkingen:</u>		
- Vrijval dekking Zuidelijke randweg relatie 3 in 1	207.463	
- Waterkering De Lier Centrum	5.191	
- Vermindering dekking Scope uitbreidingen 3 in 1	750.000	
- Inrichting Openbaar gebied Kwintshul	2.610	
- Herinrichting Voorstraat Poeldijk	4.335	
- Aanleg rotonde Patijnenburg-Secr.Verhoeffweg	4.034	
- Horecapleinen	8.000	
Totaal Onttrekkingen		981.633
Mutaties Dekking investeringen economisch nut	Bedrag	Totaal
<u>* Storting uit exploitatie en reserve Sociaal maatschappelijke visie:</u>		
- Inventaris De Leuningjes	814.000	
Subtotaal stortingen		814.000
<u>* Onttrekkingen:</u>		
- Vrijval dekking Implementatie E-dienstverlening	92.146	
- ISW Hoogeland	25.730	
- Aanleg hockeyveld HC Westland	33.495	
- Aanleg kunstgrasveld RKVV Westlandia	39.639	
- Aanleg VIS Riool Vreeburghlaan	3.780	
- Capaciteitsvergroting rioolgemaal De Arend Poeldijk	3.728	
- Capaciteitsvergroting persleiding Poeldijk	7.860	
- Vervangen tribunes Westlandhal	6.615	
- Nieuwbouw Kastanjehof Kwintshul	13.740	
- Aanleg kunstgrasveld Juliana Sportpark	36.580	
- Verburchhof/Gantelhof	4.527	
- Achtsprong uitbreiding gebouw	3.353	
- Ichtus uitbreiding gebouw	4.395	
- Immanuël uitbreiding gebouw	2.745	
- Rioolgemaal en persleiding De Lier Oost	21.087	
- Renovatie vd Kasteelstraat 's-Gravenzande	24.000	
Totaal Onttrekkingen		323.420

3.3.4. Voorzieningen

In het overzicht zijn de voorzieningen verdeeld naar drie hoofdgroepen:

Hoofdgroep 1: Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten en op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.

Hoofdgroep 2: Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren, de onderhoudsregalisatievoorzieningen;

Hoofdgroep 3: Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden en dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, met uitzondering van de voorschotbedragen, die zijn verkregen van de Europese en Nederlandse overheidslichamen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel;

Het verloop van de voorzieningen in het boekjaar 2017 is als volgt:

	Boekwaarde 31-12-2016	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Correctie 01.01.2017	Boekwaarde 31.12.2017
Hoofdgroep 1:						
* Wethouders pensioenen	6.280	440	0	315		6.405
* Wachtgelden wethouders	372	351	0	8		715
* Onderhoud scholen IHP	244	100	39	0		305
* Grondexploitatie	33.344	500	0	2.436		31.408
* Voormalig personeel	596	0	0	311		285
* Stichting Korenmolen	81	0	0	81		0
<i>(sub)totaal hoofdgroep 1</i>	<i>40.917</i>	<i>1.391</i>	<i>39</i>	<i>3.151</i>		<i>39.118</i>
Hoofdgroep 2:						
* Groot onderhoud Zwembaden	1.218	284	0	1.502		0
* Onderhoud Gebouwen	1.904	631	0	159		2.376
<i>(sub)totaal hoofdgroep 2</i>	<i>3.121</i>	<i>915</i>	<i>0</i>	<i>1.661</i>		<i>2.376</i>
Hoofdgroep 3:						
* Gar.reg en risico clusterfin. Aardwarmte	500	0	0	0		500
* Riolerings	9.656	300	0	0		9.956
* Sparen toekomstige vervanging riolerings	0	450	0	0		450
* Onderhoud begraafplaatsen ontv.	213	204	20	0		397
Afkoopsommen						
* Grafrechten	0	322	212	0	4.954	5.064
<i>(sub)totaal hoofdgroep 3</i>	<i>10.369</i>	<i>1.276</i>	<i>231</i>	<i>0</i>	<i>4.954</i>	<i>16.367</i>
Totaal	54.407	3.582	270	4.812	4.954	57.861

Onderstaand per hoofdgroep een toelichting op de omvang en mutaties van de voorzieningen.

Hoofdgroep 1:

Voorziening Wethouders pensioenen

Deze voorziening dient ter dekking van huidige en toekomstige aanspraken op pensioenen van wethouders en voormalig wethouders, aangevuld met aanspraken voor het partnerpensioen van de wethouders en oud-wethouders van zowel de voormalige vijf gemeenten als de gemeente Westland. De voorziening en de jaarlijkse storting daarin wordt periodiek op actuariële basis herrekend. In 2017

heeft er een storting van € 385.315 plaatsgevonden. Verder is in 2017 een bedrag van € 315.390 aan met name uitkeringen wethouder pensioenen onttrokken aan de voorziening.

Voorziening Wachtgelden wethouders

De voorziening dient ter dekking van huidige en toekomstige aanspraken op wachtgelden van wethouders en voormalig wethouders. De omvang van de voorziening is gebaseerd op de totale verplichting die de gemeente heeft op grond van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Wet APPA). Ongeacht de reden van ontslag (vrijwillig of onvrijwillig) is er van rechtswege aanspraak op een APPA-uitkering. In 2017 is op basis van actuariële berekeningen een bedrag van € 341.759 gestort in de voorziening en is er € 7.562 aangewend.

Voorziening Onderhoud scholen IHP

Door middel van jaarlijkse gelijke stortingen kan het Meerjaren onderhoudsplan onderwijsgebouwen uitgevoerd worden. In 2017 is ten laste van de exploitatie een bedrag van € 100.000 gestort in de voorziening. Omdat de laatste aanspraken op bijdragen onderhoud van vóór 2015 niet meer verzilverd zijn in 2017 is een bedrag van € 38.600 vrijgevallen uit de voorziening.

Voorziening Grondexploitatie (PO)

De voorziening is gevormd voor het opvangen van negatieve resultaten bij deelnemingen. In 2017 is een toevoeging geraamd en gestort van € 500.000. In 2017 is een bedrag van € 102.441 onttrokken aan de voorziening voor de kosten verbonden aan de Westlandse Zoom (WZ). Daarnaast is een bedrag van € 300.000 onttrokken voor het bijstorten van de Grex Juliahof. Op grond van geactualiseerde risicoberekeningen is de voorziening verlaagd voor de Westlandse Zoom met € 1.676.440, Juliahof met € 65.500 en het ONW met € 292.387.

Voorziening Voormalig personeel

De voorziening is gevormd voor maatwerkafspraken in het kader van de invulling van de bezuinigingstaakstelling. In 2017 is hiertoe een bedrag van € 311.147 aangewend.

Voorziening Stichting Korenmolen

De voorziening is gevormd ter dekking van een mogelijke kwijtschelding voor het restant van de lening ad € 80.750 verleend aan de Stichting. Dit bedrag is in 2017 aangewend. Voorgesteld wordt deze voorziening af te sluiten.

Hoofdgroep 2:

Voorziening Groot onderhoud zwembaden

Betreft een reservering van middelen ten behoeve van groot onderhoud van zwembaden. In 2017 is ten laste van de exploitatie € 284.496 gereserveerd. In 2017 is een bedrag van € 301.174 ten laste gekomen van de voorziening. Het saldo van de voorziening € 1.200.991 is in 2017 omgezet naar de reserve Zwembaden. Voorgesteld wordt deze voorziening af te sluiten.

Voorziening Onderhoud Gebouwen

Betreft een reservering van middelen ten behoeve van het onderhoud van gebouwen. In 2017 is ten laste van de exploitatie € 631.295 gereserveerd. Voor het onderhoud in 2017 is € 159.179 onttrokken aan de voorziening.

Hoofdgroep 3:

Voorziening Garantierегeling en risico clusterfinanciering aardwarmte

Betreft een voorziening in het kader van de garantierегeling en het risico van de clusterfinanciering bij de aardwarmteboringen. Saldo voorziening per 31 december 2017 is € 500.000. Hiervan staat de gemeente nog voor € 50.000 garant voor lopende aardwarmte initiatieven.

Voorziening Riolering

Voortvloeiend uit de regelgeving (notitie Riolering van de commissie BBV) moeten opbrengsten uit de rioolheffing en bespaarde gelden uit uitgestelde werkzaamheden uitsluitend én blijvend voor het rioleringsdoel worden bestemd en worden ondergebracht in een voorziening. In 2017 is een bedrag van € 299.901 gestort aan de voorziening.

Voorziening sparen toekomstige vervanging riolering

Voor het sparen van toekomstige vervanging van riolering is in 2017 € 450.000 gestort in de voorziening.

Voorziening Onderhoud begraafplaatsen ontv.afkoopsom graven

Betreft een reservering van middelen ten behoeve van het onderhoud van begraafplaatsen. Deze voorziening wordt gevoed door de ontvangen afkoopsommen graven. In 2017 is hiertoe een bedrag gestort in de voorziening van € 203.840. Uit deze voorziening mag slechts het deel dat is ontvangen voor het lopende jaar worden onttrokken. Dit resulteert in een vrijval van € 19.404.

Voorziening Grafrechten

Uit de Vraag en Antwoordenrubriek van de commissie BBV blijkt dat zowel voor de afkoopsommen voor het onderhoud als voor de opbrengst van de verkoop van grafrechten in een voorziening moeten worden gestort. Voor onderhoud moet een voorziening worden gevormd aangezien er een bestedingsverplichting bestaat. De afkoopsommen hebben betrekking op meerdere jaren en moeten daarom worden toegerekend aan de betreffende jaren. In het verlengde hiervan is dit met terugwerkende kracht verwerkt. Hierdoor wordt een bedrag van € 5.275.950 gedoteerd en valt voor het lopende jaar 2017 een bedrag van € 212.175 vrij. Gemeenten hebben aanvullende vragen gesteld over deze uitspraak van de commissie. Mogelijk zal de beantwoording in 2018 nieuw inzicht geven over de verwerking van deze voorziening.

Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

De onderverdeling van de in de balans opgenomen vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar is als volgt:

	Boekwaarde per 31-12-2017	Boekwaarde per 31-12-2016
Obligatieleningen	0	0
Onderhandse leningen		
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	336.359	336.728
- binnenlandse bedrijven	0	0
- openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	0	0
- overige binnenlandse sectoren	0	0
- buitenlandse instellingen	0	0
	336.359	336.728
Door derden belegde gelden	0	0
Waarborgsommen	456	313
Verplichtingen uit hoofde van financial leaseovereenkomsten	0	0
Totaal	336.815	337.041

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar over het jaar 2017:

	Saldo 31-12-2016	Vermeerde- ringen	Aflossingen	Saldo 31-12-2017	Rente
* Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	336.728	35.945	36.314	336.359	7.626
* Waarborgsommen	313	283	140	456	0
Totaal	337.041	36.228	36.454	336.815	7.626

Binnenlandse banken en overige financiële instellingen

De gemeente heeft in het kader van totaalfinanciering (het saldo van de totale betalingen minus totale ontvangsten) in 2017 twee nieuwe leningen afgesloten van in totaal € 35,9 mln. Er is in 2017 voor € 36,3 mln. op de leningen afgelost.

Voor een nadere toelichting op de portefeuille langlopende leningen wordt verwezen naar de paragraaf Financiering.

3.3.5. Vlottende passiva

Onder de vlottende passiva zijn opgenomen:

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2016
Netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar	40.152	28.354
Overlopende passiva	38.125	16.026
Totaal	78.277	44.380

Netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De in de balans opgenomen kortlopende schulden kunnen als volgt gespecificeerd worden:

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2016
Banksaldi	13.146	4.536
Overige schulden	27.006	23.818
Totaal	40.152	28.354

Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2016
- Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.	9.680	9.562
- De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van:		
- Het Rijk	78	80
- Overige Nederlandse overheidslichamen	7.659	4.946
Subtotaal	7.737	5.026
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	20.708	1.438
Totaal	38.125	16.026

De in de balans opgenomen van Het Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Saldo 31-12-2016	Ontvangen bedragen	Vrijgevalen bedragen of de terug- betalingen	Saldo 31.12.2017
* Onderwijsachterstandenbeleid	76	0	76	0
* Uitkoopregeling hoogspanningswon.	0	74	0	74
* Geveelmaatregelen woningen	4	0	0	4
Subtotaal Rijk	80	74	76	78
* Uitkering kwalificatieplicht	47	34	47	34
* ISV 3 Geluid	1.632	0	27	1.605
* Geluidsanering ISV II 2005-2008	843	0	0	843
* ISV Bodem	16	0	0	16
* Herstruct., modernisering glastuinbouw	0	3.800	0	3.800
* ISV 3	1.601	0	867	734
* Gebiedsontwikkeling Poelzone	685	0	58	627
* Subsidie Zwerfafval	123	0	123	0
Subtotaal overige Nederlandse overheidslichamen	4.946	3.834	1.122	7.659
Totaal	5.026	3.908	1.198	7.737

3.3.6. Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Claims en geschillen

Er bestaat een risico dat leveranciers als gevolg van niet naleving van wet- en regelgeving door de gemeente claims indienen. Tevens bestaat het risico dat partijen claims indienen als gevolg van besluitvorming of het uitblijven van besluitvorming door de gemeente. Op dit moment zijn eventuele claims naar aanleiding hiervan niet bekend bij de gemeente.

Waarborgen en garanties

Het in de balans opgenomen bedrag voor door de gemeente Westland verstrekte waarborgen kan als volgt naar de aard van de geldlening gespecificeerd worden:

	1-1-2017			2017		31-12-2017		
	Garantstelling incl. opnameruimte	Onbenutte opname ruimte	Garantstelling excl onbenutte opnameruimte	Garantstelling toevoeging	Garantstelling verlaging (aflossing)	Garantstelling incl. opnameruimte	Onbenutte opname ruimte	Garantstelling excl onbenutte opnameruimte
bedragen x € 1000								
Totaal direct	136.912	12.344	124.568	7.084	8.923	135.074	22.248	112.825
Totaal indirect	208.328	-	208.328	22.100	18.343	212.085	-	212.085
Totaal	345.240	12.344	332.896	29.184	27.266	347.159	22.248	324.910

In de beginbalans van dit dienstjaar zijn enkele correcties gemaakt op de directe garantstellingen. Hierdoor sluit de beginstand op 1 januari 2017 niet aan met de eindstand van de jaarrekening 2016. In de jaarrekening 2016 waren de opgenomen gelden uit hoofde van debetstand in rekening courant als onderdeel van door de gemeente gegarandeerde kredietfaciliteiten van OBWZ en ONW niet zichtbaar in de cijfers. De lange schulden als onderdeel van deze faciliteiten waren wel zichtbaar. Omdat de gemeente ook garant staat voor de debetstand in rekening courant is dit per 1 januari 2017 gecorrigeerd. De direct gegarandeerde geldleningen zijn daardoor € 31 mln. hoger dan in jaarrekening 2016 gepresenteerd. Gezien het 'niet uit de balans blijvende verplichtingen' betreft heeft de correctie geen financiële impact. Hiernaast vond per saldo voor € 0,2 mln. plaats aan kleine correcties.

Er is voor gekozen om expliciet inzichtelijk te maken in hoeverre gegarandeerde kredietfaciliteiten worden benut, omdat dit toegevoegde waarde biedt bij het op waarde schatten van de omvang van de daadwerkelijke omvang van de garantstellingen. Uit bovenstaande tabel blijkt dat van de € 135,2 mln. aan directe garanties voor een bedrag van € 22,2 mln. uit gegarandeerde kredietfaciliteiten niet is benut. Feitelijk stond de gemeente garant op 31 december 2017 voor een bedrag van € 113,0 mln. (directe garantstellingen). Eind 2017 stond de gemeente als achtervang garant voor € 212,1 mln. voor door het WSW gegarandeerde leningen van woningcorporaties.

Naast reguliere mutaties in garanties waren er in 2017 de volgende toevoegingen:

- Sportpark Maasdijk: € 50.000 t.b.v. renovatie kleedkamers;
- Tuinbouw Waterzuivering De Vlot: € 704.000 ten behoeve van installatie voor verbetering waterkwaliteit;

Overzicht gewaarborgde geldleningen Westland

Direct/ Indirect	Branche	Naam rechtspersoon	Oorspronkelijke hoofdsom	Bedrag Gemeente 31-12-2016	Correctie 1-1-2017	1-1-2017		Per centage borgstelling	Garantstelling incl. op- nameruin
						Bedrag Gemeente na correctie 31-12-2016	Bedrag Totaal 31-12-2017		
Indirect	Woningcoop	Stichting Arcade mens en wonen	287.088.000	131.111.500	-	131.111.500	271.267.000	50%	135.633.500
		Stichting Vestla	81.149.900	39.566.500	-	39.566.500	70.403.000	50%	35.201.500
		Stichting Wonen Wateringen	82.500.000	37.650.000	-	37.650.000	82.500.000	50%	41.250.000
		Totaal Indirect	450.705.000	208.328.000	-	208.328.000	424.170.000		212.085.000
Direct	Kinderopvang	's-Gravenzandse Kinderopvang Stichting	1.833.609	417.479	-	417.479	588.089	64%	375.731
		Stichting Kinderdagverblijf Tik-Tak	500.000	120.000	-	120.000	100.000	100%	100.000
		Stichting Kwest	3.600.000	2.052.002	-	2.052.002	1.908.002	100%	1.908.002
		Pers. Hypotheek Hypotheekfonds voor overheidspersoneel B.V.	531.598	57.755	-	57.755	57.755	100%	57.755
	Sport	's-Gravenboules (Jeu de Boules Vereniging)	181.512	65.344	-	65.344	58.084	100%	58.084
		Schietvereniging Generaal Snijders	74.874	18.469	-	18.469	-	0%	-
		Sport Vereniging Honsalersdijk	383.513	118.076	-14.360	103.716	89.011	100%	89.011
		Sportschieting Verburch	1.788.972	891.558	-	891.558	809.522	100%	809.522
		Stichting Atletieksupport Westland	410.000	123.542	-	123.542	117.080	84%	98.646
		Stichting Beheer en Exploitatie Sportaccommodatie Qul	640.000	588.097	-	588.097	558.501	100%	558.501
		Stichting Beheer Sportpark De Zweth	450.000	360.000	-	360.000	345.000	100%	345.000
		Stichting Beheer Tennispark 's-Gravenzande	340.000	244.462	-	244.462	235.023	100%	235.023
		Stichting Juliana Sportpark	860.000	577.299	-	577.299	546.665	100%	546.665
		Stichting Schietportaccommodatie Monster	135.000	122.400	-	122.400	117.000	100%	117.000
		Stichting Scouting 's-Gravenzande	13.613	1.134	-	1.134	681	100%	681
		Stichting Sportaccommodatie Hockeyvereniging Weste	328.950	222.628	-	222.628	234.229	90%	210.168
		Stichting Sporthal Maasdijk	433.402	253.712	-	253.712	237.447	100%	237.447
		Stichting Sporthal Naaldwijk	1.061.341	1.245.710	-	1.245.710	1.178.008	100%	1.178.008
		Stichting Sportpark Maasdijk en VV Maasdijk	100.000	-	-	-	100.000	50%	50.000
		Stichting Sportpark Polanen	425.000	336.736	-	336.736	326.168	100%	326.168
		Stichting SportWat	339.957	34.203	-	34.203	24.773	100%	24.773
		Stichting Tennisparadijs Monster en MLTV-90	60.000	-	-	-	-	0%	-
		Stichting Vasgoed Accommodatie Velo	3.450.000	2.382.417	-	2.382.417	2.614.282	88%	2.304.254
		Stichting Westlandse Gymnastiekverenigingen (SWGv)	300.000	140.000	-18.032	121.968	101.640	110%	111.804
		Voetbalvereniging Maasdijk	100.000	42.792	-	42.792	38.127	100%	38.127
	Woningcoop	Stichting Arcade mens en wonen	12.070.554	4.087.554	-	4.087.554	3.473.478	100%	3.473.478
		Stichting Wonen Wateringen	19.408.900	15.500.474	-	15.500.474	8.782.746	100%	8.782.747
	Zorginstelling	Paljnenburg B.V.	5.195.000	3.672.500	-	3.672.500	3.502.500	100%	3.502.500
		Stichting Careyn	2.722.681	778.572	-	778.572	642.169	100%	642.169
		Stichting Huisvesting in nieuw Ter Heljde "HlnT"	956.000	756.000	-	756.000	756.000	100%	756.000
		Stichting Zorginstellingen Pieter van Foreest	4.806.440	1.582.314	-	1.582.314	1.394.069	100%	1.394.069
	Volkshuis v.	Coöperatieve Tuinbouw Water Zuivering De Mot U.A. (C.	880.000	-	-	-	875.111	61%	530.089
		HVC	26.714.415	26.544.269	240.883	26.784.952	26.784.952	100%	26.784.952
		OBWZ Ontwikkelingsbedrijf Westlandse Zoom CV	46.600.000	10.000.000	13.300.000	23.300.000	46.600.000	50%	23.300.000
		ONW Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland	37.500.000	20.000.000	17.500.000	37.500.000	37.500.000	100%	37.500.000
		Trias Westland	6.500.000	-	-	-	6.500.000	100%	6.500.000
	Onderwijs	Stichting Greenport Hof Campus (Lentz)	13.000.000	12.566.667	-	12.566.667	12.133.333	100%	12.133.333
Totaal Direct			197.160.531	105.904.153	31.068.291	136.912.444	150.323.433		135.073.702
Eindtotaal			647.865.531	314.232.153	31.068.291	345.240.444	583.493.433		347.158.702

"In 2017 zijn er geen betalingen verricht uit hoofde van aanspraken op de verleende borg- en garantstellingen."

Langlopende financiële verplichtingen

De gemeente is voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijken, financiële verplichtingen en rechten (negatieve bedragen). Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste van deze verplichtingen vanaf € 50.000:

Omschrijving	Leverancier	Looptijd	Bedrag per jaar
Nieuwbouw gemeentehuizen	Consortium De Groene Schakel	2017-2042	€ 3.700.000
Onderhoud BCT software	BCT B.V.	Doorlopend	€ 58.000
Melodies Classic assurance div. software	Centric Netherlands B.V.	2016-2019	€ 461.000
Melodies Upgrade Protection div. software	Centric Netherlands B.V.	2016-2020	€ 186.000
ESA contract Microsoft	Comsoft	2017-2020	€ 177.000
Kosten netwerk verbindingen	KPN B.V.	2016-2022	€ 143.000
Kosten Mobiele telefonie	KPN B.V.	2017-2020	€ 98.600
Onderhoud Oracle	Oracle Nederland B.V.	Doorlopend	€ 51.000
Kosten SIM-diensten Mid-office	SIMgroep	Doorlopend	€ 75.000
SquitXO	Roxit B.V.	Doorlopend	€ 58.000
ICT Dienstverlening	Leidschendam-Voorburg	2013-2018	-/- € 1.227.871
ICT Dienstverlening	Midden-Delfland	2016-2020	-/- € 262.610
ICT Dienstverlening SKT	Westland	2017-onbepaald	-/- € 445.000
Brandverzekering	Raetsheren van Orden	2017-2019	€ 314.682
Eigendommenverzekering	Raetsheren van Orden	2017-2018	€ 199.354
CAR-verzekering	Raetsheren van Orden	2017-2019	€ 53.543
Aansprakelijkheidsverzekering	Melior Verzekeringen	2016-2018	€ 225.150
Arbodienstverlening	Tredin B.V.	2018-2019	€ 70.000
Accountantscontrole jaarrekening	Verstegen Accountants en Adviseurs (van 15 juli tot 15 juli)	2016-2019	€ 90.933
Dienstverleningsovereenkomst	Erfgoed Delft	2012-2018	€ 118.000
Archeologie			
Buurtpreventie	Buurtpreventieteams (10 teams) Westland	Onbepaald	€ 100.000
Strandveiligheid	Reddingsbrigade Monster	Onbepaald	€ 122.500
Strandveiligheid	Reddingsbrigade 's-Gravenzande	Onbepaald	€ 122.500
Leerlingenvervoer	Taxi de Roo/DVG transport	2017-2020	ca. € 900.000
Huur Werkplein	Patijnenburg	2010-2020	€ 405.000
Huur Professor Holwerdalaan	Lentiz Onderwijsgroep	Onbepaald	€ 203.400
Hulpmiddelen WMO	Meyra Retail & Services bv	2016-2018 met optie verlenging max. 2 maal 12 maanden	€ 1.400.000
Dienstverleningsovereenkomst WMO	Delphi	2018	€ 181.000
Exploitatie-overeenkomst	Optisport	2018-2020	2018: € 723.202 2019: € 704.202 2020: € 699.202 Totaal bijdrage over drie jaar € 2.126.606

De Westlandse Zoom

Er zijn drie percelen waarvan de koopovereenkomsten zijn getekend en de verplichtingen na 2017 doorlopen. De percelen zijn om aangekocht ten behoeve van het project De Westlandse Zoom. In totaal gaat het om een verplichting van € 2,5 mln.

Juliahof V.O.F.

Bij de grondverkopen aan Juliahof V.O.F., is uitstel van betaling verleend voor het aandeel van de grondkosten en de kosten aanleg openbaar gebied dat onderdeel is van de koopsom. Per 31 december 2017 bedraagt de uitgestelde betaling € 11.493.185. De gemeente Westland is per 31 december 2017 aan de V.O.F. Juliahof een koopprijs voor het nog te leveren openbaar gebied verschuldigd voor een bedrag van ad € 11.493.185. Deze methode van verwerking met de uitgestelde betaling is in de SOK opgenomen. Omdat hier sprake is van een zgn. kasrondje, waardoor de boeking per saldo neutraal verloopt, wordt deze gerapporteerd onder het onderdeel niet uit de balans blijken rechten en verplichtingen.

Jaarrekening OBWZ 2017 C.V.

Ingevolge artikel 15.2 van de op 10 maart 2014 afgesloten Samenwerkingsovereenkomst heeft het Ontwikkelingsbedrijf de Westlandse Zoom C.V. zich verplicht om medewerking te verlenen aan de jaarlijkse levering van gronden door de Gemeente met een minimale waarde van € 5,0 mln. Tot en met 2017 is aan deze verplichting voldaan.

Invoering Vpb

Met ingang van 1 januari 2016 is de "Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen" in werking getreden. Met de inwerkingtreding van deze wet worden overheden in beginsel vennootschapsbelastingplichtig, voor zover zij een onderneming drijven. De belastingplicht is van toepassing voor boekjaren vanaf 1 januari 2016.

De gemeente heeft, hierin extern bijgestaan, geïnventariseerd welke activiteiten voor mogelijke heffing van vennootschapsbelasting in aanmerking komen. Deze inventarisatie is gebaseerd op intern onderzoek op basis van wetsuitlegging door VNG, Ministerie van Financiën en Belastingdienst. Specifieke aandacht is geweest voor de portefeuille van de taakvelden Grondbedrijf en Vastgoed. De voorlopige conclusie is dat het Grondbedrijf Vpb-plichtig is en Vastgoed niet. De voorlopige verwachting over het jaar 2017 is dat er nog geen vennootschapsbelasting betaald hoeft te worden. De Belastingdienst heeft nog geen definitief standpunt ingenomen. Er vindt overleg met de Belastingdienst plaats over de uitgangspunten voor het vaststellen van de openingsbalans en het bepalen van het ondernemingsresultaat. De fiscale positie over 2017 kan derhalve nog afwijken. In de balans zijn als gevolg hiervan nog geen vorderingen en/of schulden opgenomen.

3.4. Overzicht van baten en lasten over begrotingsjaar 2017 (x € 1.000)

	Raming begrotingsjaar vóór wijziging			Raming begrotingsjaar ná wijziging			Realisatie begrotingsjaar		
Omschrijving programma	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Programma A Economische en Ruimtelijke ontwikkeling	32.771	47.240	14.469	43.444	62.793	19.350	29.530	34.542	5.013
Programma B Sterke Samenleving	1.481	29.851	28.369	2.245	33.747	31.502	2.564	28.157	25.593
Programma C Ondersteuning, zorg en participatie	18.732	73.937	55.205	19.712	76.381	56.669	23.344	81.819	58.476
Programma E Fysieke leefomgeving	4.356	37.070	32.714	4.627	36.546	31.920	5.906	37.390	31.484
Programma F Dienstverlening en Belastingen	24.179	13.323	-10.856	24.627	14.849	-9.779	19.413	15.477	-3.936
Programma G Bestuur en veiligheid	802	17.895	17.092	973	18.906	17.932	559	18.791	18.232
Algemene dekkingsmiddelen:									
Lokale heffingen	27.041	0	-27.041	27.064	0	-27.064	27.068	174	-26.913
Algemene uitkeringen	113.102	0	-113.102	115.609	0	-115.609	115.720	0	-115.720
Dividend	12.972	0	-12.972	13.336	0	-13.336	13.068	0	-13.068
Saldo Financieringsfunctie	8.553	3.626	-4.927	6.290	-248	-6.538	6.735	99	-6.636
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	670	670	0	1.255	1.255	10	-109	-119
Subtotaal Algemene dekkingsmiddelen	161.668	4.296	-157.371	162.300	1.007	-161.293	162.621	165	-162.456
Gerealiseerde kosten overhead	1.688	30.978	29.291	4.877	35.657	30.780	2.739	29.888	27.149
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	245.678	254.591	8.913	262.805	279.886	17.081	246.675	246.230	-445
Toevoeging/onttrekking aan reserves:									
Programma A Economische en Ruimtelijke ontwikkeling	5.375	2.300	-3.075	12.989	6.165	-6.824	6.994	5.183	-1.812
Programma B Sterke Samenleving	2.931	618	-2.312	5.373	618	-4.755	2.500	1.707	-792
Programma C Ondersteuning, zorg en participatie	373	0	-373	1.696	0	-1.696	5.153	1.245	-3.907
Programma E Fysieke leefomgeving	1.328	0	-1.328	1.428	105	-1.323	1.213	105	-1.108
Programma F Dienstverlening en Belastingen	512	0	-512	1.135	0	-1.135	1.232	0	-1.232
Programma G Bestuur en veiligheid	107	0	-107	535	1.039	504	309	1.039	730
Programma H Algemene Dekkingsmiddelen	12.944	11.739	-1.206	42.831	40.978	-1.853	40.376	40.381	5
Subtotaal mutaties reserves	23.570	14.657	-8.913	65.986	48.905	-17.081	57.776	49.660	-8.115
Gerealiseerde resultaat	269.248	269.248	0	328.791	328.791	0	304.451	295.890	-8.561

3.5. Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Voor de analyse van de afwijkingen tussen de begroting na wijziging en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening wordt verwezen naar de programmaverantwoording. Deze analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

3.5.1. Onvoorziene baten en lasten

De post onvoorzien is voor 2017 in totaal geraamd op € 100.000. Hiervan is in 2017 geen gebruik gemaakt. Dit valt vrij ten gunste van de algemene middelen.

3.5.2. Overzicht van incidentele baten en lasten

De gemeenten zijn verplicht om de omvang van de incidentele baten en lasten zichtbaar te maken in de programmabegroting en –rekening. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is vooral van belang om zicht te krijgen op de financiële positie van de gemeente. Indien de structurele lasten worden gedekt door de structurele baten is er sprake van “materieel” begrotingsevenwicht.

Ook moeten gemeenten de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves opnemen in de programmabegroting en –rekening. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings)reserve gedurende een periode van minimaal 3 jaar met als doel het dekken van structurele lasten.

Hieronder volgt het overzicht van de werkelijke incidentele baten en lasten op programmaniveau (conform art. 28, lid c) en een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Posten kleiner dan € 100.000 zijn gegroepeerd per programma.

bedragen x € 1.000

Incidentele baten			Incidentele lasten		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			Groene sportvelden – algemeen	130	130
Startersleningen	668	284	Startersleningen	391	383
			Uitvoeringsplan Vastgoedbeleid	150	140
			Inventarisatie asbest gebouwen	106	56
Sand Ambachtstraat 146	346	348	Sand Ambachtstraat 146	250	213
			Sloop Stokdijkkade 2	600	314
Bedrijfspan Zuidweg 38	819	820	Bedrijfspan Zuidweg 38	661	666
			Bodemverontreiniging Zuidgeestlaan 2	460	0
			Implementatie BGT	164	57
			Investeringsagenda MKB	515	163
Nieuwe bedrijvigheid / incentives bedrijven	45	0	Nieuwe bedrijvigheid / incentives bedrijven	627	379
			Coalitie HOT	125	37
			Westland Agenda 2	666	135
Bio Boost	200	237	Bio Boost	200	214
			Bio Base Westland	153	76

Incidentele baten			Incidentele lasten		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			Studies warmterotondes	237	127
			Duurzame energie (subs)	133	61
ISV 3 Geluid	280	27	ISV 3 Geluid	280	27
			Aanpak waterproblematiek	323	133
			Invoering omgevingswet	340	44
Uitkoopregeling Zwethlaan 44a	395	360	Uitkoopregeling Zwethlaan 44a	395	360
			Volkshuisvesting	298	6
			Sociale duurzaamheid	500	0
			Verplaatsing woningen (subs)	1.625	0
Overige incidentele baten programma A	123	132	Overige incidentele lasten programma A	969	653
Totaal programma A	2.876	2.208	Totaal programma A	10.298	4.374
			Statushouders en asielzoekers	1.043	539
			Programma Organisatie-monitoring en – verantwoordiging	393	32
Overige incidentele baten programma B	0	102	Overige incidentele lasten programma B	4.272	1.806
Totaal programma B	0	102	Totaal programma B	5.758	2.384
Jeugdwerkloosheid	69	0	Jeugdwerkloosheid	127	5
			Re-integratie	350	350
			Van denken naar doen	572	58
			Centrum voor jeugd en gezin	150	32
			Extra capaciteit inkomen	55	230
			Huishoudelijke hulp	0	127
Overige incidentele baten programma C	0	0	Overige incidentele lasten programma C	93	73
Totaal programma C	69	0	Totaal programma C	1.347	875
Schades voor verzekeringen	87	112	Schades voor verzekeringen	97	132
			Beheerplan wegen	620	691
			Grondwateronderzoek de Lier	250	280
			Project gladde plateaus	160	149
			Calamiteiten wegen, straten en pleinen	71	113
			Verrekening riolering	444	750
			Aansluitstrategie	137	132
Overige incidentele baten programma E	48	84	Overige incidentele lasten programma E	267	227
Totaal programma E	135	196	Totaal programma E	2.046	2.474
Overige incidentele baten programma F	0	0	Overige incidentele lasten programma F	88	80
Totaal programma F	0	0	Totaal programma F	88	80
Asbestverwijdering na brand Wateringen	0	-800	Asbestverwijdering na brand Wateringen	0	47
			Ruimte voor de glastuinbouw	450	176
			Handhaving	149	141

Incidentele baten			Incidentele lasten		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			glastuinbouwgebied		
Liquidatie Stadsgewest Haaglanden	0	245			
			Bijdrage Innovation Quarter	100	101
Overige incidentele baten programma G	0	0	Overige incidentele lasten programma G	153	166
Totaal programma G	0	-555	Totaal programma G	852	631
			Ontwikkelingstraject management en beleidsadviseurs	170	0
Verkoop gemeentewerf 's-Gravenzande	1.894	5	Verkoop gemeentewerf 's-Gravenzande	660	611
Frictiebudget herplaatsingskandidaten	150	212	Frictiebudget herplaatsingskandidaten	938	876
			Masterplan Digitalisering	1.186	697
			BICC	530	9
Safe harbour premie	673	476	Safe harbour premie	186	114
			Procesgericht werken	153	154
Overige incidentele baten programma H	79	92	Overige incidentele lasten programma H	35	123
Totaal programma H	2.796	785	Totaal programma H	3.856	2.584
Totaal incidentele baten	5.876	2.736	Totaal incidentele lasten	24.247	13.403

bedragen x € 1.000

Incidentele onttrekkingen reserves			Incidentele stortingen reserves		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
Dekking investeringen maatschappelijk nut	1.007	982			
Overige incidentele onttrekkingen	8.735	2.509	Overige incidentele stortingen	8	65
Totaal incidentele onttrekkingen	9.742	3.491	Totaal incidentele stortingen	8	65

bedragen x € 1.000

Structurele onttrekkingen reserves			Structurele stortingen reserves		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
Dekking investeringen economisch nut	323	323			
Diverse kosten startersleningen	391	383	Diverse opbrengsten startersleningen	668	284
Totaal structurele onttrekkingen	714	706	Totaal structurele stortingen	668	284

3.5.3. Dividenden

De dividenden staan verantwoord onder de Algemene dekkingsmiddelen. In 2017 is € 13,07 mln. aan dividenden verantwoord.

3.5.4. Overhead

Een overzicht van de overhead is verantwoord onder de onder de Algemene dekkingsmiddelen.

3.5.5. Wet Normering Topinkomens (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op gemeente Westland van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2017 voor Gemeente Westland is € 181.000 (2016 € 179.000). Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband. Voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking geldt met ingang van 1 januari 2017 voor de eerste 12 kalendermaanden een afwijkende normering, zowel voor de duur van de opdracht als voor het uurtarief.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen, gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling.

bedragen x € 1	M. van Beek	A.P.M.A.F. Bergmans	N. Broekema
Functiegegevens	Secretaris	Griffier	Gewezen Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/09 – 31/12	-
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0	-
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	Ja
(Fictieve) dienstbetrekking?	nee	Nee	-
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 155.313	€ 31.416	€ 6.273
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.565	€ 4.862	€ 0
<i>Subtotaal</i>	€ 172.878	€ 36.278	€ 6.273
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 181.000	€ 60.499	Niet genormeerd
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totaal bezoldiging	€ 172.878	€ 36.278	€ 6.273

Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 - 31/12	01/01 – 17/11
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	136.103	63.838
Beloningen betaalbaar op termijn	15.143	8.674
Totaal bezoldiging 2016	151.246	72.512

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met dienstbetrekking die in 2017 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2017 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

Bijlage: bezoldigingsmaxima 2017 (in €)

Algemene WNT-maximum:

	2017	Voorzitter Raad van Toezicht (15%)	Leden Raad van Toezicht (10%)
WNT-maximum	181.000	27.150	18.100

3.5.6. Begrotingsrechtmatigheid

De accountant oordeelt over zowel de getrouwheid van de jaarstukken als over de rechtmatigheid van de bestedingen. De accountant baseert zijn controleactiviteiten mede op het op 23 januari 2018 door uw raad vastgestelde controleprotocol. Hierin is ook invulling gegeven aan het begrotingscriterium in het kader van begrotingsrechtmatigheid.

Het begrotingscriterium wordt als volgt gedefinieerd:

“Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma’s. In de begroting zijn de maxima voor de lasten vermeld die door de raad zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag, alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.”

Het geldende normenkader, zoals opgenomen in het controleprotocol, bestaat uit 11 uitgangspunten ter toetsing bij afwijkingen.

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium wordt getoetst of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd.

Rechtmatigheidsaspecten afwijkingen programmarekening 2017

Tijdens het samenstellen van de jaarrekening is geconstateerd dat er op de volgende programma’s sprake is van twee overschrijdingen van het geautoriseerde programmatotaal (incl. reservemutaties), die meetellen voor het oordeel over begrotingsrechtmatigheid.

C Ondersteuning Zorg en Participatie

Overschrijding van het geautoriseerde programmatotaal (incl. reservemutaties) bedraagt € 6.684.056.

Per saldo is op het onderdeel Ondersteuning sprake van een overschrijding (aan de uitgavenkant) van € 5.625.000. Deze overschrijding wordt geheel veroorzaakt door een nadelig saldo op de Jeugdzorg maar wordt ook voor een bedrag van € 2.551.000 gecompenseerd door een correctie over voorgaande jaren aan de inkomstenkant. Het verschil wordt daarnaast gedekt door een hogere onttrekking aan de reserves (als zogenoemde open-einde-regeling). De conclusie is dat deze overschrijding deels wordt gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten en dat er deels sprake is van een kostenoverschrijding bij een open-einde-regeling. Op grond van het normenkader begrotingsrechtmatigheid tellen deze overschrijdingen niet mee voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid.

De overschrijding op dit programma is daarnaast voor een deel ontstaan door de niet-geraamde storting in de reserve Sociaal Domein € 1.245.000 van het voordelig saldo op een deel van dit programma (onderdelen Toegang en Toeleiding en Financiële zelfredzaamheid). Voor de reserve Sociaal Domein geldt dat de raad deze heeft aangemerkt als een reserve die samenhangt met een open-einde-regeling. De raad heeft hiervoor bepaald dat overschotten of tekorten in een bepaald jaar direct verrekend dienen te worden met de betreffende reserve. Er is derhalve geen sprake van een onrechtmatigheid.

E Fysieke ruimte

Overschrijding van het geautoriseerde programmatotaal (incl. reservemutaties) bedraagt € 843.669

Voor een bedrag van ca. € 485.000 hangt de overschrijding op de uitgaven van dit programma samen met een herziening van de kostenverdeling als gevolg van nadere regelgeving vanuit de commissie BBV op dit gebied. Er is hierbij alleen sprake van een verschuiving van lasten tussen de programma's en niet van meerkosten voor de gemeente. Op het moment van opstellen van de ProRap was de strikte interpretatie van de commissie BBV onvoldoende uitgekristalliseerd. (Begin april 2018 heeft de portefeuillehouder Financiën de leden van de commissie EFO schriftelijk geïnformeerd over de ontwikkelingen in de regelgeving ten aanzien van de jaarrekening 2017.) Er is derhalve sprake van een kostenoverschrijding die past binnen het bestaande beleid en die ook niet in de laatste ProRap verwerkt had kunnen worden. Hiermee is er formeel sprake van een onrechtmatigheid, die evenwel niet meetelt voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid.

Daarnaast is op dit programma sprake van extra onderhoudskosten van ca. € 170.000 in de openbare ruimte als gevolg van onvoorziene weersomstandigheden vanaf september 2017. Ook hier is sprake van een kostenoverschrijding die past binnen het bestaande beleid en die ook niet in de laatste ProRap verwerkt had kunnen worden. Hiermee is er formeel sprake van een onrechtmatigheid, die evenwel niet meetelt voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid.

Tenslotte is er voor een bedrag van € 168.000 meer onderhoud gepleegd aan het onderhoud van wegen en bomen om aan de kwaliteitsniveaus van de beheerplannen te voldoen. Hiervan kan niet aannemelijk worden gemaakt dat dit niet voorzien had kunnen worden ten tijde van het opstellen van de ProRap, zodat er op dit punt sprake is van een begrotingsonrechtmatigheid meetellend voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid.

F Dienstverlening en belastingen

Overschrijding van het geautoriseerde programmatotaal (incl. reservemutaties) bedraagt € 628.636

Voor een bedrag van ca. € 470.000 hangt de overschrijding op de uitgaven van dit programma samen met een herziening van de kostenverdeling als gevolg van nadere regelgeving vanuit de commissie BBV op dit gebied. Er is hierbij alleen sprake van een verschuiving van lasten tussen de programma's en niet van meerkosten voor de gemeente. Op het moment van opstellen van de ProRap was de strikte interpretatie van de commissie BBV onvoldoende uitgekristalliseerd. Er is derhalve sprake van een kostenoverschrijding die past binnen het bestaande beleid en die ook niet in de laatste ProRap verwerkt had kunnen worden. Hiermee is er formeel sprake van een onrechtmatigheid, die evenwel niet meetelt voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid.

Voor een bedrag van € 125.000 is bij de afvalinzameling sprake van een nadeel als gevolg van de stijging van prijzen voor de verwerking van grondstofstromen (€ 75.000) en verbrandingskosten als gevolg van een toename van het aantal huishoudens (€ 50.000). Hier staat tegenover dat deze kostenoverschrijdingen voor een bedrag van € 67.000 worden gecompenseerd door direct gerelateerde inkomsten (meeropbrengst deelstromen). Voor een bedrag van € 58.000 kan niet aannemelijk worden gemaakt dat dit niet voorzien had kunnen worden ten tijde van het opstellen van de ProRap, zodat er op dit punt sprake is van een begrotingsonrechtmatigheid meetellend voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid.

Rechtmatigheidsaspecten afwijkingen investeringen 2017

Ultimo 2017 is er sprake van één overschrijding op investeringen. Conform artikel 7 lid 3 (Financiële verordening Gemeente Westland 2017) en bepaling 10 van Bijlage 2 bij het controleprotocol 2017 (Normenkader begrotingsrechtmatigheid) dienen afwijkingen groter dan € 100.000 te worden toegelicht. Onderstaand volgt een nadere uiteenzetting over een post die hieronder valt.

Ten aanzien van de (restant)kredieten met een negatief saldo ultimo 2017 (> € 100.000) wordt het volgende vermeld:

1. Vervangen administratieve werkstations € 185.253

In april 2017 heeft er een actualisatie plaatsgevonden van de beschikbare kredieten voor ICT-voorzieningen. Daarbij was er o.a. sprake van kredieten voor grafische en administratieve werkstations. In 2017 zijn de grafische werkstations echter vervangen door normale administratieve werkstations. De software bepaalt nl. of een werkstation grafisch te gebruiken is. Er bestaat dus feitelijk geen onderscheid meer tussen grafische en administratieve werkstations. Echter, vanwege de afwijkende afschrijvingstermijn van de grafische werkstations konden de kosten niet verdeeld worden over beide kredieten, waardoor er op het krediet vervanging administratieve werkstations sprake is van een overschrijding en op het krediet vervanging grafische werkstations van een onderschrijding. Materieel dienen deze 2 kredieten gezien het vorenstaande in samenhang gezien moeten worden, temeer daar deze als één voorstel integraal door de raad zijn vastgesteld. Hiermee is er geen sprake van een onrechtmatigheid.

Samenvattend

Er is op de volgende onderdelen sprake van onrechtmatigheden, meetellend voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid:

Programma E	€	168.000
Programma F		<u>58.000</u>
Totaal	€	226.000

3.6. Single information, single audit (SiSa)

In deze bijlage is de verantwoording opgenomen over de specifieke regelingen die onder het SiSa-principe vallen. Deze bijlage maakt formeel onderdeel uit van de jaarrekening 2017. De bestuurlijke informatie is verwerkt in de programma's.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking siSa - d.d. 10 januari 2018

OCW	D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2013 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voorschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)		
		Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017						
		Gemeenten						
			Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04		
			€ 1.047.310	€ 127.829	€ 0	€ 75.782		
		Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen		Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 05	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 07	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 08		
			1					
			2					
			3					
			4					
			5					
EZK	F1	Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding	Totale besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (automatisch berekend)	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per woning	Is de bestemming gewijzigd Ja/Nee	Indien woning verplaatst: conform de ingediende perceelsschets Ja/Nee	Eindverantwoording Ja/Nee
			Aard controle R Indicatornummer: F1 / 01	Aard controle N.v.t. Indicatornummer: F1 / 02	Aard controle R Indicatornummer: F1 / 03	Aard controle D1 Indicatornummer: F1 / 04	Aard controle D1 Indicatornummer: F1 / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F1 / 06
			1 € 359.775	Zwethlaan 44a Honselersdijk	€ 359.775	Nee		Nee
			2					
			3					
			4					
			5					
		Kopie Projectnaam / nummer		Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen tot en met (Jaar T)				
			Aard controle N.v.t. Indicatornummer: F1 / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F1 / 08				
			1 Zwethlaan 44a Honselersdijk	€ 359.775				
			2					
			3					
			4					
			5					

Sisa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018								
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeente deel 2017 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente 1.1 Participatiewet (PW) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente 1.1 Participatiewet (PW) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente 1.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente 1.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente 1.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente 1.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
			€ 16.437.043	€ 306.883	€ 1.171.295	€ 11.389	€ 110.452	€ 6.738
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente 1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente 1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente 1.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente 1.7 Participatiewet (PW) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente 1.7 Participatiewet (PW) Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12
			€ 46.828	€ 3.780	€ 0	€ 194.732	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2017 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Besteding (jaar T) Bob Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 20.510	€ 98.000	€ 40.414	€ 1.075.844	€ 35.479	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09			
			€ 0	€ 0	Ja			

3.7 Bijlage Taakvelden

Op grond van artikel 66 dient de gemeente in de jaarrekening een verplichte bijlage taakvelden op te nemen.

Bijlage Taakvelden

	Begroting			Begroting na wijziging			Realisatie			Verschil begroting na wijziging met realisatie		
Taakvelden gemeente	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0. Bestuur en Ondersteuning												
0.1 Bestuur	15.000,00	3.873.434,00	3.858.434,00	27.994,00	4.046.999,00	4.019.005,00	309.222,70	4.356.402,56	4.047.179,86	-281.229,70	-309.403,56	-28.174,86
0.10 Mutaties reserves	23.570.400,00	14.657.153,00	-8.913.247,00	65.986.238,00	48.905.321,00	-17.080.917,00	57.775.897,94	49.680.459,45	-8.115.438,49	8.210.340,06	-755.138,45	-8.985.479,51
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0,00	0,00	0,00	0,00	1.528.094,00	1.528.094,00	445.137,11	9.005.712,71	8.560.575,60	-445.137,11	-7.477.818,71	-7.032.431,60
0.2 Burgerzaken	2.146.055,00	3.892.134,00	1.746.079,00	2.607.506,00	4.810.127,00	2.202.621,00	2.742.457,28	5.262.329,16	2.519.871,88	-134.951,28	-452.202,16	-317.250,88
0.3 Beheer overleg gebouwen en gronden	914.757,00	3.002.978,00	2.088.221,00	2.613.982,00	4.745.855,00	2.131.673,00	2.761.867,83	3.988.995,27	1.227.030,44	-147.985,83	756.756,73	904.842,56
0.4 Overhaad	1.687.790,00	31.560.443,00	29.872.653,00	4.877.125,00	36.303.945,00	31.426.820,00	2.863.444,57	30.414.566,81	27.751.122,24	2.213.680,43	5.889.378,19	3.675.697,76
0.5 Treasury	22.193.419,00	3.995.449,00	-18.197.970,00	20.302.815,00	142.281,00	-20.160.534,00	20.087.743,39	481.810,02	-19.805.933,37	215.071,61	-339.529,02	-554.600,63
0.61 OZB woningen	13.551.816,00	510.224,00	-13.041.592,00	13.628.012,00	510.224,00	-13.117.788,00	13.637.729,41	604.385,35	-13.033.344,06	-9.717,41	-94.161,35	-84.443,94
0.62 OZB niet-woningen	13.090.990,00	281.555,00	-12.809.435,00	13.080.134,00	281.555,00	-12.798.579,00	13.088.765,00	372.143,69	-12.718.621,32	-8.631,00	-90.588,68	-81.957,68
0.64 Belastingen Overig	190.000,00	339.498,00	149.498,00	190.000,00	339.498,00	149.498,00	145.925,14	337.813,88	191.888,74	44.074,86	1.684,12	-42.390,74
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	113.101.822,00	0,00	-113.101.822,00	115.609.134,00	0,00	-115.609.134,00	115.719.898,61	0,00	-115.719.898,61	-110.752,81	0,00	110.752,81
0.8 Overige baten en lasten	0,00	670.295,00	670.295,00	0,00	-273.129,00	-273.129,00	9.941,15	-108.581,48	-118.522,63	-9.941,15	-164.547,52	-154.606,37
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1. Veiligheid												
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	483.987,00	6.548.208,00	6.064.229,00	486.235,00	6.488.079,00	6.021.844,00	-343.380,90	6.452.678,50	6.798.039,40	809.595,90	35.400,50	-774.195,40
1.2 Openbare orde en veiligheid	101.955,00	3.143.809,00	3.041.854,00	274.116,00	3.327.971,00	3.053.855,00	384.280,48	3.178.955,58	2.794.675,10	-110.164,48	149.015,42	259.179,90
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat												
2.1 Verkeer en vervoer	1.059.587,00	16.575.558,00	15.515.971,00	1.052.718,00	15.535.801,00	14.482.883,00	1.363.052,77	16.190.819,51	14.827.756,74	-310.334,77	-655.218,51	-344.883,74
2.2 Parkeren	102.042,00	234.143,00	132.101,00	102.042,00	234.259,00	132.217,00	94.241,73	270.159,58	175.917,85	7.800,27	-35.900,58	-43.700,85
2.4 Economische havens en waterwegen	0,00	1.868.079,00	1.868.079,00	0,00	1.794.168,00	1.794.168,00	4.574,98	1.712.305,18	1.707.730,20	-4.574,98	81.882,82	86.437,80
3. Economie												
3.1 Economische ontwikkeling	155.762,00	1.933.998,00	1.778.236,00	355.762,00	2.626.046,00	2.270.284,00	667.605,33	2.029.592,27	1.362.236,94	-311.843,33	596.153,73	907.997,06
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	941.724,00	666.724,00	-275.000,00	1.054.000,00	2.238.191,00	1.184.191,00	839.785,22	1.217.039,55	577.254,33	414.214,78	1.021.151,45	606.936,67
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	591.700,00	715.974,00	124.274,00	566.171,00	697.367,00	131.196,00	540.221,70	710.834,76	170.813,06	25.949,30	-13.497,76	-39.417,06
3.4 Economische promotie	398.000,00	253.819,00	-144.181,00	371.288,00	363.819,00	-7.449,00	426.555,61	352.570,08	-73.985,53	-55.287,81	11.248,92	66.536,53
4. Onderwijs												
4.2 Onderwijshuisvesting	825.910,00	7.934.977,00	7.009.067,00	885.550,00	7.799.317,00	6.913.767,00	1.077.199,29	7.682.174,47	6.584.875,18	-191.649,29	137.142,53	328.791,92
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	323.175,00	3.128.581,00	2.805.406,00	1.009.615,00	4.121.055,00	3.120.440,00	1.114.954,02	3.519.370,90	2.404.416,88	-114.339,02	601.684,10	716.023,12
5. Sport, Cultuur en Recreatie												
5.1 Sportbeleid en uitvoering	0,00	429.231,00	429.231,00	0,00	409.231,00	409.231,00	974,49	244.837,52	243.863,03	-974,49	164.393,48	165.367,97
5.2 Sportaccommodaties	1.045.043,00	6.987.985,00	5.942.942,00	2.332.459,00	7.397.697,00	5.065.238,00	2.237.921,07	7.018.443,76	4.780.522,69	94.537,93	379.253,24	284.715,31
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	248.845,00	3.458.661,00	3.210.816,00	250.335,00	3.023.233,00	2.772.898,00	254.537,87	2.656.561,34	2.402.033,47	-4.202,87	366.671,66	370.874,53
5.4 Musea	2.600,00	803.115,00	800.515,00	2.600,00	825.364,00	822.764,00	4.146,60	801.411,35	797.264,75	-1.546,80	23.952,65	25.499,25
5.5 Cultureel erfgoed	8.550,00	432.063,00	423.513,00	157.920,00	413.812,00	255.892,00	165.114,29	354.357,13	189.242,84	-7.194,29	59.454,87	66.649,16
5.6 Media	192.397,00	1.999.015,00	1.806.618,00	172.805,00	2.231.195,00	2.058.390,00	189.778,04	2.174.235,43	1.984.457,39	-16.973,04	56.959,57	73.932,61
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	211.481,00	7.223.704,00	7.012.223,00	151.526,00	7.345.938,00	7.194.412,00	245.948,12	7.542.926,54	7.296.978,42	-94.422,12	-196.988,54	-102.566,42
6. Sociaal Domein												
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	253.778,00	9.265.488,00	9.011.688,00	431.282,00	11.859.509,00	11.428.218,00	419.155,73	8.059.323,46	7.640.167,73	12.126,27	3.800.176,54	3.788.050,27
6.2 Wijkteams	0,00	3.431.830,00	3.431.830,00	93.000,00	9.317.324,00	9.224.324,00	183.749,65	8.452.217,98	8.268.488,33	-90.749,65	865.106,02	955.955,67
6.3 Inkomensregelingen	17.028.628,00	22.514.998,00	5.486.368,00	17.738.764,00	23.609.657,00	5.870.893,00	19.243.294,76	25.155.765,95	5.912.471,19	-1.504.530,76	-1.546.108,95	-41.578,19
6.4 Begeleide participatie	0,00	9.674.317,00	9.674.317,00	0,00	10.161.085,00	10.161.085,00	4.449,27	9.324.807,33	9.320.358,08	-4.449,27	838.277,67	840.728,94
6.5 Arbeidsparticipatie	89.000,00	89.000,00	0,00	89.000,00	128.980,00	57.980,00	0,00	5.400,00	5.400,00	89.000,00	121.580,00	52.580,00
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	95.000,00	2.231.846,00	2.136.846,00	95.000,00	2.616.846,00	2.521.846,00	112.789,79	3.207.588,24	3.094.798,45	-17.789,79	-590.742,24	-572.952,45
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	48.000,00	16.144.312,00	16.096.312,00	48.000,00	15.304.125,00	15.256.125,00	173.262,69	14.214.733,16	14.041.470,47	-125.262,69	1.089.391,84	1.214.654,53
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0,00	10.877.803,00	10.877.803,00	0,00	11.064.333,00	11.064.333,00	2.552.109,39	17.598.886,45	15.048.577,08	-2.552.109,39	-6.534.353,45	-3.982.244,06
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	1.300.000,00	443.000,00	-857.000,00	1.300.000,00	443.000,00	-857.000,00	765.301,25	420.849,96	-344.451,29	534.693,75	22.150,04	-512.543,71
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0,00	1.481.000,00	1.481.000,00	0,00	1.506.000,00	1.506.000,00	0,00	1.497.773,42	1.497.773,42	0,00	8.226,58	8.226,58
7. Volksgezondheid en Milieu												
7.1 Volksgezondheid	70.554,00	2.000.182,00	1.929.628,00	71.583,00	2.238.105,00	2.166.542,00	75.412,98	1.743.523,28	1.868.110,32	-3.849,96	494.581,72	498.431,88
7.2 Riolering	11.969.690,00	9.897.493,00	-1.802.194,00	11.792.147,00	10.158.471,00	-1.635.676,00	11.822.762,95	10.243.997,31	-1.578.765,64	-30.615,95	-87.528,31	-56.910,36
7.3 Afval	8.968.207,00	6.976.678,00	-1.989.329,00	8.849.992,00	7.246.050,00	-1.603.942,00	8.920.121,60	7.449.088,88	-1.471.032,72	-70.129,60	-203.038,88	-132.909,28
7.4 Milieubeheer	21.160,00	4.265.098,00	4.243.938,00	319.170,00	4.700.469,00	4.381.299,00	59.123,32	4.097.505,10	4.038.381,78	260.046,68	602.983,90	342.917,22
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	1.418.000,00	1.716.451,00	298.451,00	1.398.324,00	2.158.307,00	759.983,00	-3.961.872,17	2.159.941,88	6.121.814,05	5.360.196,17	-1.634,88	-5.361.831,05
8. Volksgezondheidsvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing												
8.1 Ruimtelijke ordening	1.636.436,00	3.148.885,00	1.512.449,00	2.330.974,00	5.276.798,00	2.945.824,00	1.293.381,67	3.470.577,05	2.177.195,38	1.037.592,33	1.806.220,95	768.628,62
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	26.262.890,00	28.060.312,00	1.787.422,00	32.514.216,00	37.229.072,00	4.714.856,00	20.237.849,98	16.311.311,51	-3.926.538,47	12.278.368,02	20.917.760,49	8.641.394,47
8.3 Wonen en bouwen	3.256.060,00	4.917.713,00	1.661.653,00	3.620.454,00	5.563.913,00	1.943.459,00	4.539.762,92	3.017.599,78	-1.522.163,14	-919.303,92	2.546.313,22	3.465.622,14
	269.248.190,00	269.248.190,00	0,00	328.790.948,00	328.790.948,00	0,00	304.896.204,60	304.896.204,60	-0,00	23.894.743,40	23.894.743,40	0,00